

Likvärdig utbildning

*– riksrekryterande gymnasial utbildning
för vissa ungdomar med funktionsnedsättning*

*Slutbetänkande av Utredningen
om en flexibel specialskola*

Stockholm 2012

STATENS OFFENTLIGA
UTREDNINGAR

SOU 2012:24

SOU och Ds kan köpas från Fritzes kundtjänst. För remissutsändningar av SOU och Ds svarar Fritzes Offentliga Publikationer på uppdrag av Regeringskansliets förvaltningsavdelning.

Beställningsadress:
Fritzes kundtjänst
106 47 Stockholm
Orderfax: 08-598 191 91
Ordertel: 08-598 191 90
E-post: order.fritzes@nj.se
Internet: www.fritzes.se

Svara på remiss – hur och varför. Statsrådsberedningen (SB PM 2003:2, reviderad 2009-05-02)
– En liten broschyr som underlättar arbetet för den som ska svara på remiss.
Broschyren är gratis och kan laddas ner eller beställas på
<http://www.regeringen.se/remiss>

Textbearbetning och layout har utförts av Regeringskansliet, FA/kommittéservice.

Tryckt av Elanders Sverige AB.
Stockholm 2012

ISBN 978-91-38-23715-1
ISSN 0375-250X

Till statsrådet och chefen för Utbildningsdepartementet

Regeringen beslutade den 22 april 2010 att ge en särskild utredare i uppdrag att utreda och föreslå hur en flexibel specialskola ska kunna införas. Den 22 december 2010 beslutade regeringen att utvidga utredarens uppdrag till att också se över den riksrekryterande gymnasiala utbildningen för vissa ungdomar med funktionsnedsättning. Ann-Marie Begler, generaldirektör, Skolinspektionen förordnades som särskild utredare den 29 april 2010.

Som experter förordnades fr.o.m. den 11 oktober 2010 departementssekreterarna Leo Gumpert, Utbildningsdepartementet, Andreas Hermansson, Finansdepartementet, Lars Nilsson, Socialdepartementet, Marie Törn, Utbildningsdepartementet och Anders Widholm, Utbildningsdepartementet samt kanslirådet Ulrika Åkerdahl, Utbildningsdepartementet.

Från och med den 24 maj 2011 förordnades kanslirådet Merja Strömberg som expert. Samma dag entledigades departementssekreterarna Leo Gumpert, Marie Törn och Anders Widholm från uppdraget som experter. Ämnesrådet Gudrun Wirmark, Utbildningsdepartementet, förordnades som expert fr.o.m. den 5 september 2011. Departementssekreteraren Carolina Östgren, Utbildningsdepartementet, förordnades som expert fr.o.m. den 8 november 2011. Kanslirådet Per Eriksson, Utbildningsdepartementet, förordnades som expert fr.o.m. den 31 januari 2012. Kanslirådet Ulrika Åkerdahl entledigades från uppdraget som expert från och med samma dag.

Som sekreterare anställdes fr.o.m. den 19 maj 2010 föredraganden Karin Flemström och fr.o.m. den 1 juni 2010 undervisningsrådet Gabriel Brandström. Utredaren Eva Wallberg anställdes som sekreterare fr.o.m. 1 april 2011. Gabriel Brandströms anställning upphörde samma dag och Karin Flemströms upphörde fr.o.m.

den 15 augusti 2011. Undervisningsrådet Hampus Strömberg anställdes som sekreterare för perioden fr.o.m. den 15 september t.o.m. den 30 november och juristen Malin Rothlin anställdes som sekreterare fr.o.m. den 1 december 2011.

Utredningen som antagit namnet Utredningen om en flexibel specialskola överlämnade i mars 2011 delbetänkandet *Med rätt att välja – flexibel utbildning för elever som tillhör specialskolans målgrupp* (SOU 2011:30).

Utredningen överlämnar härmed slutbetänkandet *Flexibel utbildning – riksrekryterande gymnasial utbildning för vissa ungdomar med funktionsnedsättning* (SOU 2012:24).

Utredningens uppdrag är härmed slutfört.

Stockholm i april 2012

Ann-Marie Begler

/ Eva Wallberg
Malin Rothlin

Innehåll

Förkortningar	11
Sammanfattning	13
Sammanfattning på lättläst svenska	23
Författningsförslag	37
1 Inledning	65
1.1 Uppdrag.....	65
1.2 Utredningens arbete.....	66
1.3 Gammal fråga i ny tid.....	67
1.4 Utgångspunkter för utredningens arbete.....	68
1.5 Begreppen har betydelse.....	70
2 Riksgymnasieutbildning för ungdomar med svåra rörelsehinder	73
2.1 Målgruppen.....	73
2.2 Elevutvecklingen vid RgRh.....	75
2.2.1 Stora regionala skillnader.....	75
2.2.2 Elevantalet minskar vid RgRh.....	78
2.3 Utbildningen – verksamhet och kvalitet.....	78
2.3.1 Studieresultat.....	79
2.3.2 Vad händer efter RgRh?.....	82

2.3.3	Utbildningens organisering	86
2.3.4	Lärartätheten är hög.....	89
2.3.5	Nästan alla elever har elevassistans	90
2.4	Habiliteringen – verksamhet och kvalitet.....	92
2.4.1	Vad är habilitering vid RgRh?	93
2.4.2	Habiliteringens omfattning varierar	95
2.4.3	Hög personaltäthet inom habiliteringen	96
2.5	Elevhemsboendet – verksamhet och kvalitet.....	97
2.5.1	Allt färre elever i boendet	97
2.5.2	Mångfacetterad verksamhet	97
2.5.3	Personaltätheten är hög	99
2.6	Förslag till framtida RgRh	100
2.6.1	Behovet av RgRh bedöms minska.....	100
2.6.2	Målgruppen förtydligas	102
2.6.3	Den särskilda bestämmelsen om långsammare studietakt tas bort	106
2.6.4	Reglerna om specialinriktad ämnesplan tas bort.....	108
3	Riksgymnasieutbildning för ungdomar med dövhet, hörselskada, dövblindhet eller språkstörning	111
3.1	RGD/RGH:s målgrupper	111
3.1.1	Ungdomar med dövhet och hörselskada	112
3.1.2	Ungdomar med dövblindhet	112
3.1.3	Ungdomar med språkstörning	113
3.2	Elevutveckling	115
3.3	Elever från hela landet	120
3.4	Utbildningen – verksamhet och kvalitet.....	122
3.4.1	Studieresultat.....	123
3.4.2	Antalet studieår varierar mellan de olika elevgrupperna	129
3.4.3	Hög frånvaro påverkar möjligheterna att nå målen.....	130
3.4.4	Avbrott sker av olika anledningar	133
3.4.5	Vad händer efter RGD/RGH?	133
3.4.6	Utbildningens organisering	136
3.4.7	Personal och personaltäthet	138

3.4.8	Anpassning, teknik och hjälpmedel.....	140
3.4.9	Elever om utbildningen vid RGD/RGH.....	141
3.5	Förslag om en tvåspråkig riksgymnasieutbildning	141
3.5.1	Rätt till den riksrekryterande utbildningen regleras i skollagen.....	141
3.5.2	Tydligare målgrupp och ett mer samlat uppdrag.....	143
3.5.3	Teckenspråk som gymnasiegemensamt ämne för elever som tillhör målgruppen för RgT.....	148
3.5.4	Bestämmelsen om nödvändiga avvikelser från styrdokumenten tas bort.....	150
3.5.5	Den särskilda bestämmelsen om förlängning av utbildningstiden tas bort	151
3.6	Elevboende	152
3.7	Fritidsverksamhet	157
4	Riksrekryterande utbildning i gymnasiesärskolan för vissa ungdomar med ytterligare funktionsnedsättning... 159	
4.1	Målgrupp	159
4.2	Elevutveckling.....	161
4.3	Utbildningen – verksamhet och kvalitet	162
4.3.1	Utbildning huvudsakligen på individuella program	162
4.3.2	Hög personaltäthet.....	163
4.4	Förslag till riksrekryterande gymnasiesärskola.....	164
4.4.1	Rätt till riksrekryterande utbildning regleras i skollagen.....	164
4.4.2	Målgrupperna definieras i skollagen	165
4.4.3	Behov av anpassade ämnes- och kursplaner.....	168
4.5	Boende i elevhem och omvårdnad i boendet.....	170
4.5.1	Merparten av eleverna bor på elevhem	170
4.5.2	Personaltätheten är hög.....	171
4.5.3	Förslag om rätt till boende för vissa elever	171
4.6	Elevresor	172

5	Antagningsprocessen	173
5.1	Dagens antagningsprocess	173
5.1.1	Antagningen till RgRh	173
5.1.2	Antagningen till RGD/RGH	174
5.1.3	Antagningen till Rgsär	175
5.2	Förslag till en enhetligare antagningsprocess	176
5.2.1	Gemensamt beslutsorgan	177
5.2.2	Prövning av ansökan om utbildning	179
5.2.3	Prövning av rätt till boende	183
6	Ansvar för finansiering	187
6.1	Dagens kostnader och finansiering	187
6.2	Förslag till en mer likvärdig finansiering	190
6.2.1	Utbildningen	191
6.2.2	Habiliteringen	198
6.2.3	Elevboende	201
6.2.4	Resor	209
6.2.5	Sammantaget	211
7	Styrning och avtal	215
7.1	Övergripande om styrningen av den riksrekryterande gymnasiala verksamheten	215
7.2	Dagens avtal och överenskommelser	218
7.3	Tidigare utredningar och förslag	222
7.4	En tydligare och mer samordnad styrning med avtal	223
7.5	Avtalens utformning	228
7.6	Utökat ansvar för SPSM	232
8	Statligt stöd till kommunala och fristående huvudmän..	233
8.1	Kommunala och fristående alternativ	233
8.1.1	Gymnasieutbildning för elever med svåra rörelsehinder	233

8.1.2	Gymnasieutbildning för elever med dövhet, hörselskada eller språkstörning.....	237
8.1.3	Gymnasiesärskoleutbildning för elever med utvecklingsstörning i kombination med ytterligare funktionsnedsättning	240
8.2	Förslag om utvecklat statligt stöd till kommunala och fristående skolhuvudmän.....	242
8.2.1	Förstärkt och förlängd tidsbegränsad satsning.....	242
8.2.2	Aktivare roll för Specialpedagogiska skolmyndigheten	247
8.2.3	SIS-anlaget bör ses över.....	250
9	Konsekvenser av förslagen.....	253
9.1	Ekonomiska konsekvenser.....	253
9.1.1	Kostnadskonsekvenser för den riksrekryterande utbildningen	253
9.1.2	Utvecklat statligt stöd till kommunala och fristående huvudmän	257
9.1.3	Sammantaget över tid.....	258
9.2	Konsekvenser för den unga.....	259
9.3	Den kommunala självstyrelsen.....	260
9.4	Övriga konsekvenser	260
10	Författningskommentar	261
	Litteratur	275
	Bilagor	
Bilaga 1	Kommittédirektiv 2010:47.....	281
Bilaga 2	Tilläggsdirektiv 2010:48.....	291
Bilaga 3	Internationella deklARATIONER och överenskommelser ..	297
Bilaga 4	Kostnader och finansiering.....	299
Bilaga 5	Kostnadskonsekvenser för den riksrekryterande gymnasiala utbildningen	317

Förkortningar

ADHD	Attention-Deficit/Hyperactivity Disorder
AKK	Alternativ och kompletterande kommunikation
ALL	Arbetsordning för Nämnden för mottagande i specialskolan och för Rh-anpassad utbildning
CI	Cochleaimplantat
CP	Cerebral pares
CSN	Centrala Studiestödsnämnden
DAISY	Digital Accessible Information System (Digitalt Anpassat InformationsSystem)
dir.	direktiv
Dnr	diarienummer
EU	Europeiska unionen
FB	föräldrabalken
FN	Förenta nationerna
LSS	lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade
prop.	proposition
ref.	referat
RGD	Riksgymnasiet för döva
RGH	Riksgymnasiet för hörselskadade
RgRh	Riksrekryterande Rh-anpassad utbildning

Rgsär D/H	Riksrekryterande gymnasiesärskoleutbildning för ungdomar med utvecklingsstörning i kombination med dövhet eller hörselskada
RgsärT	Riksrekryterande gymnasiesärskoleutbildning för tvåspråkiga
RgT	Riksgymnasiet för tvåspråkiga
Rh	rörelsehinder
RÅ	Regeringsrättens årsbok
SCB	Statistiska centralbyrån
SKOLFS	Skolverkets författningssamling
SFB	socialförsäkringsbalken
SFS	Svensk författningssamling
SIS	Särskilda insatser på skolområdet
SOU	Statens offentliga utredningar
SPSM	Specialpedagogiska skolmyndigheten
SÖ	Sveriges internationella överenskommelser
UbU	Utbildningsutskottet
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization

Sammanfattning

Med anledning av utredningens ursprungliga uppdrag¹ överlämnades i mars 2011 delbetänkandet *Med rätt att välja – flexibel utbildning för elever som tillhör specialskolans målgrupp* (SOU 2011:30). Enligt utredningens tilläggsdirektiv² ska utredningen nu se över den riksrekryterande gymnasiala utbildningen för ungdomar med vissa funktionsnedsättningar. De utbildningar som avses är den Rh-anpassade gymnasieutbildningen i Göteborg, Kristianstad, Stockholm och Umeå för elever med svåra rörelsehinder (RgRh), gymnasieutbildningen för elever med dövhet, hörselskada, dövblindhet och språkstörning i Örebro (RGD/RGH) samt utbildningen för elever med dövhet och hörselskada i Örebro kommuns gymnasiesärskola (Rgsär D/H).

Utgångspunkter

Alla ungdomar har rätt till en likvärdig utbildning av hög kvalitet i delaktighet och gemenskap med andra. Det gäller oberoende av om eleven får sin utbildning i hemkommunens skola, i en annan kommun eller i en fristående skola, eller om eleven går på en riksrekryterande utbildning. Ungdomar med funktionsnedsättning ska i första hand ges möjlighet att få sin utbildning i eller i anslutning till sin hemkommun, med möjlighet att bo hemma med sin familj. För en liten grupp ungdomar med svåra funktionsnedsättningar låter sig detta inte alltid göras med en tillfredsställande kvalitet. Riksrekryterande gymnasie- eller gymnasiesärskola för elever med vissa funktionsnedsättningar blir då ett alternativ som dock endast bör användas när det finns särskilda skäl. En ungdom med funktionsnedsättning ska dessutom som andra ungdomar ha möjlighet att välja skola. Utgångspunkten ska vara den unga personens bästa.

¹ Dir. 2010:47 (se bilaga 1).

² Dir. 2010:137 (se bilaga 2).

Regelverkets struktur skiljer sig mellan de olika riksrekryterande gymnasiala utbildningarna för elever med vissa funktionsnedsättningar. Det som för vissa målgrupper regleras i lag, regleras för andra i förordning och för ytterligare andra endast i avtal. Utredningens ambition är att rätt sak ska regleras på rätt ställe och att det ska ske på ett likartat sätt för de olika verksamheterna. Vidare ska ansvaret för att finansiera den riksrekryterande verksamheten inte innebära att det är mer förmånligt för en kommun att ha en ungdom vid någon av de riksrekryterande gymnasiala utbildningarna än i den egna gymnasie- eller gymnasiesärskolan. Det ska inte finnas ekonomiska incitament för kommunen att avstå från att investera i en anpassad studiemiljö av hög kvalitet i hemkommunen.

Dagens riksrekryterande gymnasiala verksamhet har goda förutsättningar för hög kvalitet

Samtliga riksrekryterande gymnasiala utbildningar har goda förutsättningar att erbjuda en hög kvalitet. Det gäller för utbildning, boende och omvårdnad i boendet samt, i förekommande fall, habilitering. I mycket beror detta på att det handlar om resursstarka verksamheter med anpassad miljö, hög personaltäthet och personal som kompetensutvecklas.

Studieresultaten vid RgRh är sämre än i gymnasieskolan generellt. Detta måste dock bedömas mot bakgrund av att eleverna i många fall har stora studiesvårigheter till följd av sina funktionsnedsättningar. Andelen elever som från början saknat behörighet till gymnasieskolan är hög. Det är inte heller så vanligt att ursprungligt obehöriga elever uppnår behörighet till gymnasieskolan under utbildningstiden, även om det förekommer. Få elever från RgRh studerar vidare. Att alltför få får arbete efter studierna kan i stor utsträckning förklaras av hur arbetsmarknaden fungerar.

Även om studieresultaten vid RGD/RGH är sämre än i gymnasieskolan generellt bedöms utbildningen bidra positivt till elevernas kunskapsutveckling. Andelen elever som från början saknat behörighet till gymnasieskolan är hög. Andelen som uppnår behörighet till nationellt program under studierna måste dock anses vara en framgång. Relativt många elever läser vidare i någon form. Uppgifter om tidigare elevers inkomster indikerar att deras etablering på arbetsmarknaden inte skiljer sig särskilt från den för andra ungdomars. Det framgår inte av uppgifterna om eleven har lönebidrag eller annat stöd.

Inom samtliga riksrekryterande verksamheter finns utvecklingsområden som bör tas upp i samband med att nya avtal sluts mellan stat och anordnande kommuner.

Rätt till utbildningen och tydligare målgrupper

Utredningen bedömer att det finns ett fortsatt behov av riksrekryterande gymnasial utbildning för en liten grupp elever i de aktuella målgrupperna. Det ska framgå tydligt av skollagen att elever som tillhör utbildningarnas målgrupper har rätt till utbildningen. I dag gäller det endast för RgRh. Målgrupperna ska samtidigt förtydligas.

För utbildningen vid RgRh ska det sammansatta behovet av en Rh-anpassad gymnasieutbildning och av en omfattande habilitering på skoltid definiera målgruppen. Med nuvarande bestämmelser framgår inte att elevens behov av habilitering ska vara omfattande. Vissa elevers behov av boende i elevhem och omvårdnad i boendet ska inte som i dag ingå i definitionen av målgruppen utan rätten till boende och omvårdnad i boendet för vissa elever vid RgRh ska regleras i särskild ordning (se nedan).

Målgruppen för det tvåspråkiga riksgymnasiet (RgT) föreslås vara ungdomar med dövhet och hörselskada med behov av en teckenspråkig undervisningsmiljö, ungdomar med grav språkstörning som är beroende av teckenspråk för sin kommunikation samt elever med dövblindhet. Dagens uppdelning på antingen RGD eller RGH är enligt utredningen otidsenlig. Andelen elever som har både talad svenska och teckenspråk som undervisningsspråk ökar i dag vid de regionala specialskolorna, vilket bör återspeglas även vid RgT. Den lilla grupp elever med grav språkstörning som är beroende av teckenspråk för sin kommunikation ska ha möjlighet att få sin utbildning vid RgT, på motsvarande sätt som dessa elever får det vid de regionala specialskolorna. För elever med hörselskada och elever med grav språkstörning som inte tillhör målgruppen behövs kraftfulla insatser för att stödja etableringen av anpassade utbildningsmiljöer lokalt och regionalt.

Målgruppen för den tvåspråkiga riksrekryterande gymnasiesärskolan (RgsärT) ska vara ungdomar med utvecklingsstörning och dövhet eller hörselskada som har behov av en teckenspråkig undervisningsmiljö, ungdomar med utvecklingsstörning och grav språkstörning som är beroende av teckenspråk för sin kommunikation

samt elever med utvecklingsstörning och dövblindhet. Dessutom föreslås att målgruppen ungdomar med utvecklingsstörning i kombination med synskada och ytterligare funktionsnedsättning ska tas emot vid en riksrekryterande gymnasiesärskola (RgsärSyn). Det handlar här om en ytterst liten elevgrupp med mycket sammansatta och komplexa behov.

Särskilda bestämmelser för utbildningen bör undvikas

Det är en fråga om likvärdighet att de bestämmelser som behövs för att anpassa utbildningen för elever med funktionsnedsättning ska kunna tillämpas oberoende av vilken skola eleven går i. Särskilda bestämmelser för den riksrekryterande utbildningen bör därför undvikas så långt som möjligt.

För RgRh föreslås därför att bestämmelsen om långsammare studietakt och bestämmelsen om specialinriktad ämnesplan ska tas bort. För RgT föreslås att bestämmelsen som i dag gäller för RGD/RGH om förlängd utbildningstid och bestämmelsen om att Skolverket får meddela föreskrifter om nödvändiga avvikelser från läroplanen, examensmålen, ämnesplanerna och poängplanen för nationella program ska tas bort.

I stället ska liksom för andra elever i målgrupperna de generella bestämmelserna i gymnasieförordningen (2010:2039) om stödåtgärder tillämpas vid RgRh och RgT. Det gäller till exempel bestämmelserna om reducerat program och om förlängd undervisning samt bestämmelsen om individuellt anpassat program liksom den generella bestämmelsen i skollagen (2010:800) om att det vid betygssättningen får bortses från enstaka delar av kunskapskraven om det finns särskilda skäl för detta.

Särskilda gymnasiegemensamma ämnen tillgängliga för alla i målgrupperna för RgT och RgsärT

Utredningen föreslår att teckenspråk ska förekomma som gymnasiegemensamt ämne på alla nationella program som anordnas vid RgT. Kurser i *svenskt teckenspråk* som gymnasiegemensamt ämne ska kunna ersätta en eller flera kurser i studievägen, med undantag för kurser i svenska. I stället för svenska eller svenska som andraspråk och engelska ska elever vid RgT som gymnasiegemensamt

ämne kunna läsa enligt de kursplaner som i dag benämns *svenska för döva* respektive *engelska för döva*. Bestämmelserna om gymnasiegemensamma ämnen ska även få tillämpas för elever som tillhör målgruppen för RgT, men som går i en annan gymnasieskola. Skolverket föreslås få i uppdrag att anpassa ämnes- och kursplanerna till målgruppen för RgT och ge dem i förhållande till målgruppen mer adekvata benämningar.

Vidare föreslås att Skolverket ska ges i uppdrag att ta fram kursplaner för gymnasiesärskolan i *svenskt teckenspråk*, *svenska för teckenspråkiga* och *engelska för teckenspråkiga* samt att dessa ämnen på motsvarande sätt som för gymnasieskolan ska få ersätta gymnasiesärskolegemensamma ämnen vid RgsärT samt för elever som tillhör målgruppen för RgsärT, men som går i en annan gymnasiesärskola.

Rätt till boende och omvårdnad i boendet

Det ska framgå av skollagen att elever som tagits emot vid RgRh respektive vid Rgsär, om de behöver det, ska ha rätt till boende och omvårdnad i boendet. I dag framgår det indirekt för elever vid RgRh.

Frågor om anordnandet av boende för elever vid RgRh, RgT och Rgsär ska regleras i avtal mellan staten och den anordnande kommunen. Det innebär att det är genom avtal staten ser till att det finns ett boende för elever vid de riksrekryterande utbildningarna.

En enhetligare antagningprocess

Beslutsprocessen vid mottagande och antagning ska så långt möjligt vara enhetlig för RgRh, RgT och Rgsär. Dagens nämnd för mottagande i specialskolan och för Rh-anpassad utbildning föreslås svara för prövningen av målgruppstillhörighet för såväl RgRh, RgT som Rgsär. Mot bakgrund av att uppdraget utvidgas föreslås att nämnden ska heta Nämnden för mottagande i specialskolan och till gymnasial utbildning för vissa ungdomar med funktionsnedsättning.

Nämnden ska utöver att besluta om rätten till utbildning vid RgRh respektive RgT även pröva om eleven uppfyller de gemensamma behörighetsvillkoren för gymnasieskolan. Nämnden ska också besluta om rätten till utbildning vid Rgsär och därvid även pröva om eleven

tillhör målgruppen för gymnasiesärskolan. Nämnden ska vidare få fatta beslut om rätt till boende och omvårdnad i boendet för elever vid RgRh och vid Rgsär.

Anordnande kommun ska pröva behörigheten till och svara för mottagande och antagning till sökt program för RgRh och RgT samt svara för mottagande och antagning till Rgsär. Dagens särskilda urvalsregel vid RGD/RGH om att företräde ska ges till den som har störst behov ska tas bort. Bestämmelsen har enligt uppgift aldrig tillämpats.

Ett beslut i nämnden om rätt till utbildning vid RgRh, RgT eller Rgsär och ett beslut om rätt till boende och omvårdnad i boendet vid RgRh eller Rgsär ska kunna överklagas till Skolväsendets överklagandenämnd. Anordnande kommuns beslut ska kunna överklagas till Skolväsendets överklagandenämnd på samma villkor som för annan utbildning i gymnasieskolan och gymnasiesärskolan.

En mer likvärdig finansiering

Ansvaret för att finansiera kostnaderna för elever vid den riksrekryterande gymnasiala utbildningen är i dag delat mellan elevernas hemkommuner, landstingen, staten och, för elever vid Rgsär, i vissa fall eleven eller elevens vårdnadshavare. Staten står för en stor del av finansieringen. Skillnaderna i hur stor del staten svarar för varierar dock mellan dagens olika riksrekryterande verksamheter. Utredningen föreslår en mer likvärdig finansiering mellan de olika verksamheterna RgRh, RgT och Rgsär. Huvudprincipen föreslås vara att staten ska svara för merkostnader som uppstår till följd av att eleverna går på just en riksrekryterande gymnasial utbildning för elever med vissa funktionsnedsättningar. Det innebär att huvudprincipen är att

- hemkommunerna ska stå för utbildningskostnaderna,
- landstingen ska finansiera habiliteringen,
- staten ska stå för elevboende och, i förekommande fall, omvårdnad i boendet,
- staten ska stå för elevers resor till och från studieorten för de elever som är tillfälligt boende och
- hemkommunerna ska stå för elevernas dagliga resor på studieorten.

Från huvudprincipen föreslås några undantag. Hemkommunerna föreslås exempelvis på motsvarande villkor som för gymnasieskolan i övrigt betala inackorderingsbidrag för boende elever vid RgT. För elever med boende och omvårdnad i boendet vid RgRh föreslås att hemkommunerna ska stå för ett verksamhetsbidrag motsvarande kostnaderna för 20 timmars personlig assistans i veckan under terminstid. Elever som tillhör målgruppen för RgRh bedöms ha behov av sådan assistans om de bott hemma. För Rgsär föreslås att hemkommunerna ska stå för ett belopp motsvarande högst 20 timmars personlig assistans i veckan för boende och omvårdnad i boendet. Elever som tillhör målgruppen för Rgsär bedöms i de flesta fall ha behov av personlig assistans om de bott hemma. Elever med lättare utvecklingsstörning bedöms dock inte alltid ha ett sådant omfattande behov. Eleven eller elevens vårdnadshavare föreslås stå för en kostavgift, som inte ersätts med bidrag. Detta är en kostnad eleven eller elevens vårdnadshavare skulle haft om eleven bott hemma. Det statliga Rg-bidraget föreslås i vissa fall även fortsatt kunna svara för kostnader för dagliga resor för elever vid RgRh och RgT.

Dessutom bör det vara möjligt att avtala om ersättningar till de anordnande kommunerna för vissa overheadkostnader för riksgymnasieverksamheten, kompensation för påtagliga extra kostnader på grund av överrepresentation av elever i verksamheten folkbokförda i den anordnande kommunen samt särskilt bidrag för elever med dövblindhet.

Med ett undantag föreslås statens ersättningar samlas hos SPSM. Undantaget gäller Rg-bidraget som föreslås vara ett fortsatt ansvar för Centrala studiestödsnämnden (CSN).

En tydligare och mer samordnad styrning med avtal

SPSM ska för staten svara för avtalen med de anordnande kommuner som regeringen bestämmer. I uppdraget ska även ingå att följa upp avtalen med avseende på såväl resursanvändning som verksamheternas kvalitet.

Avtalen med de kommuner som anordnar riksrekryterande gymnasial utbildning ska avse utbildning, boende samt, i förekommande fall, habilitering och omvårdnad i boendet. Det ska också framgå att kommunen är fri att, om man anser det lämpligt, i sin tur sluta avtal med annan huvudman att svara för boende och

omvårdnad i boendet samt habilitering och på vilka villkor detta kan ske.

Förslagen innebär ett utökat ansvar för SPSM.

Förstärkt statligt stöd till kommunala och fristående skolhuvudmän

Den tidsbegränsade nationella samordnare som föreslås i utredningens delbetänkande för åren 2012–2014 föreslås få ett utvidgat uppdrag att omfatta utbildning även i gymnasieskolan och gymnasiesärskolan för elever med svåra rörelsehinder, dövhet, hörselskada, dövblindhet och grav språkstörning. Ytterligare medel föreslås med totalt 137 miljoner kronor för perioden 2014–2016. I satsningen ska ingå

- ett statsbidrag på totalt 30 miljoner kronor med krav på medfinansiering för kvalitetshöjande åtgärder inom gymnasieskolan och gymnasiesärskolan, t.ex. personalförstärkningar, kompetenshöjande åtgärder, utveckling av pedagogiska metoder, etc; kvalitetshöjande insatser som syftar till en ökad samverkan mellan skola och habilitering bör prioriteras,
- ett statsbidrag på totalt 9 miljoner kronor för fortbildning i teckenspråk på akademisk nivå för lärare i gymnasieskolan och gymnasiesärskolan med grundläggande kunskaper i ämnet samt
- ett statsbidrag på totalt 90 miljoner kronor för att stödja etableringen av lokala eller regionala anpassade undervisningsmiljöer i gymnasieskolan och gymnasiesärskolan för elever med svåra rörelsehinder, dövhet, hörselskada, dövblindhet och grav språkstörning; i uppdraget ska ingå att identifiera lämpliga orter och lämpliga skolhuvudmän, att aktivt verka för att verksamhet etableras samt att fördela bidraget utifrån tydliga kriterier.

SPSM föreslås dessutom få medel för att möta de lokala och regionala insatserna med förstärkta nationella utvecklingsinsatser för den gymnasiala nivån, främst avseende undervisning i språk för elever som använder teckenspråk samt för utbildning av elever med svåra rörelsehinder i kombination med ytterligare funktionsnedsättningar och för elever med grav språkstörning. Statskontoret föreslås få i uppdrag att undersöka förutsättningarna för att effektivisera verksamheten i syfte att frigöra resurser för utvecklingsinsatser.

Som del av utvecklingsarbetet bör möjligheterna undersökas att göra bland annat de riksrekryterande utbildningarnas kunskap om

utbildning av elever i de berörda målgrupperna tillgänglig för andra skolhuvudmän och andra elever.

Ekonomiska konsekvenser

Sammantaget beräknas förslagen innebära ökade kostnader för kommuner och landsting med 116 miljoner kronor och minskade kostnader för staten med 128 miljoner kronor. Utredningen föreslår att den tidsbegränsade satsningen ska finansieras med delar av statens minskade kostnader. Därigenom återförs medlen till kommunsektorn och kommer under en period stanna kvar inom området utbildning för ungdomar med funktionsnedsättning. De permanent minskade kostnaderna med 12 miljoner kronor per år ska tillföras SPSM för främst ovan nämnda nationella utvecklingsinsats.

Genom utredningens förslag till tidsbegränsad satsning omfördelas således under perioden 2014–2016 resurser från att stödja vissa kommuner genom bidrag till den riksrekryterande utbildningen till att stödja fler kommuner med insatser för elever i målgrupperna. Vissa medel förs också till kommunsektorn via det generella statsbidraget. Från och med 2017 ska kommuner och landsting ersättas fullt ut via det generella statsbidraget.

Sammanfattning på lättläst svenska

Utredningen har undersökt
den riksrekryterande gymnasiala utbildningen
för ungdomar med vissa funktionsnedsättningar.

Utredningen har undersökt
den Rh-anpassade gymnasieutbildningen i Göteborg,
Kristianstad, Stockholm och Umeå
för elever med svåra rörelsehinder.
Utbildningen förkortas med RgRh.

Utredningen har undersökt
gymnasieutbildningen för elever med dövhet,
hörselskada, dövblindhet och språkstörning i Örebro.
Utbildningen förkortas med RGD/RGH.

Utredningen har också undersökt
utbildningen för elever med dövhet
eller hörselskada i Örebro kommuns gymnasiesärskola.
Utbildningen förkortas med Rgsär D/H.

Det här har utredningen tänkt på

Alla ungdomar i Sverige
har rätt till lika bra utbildning
antingen om eleven får sin utbildning
i hemkommunens skola,
i en annan kommuns skola
eller i en fristående skola,
eller om eleven går på en riksrekryterande skola.

Ungdomar med funktionsnedsättning
ska alltid om det går
kunna få sin utbildning
i sin egen hemkommun
eller nära sin hemkommun,
så att de kan bo kvar hemma med sin familj.
Men för en liten grupp ungdomar
med svåra funktionsnedsättningar
kanske inte det går.
Då ska de ungdomarna gå
i Riksrekryterande gymnasieskola
eller gymnasiesärskola
för elever med vissa funktionsnedsättningar.
Men bara när det finns särskilda skäl.

En ungdom med funktionsnedsättning
ska som andra ungdomar kunna välja skola.
Man ska alltid tänka på
vad som är bäst för den unga personen.

Reglerna är idag olika
hos de olika riksrekryterande gymnasiala skolorna.
För några elever finns lagar,
för andra elever finns förordningar
och för vissa elever bara avtal.
Utredningen vill att de olika verksamheterna
ska ha likadana regler för alla elever.

Utredningen vill inte heller
att en kommun ska kunna spara pengar
på att ha en ungdom
vid någon av de riksrekryterande gymnasiala skolorna
istället för i kommunens egna gymnasie- eller gymnasiesärskola.

Dagens riksrekryterande gymnasiala verksamhet ska kunna ge bra undervisning

Alla riksrekryterande gymnasiala utbildningar ska kunna ge bra utbildning, bra boende och bra omvårdnad i boendet och om det behövs, även bra habilitering.

Utbildningarna har mycket pengar, anpassad miljö, mycket personal och personal som hela tiden får lära sig mer.

Men eleverna lär sig inte lika mycket som elever från andra gymnasieskolor. Då ska man också tänka på att eleverna ofta har svårt att studera eftersom de har stora funktionsnedsättningar.

Många av eleverna vid RgRh har inte haft behörighet att söka till gymnasieskolans nationella program. De flesta av eleverna vid RgRh kommer heller inte att få behörighet till gymnasieskolans nationella program under utbildningstiden, även om några klarar det.

Få elever från RgRh studerar vidare efter gymnasiet.
Få elever får arbete efter studierna.

Även om eleverna vid RGD/RGH lär sig mindre än elever i gymnasieskolan tycker utredningen att utbildningen vid RGD/RGH är bra för eleverna.
Många av eleverna har från början saknat behörighet till gymnasieskolan

men får behörighet till nationellt program medan de studerar.
Det tycker utredningen är bra.
Ganska många av eleverna läser vidare i någon form.
De har inte svårare eller lättare att få arbete om man jämför med andra ungdomar.

I alla gymnasieskolorna finns sådant som kan bli bättre och som man ska prata om när skolorna skriver nya avtal mellan staten och kommunen som ordnar utbildningen.

Rätt till utbildning och tydligare målgrupper

Utredningen tycker att riksrekryterande gymnasial utbildning fortfarande behövs för en liten grupp elever. Skollagen ska ha tydliga regler som säger att elever som tillhör utbildningarnas målgrupper har rätt till utbildningen.

Elever som behöver Rh-anpassad utbildning och mycket habilitering ska få utbildning vid RgRh. Dagens regler säger inte tydligt att eleven ska ha stora behov av habilitering.

Det ska finnas särskilda regler för rätten till boende och omvårdnad i boendet för vissa elever vid RgRh.

Det tvåspråkiga riksgymnasiet, RgT, ska vara för ungdomar med dövhet och hörselskada som har behov av en teckenspråkig skola. RgT ska också vara för ungdomar med grav språkstörning som är beroende av teckenspråk för att kunna tala med andra och för ungdomar med dövblindhet. Utredningen tycker att dagens uppdelning

på antingen RGD eller RGH är gammaldags.
Allt fler elever använder idag både talad svenska
och teckenspråk i undervisningen
vid de regionala specialskolorna.
Det ska de kunna få även vid RgT, tycker utredningen.

Den lilla grupp elever med grav språkstörning
som är beroende av teckenspråk
ska kunna få sin utbildning vid RgT,
på samma sätt
som de ska kunna få det
vid den regionala specialskolan.

För elever med hörselskada
och elever med grav språkstörning
behöver man göra mycket
för att det ska finnas anpassade utbildningar i kommunerna.

De elever som ska få gå
den tvåspråkiga riksrekryterande gymnasiesärskolan, RgsärT,
ska vara ungdomar med utvecklingsstörning
som också har dövhet eller hörselskada
och som har behov av en teckenspråkig skola
och ungdomar med grav språkstörning
som är beroende av teckenspråk för att kunna tala med andra.
RgsärT ska också vara
för elever med dövblindhet.

Utredningen föreslår också
att ungdomar med utvecklingsstörning
i kombination med synskada
och ytterligare funktionsnedsättning
ska gå i en riksrekryterande gymnasiesärskola, RgsärSyn.
De är en mycket liten elevgrupp
med mycket olika och svåra behov.

Ta bort särskilda bestämmelser för utbildningen

Reglerna för att anpassa utbildningen ska vara lika för alla elever med funktionsnedsättning vilken skola eleverna än går i. Därför ska det inte finnas så många särskilda bestämmelser för de riksrekryterande skolorna.

Utredningen föreslår att ta bort bestämmelsen om långsammare studietakt och bestämmelsen om specialinriktad ämnesplan för RgRh.

Utredningen föreslår att man ska ta bort bestämmelsen om förlängd utbildningstid för RgT. Utredningen föreslår också att ta bort bestämmelsen om att Skolverket får meddela avvikelser från läroplanen, examensmålen, ämnesplanerna och poängplanen för nationella program.

I stället ska RgRh och RgT följa bestämmelserna i gymnasieförordningen om stödåtgärder. Det gäller till exempel bestämmelserna om reducerat program och om förlängd undervisning. Det gäller också bestämmelsen om individuellt anpassat program. Det finns också en bestämmelse i skollagen om att läraren i särskilda fall inte behöver sätta betyg på en del av kursen som eleven på grund av sin funktionsnedsättning inte kan genomföra.

Särskilda gymnasiegemensamma ämnen för alla i målgrupperna för RgT och RgsärT

Utredningen föreslår
att teckenspråk ska finnas
som gemensamt ämne
på alla nationella program som RgT ordnar.
Kurser i svenskt teckenspråk
som gemensamt ämne
ska kunna ersätta
en eller flera kurser utom kurser i svenska.

I stället för svenska
eller svenska som andraspråk
och engelska
ska elever vid RgT
som gemensamt ämne
kunna läsa det
som i dag kallas svenska för döva
eller engelska för döva.

Bestämmelserna om gemensamma ämnen i gymnasiet
ska även gälla för elever
som tillhör målgruppen för RgT,
men som går i en annan gymnasieskola.

Utredningen föreslår att myndigheten Skolverket
ska anpassa kursplanerna till målgruppen för RgT
och även ge kursplanerna nya namn.

Utredningen föreslår också
att myndigheten Skolverket
ska ta fram kursplaner
för gymnasiesärskolan i svenskt teckenspråk,
svenska för teckenspråkiga
och engelska för teckenspråkiga.
Dessa ämnen ska ersätta
gemensamma ämnen vid RgsärT
samt för elever som tillhör målgruppen för RgsärT,
men som går i en annan gymnasiesärskola.

Boende och omvårdnad i boendet rätt för vissa elever vid RgRh och Rgsär

Skollagen ska tydligt säga
att elever som tagits emot vid RgRh och vid Rgsär
ska ha rätt till boende
och omvårdnad i boendet
om de behöver det.
Regeringen ska få besluta om regler
för vilka elever som har rätt till
ett sådant boende.

Regler för boende för elever vid RgRh,
RgT och Rgsär ska skrivas i avtal
mellan staten och de den anordnande kommunen.
Staten kan då genom avtalet
se till att det finns ett boende
för elever vid de riksrekryterande utbildningarna.

Mer lika regler för eleverna

När man beslutar
om vilka elever som ska få gå i skolan
ska reglerna vara lika för RgRh, RgT och Rgsär.
Den nämnd som idag beslutar om
att emot elever i specialskolan och till RgRh
ska också besluta om
att ta emot elever till RgRh, RgT som Rgsär.

Eftersom nämnden får nya arbetsuppgifter
ska nämnden byta namn
till Nämnden för mottagande i specialskolan
och till gymnasial utbildning
för vissa ungdomar med funktionsnedsättning.

Nämnden ska besluta
om rätten till utbildning vid RgRh och vid RgT.
Nämnden ska då se
om eleven har behörighet för gymnasieskolan.

Nämnden ska också besluta om rätten till utbildning vid Rgsär och då också om eleven tillhör målgruppen för gymnasiesärskolan. Nämnden ska få besluta om rätt till boende och omvårdnad i boendet för elever vid RgRh och vid Rgsär.

Kommunen ska sköta antagningen till programmen för RgRh och RgT. Kommunen ska också sköta antagningen till Rgsär.

Man ska ta bort dagens regel vid RGD/RGH som säger att den elev som har störst behov får komma in först. Man har aldrig använt regeln.

Eleven ska kunna överklaga nämndens beslut om rätt till utbildning vid RgRh, RgT eller Rgsär. Eleven ska också kunna överklaga beslut om rätt till boende och omvårdnad i boendet vid RgRh eller Rgsär. Eleven överklagar till Skolväsendets överklagandenämnd.

Man ska kunna överklaga anordnande kommuns beslut till Skolväsendets överklagandenämnd på samma sätt som för annan utbildning i gymnasieskolan och gymnasiesärskolan.

Vem ska betala för vad?

Idag delar hemkommunen, landstinget och staten på kostnaden för elever vid den riksrekryterande gymnasiala utbildningen. För elever vid Rgsär är det också ibland eleven eller elevens vårdnadshavare som är med och betalar för boende och mat.

Staten betalar en stor del av kostnaden.
Men staten betalar olika stor del
för dagens olika riksrekryterande verksamheter.
Utredningen föreslår
att betalningen ska bli mer lika
för de olika verksamheterna RgRh, RgT och Rgsär.
Utredningen föreslår
att staten ska betala för merkostnader
när eleverna går
på en riksrekryterande gymnasial utbildning
för elever med vissa funktionsnedsättningar.

Det betyder
att hemkommunerna ska betala utbildningskostnaderna,
landstingen ska betala habiliteringen,
och att staten ska betala för elevboende
och omvårdnad i boendet.

Staten ska betala elevers resor till och från studieorten.
Hemkommunerna ska betala
för elevernas dagliga resor på studieorten.

Utredningen föreslår ett par undantag.
Utredningen föreslår att hemkommunerna
ska betala inackorderingsbidrag
för boende elever vid RgT.
Utredningen föreslår att hemkommunen
ska betala ett verksamhetsbidrag
för elever med boende och omvårdnad i boendet vid RgRh.
Verksamhetsbidraget ska vara samma
som kostnaden för 20 timmars personlig assistans i veckan
under terminstid.
Utredningen tror
att elever som tillhör målgruppen för RgRh
behöver sådan assistans om de bott hemma.

Utredningen föreslår att hemkommunerna
ska betala ett belopp
på högst 20 timmars personlig assistans
för boende och omvårdnad i boendet för elever vid Rgsär.

Utredningen tror att de flesta elever som tillhör målgruppen för Rgsär behöver personlig assistans om de bott hemma. Men utredningen tycker inte att de elever som har en lättare utvecklingsstörning har ett sådant behov.

Utredningen föreslår att eleven eller elevens vårdnadshavare får betala en kostavgift, som de inte kan få bidrag för. Detta är en kostnad som eleven eller elevens vårdnadshavare skulle haft om eleven bott hemma. Utredningen föreslår att det statliga Rg-bidraget i vissa fall även i fortsättningen ska kunna betala för kostnader för dagliga resor för elever vid RgRh och RgT.

Staten ska avtala om vissa ersättningar till de anordnande kommunerna. Kommunerna kan då få ersättning för vissa extra kostnader för riksgymnasieverksamheten, om till exempel väldigt många elever är folkbokförda i den anordnande kommunen. Kommunerna kan också få extra bidrag för elever med dövblindhet.

Utredningen föreslår att myndigheten SPSM ska betala alla ersättningar utom Rg-bidraget som Centrala studiestödsnämnden, CSN, ska fortsätta att betala ut.

En tydligare styrning med avtal

Myndigheten SPSM ska svara för staten i avtal med de anordnande kommunerna så som regeringen bestämmer. SPSM ska följa upp avtalen för att se hur kommunerna använder statsbidraget och hur bra verksamheterna är.

Avtalen med kommuner som anordnar riksrekryterande gymnasial utbildning ska handla om utbildning, boende, och ibland om omvårdnad i boendet och habilitering.

Kommunen ska vara fri att skriva avtal med någon annan som sköter boende, omvårdnad i boendet och habilitering.

Mer statligt stöd

Utredningen tycker att en nationell samordnare ska arbeta med utbildning även i gymnasieskolan och gymnasiesärskolan för elever med svåra rörelsehinder, dövhet, hörselskada, dövblindhet och grav språkstörning. Utredningen föreslår att samordnaren ska göra det under åren 2014 till 2016.

Staten ska ge ett statsbidrag på 30 miljoner kronor. För att få statsbidraget ska gymnasieskolan och gymnasiesärskolan själva arbeta för och betala för att skolorna ska bli bättre med mer personal, och mer utbildning av personalen bland annat.

Ett statsbidrag på 9 miljoner kronor ska gå till utbildning i teckenspråk på högskola eller universitet för lärare i gymnasieskolan och gymnasiesärskolan.

Ett statsbidrag på 90 miljoner kronor ska betala för att bygga upp anpassade undervisningsmiljöer i gymnasieskolan och gymnasiesärskolan

för elever med svåra rörelsehinder,
dövhet, hörselskada, dövblindhet och grav språkstörning.

Utredningen föreslår också
att myndigheten SPSM ska få pengar
för att ge stöd med metoder för att undervisa i språk
för elever som använder teckenspråk.
SPSM ska ge stöd för utbildning av elever
med svåra rörelsehinder
i kombination med ytterligare funktionsnedsättningar
och för elever med grav språkstörning.

Vad kommer förändringarna att kosta?

Förslagen om Riksgymnasierna
kommer att kosta kommuner
och landsting 116 miljoner kronor
och minska kostnaderna för staten
med 128 miljoner kronor.

Utredningen föreslår
att de förändringar som tar en bestämd tid
ska betalas med delar
av statens minskade kostnader.
Då kommer de pengarna tillbaka till kommunerna.
Pengarna kan då också under en tid
stanna kvar i kommunerna
för att ordna utbildning
för ungdomar med funktionsnedsättning.

De pengar som staten kommer att spara för all framtid
ska staten ge till SPSM
så att SPSM kan ge det stöd
som utredningen föreslår.

Författningsförslag

1 Förslag till lag om ändring i skollagen (2010:800)

Härigenom föreskrivs i fråga om skollagen (2010:800)

dels att rubriken före 15 kap. 34 a § ska lyda "Riksrekryterande gymnasieskola för ungdomar med vissa funktionsnedsättningar",

dels att 7 kap. 15 §, 15 kap. 1, 9, 12, 32, 35, 36, 37 och 38–40 §§, 18 kap. 1, 4, 12, 31 och 32 §§ och 28 kap. 17 § samt rubrikerna närmast före 15 kap. 35 och 38 §§ respektive 28 kap. 17 § ska ha följande lydelse,

dels att det i lagen ska införas en ny rubrik närmast före 18 kap. 38 § som ska lyda "Riksrekryterande gymnasiesärskola för ungdomar med vissa funktionsnedsättningar",

dels att det i lagen ska införas 18 nya paragrafer, 15 kap. 34 a, 35 a, 37 a–37 c och 41 §§, 18 kap. 9 a och 38–48 §§ samt nya rubriker närmast före 15 kap. 34 a, 37 a–37 c och 41 §§ och 18 kap. 38–48 §§ av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

7 kap. 15 §

En elev i grundskolan, grundsärskolan eller specialskolan har rätt att slutföra den högsta årskursen, även om skolplikten upphör dessförinnan.

En elev i grundskolan, grundsärskolan eller specialskolan har också rätt att efter skolpliktens upphörande slutföra utbildningen under ytterligare två år, om eleven inte har nått upp till de kunskapskrav som minst ska uppnås för respektive skolförhållande. En elev i grundsärskolan har under denna tid rätt till minst 800 timmars undervisning utöver den i 11 kap. 7 § första stycket garanterade

undervisningstiden, om eleven inte dessförinnan uppnått kunskapskraven.

En elev som har tagits emot i specialskolan enligt 6 § första stycket 1 och som på grund av sina funktionsnedsättningar inte kan få tillfredsställande förhållanden i gymnasiesärskolan eller gymnasieskolan, får efter det att skolplikten har upphört och i mån av plats genomgå ytterligare utbildning i specialskolan till och med vårterminen det kalenderår eleven fyller 21 år, om eleven inte bedöms ha förmåga att fullfölja utbildningen enligt andra stycket.

15 kap.

1 §

I detta kapitel finns

- allmänna bestämmelser (2–20 §§),
- bestämmelser om betyg (21–29 §§),
- bestämmelser om gymnasieskola med offentlig huvudman (30–32 §§),
- bestämmelser om fristående gymnasieskola (33 och 34 §§),
- och
- *bestämmelser om Rb-anpassad utbildning (35–40 §§).*
- *bestämmelser om riksrekryterande gymnasieskola för ungdomar med vissa funktionsnedsättningar (35–41 §§).*

9 §

För ungdomar med ett svårt rörelsehinder får de kommuner som regeringen beslutar anordna speciellt anpassad utbildning (gymnasieskola med Rb-anpassad utbildning) i sin gymnasieskola. För dessa utbildningar gäller särskilda bestämmelser i 35–40 §§. Regeringen får meddela ytterligare föreskrifter om sådan

För ungdomar med vissa funktionsnedsättningar får de kommuner som regeringen bestämmer anordna särskilt anpassad utbildning i sin gymnasieskola (riksrekryterande gymnasieskola för ungdomar med vissa funktionsnedsättningar). För dessa utbildningar gäller särskilda bestämmelser i 35–41 §§.

utbildning.

Regeringen får meddela ytterligare föreskrifter om *sådana utbildningar.*

Regeringen får meddela föreskrifter om utbildning i gymnasieskolan för elever som är döva, hörselskadade eller dövblinda eller har en språkstörning.

Föreskrifter enligt första och andra styckena får innebära undantag från vad som annars gäller för utbildning i gymnasieskolan.

Föreskrifter enligt första stycket får innebära undantag från vad som annars gäller för utbildning i gymnasieskolan.

12 §

Huvudmannen ansvarar för antagningen till de olika utbildningar som anordnas av huvudmannen.

I 38 § finns särskilda bestämmelser om antagning till Rh-anpassad utbildning.

I 38 § finns särskilda bestämmelser om *prövningen av målgruppstillhörighet till riksrekryterande gymnasieskola för ungdomar med vissa funktionsnedsättningar.*

32 §¹

Hemkommunen ska lämna ekonomiskt stöd till elever i en gymnasieskola med offentlig huvudman som behöver inackordering på grund av skolgången. Denna skyldighet gäller dock inte

1. elever som har tagits emot i andra hand till ett nationellt program enligt 16 kap. 47 §,

2. elever som har tagits emot enligt 17 kap. 19 § andra stycket,

3. elever på Rh-anpassad utbildning, eller 3. elever på *riksrekryterande Rh-anpassad utbildning, eller*

4. utlandssvenska elever som får studiehjälp i form av inackorderingstillägg enligt studiestödslagen (1999:1395).

Skyldigheten gäller till och med första kalenderhalvåret det år eleven fyller 20 år.

Stödet ska avse boende, fördyrat uppehälle och resor till och från hemmet. Det ska ges kontant eller på annat sätt som ska framgå av beslutet om stöd. Om stödet ges kontant, ska det lämnas

¹ Senaste lydelse 2011:876.

med lägst 1/30 av prisbasbeloppet enligt 2 kap. 6 och 7 §§ socialförsäkringsbalken för varje hel kalendermånad som eleven bor inackorderad. Beloppet får avrundas till närmast lägre hela tiotal kronor.

Definition

34 a §

För ungdomar med funktionsnedsättningar enligt 35 och 35 a §§ anordnas särskilt anpassade utbildningar (riksrekryterande gymnasieskola för ungdomar med vissa funktionsnedsättningar).

Målgrupper

35 §

I detta kapitel avses med ett svårt rörelsehinder ett rörelsehinder som ensamt eller i kombination med en annan funktionsnedsättning medför att en ungdom

1. för att kunna följa ett program i gymnasieskolan behöver tillgång till en skola med Rh-anpassad utbildning, och

2. har behov av habilitering och i vissa fall av boende i elevhem och omvårdnad i boendet.

Riksrekryterande gymnasieskola med Rh-anpassad utbildning anordnas för ungdomar som har ett svårt rörelsehinder som ensamt eller i kombination med en annan funktionsnedsättning medför att en ungdom

1. för att kunna följa en utbildning i gymnasieskolan behöver tillgång till en gymnasieskola med anpassad utbildning, och

2. har omfattande behov av habilitering i anslutning till utbildningen.

35 a §

Riksrekryterande gymnasieskola med undervisning på teckenspråk anordnas för ungdomar med

1. dövhet och hörselskada som

har behov av en teckenspråkig undervisningsmiljö,

2. grav språkstörning som är beroende av teckenspråk för sin kommunikation, och

3. dövblindhet.

36 §

Ungdomar som *har ett svårt rörelsehinder* har rätt att få utbildning vid en gymnasieskola med *Rb-anpassad* utbildning om de

1. har slutfört sista årskursen i grundskolan eller motsvarande,

2. kan påbörja utbildningen senast under det första kalenderhalvåret det år de fyller 21 år, och

3. uppfyller de övriga grundläggande behörighetsvillkor som följer av 16 kap. 29–34 §§, när det gäller nationella program.

Första stycket 1 gäller inte utbildning i form av ett introduktionsprogram. För att ha rätt till sådan utbildning krävs att grundskoleutbildning eller motsvarande har avslutats.

Ungdomar som *tillhör målgrupperna enligt 35 och 35 a §§* har rätt att få utbildning vid en gymnasieskola med *särskilt anpassad* utbildning om de *uppfyller gymnasieskolans gemensamma behörighetsvillkor som följer av 15 kap. 5 och 6 §§.*

37 §

En gymnasieskola med Rb-anpassad utbildning ska ta emot sökande från hela landet till den speciellt anpassade utbildningen.

Utbildningar vid riksrekryterande gymnasieskola för ungdomar med vissa funktionsnedsättningar ska vara öppna för sökande från hela landet.

Boende och omvårdnad vid riksrekryterande gymnasieskola med Rh-anpassad utbildning

37 a §

Elever vid riksrekryterande gymnasieskola med Rh-anpassad utbildning har rätt till boende och omvårdnad i boendet om sådant behövs med hänsyn till avståndet till elevens ordinarie bostad, funktionsnedsättningen eller någon annan särskild omständighet.

Ansökan

37 b §

Ansökan till riksrekryterande gymnasieskola för ungdomar med vissa funktionsnedsättningar görs hos en särskild nämnd.

Avtal

37 c §

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får sluta avtal med en sådan kommun som avses i 9 § om att, i enlighet med detta kapitel, anordna riksrekryterande gymnasieskola för ungdomar med vissa funktionsnedsättningar i sin gymnasieskola.

Beslut om rätt till utbildning

38 §

Frågor om *antagning till Rh-anpassad utbildning vid vissa gymnasieskolor och andra frågor om rätt till sådan utbildning* prövas av en särskild nämnd.

Frågor om *prövning av målgruppsstillhörighet till riksrekryterande gymnasieskola för ungdomar med vissa funktionsnedsättningar, om grundläggande behörighet till sådana utbildningar samt, avseende Rh-anpassad gymnasieskola, om boende och omvårdnad i boendet* prövas av en särskild nämnd.

39 §

Avgifter får inte tas ut för insatser för omvårdnad i boendet eller habilitering som *tillhandahålls av staten, en kommun eller ett landsting* i anslutning till en gymnasieskola med *Rh-anpassad utbildning*.

Avgifter får inte tas ut för insatser för omvårdnad i boendet eller habilitering som *tillhandahålls enligt denna lag* i anslutning till en *riksrekryterande gymnasieskola för ungdomar med vissa funktionsnedsättningar*.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om avgifter för kost och logi.

40 §

Hemkommunen ska betala ersättning för kostnader för boende och omvårdnad i boendet för elever på Rh-anpassad utbildning. Hemlandstinget eller, i förekommande fall hemkommunen, ska betala ersättning för kostnader för habilitering. Ersättningarna ska betalas till den huvudman som enligt avtal med staten svarar för verksamheten.

Hemkommunen ska betala ersättning för kostnader för utbildning för de elever som avses i 35 och 35 a §§. Hemlandstinget eller, i förekommande fall hemkommunen, ska betala ersättning för kostnader för habilitering för *elever enligt 35 §.* *Hemkommunen ska betala ersättning för kostnader för boende och omvårdnad i boendet enligt 37 a §.* Ersättningarna ska betalas till den huvudman som enligt avtal med staten svarar för verksamheten.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om ersättningar enligt första stycket.

Övriga regler om gymnasieskolan

41 §

De bestämmelser i denna lag som gäller för gymnasieskolan i övrigt ska tillämpas även i fråga om rikrekryterande gymnasieskola för ungdomar med vissa funktionsnedsättningar, om inte något annat särskilt anges.

18 kap.²

1 §

I detta kapitel finns
 – allmänna bestämmelser (2–20 §§),
 – bestämmelser om betyg (21–26 §§),
 – bestämmelser om gymnasiesärskola med offentlig huvudman (27–33 §§), och
 – bestämmelser om fristående gymnasiesärskola (34–37 §§).

I detta kapitel finns
 – allmänna bestämmelser (2–20 §§),
 – bestämmelser om betyg (21–26 §§),
 – bestämmelser om gymnasiesärskola med offentlig huvudman (27–33 §§)
 – bestämmelser om fristående gymnasiesärskola (34–37 §§), och
 – bestämmelser om rikrekryterande gymnasiesärskola för ungdomar med utvecklingsstörning i kombination med vissa ytterligare funktionsnedsättningar (38–48 §§).

² Senaste lydelse 2012:109.

4 §

Utbildningen i gymnasiesärskolan ska vara öppen för ungdomar vars skolplikt har upphört och som inte bedöms ha förutsättningar att nå upp till gymnasieskolans kunskapskrav därför att de har en utvecklingsstörning.

De ungdomar som tillhör målgruppen för gymnasiesärskolan har rätt att bli mottagna i gymnasiesärskola om utbildningen påbörjas före utgången av det första kalenderhalvåret det år de fyller 20 år.

De ungdomar som tillhör målgruppen för gymnasiesärskolan har rätt att bli mottagna i gymnasiesärskola om utbildningen påbörjas före utgången av det första kalenderhalvåret det år de fyller 20 år *eller, i fall som avses i 40 §, 21 år.*

Utbildning anpassad för ungdomar med vissa funktionsnedsättningar

9 a §

För ungdomar med utvecklingsstörning i kombination med vissa ytterligare funktionsnedsättningar får den kommun som regeringen bestämmer anordna särskilt anpassad utbildning i sin gymnasiesärskola (riksrekryterande gymnasiesärskola för ungdomar med utvecklingsstörning i kombination med vissa ytterligare funktionsnedsättningar). För denna utbildning gäller särskilda bestämmelser i 38–48 §§. Regeringen får meddela ytterligare föreskrifter om sådan utbildning.

Föreskrifter enligt första stycket får innebära undantag från vad som annars gäller för utbildning i gymnasiesärskolan.

12 §

Huvudmannen ansvarar för antagningen till de olika utbildningar som anordnas av huvudmannen.

Huvudmannen ansvarar för antagningen till de olika utbildningar som anordnas av huvudmannen.

I 45 § finns särskilda bestämmelser om prövningen av målgruppstillhörighet till riksrekryterande gymnasiesärskola för ungdomar med utvecklingsstörning i kombination med vissa ytterligare funktionsnedsättningar.

31 §

En elev som med stöd av 19 kap. 35–37 §§ går i gymnasiesärskola i en annan kommun än sin hemkommun och som på grund av skolgången måste övernatta i den kommunen, har rätt till skolskjuts mellan den tillfälliga bostaden och den plats där utbildningen bedrivs under samma förutsättningar som gäller för elever som är hemmahörande i kommunen.

En elev som med stöd av 39 § eller 19 kap. 35–37 §§ går i gymnasiesärskola i en annan kommun än sin hemkommun och som på grund av skolgången måste övernatta i den kommunen, har rätt till skolskjuts mellan den tillfälliga bostaden och den plats där utbildningen bedrivs under samma förutsättningar som gäller för elever som är hemmahörande i kommunen.

Den kommun som anordnar utbildningen ska ombesörja att skolskjuts anordnas enligt första stycket. Kommunens kostnader för detta ska ersättas av elevens hemkommun.

32 §

Hemkommunen ska lämna ekonomiskt stöd till elever i en gymnasiesärskola med offentlig huvudman som behöver inackordering på grund av skolgången.

Hemkommunen ska lämna ekonomiskt stöd till elever i en gymnasiesärskola med offentlig huvudman som behöver inackordering på grund av skolgången. Denna skyldighet gäller dock inte

1. elever som har tagits emot i andra hand till ett nationellt program enligt 19 kap. 39 §, eller

2. elever på riksrekryterande gymnasiesärskola för ungdomar med utvecklingsstörning i kombination med vissa ytterligare funktionsnedsättningar.

Denna skyldighet gäller dock inte elever som har tagits emot i andra hand till ett nationellt program enligt 19 kap. 39 §.

Stödet ska avse boende, fördyrat uppehälle och resor till och från hemmet. Det ska ges kontant eller på annat sätt som ska framgå av beslutet om stöd. Om stödet ges kontant, ska det lämnas med lägst 1/30 av prisbasbeloppet enligt 2 kap. 6 och 7 §§ socialförsäkringsbalken för varje hel kalendermånad som eleven bor inackorderad. Beloppet får avrundas till närmast lägre hela tiotal kronor.

Definition

38 §

För ungdomar med utvecklingsstörning i kombination med vissa ytterligare funktionsnedsättningar enligt 39 § anordnas särskilt anpassad utbildning (riksrekryterande gymnasiesärskola för ungdomar med utvecklingsstörning i kombination med vissa ytterligare funktionsnedsättningar).

Målgrupper

39 §

Riksrekryterande gymnasiesärskola anordnas för ungdomar med utvecklingsstörning och

1. dövhet eller hörselskada som har behov av en tecken-språkig undervisningsmiljö,

2. grav språkstörning som är beroende av teckenspråk för sin kommunikation,

3. dövblindhet, och

4. synskada i kombination med ytterligare funktionsnedsättning.

Rätt till utbildning

40 §

Ungdomar som tillhör målgrupperna enligt 39 § har rätt att få utbildning vid en riksrekryterande gymnasiesärskola med särskilt anpassad utbildning om de uppfyller de villkor som följer av 4 §.

Riksrekrytering

41 §

Riksrekryterande gymnasiesärskola för ungdomar enligt 39 § ska vara öppen för sökande från hela landet.

Boende och omvårdnad i boendet

42 §

Elever enligt 39 § har rätt till boende och omvårdnad i boendet om sådant behövs med hänsyn till avståndet till elevens ordinarie bostad, funktionsnedsättningen eller någon annan särskild omständighet.

Ansökan

43 §

Ansökan till riksrekryterande gymnasiesärskola för ungdomar med utvecklingsstörning i kombination med vissa ytterligare funktionsnedsättningar görs hos en särskild nämnd.

Avtal

44 §

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får sluta avtal med en sådan kommun som avses i 9 a § om att, i enlighet med detta kapitel, anordna riksrekryterande gymnasiesärskola för ungdomar med utvecklingsstörning i kombination med vissa ytterligare funktionsnedsättningar i sin gymnasiesärskola.

Beslut om rätt till utbildning

45 §

Frågor om målgruppstillhörighet till riksrekryterande gymnasiesärskola för ungdomar med utvecklingsstörning i kombination med vissa ytterligare funktionsnedsättningar, frågor om boende på elevhem och omvårdnad i boendet prövas av en särskild nämnd.

Avgifter

46 §

Avgifter får inte tas ut för insatser för omvårdnad i boendet som tillhandahålls enligt denna lag i anslutning till en riksrekryterande gymnasiesärskola för ungdomar med utvecklingsstörning i kombination med vissa ytterligare funktionsnedsättningar.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om avgifter för kost och logi.

Interkommunal ersättning

47 §

Hemkommunen ska betala ersättning för kostnader för utbildning vid en gymnasiesärskola för ungdomar med utvecklingsstörning i kombination med vissa ytterligare funktionsnedsättningar. Hemkommunen ska betala ersättning för kostnader för boende och omvårdnad i boendet enligt 42 §. Ersättningarna ska betalas till den huvudman som enligt avtal med staten svarar för verksamheten.

Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om ersättningar enligt första stycket.

Övriga regler om gymnasie-
särskolan

48 §

De bestämmelser i denna lag som gäller för gymnasiesärskolan i övrigt ska tillämpas även i fråga om riksrekryterande gymnasiesärskola för ungdomar med utvecklingsstörning i kombination med vissa ytterligare funktionsnedsättningar, om inte något annat särskilt anges.

28 kap.

Beslut av den nämnd som avses i
15 kap. 38 § och 18 kap. 45 §

17 §

Beslut av den nämnd som avses i 15 kap. 38 § i fråga som avses i samma paragraf får överklagas hos Skolväsendets överklagandenämnd. Beslutet får överklagas endast av den som har begärt utbildningen. Ett beslut om placering vid en viss skolenhet får dock inte överklagas.

Beslut av den nämnd som avses i 15 kap. 38 § och 18 kap. 45 § i frågor som avses i samma paragrafer får överklagas hos Skolväsendets överklagandenämnd. Beslutet får överklagas endast av den som har begärt utbildningen. Ett beslut om placering vid en viss skolenhet får dock inte överklagas.

1. Denna lag träder i kraft den 1 april 2013 och tillämpas på utbildning som påbörjas efter den 30 juni 2014.

2. Äldre föreskrifter gäller dock fortfarande för utbildning som har påbörjats före den 1 juli 2014.

2 Förslag till förordning om ändring i gymnasieförordningen (2010:2039)

Härigenom föreskrivs i fråga om gymnasieförordningen (2010:2039)

dels att 10 kap. 4, 6–10 §§, 11 kap. 3, 4 och 8 §§ samt rubriken närmast före 10 kap. 10 § ska upphöra att gälla,

dels att 11 kap. 1 och 2 §§ ska betecknas 11 kap. 2 och 3 §§,

dels att 1 kap. 1 §, 10 kap. 1–3, 5, 11 och 12 §§ och 11 kap. 5–7 §§ samt rubrikerna närmast före 10 och 11 kap. och 10 kap. 11 § ska ha följande lydelse,

dels att det i förordningen ska införas fyra nya paragrafer, 9 kap. 10 §, 10 kap. 11 a §, 11 kap. 1 § och 13 kap. 28 a § av följande lydelse samt nya rubriker närmast före 9 kap. 10 § och 13 kap. 28 a § av följande lydelse,

dels att det i förordningen ska införas ett nytt kapitel, 13 a kap., av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

<i>Nuvarande lydelse</i>	<i>Föreslagen lydelse</i>
	1 kap.
	1 §
Förordningen innehåller följande kapitel:	Förordningen innehåller följande kapitel:
(---)	(---)
– utbildning för döva och hörselskadade (10 kap.),	– gymnasieskola med undervisning på teckenspråk (10 kap.),
– utbildning för svårt rörelsehindrade ungdomar (Rh-anpassad utbildning) (11 kap.),	– Rh-anpassad gymnasieskola (11 kap.),
– elever (12 kap.),	– elever (12 kap.),
– gymnasiesärskolan (13 kap.),	– gymnasiesärskolan (13 kap.),
	– gymnasiesärskola för vissa ungdomar med utvecklingsstörning i kombination med ytterligare funktionsnedsättning (13 a kap.),
– bidrag till huvudmän för fristående gymnasieskolor och gymnasiesärskolor (14 kap.), och	– bidrag till huvudmän för fristående gymnasieskolor och gymnasiesärskolor (14 kap.), och

– övriga
(15 kap.).

bestämmelser

– övriga
(15 kap.).

bestämmelser

9 kap.

Elever med dövhet eller hörselskada

10 §

Teckenspråk som gymnasiegemensamt ämne får förekomma på alla nationella program som anordnas för elever med en funktionsnedsättning enligt 15 kap. 35 a § skollagen (2010:800).

Kurser i teckenspråk som gymnasiegemensamt ämne får för elever med en funktionsnedsättning enligt första stycket ersätta en eller flera kurser i studievägen med undantag för kurser i svenska.

I stället för svenska eller svenska som andraspråk respektive engelska får elever enligt första stycket läsa svenska för döva respektive engelska för döva som gymnasiegemensamma ämnen.

Beslut enligt andra och tredje stycket fattas av rektorn.

10 kap. Riksrekryterande gymnasieskola med undervisning på teckenspråk

1 §

Örebro kommun får i sin gymnasieskola anordna utbildning för elever som

1. är döva och hörselskadade och är beroende av en teckenspråkig miljö,

2. är hörselskadade och trots användningen av tekniska hjälpmedel och andra stödinsatser inte kan följa reguljär undervisning i gymnasieskolan,

3. har en språkstörning och behöver insatser av samma slag som döva, eller

4. är dövblinda.

Utbildningarna kallas riksgymnasiet för döva (RGD) eller riksgymnasiet för hörselskadade (RGH). När det i denna förordning talas om döva elever avses även elever enligt första stycket 3 och 4.

Örebro kommun får i sin gymnasieskola anordna utbildning för elever enligt 15 kap. 35 a § skollagen (2010:800).

Utbildningen enligt första stycket kallas riksgymnasiet för teckenspråkiga (RgT).

2 §

Utbildningen för döva och hörselskadade ska så långt det är möjligt integreras med motsvarande utbildning i gymnasieskolan.

Den riksrekryterande gymnasieskolan med undervisning på teckenspråk ska så långt det är möjligt integreras med motsvarande utbildning i gymnasieskolan.

3 §

Nationella program, nationella inriktningar och särskilda varianter samt introduktionsprogram i form av programinriktat individuellt val och yrkesintroduktion som är

Nationella program, nationella inriktningar och särskilda varianter samt introduktionsprogram i form av programinriktat individuellt val och yrkesintroduktion som är

utformade för en grupp elever får anordnas särskilt som utbildning för *döva och hörselskadade*, om antalet elever är minst fyra.

utformade för en grupp elever får anordnas särskilt som *riksrekryterande gymnasieskola med undervisning på teckenspråk*, om antalet elever är minst fyra.

5 §³

Teckenspråk som gymnasiegemensamt ämne ska förekomma på alla nationella program som anordnas för *döva* elever.

Teckenspråk som gymnasiegemensamt ämne ska förekomma på alla nationella program som anordnas för elever *vid riksrekryterande gymnasieskola med undervisning på teckenspråk*.

Kurser i teckenspråk som gymnasiegemensamt ämne får ersätta en eller flera kurser i studievägen för döva elever med undantag för kurser i svenska. Beslut fattas av rektorn.

I stället för svenska eller svenska som andraspråk respektive engelska får döva elever läsa svenska för döva respektive engelska för döva som gymnasiegemensamma ämnen.

Boende och omvårdnad

11 §

För elever som vill och har behov av det ska Örebro kommun anvisa kost och logi. Kommunen ska även ansvara för att eleverna har tillgång till den hjälp i övrigt som föranleds av deras funktionsnedsättning.

Frågor om boende i anslutning till utbildning enligt detta kapitel regleras i avtal mellan staten och den kommun som svarar för utbildningen.

³ Senaste lydelse 2011:521.

11 a §

Specialpedagogiska skolmyndigheten får meddela föreskrifter om avgifter för kost för elever som bor i elevhem i anslutning till en riksrekryterande gymnasieskola med undervisning på teckenspråk.

12 §

De bestämmelser i denna förordning som gäller för gymnasieskolan i övrigt ska tillämpas även i fråga om utbildning för döva och hörsel-skadade, om inte något annat särskilt anges.

De bestämmelser i denna förordning som gäller för gymnasieskolan i övrigt ska tillämpas även i fråga om riksrekryterande gymnasieskola med undervisning på teckenspråk, om inte något annat särskilt anges.

11 kap. Riksrekryterande gymnasieskola med Rh-anpassad utbildning

1 §

Goteborgs, Kristianstads, Stockholms och Umeå kommuner får i sin gymnasieskola anordna utbildning för ungdomar enligt 15 kap. 35 a § skollagen (2010:800).

Utbildningen enligt första stycket kallas riksgymnasiet med Rh-anpassad utbildning (RgRh).

Organisation, avgifter och interkommunal ersättning för boende, omvårdnad och habilitering

5 §

Sådana särskilda omvårdnadsinsatser som avses i 15 kap. 35 § skollagen (2010:800) regleras i avtal mellan staten och den kommun eller annan huvudman som ansvarar för omvårdnaden.

Boende, omvårdnad i boendet och habilitering enligt 15 kap. 37 a § skollagen (2010:800) regleras i avtal mellan staten och den kommun som svarar för utbildningen.

6 §

Specialpedagogiska skolmyndigheten får meddela föreskrifter om avgifter för kost och logi för elever som bor i elevhem i anslutning till en gymnasieskola med Rh-anpassad utbildning.

Specialpedagogiska skolmyndigheten får meddela föreskrifter om avgifter för kost och logi för elever som bor i elevhem i anslutning till en riksrekryterande gymnasieskola med Rh-anpassad utbildning.

7 §

Ersättning enligt 15 kap. 40 § skollagen (2010:800) för kostnader för boende, omvårdnad i boendet och habilitering ska motsvara en tredjedel av de genomsnittliga kostnaderna för insatserna per elev.

Ersättning enligt 15 kap. 40 § skollagen (2010:800) för kostnader för boende och omvårdnad i boendet ska motsvara *kostnaden för personlig assistans enligt 51 kap. 11 § socialförsäkringsbalken motsvarande 20 timmar per vecka under terminstid.*

Specialpedagogiska skolmyndigheten får meddela ytterligare föreskrifter om sådan ersättning som avses i första stycket.

Specialpedagogiska skolmyndigheten får meddela ytterligare föreskrifter om ersättning för kostnader för boende, omvårdnad i boendet och habilitering enligt 15 kap. 40 § skollagen.

13 kap.

Elever med dövhet eller
hörselskada

28 a §

Teckenspråk som gymnasiesärskolegemensamt ämne får förekomma på alla nationella program som anordnas för elever med en funktionsnedsättning enligt 18 kap. 39 § 1–4 skollagen (2010:800).

Kurser i teckenspråk som gymnasiesärskolegemensamt ämne får för elever med en funktionsnedsättning enligt första stycket ersätta en eller flera kurser i studievägen med undantag för kurser i svenska.

I stället för svenska eller svenska som andraspråk respektive engelska får elever enligt första stycket läsa svenska för teckenspråkiga respektive engelska för teckenspråkiga som gymnasiegemensamma ämnen.

Beslut enligt andra och tredje stycket fattas av rektorn.

13 a kap. Riksrekryterande gymnasiesärskola för ungdomar med vissa ytterligare funktionsnedsättningar*Utbildningens innehåll och organisation*

1 § Örebro kommun får i sin gymnasiesärskola anordna utbildning enligt 18 kap. 39 § skollagen (2010:800). Utbildningen kallas riksgymnasiesärskolan (Rgsär).

2 § Den riksrekryterande utbildningen för ungdomar med utvecklingsstörning i kombination med vissa ytterligare funktions-

nedsättningar ska så långt det är möjligt integreras med motsvarande utbildning i gymnasiesärskolan.

3 § Teckenspråk som gymnasiesärskolegemensamt ämne ska förekomma på alla nationella program som anordnas för elever vid riksrekryterande gymnasiesärskola för ungdomar med utvecklingsstörning i kombination med vissa ytterligare funktionsnedsättningar.

Organisation, avgifter och interkommunal ersättning för boende och omvårdnad

4 § Boende och omvårdnad enligt 18 kap. 42 § skollagen (2010:800) samt hemresor för elever med sådant boende regleras i avtal mellan staten och den kommun som svarar för utbildningen.

5 § Specialpedagogiska skolmyndigheten får meddela föreskrifter om avgifter för kost och logi för elever som bor i elevhem i anslutning till en gymnasieskola med riksrekryterande utbildning för ungdomar med utvecklingsstörning i kombination med vissa ytterligare funktionsnedsättningar.

6 § Ersättning enligt 18 kap. 47 § skollagen (2010:800) för kostnader för boende och omvårdnad i boendet ska motsvara kostnaden för personlig assistans enligt 51 kap. 11 § socialförsäkringsbalken motsvarande högst 20 timmar per vecka under terminstid.

Specialpedagogiska skolmyndigheten får meddela ytterligare föreskrifter om sådan ersättning som avses i första stycket.

Övriga regler om gymnasieskolan

7 § De bestämmelser i denna förordning som gäller för gymnasiesärskolan i övrigt ska tillämpas även i fråga om riksrekryterande gymnasiesärskola för ungdomar med utvecklingsstörning i kombination med vissa ytterligare funktionsnedsättningar, om inte något annat särskilt anges.

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 2014 och tillämpas på utbildning som påbörjas efter den 30 juni 2014.

3 Förslag till förordning om ändring av förordning (1995:667) om bidrag till vissa funktionshindrade elever i gymnasieskolan

Härigenom föreskrivs i fråga om förordning (1995:667) om bidrag till vissa funktionshindrade elever i gymnasieskolan att 1 och 5 §§ ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §

Bidrag enligt denna förordning lämnas till dels elever i utbildning för döva eller hörselskadade enligt 9 kap. gymnasieförordningen (1992:394), dels elever i utbildning som är speciellt anpassad för svårt rörelsehindrade ungdomar (Rh-anpassad utbildning) enligt 10 kap. gymnasieförordningen.

Bidrag enligt denna förordning lämnas till dels elever i riksrekryterande gymnasieskola med undervisning på teckenspråk enligt 10 kap. gymnasieförordningen (2010:2039), dels elever i riksrekryterande gymnasieskola med Rh-anpassad utbildning enligt 11 kap. gymnasieförordningen.

5 §

Bidrag lämnas för elevens kostnad för kost och logi på utbildningsorten.

För elever vid riksgymnasierna i Örebro lämnas också ersättning för kostnad för annan service i samband med boendet.

Ersättning lämnas endast för skäligena kostnader.

För elever vid riksgymnasiet i Örebro lämnas bidrag för kostnad för

1. boende och fördyrat uppehälle, och

2. annan service i samband med boendet.

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 2014.

4 Förslag till förordning om upphävande av förordning om extra ersättning för vissa handikappade elever vid studier i gymnasieskola, SKOLFS 1992:44

Regeringen föreskriver att förordningen om extra ersättning för vissa handikappade elever vid studier i gymnasieskola, SKOLFS 1992:44, ska upphöra att gälla vid utgången av juni månad 2014.

-
1. Denna förordning ska kungöras i Statens skolverks författningssamling (SKOLFS).
 2. För utbildning som har påbörjats tidigare än 1 juli 2014 gäller äldre föreskrifter.

5 Förslag till förordning om ändring i förordningen (2011:130) med instruktion för Specialpedagogiska skolmyndigheten

Härigenom föreskrivs i fråga om förordningen (2011:130) med instruktion för Specialpedagogiska skolmyndigheten

dels att 4 och 20 §§ ska ha följande lydelse,

dels att det i förordningen ska införas en ny paragraf, 12 a §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Myndigheten ska bistå de huvudmän som svarar för verksamheten med särskilda omvårdnadsinsatser för elever som går en sådan Rh-anpassad utbildning som avses i 15 kap. skollagen (2010:800) med administrativa tjänster i samband med att hemkommuner och hemlandsting betalar ersättning för vissa kostnader för eleverna till dessa huvudmän enligt 15 kap. 40 § skollagen.

Föreslagen lydelse

4 §

Myndigheten ska bistå de huvudmän som svarar för verksamheten med särskilda omvårdnadsinsatser för elever som går en sådan Rh-anpassad utbildning som avses i 15 kap. skollagen (2010:800) *och en sådan gymnasiesärskoleutbildning för ungdomar med utvecklingsstörning i kombination med vissa ytterligare funktionsnedsättningar som avses i 18 kap. skollagen* med administrativa tjänster i samband med att hemkommuner och hemlandsting betalar ersättning för vissa kostnader för eleverna till dessa huvudmän enligt 15 kap. 40 § skollagen.

12 a §

Myndigheten ska för statens räkning sluta sådana avtal som avses i 15 kap. 37 c och 18 kap. 44 §§ skollagen (2010:800).

20 §

Inom myndigheten finns det ett särskilt beslutsorgan som benämns Nämnden för mottagande i specialskolan och för *Rh-anpassad utbildning*. Nämnden ska pröva frågor om

1. mottagande i specialskolan enligt 7 kap. 6 § skollagen (2010:800), *och*

2. antagning till Rh-anpassad utbildning vid vissa gymnasieskolor och andra frågor om rätt till sådan utbildning enligt 15 kap. 36 § skollagen.

Inom myndigheten finns det ett särskilt beslutsorgan som benämns Nämnden för mottagande i specialskolan och *till gymnasial utbildning för vissa ungdomar med funktionsnedsättning*. Nämnden ska pröva frågor om

1. mottagande i specialskolan enligt 7 kap. 6 § skollagen (2010:800),

2. *målgruppsstillhörighet och grundläggande behörighet till riksrekryterande gymnasieskola för ungdomar med vissa funktionsnedsättningar* enligt 15 kap. 36 § skollagen *samt boende och omvårdnad i boendet enligt 15 kap. 37 a § skollagen, och*

3. *målgruppsstillhörighet till riksrekryterande gymnasiesärskola för ungdomar med utvecklingsstörning i kombination med vissa ytterligare funktionsnedsättningar* enligt 18 kap. 39 § skollagen *samt boende och omvårdnad i boendet enligt 18 kap. 42 § skollagen.*

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 2014.

1 Inledning

1.1 Uppdrag

Utredningens ursprungliga uppdrag (dir. 2010:47) var att föreslå hur en flexibel utbildning för elever i specialskolans målgrupp ska kunna införas (se bilaga 1). Utredningen redovisade i mars 2011 sina förslag i denna del i delbetänkandet *Med rätt att välja – flexibel utbildning för elever som tillhör specialskolans målgrupp* (SOU 2011:30).

Enligt tilläggsdirektiv (dir. 2010:137) ska utredningen nu se över den gymnasiala utbildningen för ungdomar med vissa funktionsnedsättningar (se bilaga 2). Uppdraget gäller utbildning för elever som tillhör målgrupperna för dagens riksrekryterande gymnasieutbildning för dels elever med svåra rörelsehinder, dels elever med dövhet, hörselskada, dövblindhet eller med språkstörning och behov av insatser av samma slag som elever med dövhet. Dessutom omfattas utbildning för elever som tillhör målgruppen för dagens riksrekryterande gymnasiesärskola för elever med utvecklingsstörning i kombination med dövhet eller hörselskada.

Utredningen ska beskriva utvecklingen av elevgruppernas sammansättning vid de aktuella riksrekryterande gymnasiala utbildningarna och bedöma om utbildningen är ändamålsenlig samt beskriva det framtida behovet av riksrekryterande utbildning och eventuellt andra typer av särskilda insatser inom utbildningsområdet för de aktuella målgrupperna. Såväl utbildnings- som omvårdnadsinsatserna ska omfattas och utredningen ska fokusera på kvalitet, utbildningsresultat, etablering på arbetsmarknaden och fortsatta studier.

Utredningen ska föreslå hur ansvaret för boende, habilitering och resor i anslutning till utbildningarna ska fördelas mellan staten och skolhuvudmännen samt föreslå hur verksamheten ska finansieras. Utredningen ska därutöver göra en översyn av regelverket för de riksrekryterande utbildningarna och lämna författningsförslag samt lämna förslag till hur antagningen av elever ska regleras, bedöma

om enbart kommuner ska kunna vara huvudmän för riksgymnasieverksamhet samt ta fram underlag för att staten ska kunna revidera och upprätta avtal med anordnande kommuner om riksgymnasieverksamhet. Utredningen ska särskilt belysa utbildningssituationen för elever med språkstörning och bedöma vilka konsekvenser utvidgningen av specialskolans målgrupp till att omfatta även elever med grav språkstörning har för gymnasie- och gymnasiesärskolan.

1.2 Utredningens arbete

I arbetet med tilläggsdirektiven har utredningen utgått från befintlig kunskap om de berörda målgrupperna och utbildningen för dem. Det innebär att vi har studerat rapporter från myndigheter och andra organisationer samt relevant forskning. Vidare har vi tagit fram nytt underlag för att kunna beskriva och bedöma de aktuella riksrekryterande gymnasiala verksamheterna. I detta har vi främst samarbetat med anordnande kommuner och skolor samt Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM). För att kunna ge en bild av vad eleverna gör efter utbildningen har uppgifter beställts av Centrala studiestödsnämnden (CSN) och Skatteverket.

Utredningen har också besökt samtliga riksrekryterande gymnasieutbildningar, dvs. de Rh-anpassade gymnasieutbildningarna i Göteborg, Kristianstad, Stockholm och Umeå samt den riksrekryterande gymnasieutbildningen i Örebro för elever med dövhet, hörselskada, dövblindhet eller med språkstörning och behov av insatser av samma slag som elever med dövhet (RGD/RGH). När det gäller den riksrekryterande gymnasiesärskoleutbildningen i Örebro för elever med utvecklingsstörning i kombination med dövhet eller hörselskada (Rgsär D/H) har vi haft kontakt med rektor och förvaltningen i Örebro kommun. Vi har även besökt en regional Rh-anpassad gymnasieutbildning i Linköpings kommun och informerat oss om den regionala gymnasieutbildningen för elever med hörselskada i Göteborgs stad.

Flera möten har anordnats med företrädare för berörda intresseorganisationer. Representanter har deltagit från Barnplantorna (Riksförbundet för barn med cochleaimplantat och barn med hörapparat), Förbundet Sveriges dövblinda (FSDB), Hjärnskadeförbundet Hjärnkraft, Hörselskadades riksförbund (HRF), Riksförbundet Attention, Riksförbundet för döva, hörselskadade och språkstörda barn (DHB), Talknuten (Afasiförbundet i Sverige),

Sveriges dövas riksförbund (SDR), Sveriges dövas ungdomsförbund (SDU), Unga hörselskadade och Unga rörelsehindrade. Utredningen har dessutom träffat företrädare för Riksförbundet för rörelsehindrade barn och ungdomar (RBU).

Utredningen har deltagit i ett seminarium anordnat av SDR och SDU i Örebro i samverkan med RGD/RGH.

Utredningen har också besökt norska Statped, dvs. den statliga organisationen för specialpedagogiskt stöd i Norge.

Utredningen har vidare samrått med berörda myndigheter och med Sveriges kommuner och landsting (SKL).

Utredningens expertgrupp har haft fyra möten under arbetet med tilläggsdirektiven. Expertgruppen har bestått av representanter för Finansdepartementet, Socialdepartementet och Utbildningsdepartementet.

1.3 Gammal fråga i ny tid

Frågan om den riksrekryterande gymnasiala utbildningen för ungdomar med vissa funktionsnedsättningar är långt ifrån ny. Under senare år har utredningen om statliga specialskolor i slutbetänkandet *Ökad likvärdighet för elever med funktionshinder* (SOU 2007:87) lämnat förslag om avtalsstyrningen av de riksrekryterande gymnasiala utbildningarna.

SPSM har senare på regeringens uppdrag¹ i en rapport² lämnat förslag till förändringar av bland annat styrningen av den riksrekryterande utbildningen för elever med vissa funktionsnedsättningar. Dessutom har även Statskontoret utrett frågan³ på regeringens uppdrag⁴.

Samtliga dessa utredningar har utgjort underlag för utredningen i dess arbete. Sedan utredningarna genomförts har dock en del förutsättningar förändrats. En ny skollag (2010:800) har ersatt 1985 års skollag. Den reformerade gymnasieskolan innebär från och med läsåret 2011/12 delvis nya villkor för eleverna. Riksdagen har dessutom nyligen beslutat om en reformerad gymnasiesärskola från och med läsåret 2013/14.

¹ U209/7489/G.

² ALL 2009/402, *Redovisning av regeringsuppdrag angående gymnasieutbildning för elever med funktionshinder*.

³ Statskontoret (dnr. 2009/113-5) *Kostnadsfördelningen för elever vid riksgymnasierna och principer för statens ersättning till de anordnande kommunerna*.

⁴ U2010/1231/G.

1.4 Utgångspunkter för utredningens arbete

Direktiven väcker frågor både om behovet av riksrekryterande utbildning, befintliga utbildningars kvalitet och ändamålsenlighet samt styrningen och finansieringen av den riksrekryterande utbildningen. För att närma sig dessa frågor behövs några utgångspunkter för utredningens arbete.

Ur elevens perspektiv

- *Utbildningen ska vara likvärdig och ha hög kvalitet*

Alla ungdomar har rätt till en likvärdig utbildning av hög kvalitet. För ungdomar med funktionsnedsättning ställer detta i de allra flesta fall krav på både extra resurser och särskild kompetens. Det gäller oberoende av om eleven får sin utbildning i hemkommunens skola, i en annan kommuns eller i en fristående skola, eller om eleven går på en riksrekryterande utbildning. För att utbildningen ska kunna sägas vara likvärdig bör bestämmelser om anpassning för elever med funktionsnedsättning kunna tillämpas oberoende av i vilken skola eleven går. Särskilda bestämmelser om utbildningen vid de riksrekryterande skolorna bör därför så långt möjligt undvikas.

- *Ungdomar ska kunna gå i skola nära hemmet*

Ungdomar ska erbjudas utbildning i den egna kommunen eller inom kommunens samverkansområde. Utgångspunkten är att elever i gymnasieskolan eller gymnasiesärskolan ska ha möjlighet att bo med sin familj. I vissa fall kan det dock vara svårt att upprätthålla denna princip och samtidigt erbjuda eleven en tillräckligt anpassad undervisningsmiljö.

- *Särlösningar ska vara starkt motiverade*

Varje kommun ansvarar för att ungdomarna i kommunen erbjuds gymnasieutbildning av god kvalitet. Det bästa vore om alla ungdomar kunde få sin utbildning i den vanliga gymnasieskolan eller gymnasiesärskolan på samma sätt som andra. Det finns emellertid

en liten grupp ungdomar med svåra funktionsnedsättningar för vilka detta inte alltid låter sig göras med en tillfredsställande kvalitet. Den typ av särlosningar som riksrekryterande gymnasie- eller gymnasiesärskola för elever med vissa funktionsnedsättningar representerar blir då ett alternativ, som dock endast bör anordnas när det finns starka motiv. Stöd för vissa särlosningar finns i internationella deklARATIONER och konventioner (se bilaga 3) och gäller då i första hand för elever som behöver teckenspråk för sin kommunikation. Utgångspunkten ska vara den unga personens bästa.

- *Inkludering är målsättningen*

Målsättningen för utbildningen av elever med funktionsnedsättning är en inkluderande utbildning. Eleverna ska erbjudas en utbildning anpassad till deras individuella förutsättningar inom den ordinarie skolan och i full delaktighet och gemenskap med andra. I betänkandet används i huvudsak begreppet integrering. De förslag utredningen lämnar om exempelvis integrering av elever vid de riksrekryterande gymnasiala utbildningarna syftar dock till inkludering.

- *Ungdomar ska också ha möjlighet att välja skola*

Ungdomar har generellt en relativt stor möjlighet att välja skola. En ung person med funktionsnedsättning ska också ha rätt att göra val mellan program och olika inriktningar samt mellan skolor. Hemkommunerna bör ges större möjlighet att tillgodose dessa ungdomars behov så att de får en reell möjlighet att välja en likvärdig utbildning i anslutning till sin hemmiljö. Riksrekryterande utbildningsalternativ kan i vissa fall behövas för att det ska finnas en reell valmöjlighet för en elev med svåra funktionsnedsättningar.

Ur ett styrningsperspektiv

- *Styrningen och ansvarsfördelningen mellan huvudmännen vara tydlig och transparent*

En orsak till att utredningen tillsatts är att regelverkets struktur skiljer sig mellan de olika riksrekryterande gymnasiala utbildningarna för elever med vissa funktionsnedsättningar. Det som för vissa

målgrupper regleras i lag, regleras för andra i förordning och för ytterligare andra endast i avtal. Utredningens ambition är att rätt sak ska regleras på rätt ställe och att det ska ske på ett likartat sätt för de olika verksamheterna.

- *Elevens olika utbildningsalternativ ska vara kostnadsneutrala för hemkommunen*

Kostnaden för ett utbildningsalternativ ska inte vara avgörande för hemkommunens agerande. Det ska inte vara mer förmånligt för en kommun att ha en ungdom vid någon av de riksrekryterande gymnasiala utbildningarna än i den egna gymnasie- eller gymnasiesärskolan. Framför allt ska det inte finnas ekonomiska incitament för kommunen att avstå från att investera i en anpassad studiemiljö av hög kvalitet i hemkommunen. En sådan studiemiljö innebär att både den fysiska och pedagogiska miljön anpassas till elevens behov.

1.5 Begreppen har betydelse

Över tid har begrepp med anknytning till funktionsnedsättning ändrats. Begrepp som tidigare använts, t.ex. funktionshindrade barn, unga och vuxna, benämns i dag barn, unga och vuxna med funktionsnedsättning. Utvecklingen innebär två förändringar.

Den första gäller användningen av begreppet funktionsnedsättning. I sin termbank⁵ rekommenderar Socialstyrelsen sedan 2007 att begreppet *funktionsnedsättning* ska användas för att beskriva en nedsättning av fysisk, psykisk eller intellektuell funktionsförmåga. Begreppet *funktionshinder* rekommenderas för att beskriva den begränsning som en funktionsnedsättning innebär för en person i relation till omgivningen. Socialstyrelsen har regeringens uppdrag att normera och rekommendera termer inom områdena hälso- och sjukvård samt socialtjänst.

Den andra förändringen gäller att fokus förskjutits från att personen *är* funktionsnedsatt till att personen *har* en funktionsnedsättning. I skollagen (2010:800) har detta följts upp genom att bland annat begreppet utvecklingsstörda eller *är* utvecklingsstörd har ersatts med elever eller vuxna *med* utvecklingsstörning. Fortfarande används dock den äldre formen för personer med dövhet, hörselskada, dövblindhet

⁵ Socialstyrelsens webbplats.

och synskada, däremot inte för elever med grav språkstörning eller med svårt rörelsehinder. I bestämmelserna om specialskolan används till exempel begrepp som att barn är dövblinda, är synskadade respektive är döva eller hörselskadade.

Utredningen har konstaterat att exempelvis begreppen dövhet respektive dövblindhet används allt mer frekvent av myndigheter som SPSM, Socialstyrelsen och Hjälpmedelsinstitutet. Vi har valt att genomgående använda begreppen ungdomar eller elever med dövhet, med dövblindhet, med hörselskada respektive med synskada i texterna och i författningsförslaget. Undantag från detta görs vid hänvisningar till äldre texter.

2 Riksgymnasieutbildning för ungdomar med svåra rörelsehinder

Kommunen är skyldig att erbjuda alla ungdomar gymnasieutbildning av god kvalitet, genom att anordna den själv eller genom samverkan med annan kommun eller landsting.¹ För ungdomar med svåra rörelsehinder anordnas dessutom riksrekryterande så kallad Rh-anpassad utbildning i Göteborg, Kristianstad, Stockholm och Umeå².

I sin nuvarande form har den Rh-anpassade utbildningen funnits sedan början av 1990-talet³. I anslutning till utbildningen erbjuds habilitering samt, för de ungdomar som har behov av det, anpassat boende. Utbildningen ska ta emot sökande från hela landet⁴. Det finns också särskilda bestämmelser om elevresor. Dessa tas dock upp först i kapitel 6 om ansvar och finansiering.

2.1 Målgruppen

För att tillhöra målgruppen för den riksrekryterande Rh-anpassade utbildningen (RgRh) ska eleven ha ett svårt rörelsehinder som ensamt eller i kombination med en annan funktionsnedsättning medför att eleven för att kunna följa ett program i gymnasieskolan behöver tillgång till en skola med Rh-anpassad utbildning. Eleven ska också ha behov av habilitering och i vissa fall boende i elevhem och omvårdnad i boendet⁵.

Innevarande läsår har nästan en tredjedel av eleverna vid RgRh Cerebral pares (CP-skada), en fjärdedel ryggmärgsbräck och en

¹ 15 kap. 30 § första och andra stycket skollagen (2010:800).

² 15 kap. 35–40 §§ skollagen (2010:800) och 11 kap. gymnasieförordningen (2010:2039).

³ Detta som en följd av de beslut som fattades med anledning av 1989 års handikapputredning (SOU 1989:54).

⁴ 15 kap. 37 § skollagen (2010:800).

⁵ 15 kap. 35 § skollagen (2010:800).

fjärdedel någon form av muskelsjukdom. Ett mindre antal har förvärvade hjärnskador till följd av sjukdom eller yttre våld. Därutöver finns enstaka elever med mer ovanliga diagnoser. Ett stort antal av eleverna har utöver sin primära diagnos även kompletterande diagnoser.

Ofta är det inte rörelsehindret i sig som ensamt gör att eleven väljer en Rh-anpassad riksgymnasieutbildning. Konsekvenserna av en motorisk funktionsnedsättning kan till stor del kompenseras med tekniska hjälpmedel och, vid behov, med förlängd studiegång. Behovet av anpassad utbildning är i stället i många fall en konsekvens av de ytterligare funktionsnedsättningar som kan följa med den primära diagnos som är orsaken till rörelsehindret. Det är snarast dessa som direkt påverkar elevens pedagogiska situation. Exempelvis har många elever vid RgRh kognitiva svårigheter, som kan visa sig genom att eleven har bristande arbetsminne, uppmärksamhetsproblem, svårt att ta initiativ och bristande tidsuppfattning. Till detta kommer i vissa fall perceptionsproblem, dvs. svårigheter att registrera, organisera och tolka olika slags sinnesintryck. Läs- och skrivsvårigheter samt kommunikativa svårigheter är vanliga. Det finns även elever som inte har något tal alls.

Elever vid riksgymnasierna har i kontakter med utredningen i några fall ändå pekat på att bristande tillgänglighet i hemkommunens skola är en anledning till att de valt riksgymnasiet. Behovet av habilitering på skoltid har också nämnts. Vanligt är att eleverna uppger att de valt riksgymnasiet för att det ger dem en möjlighet att träffa andra ungdomar i samma situation som de själva. Eleverna har ofta känt sig isolerade under grundskoletiden. Personalen uppger att det också finns exempel på elever som varit utsatta för mobbning.

Målgruppen i behov av Rh-anpassad gymnasieutbildning har inte förändrats nämnvärt sedan början av 1990-talet då verksamheten etablerades i sin nuvarande form. Vissa smärre förändringar kan dock iakttas. Samtidigt som antalet barn med ryggmärgsbråck minskar till följd av förbättrad fosterdiagnostik ökar antalet barn med förvärvade hjärnskador. Det senare beror bland annat på att läkarvetenskapen i dag räddar fler barn och ungdomar som utsätts för allvarliga trauman. Förekomsten av CP-skada är relativt konstant.

Enligt personalen vid riksgymnasierna är den mest påtagliga förändringen över tid att det tillkommit ytterligare diagnoser hos eleverna. Elevernas kognitiva och perceptuella svårigheter samt andra

neuropsykiatriska problem uppmärksammas nu på ett annat sätt än tidigare.⁶

Det kan i vissa fall vara svårt att avgöra om en elev tillhör målgruppen för den Rh-anpassade gymnasieutbildningen eller gymnasiesärskolans målgrupp. Det gäller bland annat för elever med bristande arbetsminne, koncentrationssvårigheter, perceptuella och kommunikativa svårigheter. Ungdomar med CP-skada kan till exempel ha svårigheter med planering, att få till det och att hålla tråden. Cirka en tredjedel av ungdomar med CP-skada uppskattas ha en så låg begåvning att det motsvarar utvecklingsstörning, vilket gör att de tillhör gymnasiesärskolans målgrupp. Den Rh-anpassade utbildningen har inte uppdraget att erbjuda utbildning anpassad för utvecklingsstörning.

2.2 Elevutvecklingen vid RgRh

Det saknas offentlig statistik på hur stor målgruppen för den riksrekryterande Rh-anpassade gymnasieutbildningen är. Enligt bedömningar av landstingens habiliteringar⁷ tillhör i snitt cirka 100 elever per årskull målgruppen, vilket motsvarar 0,8 promille.

I genomsnitt börjar knappt 40 procent av de ungdomar som habiliteringen bedömt tillhör den presumtiva målgruppen vid RgRh. Det motsvarar i snitt drygt 0,3 promille av en årskull. Andelen har varierat något över tid.

2.2.1 Stora regionala skillnader

Underlaget från habiliteringarna visar också att rekryteringen till riksgymnasierna skiljer sig mycket mellan olika kommuner och olika regioner. Lägst är andelen i den region som ligger till grund för rekryteringen till RgRh i Stockholm och högst i den som ligger till grund för rekryteringen till RgRh i Kristianstad.⁸

⁶ Huvudmannamöte för RgRh anordnat av SPSM 2011-04-14.

⁷ Sedan 2004 har Socialstyrelsens institut för särskilt utbildningsstöd (Sisus) och senare Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM) samlat in bedömningar från landstingets habiliteringar om hur många ungdomar födda vissa år som tillhör målgruppen. Uppgifterna bör tolkas med försiktighet med tanke på att det rör sig om få individer och att enskilda uppgiftslämnarens bedömningar får stort genomslag.

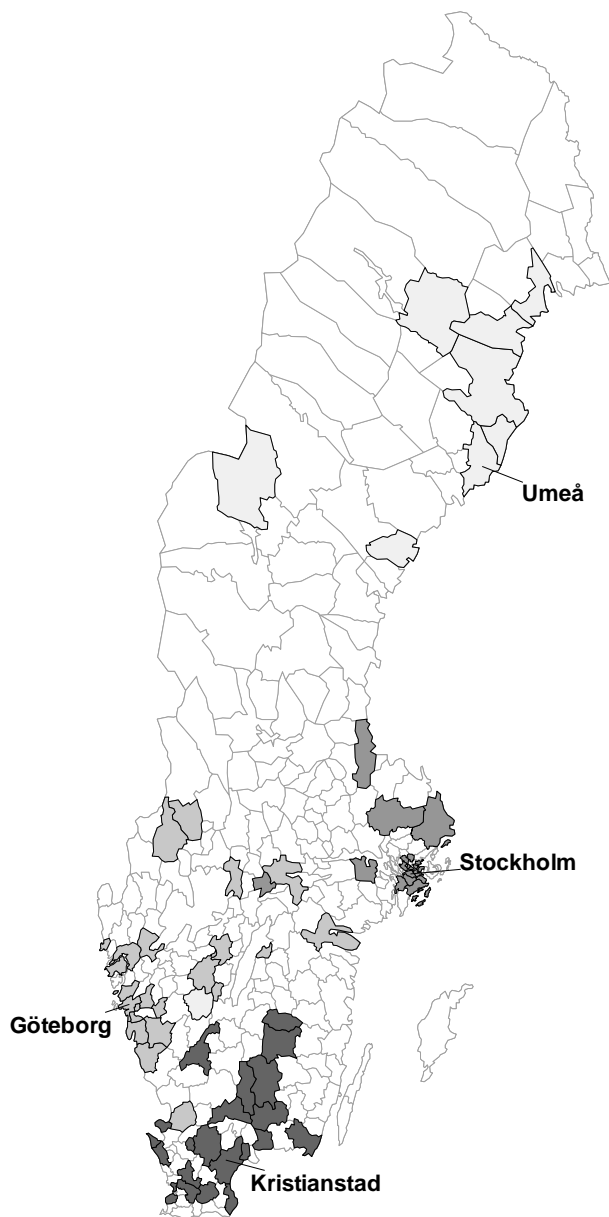
⁸ Varken kommungrupp eller kommunstorlek ger några entydiga utslag. Tydligast är i stället de geografiska sambanden, i viss mån i kombination med kommungruppstillhörighet. I exempelvis Stockholm och många av Stockholms förorts- och pendlingskommuner är andelen elever vid riksgymnasiet lågt. Andelen elever vid RgRh av de som bedömts tillhöra målgruppen är 13 procent i Stockholm, 43 procent i Umeå, 57 procent i Göteborg och 65 procent i Kristianstad.

Av figur 2.1 framgår att de elever som faktiskt går på RgRh med några undantag kommer från län i relativt nära anslutning till de riksrekryterande Rh-anpassade gymnasieskolorna i Göteborg, Kristianstad, Stockholm och Umeå. Uppgifterna avser läsåret 2011/12. Det bör observeras att markerade kommuner i figuren kan ha en eller flera elever vid den riksrekryterande utbildningen och att de kommuner från vilka elever rekryteras i många fall ligger i tätbefolkade områden.

Ett större antal ungdomar som bedömts tillhöra målgruppen men som ändå valt att *inte* söka sig till RgRh återfinns i Stockholms län, Sörmlands län, Uppsala län, Östergötlands län, i den nordöstra delen av Västra Götalands län samt i vissa enstaka kommuner.

Förklaringen till att ett större antal ungdomar från Östergötlands län valt att inte söka sig till RgRh är att Linköpings kommun har en verksamhet med Rh-anpassad gymnasieutbildning som tar emot ungdomar från hela länet (se vidare avsnitt 8.1.1).

Figur 2.1 Kommuner med elever vid de respektive Rh-anpassade riksgymnasierutbildningarna

2.2.2 Elevantalet minskar vid RgRh

1990-talets början innebar en uppbyggnadsfas för den Rh-anpassade riksgymnasieutbildningen (RgRh). Verksamheten växte på tio år från 67 elever läsåret 1991/92 till 174 elever läsåret 2001/02. Utvecklingen de senaste tio åren framgår av tabell 2.1. Minskningen i antalet elever innebär även en relativ minskning, mätt som andel av det totala antalet elever i gymnasieskolan.

Tabell 2.1 Antal elever vid RgRh läsåren 2001/02–2011/12

Läsår	Göteborg	Kristianstad	Stockholm	Umeå	Totalt
2001/02	50	49	49	26	174
2002/03	52	47	53	23	175
2003/04	50	46	50	32	178
2004/05	44	45	51	27	167
2005/06	44	44	63	23	174
2006/07	41	47	60	25	173
2007/08	48	47	57	27	179
2008/09	50	47	49	22	168
2009/10	46	47	40	26	159
2010/11	43	46	31	26	146
2011/12	41	46	25	24	136

Källa: SPSM och RgRh.

Särskilt stor har nedgången varit i Stockholm. Det kan förklaras av att den ursprungliga värdskolans Skärholmens gymnasium lagts ned, vilket bland annat har lett till svårigheter att integrera elever i stor klass. Det finns nu planer på att flytta verksamheten från och med hösten 2012.

2.3 Utbildningen – verksamhet och kvalitet

Utredningens bedömning: Utbildningen vid den riksrekryterande Rh-anpassade gymnasieutbildningen (RgRh) har goda förutsättningar att erbjuda en hög kvalitet, bl.a. till följd av att det är en resursstark verksamhet med hög personaltätthet och god Rh-kompetens hos såväl lärare som elevassistenter.

Merparten av eleverna lämnar trots detta utbildningen utan slutbetyg och grundläggande högskolebehörighet. Det tillhör också undantagen att ursprungligen obehöriga elever uppnår gymnasiebehörighet och genomför studier på nationellt program. Detta är en utmaning för verksamheten som tydliggör behovet av utvecklingsinsatser. Studieresultaten bör samtidigt bedömas mot bakgrund av att många av eleverna har stora studiersvårigheter till följd av sina funktionsnedsättningar. Resultaten för elever med slutbetyg måste mot denna bakgrund betraktas som godtagbara, trots att de är sämre än för genomsnittet i riket. Att få elever studerar vidare är bland annat en konsekvens av studieresultaten. Att alltför få går vidare till ett arbete efter studierna är ett problem som har mer att göra med arbetsmarknadens funktionssätt än med gymnasieutbildningen.

Det finns omotiverat stora kvalitetsskillnader mellan orterna vad beträffar utbildningens organisering. Eleverna har exempelvis inte samma möjligheter att välja bland ett brett utbud av program eller få tillgång till en integrerad utbildning på alla utbildningsorterna. Mål för programutbud och tillgång till integrerad utbildning bör ingå i den styrning med avtal som föreslås för utbildningen vid RgRh i kapitel 7.

Utredningen ska bedöma om det är en ändamålsenlig utbildning som bedrivs vid den Rh-anpassade gymnasieutbildningen (RgRh) utifrån elevgruppens behov. Enligt utredningens tolkning är god kvalitet i verksamheten en nödvändig, men inte tillräcklig, förutsättning för att verksamheten ska vara ändamålsenlig. För att bedöma utbildningens kvalitet har vi sökt belysa studieresultat, förekomst av fortsatta studier, etablering på arbetsmarknaden samt utbildningens organisering med avseende på valmöjlighet och tillgång till integrerad undervisning, personaltäthet och personalens kompetens.

2.3.1 Studieresultat

Det finns elever vid den Rh-anpassade gymnasieutbildningen som med de anpassningar som ges har goda eller mycket goda förutsättningar att nå goda studieresultat på merparten av kurserna på ett nationellt program. Andra kan med stora svårigheter och med långsam studietakt nå godkända betyg; ytterligare andra når trots

omfattande stöd inte godkända betyg annat än i enstaka ämnen. Det förekommer att elever till följd av sina funktionsnedsättningar har vad man brukar kalla för en ojämn begåvningsprofil. En elev kan i början av utbildningen ligga på gymnasienivå i vissa ämnen, men på tidig grundskolenivå i andra. Endast hälften av de elever som gick på RgRh läsåret 2011/12 var behöriga till gymnasieskolans nationella eller specialutformade program när de började vid utbildningen⁹. Andelen ursprungligen behöriga var högre i Kristianstad och Umeå och lägre i Göteborg och Stockholm. Sammantaget påverkar detta studieresultaten och gör det särskilt viktigt att bedöma vad utbildningen bidrar med under tiden elever studerar vid RgRh.

Studieresultaten för de senaste tre åren framgår av tabell 2.2. Eftersom elevgruppen är liten och variationen stor mellan olika år baseras uppgifterna på resultat för samtliga 121 elever som slutfört sina studier läsåren 2008/09–2010/11.

Tabell 2.2 Gymnasiepoäng, betygspoäng samt högskolebehörighet för elever som slutfört RgRh¹, genomsnitt för läsåren 2008/09–2010/11

	Göteborg	Kristianstad	Stockholm	Umeå	Samtliga
Gymnasiepoäng	2 077	2 074	1 413	1 873	1 842
– max	2 804	3 050	2 750	2 850	3 050
– min	0	200	0	100	0
Högskolebehörighet (%)	54	58	21	47	44
Betygs-genomsnitt, elever med slutbetyg	14,2	13,1	13,3	12,4	13,3

Källa: RgRh.

1) I de flesta fall slutför eleverna RgRh efter 4 år. Det förekommer dock att de gör det även efter 3, 3,5 eller 5 år. Här ingår samtliga 121 elever som slutfört sina studier de aktuella åren. Redovisningen skiljer sig från den offentliga statistiken för gymnasieskolan.

En gymnasieutbildning består av 2 500 poäng. Av tabellen framgår att eleverna i genomsnitt för de tre åren slutförde kurser motsvarande knappt 1 850 gymnasiepoäng. Att vissa elever inte genomfört några gymnasiekurser alls, dvs. inte uppnått några gymnasiepoäng alls, vägs upp av att cirka en tredjedel av eleverna slutfört kurser om mer än 2 500 gymnasiepoäng. Det bör observeras att

⁹ Det bör observeras att behörighetskraven har ändrats fr.o.m. antagningen till hösten 2011. Kraven var därför högre för elever som nu går i årskurs 1 än för de äldre eleverna.

antalet gymnasiepoäng som en elev fått inte säger något om resultatet. Eleven kan ha många kurser med betyget Icke godkänt (IG). Vad som inte framgår av tabellen är den stora variationen år från år för samma ort.

Andelen elever med högskolebehörighet var 44 procent i genomsnitt för läsåren 2008/09–2010/11. Andelen med slutbetyg var 47 procent (framgår inte av tabellen). För riket som helhet var andelen som vid utgången läsåret 2010/11 slutfört gymnasieskolan inom tre år och erhållit slutbetyg 65 procent. Andelen elever med slutbetyg efter avslutad utbildning vid RgRh är således väsentligt lägre än vid gymnasieskolan generellt, trots möjlighet till förlängd studiegång. Samtidigt är målgruppen en helt annan än för gymnasieskolan generellt, vilket måste vägas in vid en bedömning av resultatet.

Av tabellen framgår vidare att Göteborg, Kristianstad och Umeå hade en högre andel elever med högskolebehörighet än genomsnittet, medan den var väsentligt lägre i Stockholm. Variationen kan vara stor mellan olika år för samma ort. I Göteborg var exempelvis andelen högskolebehöriga 82 procent läsåret 2008/09 men bara 38 procent läsåret 2010/11. Den låga andelen läsåret 2010/11 förklaras bland annat med att det gick ut en grupp elever med särskolebakgrund och att behörighetskraven till högre utbildning skärpts. I Kristianstad var å andra sidan andelen i stället så låg som 29 procent läsåret 2008/09 och 73 procent läsåret 2010/11.

Den genomsnittliga betygspoängen för elever med slutbetyg läsåren 2008/09–2010/11 på 13,3 kan jämföras med genomsnittet för riket som dessa läsår varierat mellan 14,0 och 14,1. Det är således inte resultaten för de elever som får slutbetyg som är problemet vid riksgymnasierna, utan snarare att en så stor andel, trots långsammare studietakt och anpassningar, inte når målen för utbildningen. Av de 121 elever som har gått ut läsåren 2008/09–2010/11 har 31 elever lämnat utbildningen med högst 1 000 gymnasiepoäng, varav 14 med högst 250 gymnasiepoäng. Elever som endast har klarat en eller ett par kurser har i några fall fått höga betyg på just dessa. Det finns också flera exempel på elever som lämnat utbildningen utan några gymnasiepoäng eller betygspoäng alls.

Vid tolkningen av resultaten för RgRh måste dessutom hänsyn tas till att en elev vid RgRh på grund av sin funktionsnedsättning kan befrias från upp till hälften av utbildningen i en kurs enligt den reguljära ämnesplanen, utan att antalet gymnasiepoäng för kursen minskas (utbildning enligt specialinriktad ämnesplan), och ändå anses ha genomgått den undervisning som ingår i ett fullständigt pro-

gram.¹⁰ Möjligheten till specialinriktad ämnesplan påverkar dock knappast uppgifterna om betygsgenomsnitt för elever med slutbetyg eller andelen med högskolebehörighet. Detta eftersom specialinriktad ämnesplan främst utnyttjas för elever som inte får ut slutbetyg eller uppnår grundläggande högskolebehörighet.

Med några få undantag har eleverna vid RgRh deltagit i nationella prov på kurser där sådana genomförs. I genomsnitt motsvarade resultaten knappt betyget G. Genomsnittet för probvbetygen är därmed lägre än den genomsnittliga betygspoängen som redovisas i tabell 2.2. Det är dock inte konstigt med tanke på att den senare är beräknad endast för elever som fått ut slutbetyg. Dessutom genomförs nationella prov endast för vissa av de ämnen som ingår i de genomsnittliga betygspoängen. Resultaten på de nationella proven visar att matematik är ett ämne som vållar många elever vid RgRh stora svårigheter.

Som för andra elever påverkas elevernas studieresultat av deras tidigare studiebakgrund. Exempelvis var 18 av de 20 elever som nådde högskolebehörighet vid utgången av läsåret 2010/11 behöriga till gymnasieskolan när de började sin utbildning. Några elever som från början inte var behöriga till gymnasieskolan har dock uppnått behörighet under den Rh-anpassade utbildningen. Av dessa har ett par också nått högskolebehörighet.

2.3.2 Vad händer efter RgRh?

Det är inte helt lätt belysa vad som händer med eleverna efter att de lämnat gymnasieutbildningen vid RgRh. Utredningen har sökt få en uppfattning om detta bland annat genom att analysera underlag från Centrala studiestödsnämnden (CSN) och Skatteverket.

Få elever från RgRh läser vidare

Andelen elever från RgRh som läser vidare med studiemedel efter gymnasieskolan är låg. Endast 25 av de 188 elever som slutade RgRh åren 2005–2009 har senare fått studiemedel från CSN (se tabell 2.3). Av de 51 elever som under samma period fick ut slutbetyg har endast sju fått studiemedel sedan dess.

¹⁰ 11 kap. 4 § gymnasieförordningen (2010:2039).

Antalet elever som gick ut RgRh under perioden och har fått studiemedel för eftergymnasiala studier¹¹ är ännu lägre, 12 elever av 188. Av de 51 elever som gick ut med slutbetyg har endast fem elever fått studiemedel för eftergymnasiala studier. Några elever har således kompletterat sina betyg och tagit ut slutbetyg senare. Uppgifterna avser så få elever att det knappast är meningsfullt att jämföra med det totala elevkollektivet.

Tabell 2.3 Elever som slutat RgRh åren 2005–2009 och senare fått studiemedel från CSN

	Antal	Andel (%)	Antal veckor (spridning)
Elever som fått studiemedel			
– samtliga ¹	25	13	5–20
– elever med slutbetyg från RgRh ²	7	14	13–59
Elever som fått studiemedel för eftergymnasiala studier			
– samtliga ¹	12	6	13–20
– elever med slutbetyg från RgRh ²	5	10	13–59

Källa: CSN.

1) 188 elever.

2) 51 elever.

Elever som fått studiemedel för studier som inte är på eftergymnasial nivå har med något undantag fått det för kortare perioder, som mest 40 veckor. De som fått det för eftergymnasiala studier har generellt fått det för längre perioder, ett par elever för över 100 veckor.

Etablering på arbetsmarknaden

För att få en uppfattning av elevernas etablering på arbetsmarknaden har utredningen begärt uppgifter från Skatteverket om inkomst av tjänst för inkomståret 2010 för elever från RgRh. Uppgifterna avser personer som genomgått gymnasieutbildning vid RgRh med avgångsår 2005–2009 (se tabell 2.4). År 2010 låg garantinivån i aktivitetsersättningen i relevanta åldersgrupper på mellan 89 000 och 95 400 kronor. Man kan utgå från att en stor

¹¹ Med eftergymnasiala studier avses utbildningar som tillhör avdelning B i bilaga till studie-stödsförordningen (2000:655).

andel av noteringarna i det spannet handlar om att den tidigare eleven vid RgRh uppbär aktivitetsersättning.

Tabell 2.4 Inkomst av tjänst för ungdomar från RgRh samt inkomst av tjänst för ungdomar i aktuell åldersgrupp

Inkomst av tjänst inkomståret 2010 för ungdomar från RgRh med avgångsår 2005–2009			Inkomst av tjänst inkomståret 2009 för ungdomar 20–24 år	
Inkomst (kronor)	Antal	Andel	Inkomst (tkr)	Andel
< 89 000	20	11 %	< 80	40 %
89 000–95 400	110	61 %	80–119	14 %
95 401–199 000	40	22 %	120–199	20 %
> 199 000	11	6 %	≥ 200	26 %
Totalt	181	100 %	Totalt	100 %

Källa: Skatteverket för ungdomar från RgRh samt SCB i övrigt, utredningens bearbetning.

Kommentar: Andelen är beräknad utifrån de elever för vilka det varit möjligt att få uppgifter om årsinkomst 2010.

Vad gäller de 174 elever som lämnade RgRh mellan 2005 och 2009 indikerar uppgifterna att mer än hälften får hel aktivitetsersättning. Drygt en fjärdedel av de tidigare eleverna bedöms ha arbete motsvarande minst deltid. Endast sex elever av hundra har en inkomst som indikerar att de har ett heltidsarbete med en månadslön på minst 16 500 kronor. I den gruppen finns ungdomar med upp till 275 000 kronor i årsinkomst inkomståret 2010. Drygt 40 procent av de tidigare elever som har en lägre årsinkomst än garantinivån i aktivitetsersättningen har eller har haft studiemedel från CSN åren efter att de lämnade gymnasieskolan och har således studerat eller studerar.

Utan möjlighet till direkta jämförelser är det ändå intressant att ställa uppgifterna för eleverna från RgRh mot uppgifter för samtliga ungdomar för inkomståret 2009. Av tabellen framgår att andelen ungdomar i åldersgruppen 20–24 år med riktigt låga inkomster i hela ungdomskollektivet är väsentligt högre än för elever från RgRh, troligen för att många ungdomar studerar (37 procent av samtliga i åldersgruppen) samtidigt som många från RgRh får aktivitetsersättning, dvs. har en inkomst. Även andelen med jämförelsevis höga inkomster är högre för hela gruppen ungdomar än för ungdomar från RgRh. Den registrerade arbetslösheten för samtliga ungdomar i åldersgruppen var 20 procent år 2010. Det bör observeras att en person samtidigt kan vara arbetssökande och studerande.

Några resultat från vad-händer-sen studier

Att det är få tidigare elever som läser vidare bekräftas av de uppföljningar som några RgRh har gjort av vad som händer sen. Exempelvis visar en kartläggning¹² av sysselsättningen hos ett antal personer som gått ut RgRh i Göteborg att endast fyra procent av elever med avgångsåren 2004–2006 studerade när undersökningen genomfördes. Av studien framgår också att över hälften (53 procent) av de forna eleverna i studien med avgångsår 2004–2006 uppgav att de saknade sysselsättning, 17 procent att de var i daglig verksamhet, 13 procent att de hade arbete och fyra procent att de var på praktik. Nio procent svarade ”annat”.

Författarna konstaterar att elever från RgRh i Göteborg senare år har haft det väldigt svårt att ta sig in på arbetsmarknaden. Det framgår om man jämför andelen i olika åldersgrupper. Andelen 13 procent med arbete bland de elever som slutat 2004–2006 framstår då som låg, jämfört med 36 procent för eleverna med avgångsår 2001–2003 och hela 76 procent för eleverna med avgångsår 1997–2000. Mätningen är gjord vid samma tillfälle. Resultaten kan därför spegla en allt svårare arbetsmarknad för ungdomar med funktionsnedsättning, men också att ungdomarna med stigande ålder kan ha fått lättare att hitta ett arbete eller bättre stöd för att göra det. Målgruppen vid RgRh kan också variera över tid.

Av en studie¹³ med 25 tidigare elever från RgRh i Kristianstad som valt att bo kvar i kommunen framgår att tre tidigare elever hade arbete när studien genomfördes, lika många studerade och sju var arbetssökande. Resterande svarade ”annat”, vilket oftast innebar att den tidigare eleven var verksam inom kommunens dagliga verksamhet. Studien konstaterar att frågan om sysselsättning, eller snarast avsaknaden av sysselsättning engagerar de tidigare eleverna. Flertalet av dessa unga vuxna saknar arbete.

¹² *Vad hände efter Riksgymnasiet?* En kartläggning av sysselsättningen hos ett antal personer som gått ut Riksgymnasiet i Göteborg åren 1990–2006. Delprojekt i det treåriga projektet ”Praktikplatser – ett steg till arbete/sysselsättning”. Bräcke Diakoni (2010-04-27).

¹³ *Vad hände sen?* En uppföljningsrapport av levnadsförhållande kring personer med funktionsnedsättningar som efter studenten vid Riksgymnasiet har valt Kristianstad som bostadsort. Kristianstads kommun i samarbete med Kristianstads högskola (Januari 2008).

2.3.3 Utbildningens organisering

Utbildningens organisering har betydelse vid bedömningen av verksamhetens kvalitet. Det handlar bland annat om huruvida eleverna får tillgång till den utbildning de önskar och har behörighet till, hur eleverna organiseras i grupper och i vilken utsträckning utbildningen samordnas med värdkommunernas övriga gymnasieskola.

Olika program på olika orter

En stor andel av de elever som tas emot vid riksgymnasieutbildningen saknar behörighet när de börjar sin utbildning. Därför går läsåret 2011/12 endast sex av tio elever på nationellt eller specialutformat program (se tabell 2.5), vilket kan jämföras med nio av tio för den kommunala gymnasieskolan generellt¹⁴. Från och med hösten tas inte några nya elever in på specialutformade program. Den reformerade gymnasieskolan innebär mindre frihet att lokalt utforma och anpassa utbildningen för behöriga elever jämfört med tidigare. Möjlighet till individuellt anpassat program¹⁵ finns dock (se vidare avsnitt 2.6.4).

Tabell 2.5 Fördelning av RgRh:s elever läsåret 2011/12 på nationella program/specialutformat program och individuella program/introduktionsprogram

	Göteborg	Kristianstad	Stockholm	Umeå	Samtliga
Nationellt program/ specialutformat program	54 %	65 %	44 %	71 %	59 %
Individuellt program/ introduktionsprogram	46 %	35 %	56 %	29 %	41 %
Antal elever	41	46	25	24	136

Källa: RgRh.

Variationen mellan orterna är stor. Eftersom uppgifterna baseras på få individer kan det inte uteslutas att fördelningen skulle se annor-

¹⁴ I tabellen och i jämförelsen har elever som går i gymnasieskolan enligt Lpf94 och elever som går första året i den reformerade gymnasieskolan slagits samman. Det är inte helt korrekt att på detta sätt likställa programstrukturen i gymnasieskolan från 94 med den reformerade gymnasieskolan. Med tanke på att resultatet för RgRh skiljer sig så väsentligt från gymnasieskolan generellt bedömer utredningen att en uppdelning på elever i år 1 och elever i övriga årskurser inte är nödvändig.

¹⁵ 9 kap. 4 § gymnasieförordningen (2010:2039).

lunda ut ett annat år. Att andelen elever på nationell nivå just nu är låg i Stockholm kan till exempel delvis förklaras med att nästan nio av tio elever i målgruppen i denna region inte går på RgRh. De elever som ändå sökt sig till skolan är i stor utsträckning elever som saknar behörighet till nationellt program. En stor andel av dessa har ett förflutet i Rh-grupp i grundskolan.

Medieprogrammet har länge varit det vanligaste valet bland de elever som läser på nationellt eller specialutformat program. I och med gymnasiereformen 2011 finns det inte längre kvar för ny-antagna elever. Trots detta går läsåret 2011/12 fortfarande knappt 16 procent av eleverna på nationellt eller specialutformat medieprogram, följt av 12 procent på samhällsvetenskapsprogrammet, 10 procent på barn- och fritidsprogrammet och 9 procent på det estetiska programmet. Umeå skiljer ut sig genom en stark tyngdpunkt på barn- och fritidsprogrammet, medan övriga orter har prioriterat media, samhällsvetenskap och program med estetisk inriktning. Kristianstad är den ort där eleverna återfinns på flest program.

Även många av de individuella program eller introduktionsprogram som erbjuds har inriktning mot media eller samhällsvetenskap. De elever som har antagits till utbildningen trots att de tillhör gymnasiesärskolans målgrupp ingår i ovanstående uppgifter bland dem som följer individuellt program eller introduktionsprogram.

Graden av integrering varierar

Den Rh-anpassade utbildningen ska så långt som möjligt integreras med motsvarande utbildning i gymnasieskolan¹⁶. Integrationen kan ges olika uttryck. Vissa elever har förutsättningar att studera helt integrerade i stor klass. För andra är ambitionen att eleverna, trots att undervisningen ges i en liten anpassad undervisningsgrupp, ska utgöra en naturlig del av skolan, i gemensamma lokaler och i gemensamma aktiviteter. Utredningen har här anslutit till bestämmelsernas begrepp integrering trots att det yttersta målet är en inkluderad utbildning. En integrerad utbildning måste ses som en förutsättning för inkludering.

Få elever vid RgRh går innevarande läsår integrerade i stor klass (se tabell 2.6). Även här är skillnaden stor mellan orterna. I Kristianstad och Umeå är integrering vanligare än i Göteborg och Stockholm där endast enstaka elever är integrerade. Det bör obser-

¹⁶ 11 kap. 1 § gymnasieförordningen (2010:2039).

veras att det förekommer att integrerade elever läser vissa ämnen i liten grupp och att elever i Rh-grupp läser vissa ämnen i stor klass, vilket inte belyses i tabellen. Det bör också påpekas att vissa elever på nationellt eller specialutformat program i Rh-grupp kan ha varit integrerade under år 1–3, för att sedan läsa återstående kurser i huvudsakligen liten grupp under ett fjärde år.

Tabell 2.6 Integrerade elever respektive elever i Rh-grupp läsåret 2011/12

	Göteborg	Kristianstad	Stockholm	Umeå	Totalt antal	procent
Integrerade elever	2	18	2	10	32	23
– nationellt/specialutf.	2	16	2	10	30	22
– IV / introduktion	-	2	-	-	2	1
Elever i Rh-grupp	39¹	28	23	14	104¹	77
– nationellt/specialutf.	20	14	9	10	53	39
– IV / introduktion	19 ¹	14	14	4	51 ¹	38
Samtliga	41	46	25	24	136	100

Källa: RgRh.

1) Två elever får sin utbildning vid en gymnasiesärskola.

En förklaring till att det är vanligare med integrerade elever i Kristianstad och Umeå är att det är vanligare att elever läser på nationell nivå på dessa orter. Det är dock inte hela sanningen. Det handlar även om hur kommunerna valt att organisera utbildningen. I Kristianstad används exempelvis i princip samtliga kommunens gymnasieskolor, vilket gör det möjligt att erbjuda eleverna vid riksgymnasiet integrerad utbildning på samtliga program. I Umeå är utbildningen förlagd till en stor värdskola, vilket innebär relativt goda möjligheter till integrering.

I Göteborg där i stort sett samtliga elever undervisades i liten Rh-grupp, oberoende av program, uppger skolan att detta är något eleverna själva valt. En orsak uppges vara att Angereds gymnasium sedan en tid arbetar med problembaserat lärande (PBL), vilket försvårar för eleverna vid riksgymnasiet. Innan PBL infördes förekom integrering i en helt annan omfattning.

Även i Stockholm går i stort sett samtliga elever i liten Rh-grupp, oberoende av program, vilket kan antas vara en konsekvens av att den tidigare värdskolans Skärholmens gymnasium har lagts ned. Kommunen har nu beslutat att flytta verksamheten till en större gymnasieskola från och med hösten 2012 med ambitionen

att återigen kunna erbjuda elever vid riksgymnasiet en helt eller delvis integrerad utbildning i gymnasieskolan.

Undervisningsgrupperna är små

Rh-gruppernas storlek varierar beroende på ort från som lägst fyra elever till som högst mellan åtta och elva elever. I enstaka fall förekommer ännu mindre grupper och även enskild undervisning.

Utredningen har vid sina skolbesök noterat att de små undervisningsgrupperna gör utbildningen sårbar och utgör ett pedagogiskt problem.

2.3.4 Lärartätheten är hög

Lärartätheten är hög inom den riksrekryterande gymnasieutbildningen för elever med svåra rörelsehinder (se tabell 2.7). I genomsnitt går det drygt 40 lärare (heltidstjänster) på 100 elever. Det kan jämföras med att det samma år gick drygt 8 lärare (heltidstjänster) på 100 elever i gymnasieskolan som helhet. Jämförelsen har dock begränsat värde. Den belyser snarast den Rh-anpassade utbildningens särart.

Tabell 2.7 Lärartäthet läsåret 2010/11, antal lärare (heltidstjänst) på 100 elever

	Göteborg	Kristianstad	Stockholm	Umeå	Totalt
Samtliga lärare¹	41,6	32,8	41,7	62,0	40,6
Varav					
– lärare med pedagogisk utbildning ¹	34,5	25,0	39,1	62,0	35,0
– specialpedagog/-lärare ¹	8,6	12,2	11,1	33,0	12,3
– specialpedagog/-lärare ²	8,6	8,5	9,7	12,7	9,5

Källa: RgRh.

1) Beräknat endast för elever som undervisas i Rh-grupp.

2) Beräknat för samtliga elever.

Med ett undantag avser uppgifterna endast elever i Rh-grupp. Det gör att uppgifterna bör tolkas försiktigt för Kristianstad och Umeå som har många integrerade elever. Vid undervisning i stor klass är lärartätheten för en integrerad elev i normalfallet densamma som

för övriga elever i klassen. Rh-eleverna kan dock därtill få stöd av de lärare som arbetar inom RgRh, vilket inte uppgifterna i tabellen tar hänsyn till. Det gör att lärartätheten generellt och för specialpedagoger i Rh-grupp är överskattad för Kristianstad och Umeå. För att belysa detta har uppgifterna för specialpedagog/-lärare beräknats både för elever i Rh-grupp och för samtliga elever vid RgRh. I Göteborg och Stockholm där i stort sett alla elever går i Rh-grupp är uppgifterna mer korrekta.

Av de lärare som läsåret 2010/11 arbetade inom den Rh-anpassade gymnasieutbildningen hade närmare 90 procent någon form av pedagogisk utbildning, att jämföra med drygt 80 procent för gymnasieskolan som helhet. Alla lärare med pedagogisk utbildning vid RgRh är dock inte utbildade för att undervisa i gymnasieskolan. Många har i stället utbildning för grundskolan. Även specialpedagogernas/-lärarnas bakgrund varierar. Enligt uppgifter från skolorna är de ursprungligen grundskolelärare, lågstadielärare, mellanstadielärare, ämneslärare, etc. Endast några få specialpedagoger/-lärare har ämnesbehörighet för gymnasieskolan.

Att så pass många av lärarna och specialpedagogerna/-lärarna vid RgRh saknar ämnesbehörighet för gymnasieskolan framstår som ett problem med tanke på de skärpta behörighetsvillkor¹⁷ som numera gäller för lärare. Elever vid RgRh som går integrerade får dock sin undervisning inom anordnande kommuns gymnasieskola, vars lärare bör uppfylla behörighetsvillkoren. Det finns dessutom en lättnad i behörighetskraven för gymnasieskolans introduktionsprogram, genom att det krävs färre högskolepoäng i de ämnen behörigheten gäller än för andra lärare som undervisar i gymnasieskolan. Många av lärarna vid RgRh undervisar elever på introduktionsprogram/individuellt program. Att erbjuda elever som läser på nationellt program i liten undervisningsgrupp lärare som svarar mot behörighetskraven framstår dock som en utmaning.

2.3.5 Nästan alla elever har elevassistans

En väl utbyggd elevassistans är en förutsättning för att många av eleverna ska klara att studera i gymnasieskolan. De behöver ofta hjälp både i och utanför klassrummet. I klassrummet kan det t.ex.

¹⁷ 2 kap. 13 § skollagen (2010:800), 2 kap. 21–24 §§ förordning (2011:326) om behörighet och legitimation för lärare och förskollärare och utnämning till rektor samt Skolverkets föreskrifter om vad som krävs för att en lärares kompetens ska vara relevant för vissa ämnen i gymnasieskolan (SKOLF 2011:159).

handla om att föra anteckningar under lektioner, så att eleven ska kunna koncentrera sig på det som sägs, eller att hjälpa eleven att kommunicera. Utanför klassrummet kan det handla om att hjälpa eleven med förflyttningar, i matsalen, vid toalettbesök etc.

Personaltätheten är hög även för elevassistenterna med i genomsnitt 1,7 elev på en elevassistent läsåret 2010/11 (se tabell 2.8). Omfattningen av elevassistenten varierar mycket mellan olika elever.

Tabell 2.8 Personaltäthet för elevassistenter läsåret 2010/11, antal elever per heltidstjänst¹

Göteborg	Kristianstad	Stockholm	Umeå	Totalt
1,8	1,4	2,1	2,0	1,7

Källa: RgRh.

1) Beräknat för samtliga elever, oberoende av assistansens omfattning.

Förklaringen till att Kristianstad har en högre personaltäthet för elevassistenter än övriga orter är att en så hög andel av eleverna där läser integrerat i stor klass. De integrerade eleverna är då nästan undantagslöst ensamma som Rh-elever i sina klasser och behöver då en hel assistentresurs, trots att de i ett annat sammanhang kunnat dela. I Kristianstad hjälper assistenterna också till att skjutsa eleverna mellan skola och habilitering eller mellan skola och boende. Sammantaget gör detta att det ofta behövs en assistent per integrerad elev.

Elevassistenternas utbildningsbakgrund varierar. Vid tre av fyra orter ställs i dag krav på gymnasieutbildning med inriktning mot barn- och fritid, omvårdnad eller motsvarande utbildning vid nyanställning. Vid samtliga orter får elevassistenterna del av olika kompetensutvecklingsinsatser. Man deltar i fortbildningar gemensamt med övrig personal inom riksgymnasieverksamheten. Det kan handla om olika funktionsnedläggningar/diagnoser, värdegrundsfrågor, etc. Elevassistenterna kan också få mer riktad kompetensutveckling utifrån uppkomna behov, t.ex. sonmatning eller Bliss¹⁸.

¹⁸ Bliss är ett system av symboler där ord och begrepp representeras av bilder i stället för av bokstäver. En del symboler är bildlika, andra är ideografiska (står för en idé) eller så är de internationellt kända, till exempel siffror. Symbolerna är svarta linjebilder och presenteras på olivfärgad eller vit bakgrund som visar vilken ordklass ordet tillhör. Blissystemet innehåller många symboler och grammatiska tecken, som bidrar till att det går att bilda fullständiga meningar. Detta gör det möjligt både att uttrycka många ord och att säga i princip det man vill, genom att kombinera ord till meningar. Charles Bliss (1897-1985) skapade Blissystemet.
Källa: SPSM.

På samtliga orter finns elever som på skoltid har personlig assistans enligt lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS). Förekomsten av personliga assistenter på skoltid är inte okomplicerad för skolan, eftersom dessa inte står under skolans ledning. Skolan har emellertid inget formellt inflytande över om en elev som är berättigad till personlig assistent enligt LSS önskar ha en sådan. När en elev har personlig assistent i klassrummet påverkar det behovet av elevassistenter. Hur mycket varierar och beror på vilken roll den personliga assistenten har i det enskilda fallet. Tar man hänsyn till att vissa elever har personlig assistent är skillnaden i personaltäthet mellan orterna i tabellen ovan något överskattad. Den inbördes ordningen påverkas dock inte.

2.4 Habiliteringen – verksamhet och kvalitet

Utredningens bedömning: Habiliteringen har goda förutsättningar att erbjuda en hög kvalitet då verksamheten är mycket väl utbyggd med hög tillgänglighet, många olika yrkesgrupper och personal som ges relevant kompetensutveckling.

Det finns emellertid skillnader i habiliteringens omfattning mellan de olika orterna, och i förhållande till elever som studerar hemma, som är svåra att förklara utifrån elevernas behov och som kan innebära en bristande likvärdighet. Det finns också skillnader i synen på vad som ingår i uppdraget som kan leda till bristande likvärdighet. Framför allt behöver habiliteringens ansvar för elevernas fritidsaktiviteter tydliggöras. Sammantaget behöver styrningen och uppföljningen av verksamheten utvecklas, vilket tas upp i kapitel 7.

För att tillhöra målgruppen för den riksrekryterande Rh-anpassade gymnasieutbildningen (RgRh) ska eleven ha behov av habilitering¹⁹. Sådana särskilda omvårdnadsinsatser som habilitering avser regleras i avtal mellan staten och den kommun eller annan huvudman som ansvarar för habiliteringen²⁰. Av det senaste avtal²¹ som slutits framgår att habiliteringsinsatserna ska syfta till att eleven ska kunna fullfölja sin utbildning samt förbereda eleven för livet efter gym-

¹⁹ 15 kap. 35 § skollagen (2010:800).

²⁰ 11 kap. 5 § gymnasieförordningen (2010:2039).

²¹ SPSM:s dnr: ALL 2010/303 (avser avtal med Stockholms kommun). Tidigare avtal mellan staten och huvudmännen härrör från 1990 (Göteborg och Umeå) samt 1993 (Kristianstad).

nasieutbildningen genom behandling, information om den egna funktionsnedsättningen och samtalsstöd.

Av en bilaga till de årliga överenskommelser²² som sluts mellan Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM) och huvudmännen framgår att eleverna utöver den skolhälsovård och elevvård som alla elever i skolan ska ha tillgång till också har behov av särskilda insatser av social, medicinsk och psykologisk karaktär som i möjligaste mån ska tillgodoses. Personaldimensionering, arbetssätt och metoder ska anpassas för att tillgodose elevernas individuella behov i högre grad än vad som normalt är möjligt på hemorten. Insatserna ska ha en flexibel utformning för att underlätta för eleverna att ta del av samhällets tjänster, t.ex. avseende fritid, arbete och framtidsplanering. Elevernas möjlighet att påverka innehåll och utformning av omvårdnadsverksamheten betonas.

2.4.1 Vad är habilitering vid RgRh?

Enligt Socialstyrelsen²³ avses med habilitering insatser som ska bidra till att en person med medfödd eller tidigt förvärvad funktionsnedsättning, utifrån dennes behov och förutsättningar, utvecklar och bibehåller bästa möjliga funktionsförmåga samt skapar goda villkor för ett självständigt liv och ett aktivt deltagande i samhällslivet. Habiliteringen vid RgRh består av en mängd olika insatser som genomförs av ett team av olika yrkesgrupper som samverkar kring varje elev. Innehållet i verksamheten skiljer sig en del mellan orterna. Huvuddragen är dock gemensamma.

Arbetsterapeuterna arbetar bl.a. med utprovningar och anpassningar av hjälpmedel, förflyttningsträning samt utprovning och inträning av kognitiva hjälpmedel. Självständighetsträning ingår liksom att hitta strategier för att fatta beslut etc. Arbetsterapin kan också ge eleverna stöd att planera och strukturera sin vardag. Arbetsterapeuterna vid RgRh gör insatser både i skolan och i boendet.

Sjukgymnasterna arbetar bl.a. med utredning och bedömning samt träning av förflyttning, ledrörlighet, koordination, balans, styrka och kondition. Smärtlindring genom t.ex. akupunktur, massage eller avslappning förekommer, liksom bad i varmbassäng och stöd till lämpliga fysiska fritidsaktiviteter. Sjukgymnasterna arbetar även

²² SPSM:s dnr: ALL 2011/434, ALL 2011/435, ALL 2011/436 och ALL 2011/438.

²³ Socialstyrelsens termbank på myndighetens webbsida.

med utprovning, inträning och uppföljning av ortoser²⁴, korsetter och tekniska hjälpmedel.

Kuratorerna svarar för individuella stödsamtal, ger råd och stöd vid myndighetskontakter, t.ex. med försäkringskassan, arbetsförmedlingen, hemhabiliteringen och hemkommunen samt råd och stöd inför framtiden, t.ex. vad gäller arbete eller annan sysselsättning, assistans, bostad, ekonomi, studier och fritid. De arbetar även med olika former av gruppaktiviteter och familje- och föräldrasamtal.

Även *psykologerna* arbetar med individuella samtal. Det kan handla om att öka insikten om hur man fungerar, hur de egna funktionsnedsättningarna påverkar och om att bearbeta tidigare upplevelser av förluster, mobbning och utanförskap samt om stöd i att hantera relationer. Psykologerna genomför också utredningar för att fastställa begåvningsnivå samt genomför neuropsykologiska utredningar. Psykologerna kan vidare samarbeta med skola och elevhem i psykosociala frågor, arbeta med stresshantering, skriva intyg, delta i föräldra-/familjesamtal samt hålla i gruppaktiviteter. De hanterar också svårare psykiska tillstånd i samarbete med vuxenpsykiatri eller barn- och ungdomspsykiatri.

Logopederna arbetar med bedömning och behandling av röst och tal, språk och kommunikation, läs- och skrivförmåga, samt ät- och dricksvarigheter. De arbetar också med att hjälpa eleverna att utveckla alternativa kommunikationssätt, t.ex. med stöd av Bliss²⁵ samt med utprovning och anpassning av talande kommunikationshjälpmedel.

Sjuksköterskorna (finns inte särskilt för RgRh på samtliga orter) svarar för medicinska frågor och behov hos eleverna. Det kan handla om medicinering, omläggning av sår, provtagning, akuta behov för vidare remittering, smärta samt frågor om sex och samlevnad.

Läkarna (inhyrd resurs) uppgifter kan handla om att skriva läkarintyg, förnya recept, skriva remisser samt ha kontakt med hemhabiliteringens läkare eller specialister, som t.ex. ortoped, urolog, neurolog etc. Läkarna kan också fungera konsultativt i förhållande till habiliteringsteamet på skolan och i förhållande till elever och föräldrar.

²⁴ Kroppsburet hjälpmedel.

²⁵ Bliss är ett system av symboler där ord och begrepp representeras av bilder i stället för av bokstäver (se vidare not 18).

2.4.2 Habiliteringens omfattning varierar

Inriktning och omfattning av habiliteringens insatser utgår från den enskilda elevens behov och önsknings. Att behov av habilitering är ett kriterium för att tillhöra målgruppen för RgRh innebär inte att alla elever alltid är motiverade att ta del av habiliteringen. Det kan vara en del av frigörelsen i tonåren att inte vilja delta. Eleverna vid RgRh tar dock del av den omfattande habilitering som erbjuds.

I stort sett alla elever har relativt regelbunden kontakt med sjukgymnast och arbetsterapeut, i många fall en eller ett par gånger i veckan. Kontakten med logoped, kurator och psykolog kan vara lika regelbunden, ske sporadiskt eller inte förekomma alls, beroende på elevens behov. Den absoluta merparten av habiliteringens insatser genomförs i habiliteringens egna lokaler, i eller i anslutning till skolorna.

I Kristianstad fick eleverna i genomsnitt fyra timmar habilitering per vecka läsåret 2010/11, medan eleverna i Umeå fick i genomsnitt två timmar per vecka samma läsår. På individnivå varierade samma år antalet timmar per vecka mellan 0,6 och 8,3 i Kristianstad och 1,5 och 4,5 timmar i Umeå. Motsvarande statistik saknas från Göteborg och Stockholm. Generellt är uppfattningen att habiliteringen vid RgRh är väsentligt mer omfattande än för elever med svåra rörelsehinder som studerar hemma. Det finns dock enligt uppgifter till utredningen ungdomar som studerar hemma som även de får en mer omfattande habilitering (se vidare avsnitt 8.1.1).

Utredningen konstaterar att det finns skillnader i omfattningen av habiliteringarna mellan de olika RgRh-verksamheterna som är svåra att förklara utifrån elevernas behov och som kan innebära en bristande likvärdighet för eleverna. Inte minst väcker skillnaden mellan habiliteringen vid RgRh och den habilitering motsvarande elever får om de studerar hemma frågor om både likvärdighet och om hur stort behovet av habilitering är.

En skillnad mellan orterna som är svårt att belägga i statistik, men som framgått vid våra besök, är synen på habiliteringens ansvar för elevernas fritidsaktiviteter. Habiliteringen kan t.ex. av både medicinska och andra anledningar stimulera elever att träna i gym eller liknande. I ett annat exempel anordnar man med stöd av externa bidragsgivare både fjällresor och utlandsresor på loven.

2.4.3 Hög personaltäthet inom habiliteringen

Personaltätheten vid RgRh:s habiliteringar måste anses vara mycket hög (se tabell 2.9). Göteborg och Stockholm har något högre personaltäthet än snittet och Umeå en lägre. Arbetsterapeuter och sjukgymnaster svarar tillsammans för drygt hälften av personalen. Utöver den anställda personal som framgår av tabellen upphandlas på timbasis läkare, handledning, föreläsare och i vissa fall sjuksköterska, m.m. På vissa orter tillhandahålls även ytterligare tjänster via landstingets ordinarie habiliteringsorganisation.

Tabell 2.9 Personal och personaltäthet inom habiliteringen vid RgRh läsåret 2010/11

	Göteborg	Kristianstad	Stockholm	Umeå	Totalt
Personal, årsarbetskrafter	15,3	15,2	11,5	7,6	49,7
– enhetschef	1,0	1,0	1,0	0,8	3,8
– sjukgymnaster	3,7	3,8	2,5	2,0	12,0
– arbetsterapeuter	4,6	3,8	3,5	2,0	13,9
– kuratorer	2,4	2,5	2,0	1,5	8,4
– psykologer	1,5	1,8	1,0	0,8	5,0
– logopedier	1,2	0,8	1,0	0,1	3,1
– sjuksköterskor	–	0,8	–	0,1	0,8
– övrig adm. personal	0,8	1,0	0,5	0,4	2,7
Personaltäthet, antal elever/personal	2,8	3,0	2,7	3,4	2,9

Källa: RgRh.

Kommentar: På grund av att uppgifterna i tabellen avrundats stämmer inte alltid summan av deluppgifterna med summan som anges i tabellen.

Habiliteringspersonalen deltar i många olika kompetensutvecklingsinsatser, t.ex. aktiviteter tillsammans med skolans och boendets personal, aktiviteter med samtlig habiliteringspersonal och mer yrkesanknutna aktiviteter. Det kan handla om utbildningar inriktade mot specifika diagnoser, arbetssätt och metoder eller om yrkesträffar som genomförs för de olika yrkesgrupperna.

2.5 Elevhemsboendet – verksamhet och kvalitet

Utredningens bedömning: Elevhemsboendet vid RgRh har goda förutsättningar för att erbjuda en hög kvalitet i boendet då verksamheten är resursstark, har hög personaltäthet och har personal som ges en relevant kompetensutveckling.

Synen på boendets ansvar för elevernas fritid skiljer sig varför uppdraget i denna del behöver tydliggöras. Detta är en fråga om styrning vilket utredningen återkommer till i kapitel 7.

Avtalen och överenskommelserna som staten genom SPSM slutit med huvudmännen om omvårdnadsinsatser, och som redan nämnts under avsnitt 2.4 om habilitering, avser även boende i elevhem och omvårdnad i boendet för elever som har behov av sådant boende. Nämnden för mottagande i specialskolan och för Rh-anpassad utbildning avgör om eleven ska tilldelas en plats på elevhem.

2.5.1 Allt färre elever i boendet

Liksom antalet elever i utbildningen har antalet boende vid elevhemmen minskat från början av 2000-talet, från 118 boende elever läsåret 2001/02 till 82 elever läsåret 2011/12. Störst har minskningen varit i Stockholm, där även antalet elever vid utbildningen har minskat drastiskt, följt av Umeå. Även andelen elever som bor på elevhem har minskat, från 68 procent läsåret 2001/02 till 60 procent läsåret 2011/12. Som lägst var andelen läsåret 2009/10 med 53 procent.

2.5.2 Mångfacetterad verksamhet

Elevhemmens huvudsakliga arbetsuppgifter består bl.a. av

- omvårdnadsinsatser, t.ex. hjälp i samband med personlig hygien, på- och avklädning, vändning, förflyttning och hjälp med att äta,
- hälso- och sjukvårdsinsatser, t.ex. sårvård, kateterisering/tappning, sondmatning, injektioner och stöd vid medicinering,
- service, t.ex. städning, tvätt, disk, matlagning och inköp,
- att dygnet runt svara på trygghetslarm från ungdomarna,

- ledsagning av elever till olika fritidsaktiviteter som utevistelser, kulturaktiviteter, idrottsaktiviteter samt diskotek, restaurangbesök, bio, konserter, kortare resor m.m.,
- transporter, t.ex. följa med till skolan,
- habiliteringsinsatser, t.ex. gångträning, ståträning, sträck- och tøjövningar enligt program från habiliteringen,
- föräldrakontakter samt
- gemensamma möten kring eleverna med skola och habilitering.

Enligt boendenas bedömningar hade läsåret 2010/11 mer än hälften av eleverna behov av omfattande omvårdnadsinsatser samt hälso- och sjukvårdsinsatser i boendet. Bedömningarna varierar dock mycket mellan de olika orterna. Övriga elever hade behov av punktsatser, stöttning, påminnelser, motivering och viss praktisk hjälp. Några elever hade personlig assistent i boendet och skulle annars haft behov av omfattande stöd.²⁶

Det förekommer även att personalen hjälper eleverna i samband med läxläsning.

Fritidsaktiviteter ingår inte explicit i uppdraget som det är formulerat i skollagen och gymnasieförordningen. Elevernas fritid nämns dock i avtal och överenskommelser. Vid samtliga orter ser personalen som sin uppgift att coacha eleverna till att prova på olika fritidsaktiviteter, som en grund för ett rikt fritidsliv efter skolan. Synen på i vilken utsträckning boendena dessutom ska arrangera egna fritidsaktiviteter som komplement till kommunernas och andra aktörers utbud skiljer sig mellan orterna. Någon menar att uppgiften i så fall ska begränsas till att stötta eleverna att ta del av det de själva tar initiativ till. Andra menar att boendet har ett stort ansvar för att både erbjuda och följa med på olika fritidsaktiviteter. På flera orter svarar boendena för t.ex. idrottsaktiviteter, filmkvällar, spelturneringar, tjej- och killkvällar etc.

Vid samtliga orter erbjuds någon form av introduktion för eleverna i boendet. Det kan handla om besök inför ansökan till riksgymnasiet och boendet, möjlighet att provbo och slutligen program i samband med att eleven flyttat in på boendet. I vissa fall upprättas skriftliga avtal mellan elev, föräldrar och elevhem med exempelvis gemensamma regler och överenskommelser om kontakterna mellan elevhem och föräldrar. Eleverna blir myndiga under

²⁶ Enligt uppgift från tre av fyra huvudmän.

tiden de bor på boendet, vilket gör att eleven måste godkänna om elevhemmet ska ta kontakt med elevens familj. Andra boenden har inte skriftliga avtal utan informerar om vad som gäller. Vid samtliga elevhem får eleverna minst en kontaktperson.

Elevhemsboendena är öppna och bemannade 24 timmar om dygnet veckans samtliga dagar. Det gäller även på kortare lov. Boendena stänger dock över julhelgen och på sommaren. Första året utnyttjar eleverna ganska ofta det s.k. Rg-bidraget (se vidare bilaga 4) för att åka hem. Successivt stannar eleverna kvar allt mer, för att mot slutet av sin utbildning endast åka hem någon enstaka gång, förutom på loven. Det förekommer att eleverna stannar kvar i boendet även under lov. Den huvudsakliga anledningen till att eleverna väljer att stanna på elevboendena i så hög utsträckning uppges vara att de har sina kamrater och fritidsaktiviteter där. Det kan i vissa fall också vara svårt att lösa frågan med personlig assistans hemma för kortare besök. Det förekommer även att elevens familjemedlemmar utnyttjar Rg-bidraget för att besöka eleven i stället för tvärtom.

2.5.3 Personaltätheten är hög

Elevhemsboendet är en mycket personalkrävande verksamhet (se tabell 2.10). Umeå har en väsentligt högre personaltäthet än genomsnittet till följd av att man under 2011/12 har två elevhem trots att elevunderlagen egentligen motiverar endast ett. Det ena ska enligt uppgift avvecklas från och med läsåret 2012/13.

Boendeassistenterna²⁷ har varierande studiebakgrund. Det stora flertalet har gymnasieutbildning. Krav för att kunna anställas som boendeassistent är i dag minst gymnasieutbildning. Flera av orterna preciserar att den ska vara inriktad mot barn- och fritid, omvårdnad eller motsvarande. Personalomsättningen är låg.

Elevhemspersonalen deltar i kompetensutveckling tillsammans med skolans och habiliteringens personal, men också i kompetensutveckling riktad till just boendepersonalen.

²⁷ Utredningen har valt att använda benämningen boendeassistenter. Benämningarna varierar dock mellan orterna.

Tabell 2.10 Personal och personaltäthet inom boendet vid RgRh läsåret 2011/12

	Göteborg	Kristianstad	Stockholm	Umeå	Totalt
Personal, årsarbetskrafter (åak)	38,0	54,8	13,0	20,3	126,1
– enhetschef/motsv	1,0	1,0		0,2	2,2
– föreståndare/motsv	1,9	2,6	1,0	1,0	6,5
– boendeassistenter	34,6	51,2	12,0	19,1	116,1
– övrig adm. personal	0,5	–	0,5	–	1,0
Personaltäthet					
– samtlig personal i åak/ boende	1,7	1,5	1,3	2,0	1,6
– boendeassistenter i åak/boende	1,5	1,4	1,2	1,9	1,5

Källa: RgRh.

2.6 Förslag till framtida RgRh

Den riksrekryterande Rh-anpassade gymnasieutbildningen syftar till att elever med svåra rörelsehinder, i många fall med kompletterande funktionsnedsättningar, ska ges möjlighet att genomföra gymnasiestudier på så likvärdiga villkor som möjligt jämfört med andra gymnasieelever.

Utbildningsuppdraget är huvuduppgiften för den Rh-anpassade gymnasieutbildningen (RgRh). Det som särskiljer verksamheten från utbildning i elevernas hemkommuner är dock det sätt på vilket den Rh-anpassade utbildningen samverkar med kraftfulla habiliteringsinsatser. För elever som bor vid elevhemmen kompletteras detta med omfattande omvårdnadsinsatser i boendet. Mycket kraft läggs på att stödja ungdomarna i deras vuxenblivande, i att förstå och leva med sina funktionsnedsättningar och att förbereda ungdomarna för livet efter skolan.

2.6.1 Behovet av RgRh bedöms minska

Utredningens bedömning: Ambitionen bör vara att allt fler ungdomar med svåra rörelsehinder ska kunna erbjudas en samordnad utbildning och habilitering av hög kvalitet i elevens

hemkommun eller inom kommunens samverkansområde. Den riksrekryterande Rh-anpassade gymnasieutbildningen bör finnas som ett alternativ för de ungdomar med svåra rörelsehinder som trots detta upplever att utbildningen hemma inte svarar mot deras behov. Ungdomar med svåra rörelsehinder har annars begränsade möjligheter att välja utbildning.

Ungdomar med svåra funktionsnedsättningar ska inte behöva söka sig till olika former av särlösningar för att få en utbildning av god kvalitet. Det är ett ansvar för hemkommunen att erbjuda alla ungdomar en utbildning av hög kvalitet. Det är en utgångspunkt som har stöd i nationell lagstiftning och i de olika internationella överenskommelser och deklarationer Sverige ställt sig bakom eller ratificerat. De högt satta målen är emellertid långt ifrån uppfyllda. Det finns fortfarande brister i kommunerna vad gäller såväl anpassningen av utbildningen som tillgängligheten till den, brister som bland annat har belysts av Skolverket och Skolinspektionen. Alla kommuner har inte heller samma förutsättningar.

Utredningen anser därför att den riksrekryterande Rh-anpassade gymnasieutbildningen behövs för vissa ungdomar med svåra rörelsehinder. Den begränsade grupp ungdomar som tillhör målgruppen behöver ett alternativ till den utbildning hemkommunen erbjuder i de fall de upplever att utbildningen hemma inte svarar mot deras behov. Inte minst är det viktigt att ungdomar som tillhör målgruppen har möjlighet att välja utbildning. För en elev som inte kan erbjudas önskat program i en gymnasieskola i anslutning till hemmet kan alternativet att söka sig till en annan gymnasieskola och bo på annan ort vara oöverstigligt, om inte både utbildning och boende är anpassat till elevens behov. Även att göra dagliga resor till en kommun inom hemkommunens samverkansområde kan utgöra en för stor påfrestning för eleven.

Att såväl antalet ungdomar som andelen av en årskull som väljer RgRh minskar innebär dock att allt fler elever med svåra rörelsehinder får sin utbildning i hemkommunen. Kommunerna har i dag en större beredskap att möta behoven hos individer med svåra funktionsnedsättningar än när den Rh-anpassade utbildningen etablerades i sin nuvarande form. Bland annat bidrar lagen (1993:387) om stöd och service för vissa funktionshindrade till att situationen är en annan än när Handikapputredningen lämnade sina förslag²⁸.

²⁸ SOU 1989:54.

Arbetet med den nationella handlingsplanen för handikappolitiken 2000–2010 har dessutom satt frågor om tillgänglighet i fokus. Utredningen återkommer i avsnitt 8.2. till åtgärder för att stimulera utvecklingen på lokal och regional nivå.

2.6.2 Målgruppen förtydligas

Utredningens förslag: Riksrekryterande Rh-anpassad gymnasieutbildning ska anordnas för ungdomar som har ett svårt rörelsehinder som ensamt eller i kombination med en annan funktionsnedsättning medför att en ungdom

1. för att kunna följa en utbildning i gymnasieskolan behöver tillgång till en gymnasieskola med Rh-anpassad utbildning, och
2. har omfattande behov av habilitering i anslutning till utbildningen.

Vissa ungdomars rätt till boende i elevhem och omvårdnad i boendet ska inte som i dag ingå i definitionen av målgruppen utan ska regleras med en egen bestämmelse i skollagen.

Ungdomarnas sammansatta behov definierar målgruppen

Med nuvarande bestämmelser gäller att med svårt rörelsehinder avses ett rörelsehinder som ensamt eller i kombination med en annan funktionsnedsättning medför att en ungdom

1. för att kunna följa ett program i gymnasieskolan behöver tillgång till en skola med Rh-anpassad utbildning, och
2. har behov av habilitering och i vissa fall av boende i elevhem och omvårdnad i boendet²⁹.

Personalen vid riksgymnasierna (RgRh) har återkommande framfört att bestämmelsen lägger för stor vikt vid att eleverna ska ha ett svårt rörelsehinder. Man menar att det främst är elevernas kognitiva och perceptuella svårigheter som motiverar att ungdomarna ska tas emot på den Rh-anpassade utbildningen. Konsekvenserna av en motorisk funktionsnedsättning kan enligt personalen till stor del

²⁹ 15 kap. 35 § skollagen (2010:800).

kompenseras med tekniska hjälpmedel och vid behov med förlängd studiegång och utgör därför inte det egentliga problemet.

Utredningen konstaterar att det visserligen är riktigt att många av eleverna vid RgRh har omfattande ytterligare svårigheter utöver sitt rörelsehinder, men menar att målgruppen även i framtiden måste utgå från att den unga har ett svårt rörelsehinder, ensamt eller i kombination med en annan funktionsnedsättning. Att låta ungdomarnas kognitiva och perceptuella svårigheter definiera målgruppen skulle öppna för helt nya grupper och motverka den strävan som finns att alla ungdomar ska få en utbildning som möter deras behov i hemkommunen. De kognitiva och perceptuella svårigheterna innebär en pedagogisk utmaning. Alla skolhuvudmän ska dock kunna erbjuda dem en anpassad, t.ex. genom specialpedagogiska insatser och eventuellt förlängd studiegång.

Dessutom har vi erfart att den fysiska miljön fortfarande utgör ett hinder för vissa ungdomar med svåra rörelsehinder att studera i hemkommunens gymnasieskola, trots de handikappolitiska målsättningarna om ökad tillgänglighet. Vissa ungdomar med svåra rörelsehinder har också omfattande behov av habilitering under skoltid, vilket kan ställa krav på både långsammare studietakt och en flexibel planering av utbildningen. Även om detta också är något som hemkommunens skola ska kunna klara menar vi att det är just detta sammansatta behov av en Rh-anpassad utbildning, av habilitering på skoltid och en tillgänglig miljö som ska definiera målgruppen för den riksrekryterande Rh-anpassade gymnasieutbildningen.

Behovet av habilitering bör därför tydliggöras ytterligare i bestämmelsen om utbildningens målgrupp. I stället för att ha behov av habilitering föreslås därför att eleven ska ha ett *omfattande* behov av habilitering *i anslutning till utbildningen*. En elev som har behov av enstaka insatser av habilitering bör utan problem kunna få sådana insatser av sitt hemlandsting. Det är när behoven blir omfattande som de i reell mening påverkar ungdomarnas studiesituation och behovet av samverkan mellan skolan och habiliteringen blir påtaglig. En elev måste anses ha omfattande behov av habilitering om eleven har behov av insatser av särskilt utbildad habiliteringspersonal, främst sjukgymnast, arbetsterapeut, psykolog eller kurator, flera gånger i veckan under skoltid. Generella insatser av personal som ingår i ordinarie elevhälsan, kan inte utgöra grund för bedömningen. Begreppet Rh-anpassad utbildning måste anses omfatta såväl pedagogisk som fysisk anpassning.

Utredningen anser slutligen att målgruppen för den riksrekryterande Rh-anpassade gymnasieutbildningen inte ska definieras av att vissa ungdomar har behov av boende och omvårdnad i boendet. Ungdomarnas behov av boende uppstår inte till följd av deras svåra rörelsehinder utan, som för andra ungdomar, av att de studerar på annan ort än på hemorten. Att de sedan har behov av omvårdnad i boendet är en annan sak. Vi föreslår därför att frågan om rätt till boende och omvårdnad i boendet för vissa elever ska regleras i en egen bestämmelse i skollagen.

Ungdomar med utvecklingsstörning ingår inte i målgruppen

Målgruppen för den riksrekryterande Rh-anpassade gymnasieutbildningen definieras ytterligare av hur rätten till utbildningen preciseras i regelverket. Enligt skollagen (2010:800) har ungdomar med ett svårt rörelsehinder rätt att få utbildning vid en gymnasieskola med Rh-anpassad utbildning om de

1. har slutfört sista årskursen i grundskolan eller motsvarande,
2. kan påbörja utbildningen senast under första kalenderhalvåret det år de fyller 21 år, och
3. uppfyller de övriga behörighetsvillkor som gäller för nationella program i gymnasieskolan.³⁰

För att tas emot på ett introduktionsprogram krävs dock inte att eleven har slutfört sista årskursen i grundskolan eller motsvarande, som föreskrivs i punkt 1, utan endast att grundskoleutbildning eller motsvarande har avslutats³¹. En jämfört med gymnasieskolan stor andel av eleverna vid riksgymnasierna tas emot med stöd av denna senare bestämmelse, på grund av att de saknar behörighet till nationellt program.

Ungdomar med utvecklingsstörning ingår inte i målgruppen för den riksrekryterande Rh-anpassade gymnasieutbildningen. Bland de ungdomar som saknar behörighet till nationellt program finns trots detta enstaka ungdomar som tillhör gymnasiesärskolans målgrupp. Ungdomarna har då tidigare gått i grundskolan med stöd av bestämmelserna om att ett barn ska tas emot i grundskolan även om det har en utvecklingsstörning i de fall vårdnadshavarna inte ger

³⁰ 15 kap. 36 § första stycket och 16 kap. 29–34 §§ skollagen (2010:800).

³¹ 15 kap 36 § andra stycket skollagen (2010:800).

sitt medgivande till att barnet tas emot i grundsärskolan³². En del av dessa ungdomar kan ha fått en stor del av sin utbildning i grundskolan, andra har skrivits över till grundskolan så sent som inför sista året eller sista terminen, i syfte att kunna söka till den Rh-anpassade gymnasieutbildningen.

För ungdomar med utvecklingsstörning finns gymnasiesärskolan. Det är inte ovanligt att elever i gymnasiesärskolan har ytterligare funktionsnedsättningar utöver sin utvecklingsstörning. Man ska därför kunna utgå från att gymnasiesärskolan har kompetens och förutsättningar att erbjuda en elev med utvecklingsstörning i kombination med ett svårt rörelsehinder en anpassad utbildning av god kvalitet. Den Rh-anpassade gymnasieutbildningen är däremot inte inriktad på att möta behoven hos elever med utvecklingsstörning.

Utredningen bedömer trots detta att det inte nu är motiverat att föreslå någon ändring i lagen med anledning av att ungdomar som tillhör gymnasiesärskolans målgrupp i vissa fall tas emot vid den Rh-anpassade gymnasieutbildningen. Även om det i viss mån är ett problem för skolorna att ta emot ungdomar med andra behov än den primära målgruppens handlar det om enstaka ungdomar. Det är inte heller alltid enkelt att avgöra om en elev tillhör den Rh-anpassade gymnasieutbildningens målgrupp eller den för gymnasiesärskolan.

Det är enligt vår uppfattning ett större problem när ungdomar som tillhör målgruppen för RgRh i vissa fall felaktigt placeras i grundsärskolan och gymnasiesärskolan på grund av sina kognitiva och perceptuella svårigheter. Det finns exempel där elev som tidigare gått i grundsärskolan, efter att ha tagits emot vid RgRh först har klarat behörighet till gymnasieskolan och därefter läst in en gymnasieutbildning.

Det är emellertid viktigt att nämnden för mottagande³³ och de anordnande kommunerna inför rekryteringen till utbildningen tydligt informerar elev och vårdnadshavare om att riksgymnasieutbildningen är en gymnasieutbildning som har en annan målgrupp och arbetar mot andra mål än gymnasiesärskolan.

I den reformerade gymnasiesärskola som riksdagen nyligen beslutat³⁴ om kommer ett utökat elevinflytande införas även vid val av skolform på gymnasienivå. Förslaget innebär att hemkommunen

³² 7 kap. 5 § tredje stycket skollagen (2010:800). Tidigare gällde lagen (1995:1249) om försöksverksamhet med ökat föräldrainflytande över utvecklingsstörda barns skolgång.

³³ Nämnden för mottagande i specialskolan och för Rh-anpassad utbildning.

³⁴ Prop. 2011/12:50, 2011/12:UbU9 och rskr. 2011/12:141.

ska ansvara för att ungdomar från grundsärskolan ska erbjudas yrkesintroduktion eller individuellt alternativ i gymnasieskolan, om de önskar sådan utbildning och om det inte finns synnerliga skäl för att inte erbjuda sådan utbildning. Denna frihet att välja skolform kommer inte att omfatta mottagandet till RgRh, då bestämmelsen endast avser hemkommunens mottagande.

2.6.3 Den särskilda bestämmelsen om långsammare studietakt tas bort

Utredningens förslag: Den särskilda bestämmelsen om långsammare studietakt vid den Rh-anpassade utbildningen tas bort. I stället ska de generella bestämmelserna i gymnasieförordningen (2010:2039) om stödåtgärder tillämpas, t.ex. avseende reducerat program och förlängd undervisning.

Fyra år norm snarare än möjlighet

Inom den Rh-anpassade utbildningen får rektorn, efter det att berörd lärare och eleven har fått yttra sig, besluta om sådana individuella eller gruppvisa avvikelser som behövs för att medge den långsammare studietakt som är nödvändig för eleven³⁵.

Möjligheten att planera för en långsammare studietakt för elever vid RgRh har lett till att utbildningen i de flesta fall planeras för fyra år, vilket är motiverat för många elever. Det finns dock mycket som tyder på att planering för fyra år har blivit en norm snarare än en möjlighet. Det framgår när man studerar citaten nedan från de olika utbildningarnas webbsidor:

Vi kan erbjuda våra elever en förlängd studietid och de flesta väljer att läsa gymnasiet på fyra år. (Umeå)

Efter egna önskemål

Nästan alla Riksgymnasieelever väljer att förlänga sina gymnasiestudier och vanligast är att man går 4 år. (Stockholm)

Under de fyra åren på Riksgymnasiet händer det mycket. För att på ett överskådligt sätt beskriva detta har vi gjort en tidslinje från år 0 till år 4. (Göteborg)

³⁵ 11 kap. 3 § gymnasieförordningen (2010:2039).

Nästan alla våra elever väljer att förlänga sina gymnasiestudier. Vanligast är att man går hos oss i fyra år. (Kristianstad)

Citaten ger intrycket att det helt är elevens eget val att förlänga utbildningen, och inte ett beslut som fattas utifrån en prövning av vad som är nödvändigt för eleven. I Göteborg finns till och med en i förväg bestämd planering av vad som ska ske under de respektive fyra åren.

Under elevens sista år vid utbildningen läggs mycket arbete på att förbereda eleven för livet efter skolan. Kontakter tas med arbetsförmedling, försäkringskassa och sociala myndigheter i elevens hemkommun. För flertalet elever sker detta under det fjärde året.

De särskilda reglerna om långsam studietakt tas bort

Utredningen har redan slagit fast att de riksrekryterande gymnasieskolorna i så hög grad som möjligt bör styras av de bestämmelser som gäller för gymnasieskolan generellt och att de anpassningar som behövs för elever med svåra funktionsnedsättningar ska gälla oberoende av om eleven studerar hemma eller vid en riksrekryterande gymnasieutbildning. Om det generella regelverket inte tillåter nödvändiga anpassningar är det i stället detta som bör ändras. Detta är en fråga om likvärdighet.

I det här fallet finns generella bestämmelser. Vi föreslår därför att den särskilda bestämmelsen tas bort om att rektorn för den Rh-anpassade utbildningen, efter det att berörd lärare och elev har fått yttra sig, får besluta om sådana individuella eller gruppvisa avvikelser som behövs för att medge den långsammare studietakt som är nödvändig för eleven.

Genom att tillämpa de generella bestämmelserna om stödåtgärder i gymnasieförordningen (2010:2039) kan riksgymnasierna liksom andra gymnasieskolor anpassa utbildningen efter elevernas behov. För gymnasieskolan gäller att huvudmannen får besluta att undervisningen på ett nationellt program för en elev får fördelas på längre tid än tre år, om eleven har läst ett reducerat program³⁶ eller om det med hänsyn till elevens förutsättningar i övrigt finns

³⁶ Reducerat program beslutas inom ett åtgärdsprogram och innebär att eleven befrias från undervisning i en eller flera kurser eller gymnasiearbetet om eleven önskar det och har påtagliga studiesvårigheter som inte kan lösas på annat sätt (9 kap. 6 § gymnasieförordningen 2010:2039).

särskilda skäl för det³⁷. Utbildning på introduktionsprogram ska följa en plan för utbildningen som beslutas av huvudmannen³⁸. Enligt vår uppfattning behövs inga ytterligare bestämmelser för att det ska vara möjligt att anpassa utbildningstakten vid riksgymnasierna.

Beslut om förlängd studietid bör alltid grundas på en individuell bedömning. I många fall är det befogat att tidigt planera studierna för fyra år. Det är dock viktigt att beslutet inte grundar sig på slentrian. Det finns elever som kan följa undervisningen i stor grupp och vara klara med en gymnasieexamen efter tre års studier. Då ska de inte gå längre. För andra elever kan finnas ett behov av begränsade kompletteringar efter tre år. Det innebär inte att de behöver studera ytterligare ett helt år. För ytterligare andra elever tillför inte ytterligare ett års utbildning något trots att eleven inte har nått målen för utbildningen. Det finns också enstaka elever som behöver gå mer än fyra år för att slutföra sina gymnasiestudier. Det gäller bland annat elever som från början saknar behörighet till gymnasieskolan, men har förutsättningar att få studiebevis från gymnasieskolan.

För många elever vid RgRh bör dock den förlängda utbildningen planeras redan från början eller tidigt under studierna. Det gäller då det är uppenbart att eleverna inte kan genomföra studierna utan långsammare studietakt, särskilt inte i kombination med en omfattande habilitering på skoltid.

2.6.4 Reglerna om specialinriktad ämnesplan tas bort

Utredningens förslag: Den särskilda bestämmelsen för RgRh om specialinriktad ämnesplan tas bort.

För gymnasieskolan gäller generellt att det vid betygssättningen får bortses från enstaka delar av kunskapskraven om det finns särskilda skäl för detta. Med sådana särskilda skäl avses funktionsnedsättning eller andra liknande personliga förhållanden som inte är av tillfällig natur och som utgör ett direkt hinder för att eleven ska kunna nå ett visst kunskapskrav. De kunskapskrav som rör säkerhet och de som hänvisar till lagar, förordningar eller myndigheters föreskrifter ska alltid uppfyllas.³⁹ Regeringen understryker i författningskom-

³⁷ 9 kap. 7 § gymnasieförordningen (2010:2039).

³⁸ 17 kap. 7 § första stycket skollagen (2010:800).

³⁹ 15 kap. 26 § skollagen (2010:800).

mentarerna till propositionen (prop. 2009/10:165) med förslag till ny skollag att formuleringen *direkt binder* innebär att det ska vara omöjligt för eleven att nå kraven oavsett i vilka former och i vilken omfattning särskilt stöd ges. Bestämmelsen ger inte möjlighet att vid betygssättning bortse från större delar av kunskapskraven.

För den riksrekryterande Rh-anpassade gymnasieutbildningen gäller dessutom särskilda bestämmelser om specialinriktad ämnesplan och om hur en sådan påverkar betygssättningen. Om en elev på grund av sin funktionsnedsättning har stora svårigheter att tillgodogöra sig en viss del av utbildningen får rektorn, efter det berörd lärare och eleven har fått yttra sig, befria eleven från upp till hälften av utbildningen i en kurs enligt den reguljära ämnesplanen, utan att antalet gymnasiepoäng för kursen minskas (utbildning enligt specialinriktad ämnesplan). En elev som följt en sådan ämnesplan i en kurs ska i fråga om denna kurs anses ha genomgått den undervisning och verksamhet som ingår i ett fullständigt program. Av betyget ska det framgå att undervisningen i kursen avsett en specialinriktad ämnesplan och vilket centralt innehåll undervisningen har omfattat.⁴⁰

Enligt skolornas uppgifter utnyttjas möjligheten till specialinriktad ämnesplan i varierande omfattning. För elever som uppnått högskolebehörighet är beslut om specialinriktad kursplan⁴¹ mer ovanliga. De exempel vi har fått uppgift om gäller i så fall endast ett ämne. Specialinriktade kursplaner är mer vanliga för elever som inte har uppnått högskolebehörighet eller fått ut slutbetyg. Några av uppgiftslämnarna menar att besluten avser begränsade anpassningar, t.ex. uteblivet simmoment, borttagen bedömning av muntlig framställning för elev som kommunicerar med Bliss⁴² etc. Det handlar i dessa fall om upp till 20 procent av innehållet i en ämnesplan, långt ifrån den hälft av innehållet som bestämmelsen tillåter.

Även frågan om specialinriktad ämnesplan framstår som problematisk ur likvärdighetssynpunkt. Elever med svåra funktionsnedsättningar ska inte behöva söka sig till en riksrekryterande utbildning för att få del av nödvändiga anpassningar av sin utbildning. Det framgår dessutom att behovet av att kunna befria en elev från upp till hälften av utbildningen i en kurs enligt den reguljära ämnesplanen är begränsat. En del beslut som fattats med stöd av

⁴⁰ 11 kap. 4 § gymnasieförordningen (2010:2039).

⁴¹ Beslut fattade före 1 juli 2011 avser specialinriktad kursplan enligt 10 kap. 6 § gymnasieförordningen (1992:394).

⁴² Bliss är ett system av symboler där ord och begrepp representeras av bilder i stället för av bokstäver (Se vidare not 18).

bestämmelsen skulle sannolikt ha varit möjliga att fatta med stöd av den generella bestämmelsen⁴³ om att det vid betygssättningen är möjligt att bortse från enstaka delar av kunskapskraven om det finns särskilda skäl för detta. Det gäller dock inte alla.

För elever som söker sig vidare till högre utbildning är det ett orosmoment att sakna vissa delar av utbildningens innehåll. Eleverna inser att de kan få problem vid sina fortsatta studier om de saknar väsentliga kunskaper. För elever som inte avslutar studierna med ett slutbetyg eller en gymnasieexamen från gymnasieskolan framstår det som viktigare att det av elevens betyg och övrig dokumentation framgår tydligt vilka kunskaper eleven har med sig från sina studier än att eleven får tomma gymnasiepoäng.

Utredningen föreslår mot denna bakgrund att bestämmelsen om specialinriktad ämnesplan tas bort. Vi anser att den generella bestämmelsen⁴⁴ om att det vid betygssättningen får bortses från enstaka delar av kunskapskraven om det finns särskilda skäl för detta ska tillämpas. Bestämmelsen avser bland annat just sådana särskilda skäl som har med funktionsnedsättning att göra, som inte är av tillfällig natur och som utgör ett direkt hinder för att eleven ska kunna nå ett visst kunskapskrav.

Vi vill samtidigt peka på de möjligheter som ges av gymnasieförordningens bestämmelse om individuellt anpassat program⁴⁵. Enligt denna får en elevs utbildning avvika från vad som annars gäller för ett nationellt program genom att vissa kurser byts ut om

- utbildningen kan hänföras till ett nationellt program,
- kraven för examen från det aktuella programmet kan uppfyllas, och
- beslutet fattas före utgången av det andra läsåret.

Ett undantag från den andra strecksatsen gäller matematik, där den inledande kursen i matematik får bytas ut mot en annan inledande kurs i matematik. Beslut om att byta ut en viss kurs får inte fattas efter det att eleven har påbörjat kursen. Bestämmelserna om individuellt anpassat program bör möjliggöra för RgRh att individuellt anpassa utbildningen för elever som på grund av ett svårt rörelsehinder har svårt att genomföra en viss kurs.

⁴³ 15 kap. 26 § skollagen (2010:800).

⁴⁴ 15 kap. 26 § skollagen (2010:800).

⁴⁵ 9 kap. 4 § gymnasieförordningen (2010:2039).

3 Riksgymnasieutbildning för ungdomar med dövhet, hörselskada, dövblindhet eller språkstörning

För ungdomar med dövhet eller dövblindhet samt för vissa ungdomar med hörselskada eller språkstörning får Örebro kommun anordna riksrekryterande gymnasieutbildning. Utbildningarna kallas riksgymnasiet för döva (RGD) eller riksgymnasiet för hörselskadade (RGH). Utbildningen vid RGD/RGH är förlagd till fyra av Örebro kommuns gymnasieskolor. För elever som vill och har behov av det ska Örebro kommun anvisa kost och logi. Det finns också särskilda bestämmelser om elevresor. Detta tas dock upp först i kapitel 6 om ansvar för finansiering.

3.1 RGD/RGH:s målgrupper

RGD/RGH har fyra olika målgrupper, ungdomar

- med dövhet och hörselskada som är beroende av en tecken-språkig miljö,
- med hörselskada som trots användningen av tekniska hjälpmedel och andra stödinsatser inte kan följa reguljär undervisning i gymnasieskolan,
- med dövblindhet samt
- som har en språkstörning och behöver insatser av samma slag som döva.¹

¹ 10 kap. 1 § gymnasieförordningen (2010:2039).

3.1.1 Ungdomar med dövhet och hörselskada

Merparten av eleverna vid RGD/RGH har en dövhet eller hörselskada. En elev med hörselskada har ofta behov av en anpassad skolmiljö. Det kan exempelvis handla om en god akustisk skolmiljö, anpassad gruppstorlek, medveten och kunnig skolpersonal, anpassad metodik samt tekniska hjälpmedel². Behovet av undervisning på teckenspråk varierar beroende på grad av hörselnedsättning och tidigare skolgång.

Det saknas tillförlitlig statistik över antalet barn och ungdomar med dövhet och hörselskada. Utredningen har tidigare beräknat att cirka 5 000 barn med dövhet eller hörselskada är i behov av habiliterande insatser i åldern 7–16 år³. Med detta som utgångspunkt är ett rimligt antagande att det finns minst 500 ungdomar per årskull med dövhet eller hörselskada i gymnasieåldern.

Den ökade förekomsten av cochleaimplantat (CI)⁴ innebär att målgruppen för RGD/RGH kommer att förändras successivt. De första CI-operationerna på barn i Sverige skedde på 1990-talet. I dag opereras i stort sett alla barn som är aktuella för implantat⁵. Det handlar om 50 till 60 barn per år. Operationerna genomförs på yngre barn än tidigare, vid 8 till 18 månaders ålder, vilket anses gynna hörsel- och talspråsutvecklingen⁶. Utvecklingen innebär att det i framtiden kommer att finnas allt färre elever vid RGD/RGH med dövhet eller grav hörselskada som inte har någon form av hjälpmedel för att höra.

3.1.2 Ungdomar med dövblindhet

Dövblindhet är en särskild funktionsnedsättning. Dövblindhet är en kombination av funktionsnedsättningar inom områdena syn och hörsel. Dövblindhet begränsar en persons aktiviteter och inskränker full delaktighet i sådan grad att samhället behöver underlätta med specifika

² Specialpedagogiska skolmyndigheten (2010), *Hörselboken. Hörselnedsättning – vad innebär det*, www.horselboken.se, sida Behov för elever med hörselnedsättning.

³ SOU 2011:30 *Med rätt att välja – flexibel utbildning för elever som tillhör specialskolans målgrupp*, s. 62.

⁴ CI är ett hjälpmedel som genom elektrisk stimulering av hörselnerven ger personer med dövhet eller grav hörselskada möjligheter att uppfatta ljud och tal.

⁵ Socialstyrelsen (2009), *Behandling av barn med cochleaimplantat som rikssjukvård*.

⁶ Karolinska Universitetssjukhuset (2011), *Hur fungerar ett Cochleaimplantat*, www.karolinska.se/ci.

serviceinsatser, miljömässiga förändringar och/eller tekniska lösningar.⁷

Det saknas säkra uppgifter på hur många personer som finns med dövblindhet i Sverige. Det föds väldigt få barn med medfödd dövblindhet, dvs. barn som har förvärvat funktionsnedsättningen innan de utvecklat ett språk. Barn med medfödd dövblindhet har ofta ytterligare funktionsnedsättningar. Vanligare är att barn och ungdomar utvecklar dövblindhet senare. Det gäller exempelvis de barn som från början har en dövhet eller hörselskada och som under skolåldern utvecklar en dövblindhet till följd av att även synen försämras, t.ex. på grund av Ushers syndrom. Synnedsättningen introduceras ofta vid 4–5 års ålder och är långsamt fortskridande vid Ushers syndrom. Synfältet begränsas successivt.

Behovet av anpassning för en elev med dövblindhet måste bedömas mot bakgrund av om dövblindheten är medfödd eller uppstått efter att barnet har utvecklat en kommunikation och ett språk. Anpassningen måste också utformas med hänsyn till graden av syn- och hörselnedsättning, om dövblindheten är kombinerad med andra funktionsnedsättningar samt om tillstånden är stabila eller fortskridande. Konsekvenserna för skolgången måste bedömas individuellt. En elev med dövblindhet kan gå i grundskola och gymnasieskola med stödåtgärder, i någon av de statliga specialskolorna eller vid någon av de riksrekryterande gymnasie- eller gymnasiesärskoleutbildningarna i Örebro.

3.1.3 Ungdomar med språkstörning⁸

Språkstörning innebär att ett barn inte utvecklar sitt språk som förväntat i jämförelse med jämnåriga barn. Diagnosen ges oftast från tre-fyra års ålder. Diagnosen grav eller mycket grav språkstörning ställs av en logoped.

Språkförmågan brukar indelas i olika domäner. Den *fonologiska domänen* handlar om förmågan att tolka och uttala språkljud och regler för hur språkljud kan sättas ihop samt talets rytm och melodi. Den *grammatiska domänen* handlar om språkets gram-

⁷ Nordisk definition av dövblindhet antagen av Nordiskt Ledarforum i Reykjavik, maj 2007.

⁸ Texten i avsnittet utgår bland annat från *Möjligheter och hinder* Rapportsamling om grav språkstörning del I-V, SPSM (2010). Denna hänvisar sin tur till både nationell och nationell forskning på området, t.ex. Bishop (1997), Nettelbladt & Salameh (red) (2007), Teveborg (2001).

matiska uppbyggnad, hur ord böjs, ordklasser och hur ord sätts ihop till meningar. Den *semantiska domänen* handlar om förståelse av ords betydelse. Den *pragmatiska domänen* slutligen handlar om hur vi använder språket i olika situationer och innefattar även hur vi med gester och mimik förstärker kommunikationen samt omfattar samtalsregler som turtagning, att vi lyssnar på varandra samt hur vi säger saker. Ju gravare språkstörning, desto fler domäner är påverkade. Vid mycket grav språkstörning har barnet stora impressiva och expressiva svårigheter inom alla domäner.

Det är ovanligt att barn och ungdomar har en renodlad språkstörning. De har ofta även problem med sin motorik, inlärning, koncentration, balans, perception, uthållighet, sitt humör och sitt korttidsminne. Språkstörningen ska vara den mest framträdande funktionsnedsättningen för att räknas som språkstörning.

Språkstörning är en relativt vanlig funktionsnedsättning. Det finns olika uppgifter om hur stor gruppen är. Grav språkstörning uppges förekomma hos en halv till två procent av barn i förskoleåldern och anses vara vanligare bland pojkar än bland flickor. Vid grav språkstörning kvarstår ofta problemen i vuxen ålder. Enligt en källa⁹ har cirka 3 till 4 procent av eleverna i skolan behov av stöd och anpassning av undervisningen på grund av språkstörning medan ungefär en halv procent har grav språkstörning. Om man räknar med att en årskull består av cirka 100 000 elever skulle således minst 500 elever per årskull ha en grav språkstörning.

I skolan påverkar en grav språkstörning allt där språkanvändning och språkförståelse är involverat, dvs. alla skolämnen och all social samvaro. Svagheter inom grammatik, förståelse och ordförråd har betydelse för ämnen som svenska, dvs. att läsa, skriva och förstå, men också för matematik, naturorienterande och samhällsorienterande ämnen samt för slöjd, idrott och musik.

Det är svårt att bedöma språkstörning när det gäller ungdomar i gymnasieåldern. De har mer diffusa och förtäckta symtom än yngre barn. Ungdomarna har ofta tillägnat sig ett bättre talat språk än de hade när de var yngre, men har kvarstående problem när det gäller att förstå och bearbeta abstrakt, distanserat och komplext språk (vilket ofta skriftspråket är exempel på), särskilt när det handlar om stora textmassor, nya sammanhang och under tidspress. Undervis-

⁹ Teveborg, Lennart (2001) *Elever i behov av särskilt stöd*; Värnamo, Fälth Hässler.

ningen får därför inte vara abstrakt och inte ta för givet att eleven förstått.

Barn och ungdomar med grav språkstörning kan ha behov av någon form av teckenspråk som stöd för sin kommunikation. Det handlar oftast om alternativ och kompletterande kommunikation (AKK). Användning av dövas teckenspråk förekommer men är ovanlig. Det handlar i så fall främst om ungdomar som helt saknar förmåga till tal eller har en fysisk talskada. Hjälpmedel kan utgöras av dator, talsyntes, mobiltelefon, klocka och miniräknare.

3.2 Elevutveckling

Antalet elever vid RGD/RGH har varit förhållandevis konstant sedan början av 2000-talet för att sedan sjunka kraftigt inför läsåret 2011/12 (se tabell 3.1). I början av perioden var antalet män högre än antalet kvinnor. Skillnaden mellan könen har dock minskat och läsåret 2011/12 är kvinnorna något fler än männen. Eleverna vid RGD/RGH utgör litet drygt en promille av samtliga gymnasieelever.

Tabell 3.1 Elevutvecklingen vid RGD/RGH läsåren 2001/02 – 2011/12

Läsår	RGD	RGH		Totalt
2003/04	226		213	439
2004/05	220		221	441
2005/06	206		213	419
2006/07	216		206	422
		Hörselskada	Språkstörning	
2007/08	230	177	29	436
2008/09	229	161	59	449
2009/10	230	152	77	459
2010/11	218	136	84	438
2011/12	184	119	82	385

Källa: Örebro kommun

Kommentar: Före läsåret 2007/08 särredovisades inte elever med språkstörning. Dessa ingick då i uppgifterna för RGH.

Gruppen elever med dövhet och hörselskada vid RGD och RGH har tillsammans minskat med ungefär 50 elever på tre år, en utveck-

ling som påminner om den som beskrivs i delbetänkandet för specialskolan¹⁰. Från och med 2007/08 särredovisar Örebro kommun elever med språkstörning. För tidigare år ingår de i uppgifterna för RGH.

Minskat behov av utbildning vid RGD

Utbildningen vid RGD sker på teckenspråk. Målgruppen för RGD är i första hand elever med dövhet och hörselskada som är beroende av en teckenspråkig miljö. I målgruppen ingår även de elever med dövblindhet som får sin utbildning på teckenspråk. Även elever med språkstörning ingår i formell mening i målgruppen för RGD, i och med att de enligt bestämmelserna ska behöva insatser av samma slag som döva.¹¹ I praktiken tillhör flertalet elever med språkstörning inte RGD, varför de inte tas upp här.

Hela 85 procent av eleverna vid RGD kommer från någon av de regionala specialskolorna för elever med dövhet eller hörselskada. Av utredningens delbetänkande¹² framgår att antalet elever vid de regionala specialskolorna har minskat sedan början av 2000-talet. Som mest hade de drygt 600 elever läsåret 1999/00 för att läsåret 2010/11 vara nere på 415 elever. Enligt den prognos som görs i delbetänkandet kommer antalet elever vid de regionala specialskolorna vara cirka 400 elever de kommande åren, trots att antalet elever i grundskoleåldern kommer att öka. Utvecklingen förväntas bland annat på grund av att allt fler barn med CI kommer upp i grundskoleåldern. Om delbetänkandets förslag om ökad tillgång till teckenspråksutbildning i grundskolan och i grundsärskolan genomförs kan elevantalet i regionalskolorna komma att minska i en än snabbare takt.

Av delbetänkandet framgår även att andelen elever vid de regionala specialskolorna som har teckenspråk som huvudsakligt undervisningsspråk minskar successivt. År 2010 var andelen knappt hälften av eleverna. Några år tidigare var andelen 55 procent.

¹⁰ SOU 2011:30 *Med rätt att välja – flexibel utbildning för elever som tillhör specialskolans målgrupp*, s. 70 ff.

¹¹ 10 kap. 1 § första stycket punkten 1, 3 och 4 samt andra stycket gymnasieförordningen (2010:2039).

¹² SOU 2011:30 *Med rätt att välja – flexibel utbildning för elever som tillhör specialskolans målgrupp*.

Utvecklingen vid de regionala specialskolorna innebär således att allt färre elever går i specialskolan och att allt färre av de som gör det får sin utbildning helt på teckenspråk. Detta får konsekvenser för gymnasieutbildningen med undervisning på teckenspråk i Örebro. Redan i dag har antalet elever vid RGD minskat, från 230 elever läsåret 2007/08 till 184 elever läsåret 2011/12. Till följd av att en successivt allt större andel sökande till RGD/RGH kommer att ha CI, och kommer att ha fått CI tidigt, förväntas behovet av undervisning på enbart teckenspråk minska betydligt över tid. Få elever kommer att behöva undervisning enbart på teckenspråk medan en ökande andel kommer att efterfråga undervisning på både talad svenska och teckenspråk. I den regionala specialskolan fick enligt delbetänkandet 23 procent av eleverna undervisning på både talad svenska och teckenspråk 2010.

Svårt att förutse utvecklingen för RGH

Målgruppen för RGH är elever med hörselskada som trots användningen av tekniska hjälpmedel och andra stödinsatser inte kan följa reguljär undervisning i gymnasieskolan¹³. Det är svårt att förutsäga hur målgruppen för RGH kommer att utvecklas. Även denna grupp har dock enligt tabell 3.1 minskat vid RGD/RGH under senare tid, från 177 elever läsåret 2007/08 till 136 elever läsåret 2010/11.

Fyra av fem elever med hörselskada på RGH har inte tidigare gått i specialskola. Det finns flera möjliga anledningar till att elever med hörselskada som inte gått i specialskola söker sig till riksgymnasieutbildningen. Gymnasieutbildningen är mer komplicerad till sin struktur än grundskolan, genom att omfatta många program och inriktningar. Eleverna i gymnasieskolan hålls därför inte i lika hög utsträckning samman i stabila grupper som i grundskolan och antalet utbildningslokaler blir fler. Sammantaget innebär detta en större utmaning för utbildningsanordnaren att erbjuda en anpassad utbildningsmiljö. Dessutom kan eleven i många fall bli mottagen på ett program vid RGH som eleven inte kommer in på i hemkommunens gymnasieskola till följd av sina studieresultat. Vidare är sannolikt motståndet mot att bo i elevhem mindre när eleven är äldre; eleverna kan till och med tycka att det är spännande. Det kan

¹³ 10 kap. 1 § första stycket punkten 2 samt andra stycket gymnasieförordningen (2010:2039).

också vara så att en elev som inte skulle ha tagits emot i specialskolan på grund av att hörselskadan bedöms för lindrig ändå tas emot vid RGD/RGH.

Efterfrågan på utbildning vid RGH beror även på kvaliteten i den utbildning som erbjuds av elevernas hemkommuner inom den reguljära utbildningen. Här spelar både den tekniska utvecklingen in – såväl vad gäller hörapparater och CI som vad gäller tekniken i klassrummen – liksom förmågan att anpassa utbildningen till elevernas behov. I Stockholms stad pågår för närvarande en utredning med uppgift att lämna förslag till en förändrad organisation för gymnasial utbildning för elever med hörselnedsättning/dövhet¹⁴ (se vidare avsnitt 8.1.2). Om Stockholms stad i framtiden kommer att erbjuda elever i målgruppen utbildningsalternativ som bättre svarar mot elevernas behov kommer troligen efterfrågan på platser att minska vid riksgymnasiet i Örebro. Innevarande läsår går ett tjugotal elever från Stockholmsregionen vid RGH.

Stor ökning av antalet elever med språkstörning

Örebro kommun får som nämnts ovan i sin gymnasieskola anordna riksgymnasieutbildning för elever som har språkstörning och behöver insatser av samma slag som döva. Av bestämmelserna framgår vidare att elever med språkstörning jämställs med döva och i formell mening därför tillhör RGD.¹⁵ Trots detta har flertalet elever med språkstörning sedan länge fått sin utbildning i anslutning till RGH. Enligt avtalet mellan staten och Örebro kommun ska ungdomar med språkstörning tas emot vid riksgymnasiet om de genomgått specialskolan¹⁶. Örebro kommun särredovisar sedan några år elever med språkstörning. Eleverna får sin utbildning i särskilda språkgrupper eller i vissa fall tillsammans med elever med hörselskada.

Antalet elever med språkstörning vid RGD/RGH har ökat kraftigt under senare år, från 29 elever läsåret 2007/08 till 82 elever läsåret 2011/12¹⁷. Endast nio av de senare kommer från specialskolan.

¹⁴ Projekt Hugis (Hörselskadade ungdomars gymnasialalternativ i Stockholm), Blogg: hugis-stockholm.blogspot.com.

¹⁵ 10 kap. 1 § första stycket punkten 3 och andra stycket gymnasieförordningen (2010:2039).

¹⁶ U 2001/277/G Godkännande av avtal mellan staten och Örebro kommun om den gymnasiala utbildningen i Örebro för döva och hörselskadade samt dövblinda elever.

¹⁷ Enligt uppgifter från Örebro kommun.

Elever som har språkstörning och behöver insatser av samma slag som döva är en mycket begränsad grupp, om man med detta avser att eleverna har behov av teckenspråk. En utredning har uppskattat att gruppen omfattar cirka 20 barn per årskull¹⁸. De uppgifter som redovisas i betänkandet indikerar dock snarast att gruppen är väsentligt mindre, cirka 5 till 10 barn. För närvarande får några få elever med grav språkstörning sin utbildning vid de regionala specialskolorna, dvs. i en teckenspråkig miljö. Utbildningen vid den statliga specialskolan för elever med grav språkstörning, Hällsboskolan, sker på talad svenska, i vissa fall med stöd av alternativ och kompletterande kommunikation (AKK). Enligt uppgift från Örebro kommun går för närvarande två elever som inte kan tala på RGD och får där sin undervisning på teckenspråk.

Örebro kommun har tagit emot ett ökande antal elever med språkstörning utan behov av teckenspråk och utan att dessa har gått i specialskolan. Gymnasieförordningens formulering ”insatser av samma slag som döva” har tolkats vidare än enbart behov av teckenspråk. Kommunen har även tolkat in behov av undervisning i liten undervisningsgrupp och av specialpedagogiskt stöd. Kommunen har i kontakt med Utbildningsdepartementet pekat på att kommunen uppfattar bestämmelserna om målgruppen elever med språkstörning som otydliga, och därför efterfrågat ökad tydlighet.

Att antalet elever med språkstörning har ökat så kraftigt vid RGD/RGH kan troligen förklaras med bland annat att kunskaperna om funktionsnedsättningen har ökat och att fler barn och ungdomar får diagnosen språkstörning i dag än tidigare. De svårigheter äldre elever med grav språkstörning har gör det svårt för dem att hänga med i den allt mer abstrakta undervisningen i grundskolans högre årskurser och i gymnasieskolan. Detta i kombination med att mål- och betygssystemet numera gör det tydligt när en elev får svårt att hänga med i undervisningen gör att elever söker sig en anpassad utbildning. Det finns också tydliga indikationer på att elever med språkstörning vid RGD/RGH i många fall kommer från särskilda undervisningsgrupper i grundskolan. Det sätt på vilket regelverket tillämpas för närvarande innebär att antalet elever med språkstörning kan komma att öka drastiskt vid RGD/RGH.

¹⁸ SOU 2006:54 *Teckenspråk och teckenspråkig – översyn av teckenspråkets ställning*, s. 151 ff.

Elever med dövblindhet på både RGD och RGH

Läsåret 2011/12 går det 15 elever med dövblindhet vid RGD/RGH, varav åtta på RGD och sju på RGH. Gruppen kan variera något mellan åren.

Behoven hos elever med dövblindhet varierar mycket. Alla får en bärbar dator när de börjar vid RGD/RGH, med de program som de kan behöva. Det kan handla om t.ex. talsyntes eller förstoringsprogram. Belysning förstärks för de elever som behöver det. Andra tekniska hjälpmedel kan utgöras av smartboards, läskamera eller daisyspelare¹⁹. Vidare blir böcker inlästa och stenciler förstorade. Elever med dövblindhet kan även behöva viss anpassning i andra utrymmen, exempelvis i matsal och i sina lägenheter på boendet.

3.3 Elever från hela landet

Eleverna vid RGD/RGH i Örebro kommer från hela landet. Figur 3.1. visar elevernas hemkommuner läsåret 2011/12. Av bilden framgår att det, trots att utbildningen är riksrekryterande, är vanligare att kommuner har elever vid RGD/RGH om de ligger nära Örebro kommun än om de ligger på större avstånd. Det bör observeras att markeringen av en kommun kan avse en eller flera elever.

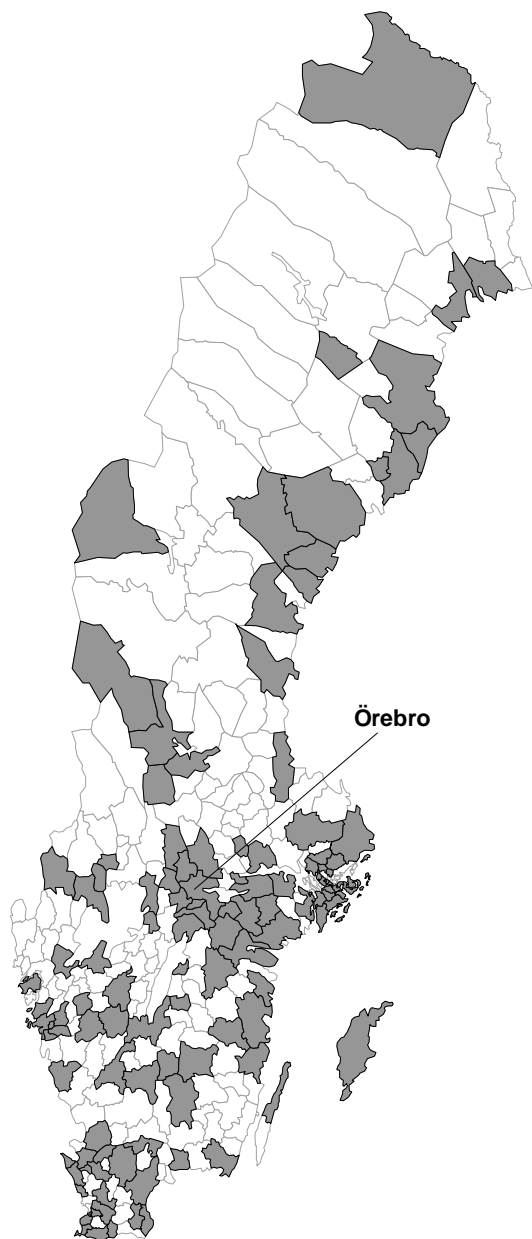
Studerar man målgrupperna var för sig får man dock en delvis annorlunda bild. En tydlig tendens är exempelvis att många elever på RGD kommer från kommuner i relativ närhet till de regionala specialskolorna²⁰. Detta kan bero på att föräldrar med barn som behöver undervisning på teckenspråk tenderar att bosätta sig i de regionala specialskolornas närhet.

För elever med hörselskada på RGH är spridningen större än för eleverna på RGD. Ett undantag gäller dock Västra Götalands län där många i stället väljer den gymnasieskola med regionala undervisningsgrupper för elever med hörselskada som finns i Göteborg (se vidare avsnitt 8.1.2).

¹⁹ I dag görs alla nya talböcker i DAISY-format. En DAISY-spelare är en fristående cd-romspelare med funktioner för att läsa och navigera i DAISY-talboken.

²⁰ De regionala specialskolorna ligger i Lund, Vänersborg, Örebro, Stockholm och Härnösand.

Figur 3.1 Kommuner med ungdomar mottagna vid RGD/RGH i Örebro läsåret 2011/12

För elever med språkstörning kommer eleverna i stor utsträckning från Stockholms län, Södermanlands län, Örebro län, Östergötlands län, Dalarnas län och Gotlands län. Att dessa områden är överrepresenterade har sannolikt i flera fall sin förklaring i att det där finns särskilda undervisningsgrupper för elever med språkstörning. Det gäller exempelvis för Linköping, Mora och Gotland. I Sigtuna finns dessutom den statliga specialskolan Hällsboskolan. Det går således knappast att påstå att det handlar om en rikrekrytering i genuin mening. Det framstår i stället som slumpartat om en elev med grav språkstörning får del av särskilt anpassad utbildning eller inte. Utredningen återkommer i kapitel 8 till hur kommuner och fristående skolhuvudmän ska kunna stimuleras att etablera sådana anpassade studiemiljöer på flera platser i landet.

3.4 Utbildningen – verksamhet och kvalitet

Utredningens bedömning: Utbildningen vid RGD/RGH har goda förutsättningar att erbjuda en hög kvalitet, bl.a. till följd av goda resurser och en hög personaltäthet samt att undervisningen vid behov sker i anpassade lokaler med ett väl utvecklat tekniskt stöd.

Även om betygsresultaten är väsentligt sämre än för gymnasieskolan generellt bidrar utbildningen vid RGD/RGH positivt till elevernas kunskapsutveckling. Andelen elever som under studierna uppnår behörighet till nationellt program måste anses vara en framgång. Det är positivt att relativt många elever från RGD/RGH läser vidare i någon form och att elevernas etablering på arbetsmarknaden inte ser ut att skilja sig nämnvärt från andra ungdomars. Det framgår dock inte av uppgifterna om den tidigare eleven uppbär lönebidrag eller annat stöd.

Utbildningen vid RGD/RGH står dock inför stora utmaningar och har utvecklingsbehov för att kunna nå längre. Det finns både behov av en förbättrad styrning, vilket tas upp i kapitel 7, och av utvecklingsinsatser vad gäller utbildningen av elever som är teckenspråkiga, vilket tas upp i kapitel 8.

Utredningen ska bedöma om det är en ändamålsenlig utbildning som bedrivs vid RGD/RGH utifrån elevgruppernas behov. Enligt utredningens tolkning är god kvalitet i verksamheten en nödvändig,

men inte tillräcklig, förutsättning för att verksamheten ska vara ändamålsenlig. För att bedöma utbildningens kvalitet har vi sökt belysa studieresultat, förekomst av fortsatta studier, etablering på arbetsmarknaden samt utbildningens organisering med avseende på valmöjlighet och tillgång till integrerad undervisning, personaltätthet och personalens kompetens.

3.4.1 Studieresultat

Elevernas studieresultat är ett centralt mått vid bedömningen av hur framgångsrik en skola är. När det gäller RGD/RGH är det emellertid särskilt tydligt att det inte endast går att bedöma skolans framgång genom att studera elevernas betyg när de lämnar sin gymnasieutbildning efter tre eller fyra år. Detta då en stor andel av eleverna har svaga resultat från grundskolan eller specialskolan. Man behöver således söka värdera vad skolan har tillfört eleverna.

Av tabell 3.2 framgår att bara drygt en tredjedel av samtliga elever vid RGD/RGH läsåret 2011/12 var behöriga till nationellt eller specialutformat program i gymnasieskolan när de ansökte till utbildningen.

Tabell 3.2 Antal och andel elever läsåret 2011/12 som var behöriga till nationellt eller specialutformat program vid ansökan till RGD och RGH¹. Uppgifterna avser samtliga elever i samtliga årskurser.

	Totalt antal	Behöriga ¹	
		antal	andel
RGD	184	64	35 %
varav från specialskolan	156	48	31 %
RGH (hörselskada)	119	71	60 %
varav från specialskolan	25	14	56 %
RGH (språkstörning)	82	6	7 %
varav från specialskolan	9	0	0 %
Samtliga	385	141	37 %
varav från specialskolan	190	62	33 %

Källa: Örebro kommun

1) Tabellen redovisar behörigheten för samtliga elever vid skolan. Med behöriga avses elever behöriga till nationellt eller specialutformat program vid ansökan till utbildningen. Från och med läsåret 2011/12 finns inte specialutformat program. För elever antagna inför läsåret 2011/12 gällde dessutom nya behörighetsregler med krav på godkända betyg i fler ämnen än tidigare, dessutom differentierade beroende på om eleven sökt högskoleförberedande program eller yrkesprogram. Det gör att vissa elever som antagits inför läsåret 2011/12 och som här räknas som behöriga kan vara behöriga till yrkesprogram, men inte till högskoleförberedande program.

Skillnaden mellan de olika elevgrupperna är mycket stor och belyser att de elever med språkstörning som sökt och tagits emot vid RGD/RGH har haft stora svårigheter i sina tidigare studier, medan situationen ser väsentligt bättre ut för elever med hörselskada. För elever från specialskolan var andelen med behörighet genomgående lägre än för samtliga elever. Ingen elev med språkstörning med bakgrund i specialskolan var behörig vid ansökan till utbildningen.

Andelen elever med behörighet till nationellt eller specialutformat program har minskat jämfört med föregående år för samtliga elevgrupper vid RGD/RGH, vilket troligen är en konsekvens av de nya behörighetsregler som gäller från och med hösten 2011. Liknande utveckling kan iaktas för gymnasieskolan generellt. Reglerna slår dock igenom med större kraft för elever som sökt till RGD/RGH. Med oförändrad målgrupp för RGD/RGH riskerar andelen elever med behörighet till nationellt program vid utbildningen att minska ytterligare under de närmaste åren till följd av de skärpta behörighetsreglerna. Fullt genomslag uppnås först läsåret 2014/15, då i princip samtliga elever kommer att ha antagits enligt de nya behörighetsreglerna.

Att en så stor andel elever saknar behörighet när de börjar sin utbildning vid RGD/RGH är en utmaning för utbildningen.

Hög andel med slutbetyg, men låga betygspoäng

Andelen elever på nationellt eller specialutformat program vid RGD/RGH som läsåret 2010/11 lämnade utbildningen med ett slutbetyg var över 80 procent, vilket är en hög nivå (se tabell 3.3). Andelen med högskolebehörighet av elever med slutbetyg var 77 procent (framgår inte av tabellen), vilket kan jämföras med 87 procent för gymnasieskolan generellt. Den genomsnittliga betygs-poängen på 12,7 för elever från nationellt eller specialutformat program som läsåret 2010/11 gick ut RGD/RGH med slutbetyg kan jämföras med 14,0 för riket. Betygsresultaten vid RGD/RGH var således sämre än för gymnasieskolan generellt.

Tabell 3.3 Studieresultat för avgångselever från RGD/RGH läsåret 2010/11

	RGD	RGH		Totalt	Varav	
		- hör	- språk		kvinnor	män
Antal avgångselever	63	32	31	126	54	72
- nationellt program/motsvarande	35	26	8	69	38	31
- individuella program	28	6	23	57	16	41
varav med slutbetyg						
- nationella program/motsv. (%)	89	81	63	83	97	65
- individuella program (%)	64	83	74	70	88	63
varav med slutbetyg och högskolebehörighet						
- nationella program/motsv. (%)	71	58	50	64	84	39
Genomsnittlig betygspoäng för elever med slutbetyg						
- nationellt program/motsvarande	12,3	13,5	12,2	12,7	13,3	11,6
- individuella program	8,6	8,8	10,0	9,1	7,8	9,7

Källa: Örebro kommun.

Dessutom lämnade en så stor andel som 45 procent av eleverna utbildningen från individuella program. Den genomsnittliga betygspoängen för elever med slutbetyg från individuellt program låg klart under betyget godkänt (G). Hela två tredjedelar av eleverna på individuellt program lämnade RGD/RGH med slutbetyg. Betygspoängen visar dock att det handlar om slutbetyg med en del icke godkända betyg.

Skillnaden mellan könen stor

Av tabellen framgår också att skillnaderna mellan könen är stor. Med något undantag är resultaten bättre eller väsentligt bättre för kvinnorna än för männen. Det gäller såväl för andelen med slutbetyg, andelen med slutbetyg och grundläggande behörighet till högskolan som för genomsnittlig betygspoäng för elever från nationellt eller specialutformat program. Det genomsnittliga betygsvärdet från individuellt program utgör undantaget, där männen har bättre resultat än kvinnorna. Skillnaderna mellan könen uppvisar i stort sett identiskt mönster oberoende av om de gäller elever på RGD, elever med hörselskada på RGH eller elever med språkstörning på RGH.

Skillnaderna mellan könen avviker inte heller från vad som gäller generellt för gymnasieskolan.

Resultaten skiljer sig mellan de olika målgrupperna

Resultaten för läsåret 2010/11 i tabell 3.3 måste tolkas med viss försiktighet eftersom uppgifterna baseras på få elever. Det gäller särskilt uppgifterna uppdelade på utbildningens olika målgrupper.

Resultaten för den teckenspråkiga utbildningen vid RGD är delvis motsägelsefulla. Andelen elever på nationellt eller specialutformat program med slutbetyg vid RGD var högre än genomsnittet för RGD/RGH sammantaget samtidigt som samma elevers genomsnittliga betygspoäng var lägre än genomsnittet och väsentligt lägre än genomsnittet för gymnasieskolan generellt. Den genomsnittliga betygspoängen hade dessutom på två år försämrats med en hel betygspoäng. Andelen med grundläggande behörighet till högskolan var samtidigt hög.

Andelen elever med hörselskada med slutbetyg från nationellt eller specialutformat program vid RGH var samma år jämförbar med genomsnittet för RGD/RGH medan andelen med slutbetyg och grundläggande behörighet till högskolan var betydligt sämre än för genomsnittet. Andelen med slutbetyg hade dessutom på två år minskat med mer än tjugo procentenheter, sannolikt delvis en konsekvens av ändrade behörighetsregler till högskolan. Den genomsnittliga betygspoängen för de elever med slutbetyg från nationellt eller specialutformat program vid RGH var däremot bättre än för genomsnittet för RGD/RGH, trots att den försämrats med mer än en hel betygspoäng på två år.

Resultaten för elever med språkstörning på nationellt eller specialutformat program var samma år genomgående svaga. Det är överhuvudtaget få elever med språkstörning som är behöriga till och läser på nationellt eller specialutformat program. Variationen mellan olika år är bland annat därför betydande.

Andelen elever med slutbetyg från individuellt program vid RGD/RGH är hög för samtliga målgrupper jämfört med gymnasieskolan generellt.

Det stora flertalet elever läser många kurser

För att förstå uppgifterna i tabell 3.3 bättre har utredningen bland annat studerat hur många betygsatta gymnasiepoäng eleverna hade i sina slutbetyg eller samlade betygsdokument när de lämnade RGD/RGH våren 2011 och hur stor andel av dessa som var minst godkända. Indirekt är det ett mått på mängden kurser eleverna studerat. Resultatet framgår av tabell 3.4.

Tabell 3.4 Betygsatta gymnasiepoäng för elever som gick ut RGD/RGH läsåret 2010/11, för behöriga respektive ej behöriga elever

	Betygsatta gymnasiepoäng	
	Totalt	varav med betyget IG
RGD		
– behöriga	2 640	210
– ej behöriga	1 885	390
RGH Hörsel		
– behöriga	2 550	160
– ej behöriga	2 150	235
RGH Språk		
– behöriga	2 530	155
– ej behöriga	1 830	170

Källa: Örebro kommun.

Av tabellen framgår att behöriga elever vid RGD/RGH lämnar utbildningen med vad som ser ut som en fullständig gymnasieutbildning. Med något undantag har dessa elever gått på nationellt eller specialutformat program. Vad som inte framgår av tabellen är att spridningen inte är särskilt stor. Endast enstaka av de behöriga eleverna har under 2 000 gymnasiepoäng, någon har så många som 3 000. Det finns enstaka behöriga elever med många kurser med betyget icke godkänt (IG). I genomsnitt har dock de behöriga eleverna få kurser med betyget IG.

Även flertalet av de elever som inte var behöriga till gymnasieskolans nationella eller specialutformade program har i många fall läst mellan 2 000 och 2 500 gymnasiepoäng när de lämnar utbildningen. Några har dock få poäng, vilket förklarar snitten.

Många elever uppnår behörighet och går över till nationellt program

Av de 126 elever som gick ut från RGD/RGH våren 2011 hade 42 startat sina studier på individuellt program för att senare under studierna, efter att ha blivit behöriga, ha gått över till nationellt eller specialutformat program. Det gäller elever från samtliga målgrupper för RGD/RGH och måste anses vara ett gott resultat.

Det finns också elever som har läst i stort sett en fullständig utbildning på nationellt eller specialutformat program, men ändå är kvar på individuellt program. Förklaringen är att de, trots att de läst in kurser från grundskolan, inte blivit godkända i någon eller några av de ämnen som behövs för att vara behörig till gymnasieskolans nationella program. Det är exempelvis vanligt att eleverna inte har nått målen i ämnet engelska från grundskolan.

Låga resultat på nationella prov

Resultaten på de nationella proven bekräftar bilden av att engelska är det ämne eleverna vid RGD/RGH har störst problem med. Nästan två tredjedelar av eleverna som genomfört de nationella proven i Engelska A under läsåret 2010/11 hade resultatet IG. Cirka en tredjedel hade G. Bara några enstaka elever hade VG eller MVG. För Engelska B ser resultaten bättre ut. Knappt en tredjedel hade IG, drygt en tredjedel hade G och knappt en tredjedel VG eller MVG. Att resultaten är bättre för Engelska B än för Engelska A beror troligen på att de elever som väljer att läsa Engelska B har lättare för ämnet. Som jämförelse kan nämnas att gymnasieskolan generellt har mycket goda resultat på de nationella proven i Engelska A och Engelska B. Våren 2011 nådde en stor del av eleverna betygen VG eller MVG, medan endast några få procent fick IG.

Även resultaten på Matematik A indikerar att matematik är ett ämne som är problematiskt för många elever på RGD/RGH. 45 procent av eleverna hade IG på provet, knappt 40 procent G och drygt 15 procent VG eller MVG. På provet i matematik B är resultaten bättre. Elevernas resultat fördelas lika mellan IG, G och VG. De elever som genomfört prov i Matematik C och Matematik D har samtliga fått minst G som resultat. I gymnasieskolan generellt hade våren 2011 en stor grupp, mellan 40 och 50 procent av eleverna beroende på prov, G på de nationella proven i mate-

matik. Andelen med IG varierade från cirka 20 procent till drygt 30 procent.

Mindre än en fjärdedel av eleverna på RGD/RGH har fått IG på provet i Svenska B, drygt 55 procent G och cirka 20 procent VG eller MVG. I gymnasieskolan generellt fick våren 2011 den absoluta merparten (70–80 procent) av eleverna betyget G eller VG på provet i Svenska B eller Svenska som andraspråk B. Mindre än tio procent fick betyget IG.

I genomsnitt ligger resultaten på de nationella proven vid RGD/RGH väsentligt lägre än nivån för betyget G. Många elever får också IG eller låga betyg i sitt slutbetyg eller betygsdokument för just de ämnen för vilka det ges nationella prov. Det kan bero på att de har svårigheter med just dessa ämnen. Det är naturligtvis också svårare att stämma av betygssättningen för ämnen för vilka nationella prov inte ges. Att eleverna har bättre betyg i andra ämnen förklarar nivån på den genomsnittliga betygspoängen som redovisats i tabell 3.3. Att betygsgenomsnittet gäller för elever som fått ut slutbetyg kan också ha betydelse.

3.4.2 Antalet studieår varierar mellan de olika elevgrupperna

Utbildningen vid RGD/RGH är som annan gymnasieutbildning tre år. För elever som behöver det bör enligt gymnasieförordningen utbildningstiden förlängas med ett år, ett beslut som ska fattas av Örebro kommun²¹.

Den absoluta merparten av eleverna vid RGD/RGH avslutar sin utbildning efter fyra år (se tabell 3.5). Andelen som går fyra år eller längre är högre för elever från individuellt program än för elever från nationellt eller specialutformat program.

Skillnaderna mellan de olika målgrupperna är påtagliga. Hälften av eleverna med hörselskada på nationellt eller specialutformat program vid RGH slutade efter tre år medan närmare 90 procent av eleverna vid nationellt eller specialutformat program vid RGD respektive RGH för elever med språkstörning slutade efter fyra eller fem år. Trots detta hade elever med hörselskada vid RGH de bästa betygsresultaten. Den långa studietiden vid RGD kan bidra till den höga andelen från nationellt eller specialutformat program som är behöriga till högskolan.

²¹ 10 kap. 7 § gymnasieförordningen (2010:2039).

Tabell 3.5 Antal skolår vid RGD/RGH för avgångselever läsåret 2010/11, antal elever

	Program nationellt/specialutformat			Individuellt			
	3 år	4 år	5 år	3 år	4 år	5 år	6 år
RGD	4	26	5	–	24	2	2
RGH							
– hörsleskada	13	9	4	3	2	1	–
– språkstörning	1	6	1	4	18	1	–
Samtliga	18	41	10	7	44	4	2
RGD/RGH	26 %	59 %	15 %	12 %	77 %	7 %	4 %

Källa: Örebro kommun.

Närmare 90 procent av de elever som avslutade sina studier från individuellt program vid RGD/RGH läsåret 2010/11 gjorde det efter fyra års studier eller mer. Endast några få elever slutade efter tre år. Att så många elever studerar länge vid individuellt program vid RGD/RGH kan vara en förklaring till den höga andelen som lämnar skolan med många gymnasiepoäng. Trots den långa studietiden är dock betygsgenomsnittet under godkänd nivå.

3.4.3 Hög frånvaro påverkar möjligheterna att nå målen

Den höga frånvaron vid RGD/RGH är ett problem som uppmärksammas i olika sammanhang, särskilt gäller det den höga ogiltiga frånvaron för vissa elevgrupper.

Örebro kommun har genomfört en kartläggning av frånvaron vid RGD/RGH läsåret 2010/11 och av vilken betydelse elevernas boendeform har för frånvaron (se tabell 3.6). Trots viss osäkerhet är resultaten intressanta²². De visar att den *samlade frånvaron* var hög för samtliga elevgrupper vid RGD/RGH, högst för elever vid RGD och lägst för elever med språkstörning vid RGH. Uppgifterna kan jämföras med att den samlade frånvaron varierade mellan 10 och 15 procent mellan kommunens olika gymnasieskolor

²² Det finns osäkerhetsfaktorer i mätningen bl.a. på grund av att den ogiltiga frånvaron rapporteras som ett genomsnitt (vilket gör att de enskilda individernas frånvaro kan skifta stort), att de skilda skolorna inte rapporterar på samma sätt (t.ex. kan APU ingå i viss mån i den samlade frånvaron) samt att elever vid de olika boendeformerna går i olika skolor.

vecka 38 år 2010²³. Uppgifterna för RGD/RGH är således två till tre gånger så höga.

Tabell 3.6 Samlad frånvaro respektive ogiltig frånvaro vid RGD/RGH läsåret 2010/11

Boendeform	Samlad frånvaro (%)			Ogiltig frånvaro (%)		
	RGD	RGH		RGD	RGH	
		– hörsel	– språk		– hörsel	– språk
Bor hemma ¹	29	19	21	13	6	7
Elevhem	29	29	27	13	11	9
Veckohem	22	21	20	5	6	5
Eget boende	32	33	30	20	19	11
Genomsnitt för samtliga	30	27	26	15	10	8

Källa: Örebro kommun.

1) Eleven bor hos föräldrar eller annan vårdnadshavare.

Problemet med *ogiltig frånvaro* vid RGD/RGH är även det störst för elever vid RGD medan elever med språkstörning har låg ogiltig frånvaro. Nivån för den ogiltiga frånvaron vid RGD/RGH kan jämföras med resultaten från Örebro kommuns mätning för gymnasieskolorna generellt som visade på en ogiltig frånvaro på mellan 5 och 6 procent.

Hög ogiltig frånvaro vid RGD/RGH är vanligast för elever i eget boende, särskilt för elever med hörselskada vid RGH och elever vid RGD. Flertalet elever i eget boende är äldre elever. Eftersom dessa elever ofta uppbär aktivitetsersättning är de oberoende av CSN:s beslut om bidrag.

Vad som inte framgår av tabellen är den stora spridningen mellan eleverna på RGD/RGH. På individuell nivå varierar den ogiltiga frånvaron från ingen frånvaro till nästan ingen närvaro alls. Vid mättillfället hade en så stor andel som 28 procent av eleverna vid RGD 20 procent ogiltig frånvaro eller mer. Detta är intressant med tanke på att det var gränsen för inrapportering av ogiltig frånvaro till CSN. Vid RGH översteg 16 procent av eleverna med hörselskada och 9 procent av eleverna med språkstörning denna gräns. Antalet elever från RGD/RGH anmälda till CSN var enligt

²³ Elever vid RGD/RGH ingick i undersökningen.

uppgift väsentligt lägre, dock något högre än för gymnasieskolan generellt. Under läsåret 2009/10 fick knappt fyra procent av samtliga gymnasieelever i riket med studiebidrag detta indraget av CSN på grund av ogiltig frånvaro.

Av en undersökning²⁴ med elevintervjuer framkommer att skolka är socialt accepterat och snarast ett förväntat beteende bland elever vid RGD/RGH. Författarna konstaterar att det inte tycks vara normbrytande att skolka. Samtidigt finns elever som uttrycker en önskan om förändring, inte minst då skolket påverkar undervisningen. Skälen som eleverna uppger för att skolka är flera – man hakar på kompisarna (förväntat beteende), prioriterar fritiden, ny familj, nya vänner, det ställs för låga krav i skolan, man är van att ”få allt serverat”, skoltrötthet, bristande teckenspråkskompetens hos lärarna, långa håltimmar, tråkigt kärnämne sent på dagen, brist på utmaningar etc. Eleverna uppger också att det är för lätt att skolka. Vuxna – i skolan, på boendet och föräldrar – reagerar inte tillräckligt tydligt. Samarbetet mellan skola och boende/hem är svagt enligt författarna. Att utbildningen för många elever är planerad för fyra år ger också möjlighet att skjuta skolarbetet på framtiden.

Skolorna uppger att de arbetar för att komma till rätta med problemet med ogiltig frånvaro bl.a. genom motivationssamtal mellan undervisande lärare och elev, mentorssamtal, kontakt med hemmen och upprättande av åtgärdsprogram.

Även om andelen elever som får sitt studiebidrag indraget av CSN inte är så hög måste frånvaron, och särskilt den ogiltiga frånvaron, vid RGD/RGH anses vara ett problem som påverkar elevernas möjlighet att nå målen för utbildningen. Det är också orimligt om konsekvensen av att elever ges möjlighet att studera ett fjärde år för att nå målen för utbildningen i stället blir en hög andel ogiltig frånvaro.

²⁴ Norberg, Yström, Brunnberg (2008), *Vi är en grupp fast två ändå. Om döva och hörselskadade elevers erfarenheter av Riksgymnasiet.*

3.4.4 Avbrott sker av olika anledningar

Även om avbrott alltid måste betraktas som misslyckanden är förekomsten av avbrott vid RGD/RGH inte anmärkningsvärt stor om man jämför med gymnasieskolan generellt. Av de uppgifter utredningen fått från två av de skolor som bedriver utbildning för RGD/RGH i Örebro har i genomsnitt 5,5 procent av eleverna vid dessa skolor avbrutit sina studier de senaste åren. Enligt Skolverket²⁵ hoppar drygt tio procent av eleverna av gymnasieskolan under första och andra läsåret. Uppgifterna för RGD/RGH indikerar en nivå som är mindre än hälften så hög.

Av de dryga 50 elever som avbrutit sina studier vid de båda skolorna under senare år har fyra femtedelar gjort det utan betyg i annat än ett begränsat antal ämnen, med godkända betyg i ännu färre ämnen. Övriga elever har avbrutit studierna efter ganska långt gångna gymnasiestudier, i vissa fall med dittills uppnådda goda resultat. Det är svårt att veta hur eleverna gått vidare. Eleverna kan ha valt att slutföra studierna på en annan skola eller inom den kommunala vuxenutbildningen. För den stora gruppen med mycket svaga resultat är dock risken stor att det handlar om verkliga avhopp från gymnasiestudierna.

3.4.5 Vad händer efter RGD/RGH?

Liksom för andra finns olika alternativ för eleverna när de lämnat gymnasieskolan. De kan läsa vidare, arbeta eller inte göra något alls. Trots svårigheter att hitta relevanta underlag har utredningen, liksom för eleverna från den Rh-anpassade utbildningen, sökt få en bild av vad som händer efter att eleverna lämnat RGD/RGH.

Många elever från RGD/RGH läser vidare i någon form

Andelen elever från RGD/RGH som läser vidare efter gymnasieskolan är förhållandevis hög. Det framgår av att 43 procent av samtliga elever som slutade RGD/RGH åren 2007–2009 senare har fått studiemedel från CSN (se tabell 3.6). Av elever som hade slutbetyg har nästan hälften fått studiemedel.

²⁵ *Studieresultat i gymnasieskolan – en statistisk beskrivning av ofullständiga gymnasiestudier* (Skolverkets aktuella analyser 2008).

Tabell 3.7 Elever som slutat RGD/RGH åren 2007–2009 och senare fått studiemedel från CSN

	Antal	Andel (%)	Antal veckor (spridning)
Elever som fått studiemedel			
– samtliga ¹	125	43	1– 175
– elever med slutbetyg från RGD/RGH ²	112	48	1– 175
Elever som fått studiemedel för eftergymnasiala studier			
– samtliga ¹	88	30	1– 175
– elever med slutbetyg från RGD/RGH ²	83	35	1– 175

Källa: CSN.

1) 293 elever

2) 235 elever

Knappt en tredjedel av samtliga elever som gick ut RGD/RGH under perioden har fått studiemedel för eftergymnasiala studier²⁶, medan drygt en tredjedel fått det av de som hade slutbetyg när de slutade RGD/RGH. Några elever har således kompletterat sina betyg och tagit ut slutbetyg senare. Någon exakt jämförelse med det totala elevkollektivet kan inte göras för dessa uppgifter. Det kan ändå nämnas att 25 procent av eleverna som gick ut gymnasieskolan med slutbetyg läsåret 2008/09 gick över till högskolan första läsåret efter att de lämnat gymnasieskolan. 35 procent av de som gick ut läsåret 2007/08 hade börjat högskolestudier senast andra året och 42 procent av de som gick ut läsåret 2006/07 hade gjort det senast tredje året efter de lämnat gymnasieskolan.

Uppgifterna indikerar att övergången till högre utbildning från RGD/RGH är relativt jämförbar med gymnasieskolan som helhet. Studerar man uppgifterna noggrannare visar det sig emellertid att andelen elever i underlaget från RGD/RGH som hittills läst en mer omfattande utbildning är begränsad. Exempelvis har 37 procent av de 111 elever som gick ut RGD/RGH år 2007 fått studiemedel för eftergymnasiala studier. Endast 16 procent har dock fått studiemedel för två års studier eller mer. Uppgifter saknas om vilken studief framgång eleverna från RGD/RGH har som läser vidare på eftergymnasial utbildning.

²⁶ Med eftergymnasiala studier avses utbildningar som tillhör avdelning B i bilaga till studie-stödsförordningen (2000:655).

De elever som fått studiemedel för studier som inte är på eftergymnasial nivå har sannolikt läst vidare inom den kommunala vuxenutbildningen eller vid folkhögskola. Det handlar ofta om kortare utbildningar på 20 eller 40 veckor. Utbildningslängden för denna grupp varierar mellan 1 och 75 veckor.

Etablering på arbetsmarknaden

För att få en uppfattning om elevernas etablering på arbetsmarknaden har vi begärt uppgifter från Skatteverket om inkomst av tjänst för elever från RGD/RGH för inkomståret 2010. Uppgifterna avser personer som genomgått gymnasieutbildning vid RGD/RGH med avgångsår 2007–2009 (se tabell 3.8). År 2010 låg garantiersättningen i aktivitetsersättningen för ungdomar i relevanta åldersgrupper mellan 89 040 kronor och 95 400 kronor. Man bör följaktligen kunna utgå från att en stor andel av noteringarna i det spannet handlar om att den tidigare eleven vid RGD/RGH uppbär aktivitetsersättning.

Tabell 3.8 Inkomst av tjänst för ungdomar från RGD/RGH samt inkomst av tjänst för samtliga ungdomar i motsvarande ålder

Inkomst av tjänst inkomståret 2010 för ungdomar från RGD/RGH med avgångsår 2007–2009			Inkomst av tjänst inkomståret 2009 för ungdomar 20–24 år	
Inkomst (kronor)	Antal	Andel	Inkomst (tkr)	Andel
< 89 000	115	39 %	< 80	40 %
89 000–95 400	25	9 %	80–119	14 %
95 401–199 000	95	33 %	120–199	20 %
> 199 000	57	20 %	≥ 200	26 %
Totalt	292	100 %	Totalt	100 %

Källa: Skatteverket för ungdomar från RGD/RGH samt SCB i övrigt, utredningens bearbetning.

Kommentar: Andelen är beräknad utifrån de elever för vilka det varit möjligt att få uppgifter om årsinkomst 2010.

Vad gäller de 285 elever som lämnade gymnasieskolan mellan 2007 och 2009 efter utbildning vid RGD/RGH indikerar uppgifterna således att högst nio procent får hel aktivitetsersättning. Drygt hälften av de tidigare eleverna bedöms ha arbete motsvarande minst deltid. Om detta sker med exempelvis lönebidrag eller inte går inte att utläsa av uppgifterna. En av fem har en inkomst som närmast indikerar att de har ett heltidsarbete, men en månadsinkomst på

minst 16 500 kronor. I den gruppen finns ungdomar med drygt 300 000 kronor i årsinkomst 2010. Två tredjedelar av de tidigare eleverna som har en lägre årsinkomst än garantiersättningen i aktivitetsersättningen har eller har haft studiemedel från CSN åren efter att de lämnade gymnasieskolan och har således studerat eller studerar.

Utan möjlighet till direkta jämförelser kan ändå konstateras att inkomstfördelningen för ungdomar från RGD/RGH påminner mycket om den för ungdomar generellt. Den största skillnaden är att en lägre andel av ungdomarna från RGD/RGH har inkomster över 200 000 än för samtliga ungdomar i åldersgruppen 20–24 år. Den registrerade arbetslösheten för samtliga ungdomar i samma åldersgrupp var 20 procent 2010.

3.4.6 Utbildningens organisering

Utbildningens organisering har betydelse för kvaliteten i verksamheten. Det handlar bland annat om eleverna får tillgång till den utbildning de önskar och har behörighet till, hur eleverna organiseras i grupper och i vilken utsträckning utbildningen vid RGD/RGH samordnas med Örebro kommuns gymnasieskola i övrigt.

Brett utbud av program

Verksamheten vid RGD/RGH är lokalintegrerad vid fyra av Örebro kommuns gymnasieskolor. De olika gymnasieskolorna erbjuder olika program och inriktningar. Alla skolor erbjuder introduktionsprogram (för elever mottagna före höstterminen 2011 individuella program).

Att en så låg andel som 37 procent av eleverna som går på RGD/RGH innevarande läsår var behöriga till nationellt program när de ansökte om utbildningen²⁷ påverkar fördelningen av elever på program. Läsåret 2011/12 går mindre än hälften av eleverna på nationellt eller specialutformat program (se tabell 3.9), vilket kan jämföras med nästan 90 procent för den kommunala gymnasieskolan i riket som helhet²⁸. Av tabellen framgår också att variationen är stor

²⁷ Se tabell 3.2.

²⁸ I tabellen och i jämförelsen har elever som går i gymnasieskolan enligt Lpf94 och elever som går första året i den reformerade gymnasieskolan slagits samman. Det är inte helt korrekt att på detta sätt likställa programstrukturen i gymnasieskolan från 94 med den reformerade gymnasieskolan. Med tanke på att resultatet för RGD/RGH skiljer sig så väsentligt från gymnasieskolan generellt bedömer utredningen att en uppdelning på elever i år 1 och elever i övriga årskurser inte är nödvändig.

mellan de olika elevgrupperna. Andelen på nationellt program är högst för elever med hörselskada vid RGH och lägst för elever med språkstörning vid RGH.

Tabell 3.9 Fördelning av elever på nationella program/specialutformade program respektive individuella program/introduktionsprogram, läsåret 2011/12

	RGD	RGH		Samtliga
		Hörselskada	Språkstörning	
Nationellt program/ specialutformat program	46 %	69 %	17 %	47 %
Individuellt program/ introduktionsprogram	54 %	31 %	83 %	53 %

Källa: Örebro kommun.

Enligt skolledningen kommer nästan alla elever in på det program som de söker vid RGD/RGH, under förutsättning att de är behöriga till utbildningen. De elever som började hösten 2011 återfinns på elva av den reformerade gymnasieskolans 18 nationella program. Samhällsvetenskapsprogrammet är det absolut vanligaste nationella programmet läsåret 2011/12.

Enligt gymnasieförordningen får utbildning vid RGD/RGH som är utformad för en grupp elever anordnas särskilt som utbildning för elever med dövhet eller hörselskada om antalet elever är minst fyra²⁹. Detta innebär att program till vilka endast någon eller några elever söker inte kommer till stånd. Det finns dock exempel på att elever som är ensamma om att vilja läsa en speciell inriktning på ett program kan göra detta genom att eleven får läsa de gymnasiegemensamma ämnena i liten undervisningsgrupp tillsammans med elever från RGD/RGH och yrkesämnen tillsammans med normalhörande elever, eventuellt med teckenspråkstolk.

De elever som saknar behörighet tas från och med hösten 2011 emot på introduktionsprogram, vid RGD/RGH främst på yrkesintroduktion. Elever som går på yrkesintroduktion fördelas enligt uppgift från kommunen på de olika gymnasieskolorna efter vilket

²⁹ 10 kap. 3 § gymnasieförordningen (2010:2039). Bestämmelsen avser utbildning på nationella program, nationella inriktningar och särskilda varianter samt introduktionsprogram i form av programinriktat individuellt val och yrkesintroduktion.

nationellt program de önskar komma in på om de senare uppnår behörighet.

Små undervisningsgrupper

Enligt skolorna varierar gruppstorlekarna vid RGD/RGH i de flesta fall mellan 4 och 8 elever. Det finns också grupper med upp till 10 elever. Enligt en skola är genomsnittet sex elever per undervisningsgrupp.

Elever med dövhet, hörselskada, dövblindhet eller språkstörning har ofta behov av undervisning i små grupper. För elever med hörselskada är det till exempel viktigt att kunna se sina kamrater. Det tekniska stödet i klassrummet för elever med hörselskada begränsar också gruppstorleken. Samtidigt kan alltför små grupper skapa kvalitetsproblem. Det behövs en tillräckligt stor grupp för att det ska vara möjligt att få till en tillräcklig interaktion mellan eleverna i klassrummet. Eleverna har påpekat att de upplever grupperna som för små³⁰. Även i Skolinspektionens riktade tillsyn av specialskolorna³¹ uppmärksammas att små undervisningsgrupper ofta leder till för lite interaktion i klassrummet mellan elever. De behöver samtala, diskutera, berätta, förklara, presentera och ”föreläsa”. Eleverna vid RGD/RGH pekar också på att undervisningen blir väldigt sårbar när grupperna är så små. Är man bara fyra elever räcker det att några är sjuka eller frånvarande av annan anledning för att ”gruppen” ska bestå av en eller två elever.

3.4.7 Personal och personaltätthet

Lärare utgör majoriteten av personalen vid RGD/RGH. Därutöver finns bland annat elevassistenter och teckenspråkstolkare.

³⁰ Seminarium *Framtidens gymnasieskola* (2011-08-08), anordnat av Sveriges Dövas Ungdomsförbund i samverkan med RGD/RGH.

³¹ Skolinspektionen (2010), Rapport riktad tillsyn (dnr. 40-2010:406).

Lärartätheten är hög

Hösten 2011 var lärartätheten i genomsnitt 23,4 lärare per 100 elever vid RGD/RGH. Detta kan jämföras med gymnasieskolan i Örebro kommun som hade 8,8 lärare eller riksgenomsnittet för gymnasieskolan på 8,1 lärare per 100 elever läsåret 2010/11. Lärartätheten vid RGD/RGH varierade samma år mellan de olika gymnasieskolorna, från knappt 20 lärare till knappt 27 lärare per 100 elever. Lärartätheten var lägst vid den skola som främst har högskoleförberedande program.

Lärarna som är anställda vid RGD/RGH undervisar på flera av skolorna i stort sett endast elever inom riksgymnasiet. På främst en av skolorna förekommer dock blandtjänster. I dag finns en ambition om att fler lärare ska undervisa både på RGD/RGH och i övriga gymnasieskolan, bland annat därför att det ökar förutsättningarna för att integrera verksamheten och ger lärarna referensramar vid bedömning av nivån på undervisning och studieresultat.

I vissa kärnämnen saknas behöriga lärare vid RGD/RGH. I dessa fall undervisas eleverna av lärare från den reguljära gymnasieskolan. Undervisningen sker då via tolk om det behövs. Undervisning av behöriga lärare med god kompetens i teckenspråk är den bästa lösningen för de elever som har teckenspråk som undervisningsspråk.

Lärarna uppges ha goda möjligheter till fortbildning i specialpedagogik. Man har nu haft en satsning där 10-12 lärare har getts möjlighet att studera specialpedagogik. Enligt skolledningen har uppskattningsvis 80–85 procent av lärarna som undervisar på RGD teckenspråkskompetens, återigen med undantag för en av skolorna med många ämnen där undervisning i vissa fall måste ske med tolk.

Endast vissa elever har elevassistent

Behovet av elevassistenter är inte stort vid RGD/RGH. Mindre än tio procent av samtliga elever vid RGD/RGH bedöms ha behov av elevassistent i skolan, vissa på heltid och andra på deltid. Elevassistenterna arbetar i normalfallet mot flera elever eller som stöd i gruppen.

Teckenspråkstolkar

Vid undervisning med tolk finns en risk att information går förlorad eller misstolkas. Att tolka undervisning ställer stora krav på kunskaper i de ämnen man tolkar. Att riksgymnasiet har sex egna tolkar, två per skola, som känner eleverna och lär sig ämnena ger därför enligt skolledningen ett bättre resultat än om inhyrda tolkar skulle använts.

3.4.8 Anpassning, teknik och hjälpmedel

En viktig skillnad mellan verksamheten vid RGH och vad som ofta gäller för elever med hörselskada i den reguljära gymnasieskolan är den höga nivån på anpassning, bland annat i form av tekniska lösningar. Vid RGD/RGH finns en enhet för teknik och hjälpmedel med sex anställda, tre hörselenginjörer, två audionomer och en hörselpedagog.

Utgångspunkten för verksamheten är att det ska vara enkelt för elever med hörselskada att höra. Man arbetar därför för en bra akustisk miljö. En bra visuell miljö är också viktig för elever med hörselskada. Tekniskt används i huvudsak teleslingor. Eleverna kan med sina egna hörapparater höra kamrater och lärare. Lärarna använder trådlösa mikrofoner och eleverna har någon form av medhörningsmikrofon. Video och möjlighet att spela in ljud är också kopplade till slingorna. Den mesta tekniken är ny och inte äldre än fem år. En utfasning av den analoga hörseltekniken sker successivt till förmån för digital.

Skolan erbjuder hjälp med service om elevernas hörapparater går sönder. Eleverna kan få låna en likvärdig apparat under tiden den egna är på reparation. Skolans support samarbetar med Audiologiska kliniken i Örebro som bland annat hjälper till med läkartider, tillverkning av insatser, hjälpmedel i boendet m.m.

3.4.9 Elever om utbildningen vid RGD/RGH

Av en rapport³² med elevintervjuer framgår att elever vid RGD/RGH är nöjda med utbildningens kvalitet och de valmöjligheter som står till buds. De menar dock att lärarna har för låga förväntningar på eleverna och att studietakten är för låg. Undervisningsgrupper som är blandade med elever som går ett nationellt program och elever som går individuellt program påverkar också nivån på undervisningen, menar man. Liknande synpunkter framfördes vid ett seminarium³³ med ungdomar från RGD/RGH hösten 2011. Eleverna menade bland annat att elever med bättre studieförutsättningar får vänta på dem för vilka det tar längre tid, trots att små undervisningsgrupper egentligen borde möjliggöra en individuellt anpassad utbildning.

Vid seminariet framfördes också synpunkter på bristande integrering mellan elever, såväl mellan elever på RGD och RGH som mellan elever vid RGD/RGH och övriga elever vid Örebro kommuns gymnasieskolor.

3.5 Förslag om en tvåspråkig riksgymnasieutbildning

De trender som kan iakttagas i specialskolans elevutveckling och elevutvecklingen vid RGD/RGH gör det tydligt att RGD/RGH står inför stora förändringar. Utvecklingen av elevgrupperna måste som utredningen ser det få konsekvenser både för hur målgruppen för RGD/RGH definieras och för hur verksamheten organiseras i framtiden.

3.5.1 Rätt till den riksrekryterande utbildningen regleras i skollagen

Utredningens förslag: Det ska framgå av skollagen att ungdomar som tillhör målgruppen för den riksrekryterande gymnasieutbildningen för vissa elever med dövhet, hörselskada,

³² Norberg, Yström, Brunberg (2008), *Vi är en grupp fast två ändå. Om döva och hörselskadade elevers erfarenheter av Riksgymnasiet.*

³³ Seminarium *Framtidens gymnasieskola* (2011-08-08), anordnat av Sveriges Dövas Ungdomsförbund i samverkan med RGD/RGH.

dövblindhet och språkstörning har rätt till utbildningen. Även målgrupp och antagning m.m. ska regleras i skollagen och inte som nu i gymnasieförordningen.

Till skillnad från vad som gäller för den Rh-anpassade gymnasieutbildningen framgår inte rätten till gymnasieutbildning vid RGD/RGH explicit av lagstiftningen. För den Rh-anpassade utbildningen är bland annat rätten till utbildningen, målgruppen och antagning reglerat i skollagen³⁴. Vidare finns för den Rh-anpassade utbildningen en bestämmelse om att beslut i frågor om antagning och andra frågor om rätt till Rh-anpassad utbildning kan överklagas hos Skolväsendets överklagandenämnd³⁵.

För RGD/RGH har villkoren för utbildningen fram till den 1 juli 2011 överhuvudtaget inte reglerats i skollagen. Frågor om målgrupp, mottagande och urval m.m. har i stället reglerats och regleras fortfarande i gymnasieförordningen³⁶. Från och med 1 juli 2011 finns i skollagen (2010:800) en ny bestämmelse om att regeringen får meddela föreskrifter om utbildning i gymnasieskolan för elever med dövhet, hörselskada, dövblindhet eller språkstörning³⁷, dvs. om utbildning vid RGD/RGH.

Utredningen kan inte se att det finns något skäl för varför regelverket skiljer sig på detta sätt mellan den Rh-anpassade utbildningen och RGD/RGH. Det gör reglerna svårtolkade och otydliga. Att målgruppen och bestämmelser om antagning i det ena fallet definieras i lag, i det andra i förordning skapar en upplevelse av att bestämmelserna har olika dignitet.

Rätten till utbildningen bör enligt utredningen framgå lika tydligt av regelverket för ungdomar som tillhör målgruppen för den rikskryterande gymnasieutbildningen för vissa elever med dövhet, hörselskada, dövblindhet och språkstörning som för ungdomar som tillhör målgruppen för den Rh-anpassade gymnasieutbildningen. Att i skollagen tydliggöra att vissa ungdomar som i dag tillhör målgruppen för RGD/RGH ska ha rätt till sådan utbildning ligger dessutom i linje med vad Sverige ställt sig bakom i olika internationella överenskommelser och konventioner³⁸. Bland annat

³⁴ 15 kap. 35–40 §§ skollagen (2010:800).

³⁵ 15 kap. 38 § och 28 kap. 17 § skollagen (2010:800).

³⁶ 9 kap. gymnasieförordningen (1992:394) och fr.o.m. 1 juli 2011 10 kap. gymnasieförordningen (2010:800).

³⁷ 15 kap. 9 § andra stycket skollagen (2010:800).

³⁸ Se bilaga 3.

FN:s standardregler för personer med funktionsnedsättning slår fast att elever med dövhet och dövblindhet har speciella behov av kommunikation och att deras utbildning därför kan tillgodoses bättre i specialskolor, specialklasser eller i speciella enheter i vanliga skolor³⁹.

Mot denna bakgrund föreslår vi att det ska framgå av skollagen att ungdomar som tillhör målgruppen för den riksrekryterande gymnasieutbildningen för vissa elever med dövhet, hörselskada, dövblindhet och språkstörning har rätt till utbildningen. Förslaget innebär även att målgrupp och rätt till utbildning m.m. ska regleras i skollagen på motsvarande sätt som för den Rh-anpassade gymnasieutbildningen, och inte som nu i gymnasieförordningen.

Utredningen bedömer inte att detta förslag i sig får några konsekvenser för antagningen till utbildningen. Skälet till detta är att den bestämmelse som ger regeringen bemyndigande att utfärda bestämmelser om utbildningen redan har lett till att Skolväsendets överklagandenämnd har prövat beslut om mottagande mot bakgrund av målgruppsstillhörighet⁴⁰. Detta har inte skett tidigare. Möjligheten att få målgruppsstillhörigheten prövad ställer dock krav på en tydligare definition av målgruppen för den riksrekryterande gymnasieutbildningen i Örebro.

3.5.2 Tydligare målgrupp och ett mer samlat uppdrag

Utredningens förslag: Ungdomar med dövhet och hörselskada som har behov av en teckenspråkig undervisningsmiljö, ungdomar med grav språkstörning som är beroende av teckenspråk för sin kommunikation samt ungdomar med dövblindhet ska tas emot vid riksgymnasiet. Mottagandet ska ske till det tvåspråkiga riksgymnasiet (RgT) och inte som i dag till antingen RGD eller RGH.

En rätt för ungdomar som tillhör en viss målgrupp att tas emot vid en utbildning ställer krav på att målgruppen är tydligt definierad i bestämmelserna. Detta är inte fallet med nuvarande bestämmelser för RGD/RGH.

³⁹ Socialdepartementet, *Standardregler för att tillförsäkra människor med funktionsnedsättning delaktighet och jämlikhet*.

⁴⁰ Skolväsendets överklagandenämnds beslut (2011-10-03), dnr. 2011:175.

Utredningen föreslår att ungdomar med dövhet eller hörselskada ska tillhöra målgruppen för den riksrekryterande gymnasieutbildningen om de har behov av en teckenspråkig undervisningsmiljö, dvs. en miljö med både teckenspråk⁴¹ och talad svenska. Behovet av teckenspråk kan som för elever vid specialskolan vara mer eller mindre uttalat för elever med hörselskada. Utbildning ska som i dag ges på både teckenspråk och på talad svenska med tekniskt stöd. Ungdomar med grav språkstörning ska tas emot om de är beroende av teckenspråk för sin kommunikation. Ungdomar med dövblindhet är en liten grupp med särskilda behov av anpassning. Här har riksgymnasiet särskild kompetens och ungdomarna ska därför tillhöra målgruppen för den riksrekryterande utbildningen oavsett om de använder teckenspråk i undervisningen eller inte.

Förslaget innebär ett förtydligande av målgruppen med avseende på ungdomar med hörselskada respektive ungdomar med grav språkstörning. Ett motiv för detta är att den rätt som föreslås för målgruppen bör gälla utbildning som eleverna inte alltid kan få del av i hemkommunen, i det här fallet utbildning i en tvåspråkig miljö med teckenspråk och talad svenska. Förslaget innebär samtidigt en möjlighet att samla och utveckla verksamheten kring den tvåspråkiga miljön.

Dagens uppdelning av elever på antingen RGD eller RGH blir successivt mer och mer otidsenlig. Andelen elever som har både talad svenska och teckenspråk som undervisningsspråk ökar vid de statliga specialskolorna. Vi föreslår mot denna bakgrund att bestämmelserna för den riksrekryterande gymnasieutbildningen inte ska styra mottagandet av eleverna till antingen RGD eller RGH på det sätt som sker i dag, utan att eleverna ska tas emot vid den tvåspråkiga gymnasieutbildningen (RgT). Vid ovan nämnda seminarium⁴² efterfrågade eleverna en ökad samverkan mellan RGD och RGH. Eleverna menade att det ska vara möjligt att få viss undervisning på svenska och teckenspråk samtidigt, dock inte av samma lärare, och att det i övrigt ska vara möjligt för eleven att välja att läsa vissa kurser på teckenspråk och andra på talad svenska.

⁴¹ Med teckenspråk avses svenskt teckenspråk, inte alternativ och kompletterande kommunikation (AKK).

⁴² Seminarium *Framtidens gymnasieskola* (2011-08-08), anordnat av Sveriges Dövas Ungdomsförbund i samverkan med RGD/RGH.

Elever med hörselskada

Formuleringen av målgruppen vad gäller ungdomar med dövhet och hörselskada skiljer sig från delbetänkandets förslag till målgrupp för specialskolan. Där föreslås att barn eller elever som är döva eller hörselskadade ska tas emot i specialskolan om de har behov av en anpassad undervisningsmiljö⁴³. Av författningskommentaren framgår att för barn som är döva eller hörselskadade inryms i uttrycket "anpassad undervisningsmiljö" tvåspråkighet i den teckenspråkiga miljö som specialskolan ska erbjuda. Utredningen har valt att i detta förslag tydliggöra redan i lagen att målgruppen ska ha behov av en tvåspråkig miljö, dvs. en miljö med både teckenspråk och talad svenska. Skälet till detta förtydligande är att det måste betraktas som angeläget att den resurs som den riksrekryterande utbildningen representerar riktas till de elever som verkligen har behov av den. Utredningen har identifierat att det på gymnasienivå kan finnas risk för att grupper som utbildningen inte är avsedd för söker sig till riksgymnasierna. Det kan handla om att ungdomar i den åldern gärna flyttar hemifrån och då väljer utifrån andra motiv än tillgången till den teckenspråkiga miljön. Vidare kan också tillgången till plats i ett riksgymnasium göra att eleven kommer in på ett program den inte haft möjlighet att komma in på i hemkommunen. Det finns alltså risk för att andra faktorer än den tvåspråkiga miljön kommer att påverka söktrycket och att målgruppen då i praktiken blir större än den som utbildningen är tänkt för.

Genom utredningens förslag kommer vissa ungdomar med lättare hörselskada som i dag tas emot vid RGD/RGH inte tas emot vid RgT. Det är vår uppfattning att hemkommunen ska kunna erbjuda ungdomar med hörselskada gymnasieutbildning på talad svenska med tekniskt stöd och andra nödvändiga anpassningar. Ungdomar med hörselskada är en stor målgrupp, där det absoluta flertalet inte får sin utbildning vid RGD/RGH.

Att erbjuda en anpassad skolmiljö som gör det möjligt för en elev med hörselskada att vara delaktig i undervisningen är dock inte en okomplicerad uppgift. I rapporten *Att höra i skolan – om hörsel teknik i undervisningen Förutsättningar och möjligheter*⁴⁴ konstateras

⁴³ 7 kap. 6 § andra stycket i författningsförslaget SOU 2011:30.

⁴⁴ Arne Gustafsson (Specialpedagogiska skolmyndigheten, 2009), *Att höra i skolan – om hörsel teknik i undervisningen. Förutsättningar och möjligheter*.

att pedagogik, akustik och teknik måste samspela för att ge optimala förhållanden för inläring. Av olika studier som refereras i rapporten framgår att kommunerna och skolorna ofta brister i att åtgärda den akustiska miljön för integrerade elever (avser i de flesta fall grundskolan, men slutsatserna är sannolikt minst lika relevanta för gymnasieskolan). Även med god akustik och en väl fungerande teknik behövs särskilda kunskaper hos lärare och övrig personal för att elevens studiesituation ska bli bra. Till exempel behövs rutiner för att eleven ska få det stöd den behöver och för att läraren ska tillförsäkra sig om att budskapet har gått fram.

Trots de brister som finns, eller kanske just på grund av att de är så uppenbara, bedömer utredningen att det finns förutsättningar att erbjuda en elev med hörselskada utbildning i gymnasieskolan i hemkommunen eller dess samverkansområde. Kunskapen om vad som behöver anpassas finns om såväl pedagogik, akustik som teknik. Det är dock en viktig roll för staten att stödja skolhuvudmännen så att de får tillgång till denna kunskap. Behovet av samordning mellan olika aktörer är påtagligt. Utredningen återkommer till detta i kapitel 8 om statligt stöd till kommunala och fristående huvudmän.

Utredningen ser slutligen inget hinder för att Örebro kommun i framtiden tar emot ungdomar med hörselnedsättning som inte tillhör målgruppen för RgT till hörselklasser i sin gymnasieskola, i första hand med regional upptagning. Det måste dock i så fall ske efter överenskommelser med ungdomarnas hemkommuner och inte som del av riksgymnasieverksamheten. Vad gäller regional verksamhet hänvisas även här till kapitel 8.

Elever med grav språkstörning

Utredningen bedömer att de behov den ganska stora grupp ungdomar med grav språkstörning har ska vara möjliga för en huvudman att möta i elevens hemkommuns skola, i samarbete med annan huvudman eller genom en regional lösning. Det handlar om ambition och kunskap. Staten har genom Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM) en viktig uppgift i att stödja skolhuvudmännen med sådan kunskap. För att stimulera utvecklingen av anpassade utbildningsmiljöer för elever med grav språkstörning lokalt och regionalt föreslås i det fortsatta en kraftfull satsning (se vidare kapitel 8).

För ungdomar med språkstörning innebär utredningens ställningstagande en förändring i förhållande till dagens situation. Tillämpningen av bestämmelserna om elever med språkstörning innebär som nämnts ovan en mycket stor målgrupp. De ungdomar med språkstörning som i dag tas emot vid RGD/RGH behöver inte insatser av samma slag som döva, som förordningen föreskriver, utan har behov av en utbildning anpassad till just deras språkstörning. Vi tolkar *samma behov som döva* som att ungdomarna ska ha behov av teckenspråk⁴⁵. Att de behöver anpassad undervisning i liten grupp kan enligt utredningens uppfattning inte tolkas in i formuleringen att ha behov av insatser av samma slag som döva. Anpassad undervisning i liten grupp ska varje skolhuvudman kunna erbjuda ungdomar med funktionsnedsättning om eleven har behov av det. Det är också tveksamt om just anknytningen till RGD/RGH är den bästa lösningen för dessa elever.

Det är enligt utredningens uppfattning otillfredsställande att bestämmelserna och tillämpningen avviker på detta sätt. Utredningens förslag innebär i princip att de ursprungliga bestämmelserna ska tillämpas, dvs. att ungdomar med grav språkstörning ska tas emot vid RgT om de behöver teckenspråk för sin kommunikation. Det är viktigt att denna lilla grupp ungdomar får del av utbildning på teckenspråk. Vi delar i detta avseende bedömningen av utredningen om teckenspråkets ställning⁴⁶ att personer med språkstörning som är beroende av teckenspråk för sin kommunikation behöver insatser av samma slag som andra teckenspråkiga och föreslår därför denna målgrupp för RgT. För närvarande handlar det enligt Örebro kommun om ett par elever vid RGD.

Ett av motiven för utredningens förslag är som nämnts ovan att möjligheterna att kunna koncentrera nödvändiga utvecklingsinsatser vid RgT till en sammanhållen tvåspråkig miljö förbättras. Vi anser att det finns ett behov av att utveckla och fokusera riksgymnasieverksamheten för elever i behov av en tvåspråkig miljö med tillgång till teckenspråk. Bortsett från den lilla grupp ungdomar med språkstörning som har behov av teckenspråk i undervisningen har ungdomar med språkstörning andra behov än målgruppen för RgT.

⁴⁵ Med teckenspråk avses svenskt teckenspråk, inte alternativ och kompletterande kommunikation (AKK).

⁴⁶ SOU 2006:54, *Teckenspråk och teckenspråkiga. Översyn av teckenspråkets ställning*.

Att så få av eleverna vid Hällsboskolan söker sig vidare till RGD/RGH beror sannolikt bland annat på att skolan arbetar med målsättningen att eleverna ska tillbaka till en skola i hemkommunen. Att en stor andel av eleverna vid Hällsboskolan kommer från Mälardalen pekar dessutom på att behovet av regionala lösningar kan vara större än behovet av riksrekrytering.

Utredningen utgår slutligen från att anmärkningen i avtalet om att en elev med språkstörning ska ha genomgått specialskolan för att tas emot vid utbildningen utgår för den målgrupp som återstår vid en översyn av avtalet. Det är länge sedan den följdes och det innebär en bristande likvärdighet att låta den tidigare studiegången och inte behovet av utbildningen styra.

3.5.3 Teckenspråk som gymnasiegemensamt ämne för elever som tillhör målgruppen för RgT

Utredningens förslag: Bestämmelserna om teckenspråk som gymnasiegemensamt ämne som i dag avser utbildning för elever på RGD ska avse den framtida utbildningen vid hela RgT. Teckenspråk ska således förekomma som gymnasiegemensamt ämne på alla nationella program som anordnas vid RgT. Kurser i teckenspråk som gymnasiegemensamt ämne ska få ersätta en eller flera kurser i studievägen, med undantag för kurser i svenska. I stället för svenska eller svenska som andraspråk och engelska ska elever vid RgT som gymnasiegemensamt ämne kunna läsa enligt de kursplaner som i dag benämns *svenska för döva* respektive *engelska för döva*. Besluten om detta ska fattas av rektorn.

Bestämmelserna om gymnasiegemensamma ämnen ska även få tillämpas för elever som tillhör målgruppen för RgT, men som går i en annan gymnasieskola.

Skolverket föreslås få i uppdrag att anpassa ämnes- och kursplanerna till RgT:s målgrupp och samtidigt ge dem i förhållande till målgruppen mer adekvata benämningar, t.ex. *svenska för teckenspråkiga* och *engelska för teckenspråkiga*.

Enligt nuvarande bestämmelser ska teckenspråk förekomma som gymnasiegemensamt ämne på alla nationella program som anordnas för elever med dövhet. Kurser i teckenspråk som gymnasiegemensamt ämne får ersätta en eller flera kurser i studievägen för

elever med dövhet, dock med undantag för kurser i svenska. Beslut fattas av rektorn. I stället för svenska eller svenska som andraspråk får elever med dövhet som gymnasiegemensamt ämne läsa svenska för döva respektive engelska för döva.⁴⁷ Bestämmelserna avser utbildning på RGD.

För elever med hörselskada får teckenspråk anordnas som annat ämne än gymnasiegemensamt ämne, om eleven har behov av det och vill delta i kurserna. Kurser i teckenspråk som gymnasiegemensamt ämne får ersätta en eller flera kurser i studievägen för hörselskadade elever, dock med undantag för kurser i svenska. Beslut fattas av rektorn.⁴⁸ Bestämmelserna avser utbildning på RGH.

Bestämmelserna om teckenspråk utgår från dagens målgrupp för den riksrekryterande utbildningen vid Örebro kommuns gymnasieskola. Med de förslag till en mer flexibel tvåspråkig gymnasieskola som utredningen lämnat blir det inte nödvändigt med olika bestämmelser för olika målgrupper. Vi föreslår därför att bestämmelserna som i dag avser utbildning för elever på RGD ska gälla för den framtida utbildningen RgT. Det innebär att teckenspråk ska förekomma som gymnasiegemensamt ämne på alla nationella program som anordnas vid RgT samt att kurser i teckenspråk som gymnasiegemensamt ämne ska få ersätta en eller flera kurser i studievägen, dock med undantag för kurser i svenska. I stället för svenska eller svenska som andraspråk och engelska ska elever vid RgT som gymnasiegemensamt ämne kunna läsa enligt kursplanerna *svenska för döva* respektive *engelska för döva*. Besluten om detta ska fattas av rektorn.

Utredningen konstaterar att de kursplaner som finns i teckenspråk och kursplanerna svenska för döva och engelska för döva är tillgängliga för hela gymnasieskolan. Vi föreslår att det dessutom ska vara möjligt för en annan skolhuvudman än den för RgT att låta en elev som har behov av teckenspråk i undervisningen läsa teckenspråk som gymnasiegemensamt ämne samt att få ersätta svenska eller svenska som andraspråk och engelska som gymnasiegemensamt ämne med kursplanerna *svenska för döva* respektive *engelska för döva*. Det är en fråga om likvärdighet att kommunala gymnasieskolor, regionala undervisningsgrupper eller en fristående gymnasieskolor inte är förhindrade att erbjuda en elev som har behov av teckenspråk denna möjlighet.

⁴⁷ 10 kap. 5 § gymnasieförordningen (2010:2039).

⁴⁸ 10 kap. 6 § gymnasieförordningen (2010:2039).

Utredningen konstaterar slutligen att benämningarna *svenska för döva* respektive *engelska för döva* inte längre är relevanta. Att en allt större andel barn får CI innebär att gruppen elever som i verklig mening kan anses ha en dövhet kommer att minska. Målgruppen för kursplanerna kommer därför att vara elever som använder teckenspråk i undervisningen på grund av dövhet, hörselskada, dövblindhet eller grav språkstörning. Vi föreslår att Skolverket ska få i uppdrag att anpassa ämnes- och kursplanerna till RgT:s målgrupp och samtidigt ge dem mer adekvata benämningar, exempelvis *svenska för teckenspråkiga* och *engelska för teckenspråkiga*.

3.5.4 Bestämmelsen om nödvändiga avvikelser från styrdokumentet tas bort

Utredningens förslag: Den särskilda bestämmelsen om att Skolverket får meddela föreskrifter om nödvändiga avvikelser från läroplanen, examensmålen, ämnesplanerna och poängplanen för nationella program tas bort.

Statens skolverk får enligt en särskild bestämmelse meddela föreskrifter om nödvändiga avvikelser från läroplanen, examensmålen, ämnesplanerna och poängplanen för nationella program i bilaga 3 till skollagen (2010:800) för utbildning vid RGD/RGH⁴⁹.

Enligt de uppgifter utredningen har fått från Skolverket finns inga sådana beslut utöver de ämnes- och kursplaner som är beslutade för teckenspråk för döva, svenska för döva och engelska för döva. Dessa kan dock användas av även andra gymnasieskolor än RGD/RGH. Dessutom finns ämnes- och kursplaner i teckenspråk för hörande.

Vi kan inte se att det finns behov av andra anpassningar av gymnasieutbildningen vid RgT än de ämnes- och kursplaner som redan beslutats, och som inte ska vara exklusiva för RgT, och föreslår därför att bestämmelsen tas bort. RgT bör vid behov av anpassning i stället använda de generella bestämmelserna för gymnasieskolan. Liksom för RgRh finns anledning att peka på de möjligheter som ges av gymnasieförordningens bestämmelse om individu-

⁴⁹ 10 kap. 4 § gymnasieförordningen (2010:2039).

ellt anpassat program⁵⁰. Enligt denna får en elevs utbildning avvika från vad som annars gäller för ett nationellt program genom att vissa kurser byts ut om

- utbildningen kan hänföras till ett nationellt program,
- kraven för examen från det aktuella programmet kan uppfyllas, och
- beslutet fattas före utgången av det andra läsåret.

Ett undantag från den andra strecksatsen gäller matematik, där den inledande kursen i matematik får bytas ut mot en annan inledande kurs i matematik. Beslut om att byta ut en viss kurs får inte fattas efter det att eleven påbörjat kursen.

3.5.5 Den särskilda bestämmelsen om förlängning av utbildningstiden tas bort

Utredningens förslag: Den särskilda bestämmelsen om att Örebro kommun får besluta om att förlänga utbildningstiden för elever på RGD/RGH för elever som behöver det tas bort. I stället ska de generella bestämmelserna i gymnasieförordningen (2010:2039) om förlängd undervisning tillämpas.

Enligt gymnasieförordningen bör utbildningstiden förlängas med ett år för elever som behöver det. Örebro kommun beslutar om sådan förlängning.⁵¹

Av redovisningen ovan framgår att en absolut majoritet av eleverna vid RGD/RGH läser utbildningen på fyra år. Vid utgången av läsåret 2010/11 gällde det nästan 60 procent av eleverna på nationella eller specialutformade program och närmare 80 procent av eleverna på individuellt program. Andelen var högre för elever på RGD och för elever med språkstörning på RGH än för elever med hörselskada på RGH.

Utredningen anser att det framtida RgT i så hög utsträckning som möjligt ska följa de bestämmelser som gäller för gymnasieskolan generellt. Elever som tillhör RgT:s målgrupp ska, om de

⁵⁰ 9 kap. 4 § gymnasieförordningen (2010:2039).

⁵¹ 10 kap. 7 § gymnasieförordningen (2010:2039).

behöver det, ha samma möjligheter till förlängd utbildning oberoende av om de studerar vid den riksrekryterande utbildningen eller om de studerar vid en annan gymnasieskola.

Skolhuvudmannen har möjlighet att besluta om längre utbildningstid än tre år genom att tillämpa de generella bestämmelserna om att huvudmannen får besluta att undervisningen på ett nationellt program för en elev får fördelas på längre tid än tre år, om eleven har läst ett reducerat program eller om det med hänsyn till elevens förutsättningar i övrigt finns särskilda skäl för det⁵². Utbildning på introduktionsprogram ska generellt följa en plan för utbildningen som beslutas av huvudmannen⁵³. Enligt vår uppfattning behövs inga ytterligare bestämmelser för att det ska vara möjligt att anpassa utbildningens längd vid RgT.

Liksom för den Rh-anpassade utbildningen bör beslut om förlängd studietid alltid grundas på en individuell bedömning. Inte alla elever har behov av fyra års studier för att nå målen för utbildningen. Att Örebro kommun och eleverna redan i dag gör en sådan bedömning framgår inte minst av att en relativt stor grupp på främst RGH slutar efter tre år. Det gäller främst elever som når målen för utbildningen. Det finns emellertid anledning att överväga studietiden mer flexibelt även för övriga elever. Elever som från början saknat behörighet till gymnasieskolan, men har förutsättningar att få ett slutbetyg eller en examen från gymnasieskolan, kan t.ex. behöva längre tid än fyra år för att slutföra sina gymnasiestudier. Förlängd studietid utöver tre år bör medges om förlängningen kan bidra till att eleven fullföljer eller i väsentlig utsträckning kommer längre i sin gymnasieutbildning.

3.6 Elevboende

Utredningens förslag: Det ska framgå av gymnasieförordningen att frågor om boende för elever vid RgT ska regleras i avtal mellan staten och den kommun som svarar för utbildningen.

⁵² 9 kap. 7 § gymnasieförordningen (2010:2039).

⁵³ 17 kap. 7 § första stycket skollagen (2010:800).

För elever vid RGD/RGH som vill och har behov av det ska enligt dagens bestämmelser Örebro kommun anvisa kost och logi. Kommunen ska även ansvara för att eleverna har tillgång till den hjälp i övrigt som föranleds av deras funktionsnedsättning.⁵⁴ Vad gäller finansiering av elevernas boende hänvisas till avsnitt 6.2.3.

Dagens elevboende i Örebro kommun

Örebro kommun erbjuder olika former av elevboenden för elever som inte kan bo hemma på grund av för långa avstånd. Den vanligaste formen är elevhem (kollektivboende). För elever som har behov av mer individuellt stöd finns möjlighet att bo i veckohemsfamilj. Som framgår av tabell 3.10 är antalet boende elever vid RGD/RGH högt. Totalt bor knappt 70 procent av eleverna vid RGD/RGH i antingen kollektivboende eller veckohem, dvs. i boende som kommunen anvisar. Därutöver finns elever som väljer att bo i eget boende. Det gäller främst de litet äldre eleverna.

Tabell 3.10 Boende elever¹ fördelade på boendeform augusti 2011

	RGD	RGH		Samtliga
		Hörselskada	Språkstörning	
Kollektivboende	103	83	51	237
Veckohem	4	13	12	29
Totalt	107	96	63	266

Källa: Örebro kommun.

1) Med boende elever avses här elever som bor på något av kommunen anordnat boende.

Kollektivboendet

Det finns flera elevhem eller kollektivhus där eleven bor i en egen lägenhet med kokmöjligheter, dusch och toalett. I husen finns även gemensamma utrymmen. Kollektivboendena är stora, med upp till 50 boende, vilket har fördelar enligt personalen. Kollektivboendena stänger endast på sommarlov, jullov, sportlov och påsklov. I övrigt är de öppna och bemannade dygnet runt med ungdomsassistenten.

⁵⁴ 10 kap. 11 § gymnasieförordningen (2010:2039).

Eleverna åker hem ganska ofta det första året för att sedan göra det alltmer sällan.

Våren 2011 fanns utöver enhetschef och administrativ personal tre områdeschefer, tre kockar och 41 ungdomsassistenter. Det gör att det gick knappt sex elever per ungdomsassistent. Personalen delar enligt kommunen ungdomarnas vardag och elevens kontaktperson fungerar som en länk till föräldrar och skola. I huvudsak har assistenterna följande uppgifter:

1. Praktiskt, pedagogiskt och socialt stöd utifrån elevernas och boendets behov (ekonomi, läxhjälp m.m.).
2. Professionella samtal med elever (kontaktmannaskap).
3. Uppföljning och nätverksbyggande med viktiga personer kring eleven (hem, skola och fritid).

Våren 2011 genomförde Örebro kommun en enkätundersökning bland de elever som bor på elevhemmen, som visade att en absolut majoritet av eleverna är nöjda eller mycket nöjda med sitt boende. Maten var den fråga där ungdomarnas åsikter gick mest i sär.

Även en tidigare genomförd undersökning⁵⁵ med elevintervjuer pekar på att eleverna i huvudsak är nöjda med boendet och personalen i boendet. Man får lära känna nya kompisar och kan göra skolarbete med klasskamrater på kvällen. Huruvida det är stökigt finns det litet olika åsikter om. Någon elev menar att det kan bli för mycket alkohol ibland, att det finns ett starkt grupptryck att festa. I diskussionsavsnittet menar författarna att elever på RGD generellt konsumerar mer alkohol än elever på RGH och att detta beror på att elever på RGD har mer pengar än elever på RGH.

Ansvariga för boendena upplever att eleverna trivs, mår relativt bra och bor kvar i hög utsträckning. Man menar att boendena inte längre är särskilt stökiga, men konstaterar att det kan förekomma hög musik och någon fest i bland. Detta ser man som naturliga inslag i tonåringars liv, något som kräver tidiga och tydliga insatser av personalen. Över tid har boendet utvecklats positivt, enligt personalen. Delvis är detta en konsekvens av att bidragssystemet har förändrats sedan 1990-talet då eleverna förfogade över väsentligt mer pengar än i dag. Fortfarande innebär det ett problem när

⁵⁵ Norberg, Yström, Brunnberg (2008), *Vi är en grupp fast två ändå. Om döva och hörsel-skadade elevers erfarenheter av Riksgymnasiet.*

eleverna uppnår en ålder som innebär att de kan få aktivitetsersättning. När elever som fortfarande går i skolan har väsentligt mer pengar än andra ungdomar i skolan leder det lätt till sociala problem.

Veckohem

Veckohemmen är familjeboenden med en eller två elever. Vissa elever bor i veckohem första läsåret för att det känns tryggare och att det är lättare att bli hemmastadd i Örebro om man bor i familj. Andra elever bor i veckohem för att de har fritidsintressen som går bättre att förena med att bo i familj. En elev som bor i veckohem måste åka hem varannan helg, då värdfamiljen inte har något ansvar.

Förslag till ändrad reglering

Utredningen ser inte något behov av att ändra villkoren för elevernas boende vid RgT i förhållande till dagens situation. Den anordnande kommunen ska som i dag ha ansvar att anordna boende för elever vid riksgymnasieutbildningen. Vi anser dock att detta är en fråga mellan staten och den anordnande kommunen som liksom för den Rh-anpassade utbildningen ska regleras i avtal. Vi föreslår därför att dagens bestämmelse i gymnasieförordningen ska ersättas med en bestämmelse om att frågor om boende för elever vid RgT ska regleras i avtal mellan staten och den kommun som svarar för utbildningen.

För eleverna innebär detta inte någon ändring eftersom det redan i dag är av bestämmelserna om Rg-bidrag som villkoren för elevboendet i anslutning till RGD/RGH framgår. Det kommer det att göra även för elever vid RgT (se vidare avsnitt 6.2.3).

Socialstyrelsen tillsynsansvar bör inte utökas till att omfatta boendet vid RGD/RGH

Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM) konstaterar i en redovisning till regeringen⁵⁶ att lagstiftningen inte är enhetlig och logisk mellan den riksrekryterande Rh-anpassade gymnasieutbildningen och den riksrekryterande gymnasieutbildningen vid RGD/RGH. Som ett exempel nämns att Socialstyrelsen har tillsyn över bl.a. boendet vid den Rh-anpassade gymnasieutbildningen⁵⁷ men inte över boende i Örebro i anslutning till RGD/RGH. SPSM konstaterar att Socialstyrelsens tillsynsansvar också skulle kunna omfatta boendet som anordnas av Örebro kommun.

Utredningen har övervägt denna fråga men kommit fram till att det inte finns anledning att ge Socialstyrelsen tillsynsansvar även över boendet som anordnas i anslutning till RgT. Detta är främst på grund av att det handlar om olika typer av boenden. Elevhemsboendena vid den Rh-anpassade utbildningen har omfattande omvårdnadsuppgifter och är i hög grad jämförbara med så kallade LSS-boenden, dvs. boenden med stöd av lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade (LSS). Boendet vid RGD/RGH, liksom det föreslagna RgT, är mer jämförbart med elevhemsboende vid andra gymnasieskolor, som t.ex. lantbruksgymnasier eller idrottsgymnasier. För dessa har inte Socialstyrelsen något tillsynsansvar.

Socialstyrelsen har inte genomfört någon tillsyn av elevhemsboendena utifrån skollagen, dvs. elevhemsboenden vid specialskolorna, vid den Rh-anpassade gymnasieutbildningen och viss utbildning för elever med utvecklingsstörning som bedrivs enligt avtal med staten, sedan myndigheten 2010 tog över ansvaret för den direkta tillsynen från Länsstyrelsen. Däremot genomför styrelsen regelbunden tillsyn vid elevhemsboenden/särskilt boende där unga bor efter beslut om insats enligt LSS⁵⁸.

Att utredningen inte ser någon anledning att införa ett tillsynsansvar för Socialstyrelsen över boendet vid RgT innebär inte att det inte finns anledning att stärka statens översikt över verksamheten. Statens roll som avtalspart motiverar ett sådant utökat ansvar, om man jämför med för elevboenden generellt. Vi anser således att en

⁵⁶ Specialpedagogiska skolmyndigheten (2009), *Redovisning av regeringsuppdrag angående gymnasieutbildning för elever med funktionshinder*, dnr. ALL 2009/403.

⁵⁷ 26 kap. 5 § skollagen (2010:800).

⁵⁸ 9 kap § 8 lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade.

förbättrad styrning och uppföljning av verksamheten är att föredra framför en utökad tillsyn, och återkommer till detta i kapitel 7.

3.7 Fritidsverksamhet

Utredningens bedömning: Anordnandet av fritidsverksamhet ingår inte primärt i uppgiften att bedriva riksgymnasieverksamhet och bör därför inte regleras i lag eller förordning. Anordnande kommuns ansvar för viss fritidsverksamhet bör dock kunna regleras i avtal mellan staten och anordnande kommun och generera ett visst statligt stöd. Utredningen återkommer till detta i kapitel 7.

Utöver utbildning och boende erbjuds eleverna vid RGD/RGH fritidsverksamhet. Denna ingår inte explicit i uppdraget till Örebro kommun. Enligt gymnasieförordningen och avtalet med staten ska kommunen ”anvisa kost och logi”. Kommunen ska dessutom även ansvara för att eleverna har tillgång till den hjälp i övrigt som föranleds av deras funktionsnedsättning. Fritidsverksamheten finansieras i dag genom statsbidraget för RGD/RGH. I Örebro kommuns budget för 2011 är 2,1 miljoner kronor avsatta till verksamheten. Huruvida statsbidraget är tänkt att finansiera även denna verksamhet är oklart enligt Örebro kommun.

Kommunen anser att det är viktigt att eleverna har en kvalitativ fritidsverksamhet och att det främjar studierna. Genom att samverka med fältassistenter och att även ha teckenspråkiga sådana kan de fånga upp eventuella sociala behov i grupperna.

Bland annat driver kommunen en fritidsgård för elever på RGD/RGH, Café 019, som ligger centralt i Örebro och är en mötesplats för eleverna. Ungdomarna kan träffas för exempelvis temakvällar, för att fika eller se på film. Café 019 organiserar även utflykter och resor. Besöksfrekvensen är i genomsnitt 50 elever per kväll. Av en elevenkät framgår att drygt hälften av eleverna är nöjda med sin fritid och en fjärdedel är mycket nöjda. Det framgår också att drygt 60 procent av eleverna besöker Café 019 ”mer sällan eller aldrig”. Alternativ till verksamheten är vad Örebro i övrigt har att erbjuda i form av caféer, restauranger, kultur- och idrottsaktiviteter. Det finns också tillgång till teckenspråkig fältassistent och kurator.

Kommunen har efterfrågat ett (tydligare) uppdrag vad gäller elevernas fritid. Utredningen anser inte att det finns anledning att tydliggöra ett ansvar för elevernas fritid i skollagen eller i gymnasieförordningen. Anordnandet av fritidsverksamhet ingår inte primärt i uppgiften att bedriva riksgymnasieverksamhet. Framför allt för elever som bor tillfälligt vid utbildningsorten följer dock ett ansvar för den anordnande kommunen. Exempelvis bör personalen vid elevhemsboendena ha som uppgift att stimulera eleverna till aktiviteter och stödja dem att ta del av det kommunen eller andra organisationer generellt erbjuder. För elever som bor hemma eller i eget boende har riksgymnasiet knappast ansvar för fritidsaktiviteter. Däremot har naturligtvis elevens hemkommun ansvar för dessa ungdomar på motsvarande sätt som för andra ungdomar.

Eftersom tillfälligt boende elevers behov av insatser för en aktiv fritid har en direkt koppling till att eleven tagits emot på en riksgymnasieverksamhet bör visst ansvar för fritidsverksamheten kunna regleras i avtalet mellan staten och anordnande kommun och generera ett visst statligt stöd. Utredningen tar inte ställning till den direkta utformningen av sådana fritidsaktiviteter, men förordar att de i första hand bör stimulera eleverna att ta del av det fritids- och kulturutbud som finns generellt i kommunen.

4 Riksrekryterande utbildning i gymnasiesärskolan för vissa ungdomar med ytterligare funktionsnedsättning

Örebro kommun anordnar riksrekryterande gymnasiesärskoleutbildning för elever med utvecklingsstörning i kombination med dövhet eller hörselskada från hela landet. Åtagandet omfattar även boende med omsorg i boendet.

4.1 Målgrupp

Den riksrekryterande gymnasiesärskoleutbildningen för elever med utvecklingsstörning i kombination med dövhet eller hörselskada (Rgsär D/H) är med ett undantag reglerad i varken skollagen (2010:800) eller gymnasieförordningen (2010:2039). Verksamheten styrs i stället av ett avtal mellan staten och Örebro kommun. Enligt avtalet anordnar kommunen särskild utbildning inom sin gymnasiesärskola för döva/hörselskadade elever från hela landet som på grund av sitt funktionshinder inte kan undervisas tillsammans med andra elever i gymnasiesärskolan¹. Av avtalet framgår också att staten bidrar med verksamhetsbidrag. Det enda undantaget där Rgsär D/H är reglerad i skollagen gäller att Socialstyrelsen har tillsyn över elevhemsboendet vid utbildningen².

Elever rekryteras till Rgsär D/H från främst de regionala specialskolorna och Åsbackaskolan, som är riksrekryterande. Rgsär D/H erbjuder dock endast gymnasiesärskoleutbildning på individuellt

¹ U1998/4354/G.

² 26 kap. 5 § skollagen (2010:800).

program. Det gör att ett riksrekryterande alternativ för elever som bör gå på ett nationellt program i gymnasiesärskolan saknas, bland annat för elever som följt särskolans kursplaner på de regionala specialskolorna. Detta gör att vissa elever från den regionala specialskolan trots att de läst enligt särskolans kursplaner söker sig till RGD/RGH. Utredningen återkommer till detta i avsnitt 4.3. Rgsär D/H anser sig inte kunna ta emot vissa elever som har så grava och komplexa funktionsnedsättningar att det ställer krav på helt andra helhetslösningar för eleverna, med särskilt stora anpassningar i miljö och omvårdnad. Vissa av dessa elever tas i stället emot vid Mo Gård, en stiftelseägd verksamhet för målgruppen. Mo Gård har tillstånd att driva fristående gymnasiesärskola.

Eleverna vid Rgsär D/H har behov av anpassad undervisning i små undervisningsgrupper för att främja kommunikation. På skolan används teckenspråk, men också andra sätt att kommunicera. Skolan betraktar sig som tvåspråkig, dvs. utbildningen sker på teckenspråk och svenska. Ungefär två tredjedelar av eleverna använder teckenspråk, medan resten använder sig av tal och tecken i sin kommunikation. Elever som av fysiska skäl inte kan teckna själva men förstår teckenspråk, använder sig av bilder.

Förslag om utvidgad målgrupp

Gymnasiesärskoleutredningen lämnade i januari 2011 ett förslag³ om inrättandet av en riksrekryterande gymnasieutbildning i Örebro kommuns gymnasiesärskola för elever med utvecklingsstörning i kombination med synskada och ytterligare funktionsnedsättning (RgsärSyn). Fullt utbyggd bedömdes verksamheten inte bli större än cirka 20 elever. Förslaget har remissbehandlats och bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Utredningen konstaterar liksom Gymnasiesärskoleutredningen att ett eventuellt framtida avtal om RgsärSyn måste utformas i ett sammanhang med ett avtal för Rgsär D/H.

³ SOU 2011:8 *Den framtida gymnasiesärskolan – en likvärdig utbildning för ungdomar med utvecklingsstörning*, s. 312 ff.

4.2 Elevutveckling

Enligt avtalet med staten omfattar Örebro kommuns åtagande en dimensionering på upp till 30 elever, inklusive elever folkbokförda i kommunen. Kommunen är dock oförhindrad att organisera utbildning för ett visst högre elevantal om det finns behov av det. I praktiken har elevantalet överstigit 30 elever sedanläsåret 2007/08, vilket framgår av tabell 4.1. Av de 40 elever som nu får sin utbildning i Örebro är 14 unga kvinnor och 26 unga män. En elev får sin utbildning vid Mo Gård. Utöver utvecklingsstörning i kombination med dövhet eller hörselskada har åtta av tio elever ytterligare diagnoser, exempelvis autism, ADHD, CP-skada, epilepsi, språkstörning etc.

Tabell 4.1 Antal elever vid Rgsär D/H läsåren 2001/02–2010/11¹

2006/07	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11	2011/12
34	42	45	41	41	41

Källa: Örebro kommun

1) Avser 15 oktober. Det faktiska elevantalet över hela läsåret har flera läsår varit lägre.

Elevutvecklingen speglar den vid specialskolan

Av de totalt 41 eleverna vid Rgsär D/H läsåret 2011/12 kommer 31 från specialskolan – 13 från den riksrekryterande Åsbackaskolan och 18 från någon av de regionala specialskolorna. Övriga elever kommer från kommunal grundskola eller grundsärskola samt i några fall från verksamhet i anslutning till Mo Gård.

Elevernas geografiska spridning präglas av att många tidigare har gått i specialskolan. Ungefär 30 till 40 procent av eleverna bor i kommuner i relativ närhet till någon av de regionala specialskolorna eller till Kannebäcksskolan i Göteborg. Mer än hälften av eleverna vid Rgsär D/H kommer från Stockholms, Södermanlands, Östergötlands, Uppsala och Örebro län. Endast två elever kommer från en kommun norr om Gävle.

Storleken på målgruppen för Rgsär D/H kommer sannolikt inte förändras i någon större utsträckning över tid, med oförändrad verksamhet. Skolan förväntar sig en nivå på cirka 40 elever tre år framöver. Det finns emellertid anledning att överväga målgruppen för Rgsär D/H, vilket utredningen återkommer till i det följande.

4.3 Utbildningen – verksamhet och kvalitet

Utredningens bedömning: Utbildningen vid Rgsär D/H har förutsättningar att erbjuda en anpassad verksamhet av hög kvalitet då verksamheten är resursstark och personalen har god kompetens, inte minst i teckenspråk.

Det är dock ett problem att det inom Rgsär D/H saknas utbildningsalternativ för elever i målgruppen som har förutsättningar att gå på ett nationellt program inom gymnasiesärskolan. Dessa hänvisas antingen till individuellt program vid Rgsär D/H eller till RGD/RGH. Utredningen ser detta som en styrningsfråga och återkommer därför till detta i kapitel 7 om styrning och avtal.

Utredningen ska utifrån elevgruppens behov bedöma utbildningens kvalitet och ändamålsenlighet.

4.3.1 Utbildning huvudsakligen på individuella program

Som redan nämnts erbjuder Rgsär D/H utbildning endast på gymnasiesärskolans individuella program, på såväl yrkesträning som verksamhetsträning. Skolan försöker dock att erbjuda elever som har förutsättningar för det yrkesinriktade kurser. För närvarande finns några elever som följer vissa kurser integrerat på RGD/RGH. Dessa elever går dock inte på ett nationellt program i gymnasiesärskolan.

Det är enligt vår uppfattning ett problem att det finns elever som tillhör målgruppen och har förutsättningar att studera på ett nationellt program i gymnasiesärskolan men inte i verklig mening kan erbjudas någon sådan möjlighet vid den riksrekryterande gymnasiesärskoleutbildningen i Örebro. Detta uppmärksammades även av Gymnasiesärskoleutredningen⁴.

Situationen leder till att det saknas utbildningsalternativ för elever med lättare utvecklingsstörning i kombination med dövhet eller hörselskada som använder teckenspråk i undervisningen och som antingen gått på någon av de regionala specialskolorna och där

⁴ SOU 2011:8 *Den framtida gymnasiesärskolan – en likvärdig utbildning för ungdomar med utvecklingsstörning*, s. 328 ff.

följt särskolans kursplaner eller gått i kommunal skola. De kan välja individuellt program på Rgsär D/H. Det innebär dock att de inte får de utmaningar de har förutsättningar för eller kommer kunna lämna gymnasiesärskolan med ett betyg på rätt nivå i förhållande till sina förutsättningar. Det förekommer också att elever med lättare utvecklingsstörning går på introduktionsprogram/individuellt program vid RGD/RGH. Konsekvensen av detta är att de inte får tillgång till en utbildning anpassad till deras funktionsnedsättning.

Det är naturligtvis inte enkelt att åstadkomma ett utbildningsutbud med både nationella och individuella program i gymnasiesärskolan för den begränsade målgrupp det här är fråga om. Eleverna på nationella program bör kunna läsa gymnasiesärskolegemensamma ämnen vid Rgsär. Det bör sedan vara möjligt att åstadkomma lösningar antingen i samarbete med Örebro kommuns övriga gymnasiesärskola eller genom att integrera gymnasiesärskoleelever inom RGD/RGH. Frågan om vilken utbildning som ska erbjudas vid Rgsär bör enligt utredningen klargöras genom avtal (se kapitel 7 om styrning och avtal).

Den absoluta merparten av eleverna vid Rgsär D/H får, liksom i övriga gymnasiesärskolan, sin utbildning på fyra år. Över tid har någon enstaka elev gått ett femte år, men då har det berott på att eleven inte fått sin utbildningstid tillgodosedd på grund av sjukdom.

Undervisningen sker i små grupper på 4 till 6 elever.

Elever från Rgsär D/H går i normalfallet vidare till daglig verksamhet i sin hemkommun.

4.3.2 Hög personaltäthet

Personaltätheten är hög. För närvarande finns 12 lärare på heltid i verksamheten. Dessutom finns en idrottslärare på deltid. Sammantaget innebär detta en lärartäthet som motsvarar 31,6 lärare (heltidstjänster) på 100 elever, vilket kan jämföras med 23,0 lärare (heltidstjänster) på 100 elever i gymnasiesärskolan generellt. Att lärartätheten är högre vid Rgsär D/H beror sannolikt både på att det är en verksamhet på individuellt program och på den särskilda målgruppen. Samtliga lärare har någon form av pedagogisk utbildning, t.ex. förskollärare, fritidspedagog, grundskollärare högstadielärare, yrkeslärare och gymnasielärare. Flera har specialpedagogisk

utbildning och några har utbildning i teckenspråk. Alla lärare använder teckenspråk. Kompetensen i teckenspråk varierar dock. Alla har möjlighet att gå en tvåveckors sommarkurs i teckenspråk. Dessutom har man teckenspråksutbildning en gång i veckan under terminerna.

Det finns 23 elevassistenter vid Rgsär D/H. Femton av dessa, fördelade på knappt 14 årsarbetskrafter, är en gemensam resurs i verksamheten. Det innebär att det går cirka tre elever per årsarbetskraft i den gemensamma resursen. Därutöver finns åtta assistenter som arbetar som extra resurs med nio elever som har särskilt stora behov.

För att anställas som elevassistent ställs krav på gymnasieskolans barn- och fritidsprogram, teckenspråk, körkort, kunskap om funktionsnedsättningar samt att man har arbetat med ungdomar med funktionsnedsättning.

4.4 Förslag till riksrekryterande gymnasiesärskola

Enligt utredningens uppfattning är dagens situation, där den verksamhet som bedrivs endast har stöd i ett avtal mellan staten och anordnande kommun inte en tillfredsställande lösning. Att avtalet i sig behöver ses över aktualiserar behovet av en stabilare grund för verksamheten och en ökad tydlighet om uppdraget.

4.4.1 Rätt till riksrekryterande utbildning regleras i skollagen

Utredningens förslag: Det ska regleras i skollagen att elever som tillhör målgrupperna för utbildningen har rätt till riksrekryterande gymnasiesärskoleutbildning. Det innebär också att det i skollagen ska finnas bestämmelser om målgrupp, ansökan, mottagande, etc. på motsvarande sätt som för RgT.

Det saknas i dag särskilda bestämmelser om den riksrekryterande gymnasiesärskoleutbildningen i Örebro kommun på motsvarande sätt som finns för den Rh-anpassade utbildningen och för utbildningen vid RGD/RGH. Verksamheten styrs i stället helt genom

det avtal⁵ mellan staten och Örebro kommun av vilket det framgår att kommunen inom sin gymnasiesärskola ska anordna särskild utbildning för elever från hela landet med utvecklingsstörning i kombination med dövhet och hörselskada (Rgsär D/H).

En elev som tillhör målgruppen för gymnasiesärskolan har en generell rätt att bli mottagen i gymnasiesärskolan⁶. Det föreligger däremot ingen särskild rätt att bli mottagen till Rgsär D/H på grund av att en elev har en utvecklingsstörning i kombination med dövhet eller hörselskada. Avtalet anger i stället ett tak för antalet elever, som får överskridas med ett visst högre elevantal om behov finns. Vidare saknas särskilda bestämmelser om mottagande och antagning till Rgsär D/H. Någon möjlighet att överklaga beslut om behörighet till Rgsär D/H finns inte heller, annat än vad som gäller tillhörigheten till målgruppen för gymnasiesärskolan, som går att överklaga till Skolväsendets överklagandenämnd⁷.

Utredningen anser att det är av lika stor vikt för ungdomar som tillhör gymnasiesärskolans målgrupp och har behov av en tvåspråkig miljö med både teckenspråk och svenska att få del av en sådan miljö som för elever vid RgT. Utredningen föreslår därför att ungdomarnas rätt till riksrekryterande gymnasiesärskoleutbildning ska regleras i skollagen, på motsvarande sätt som för RgT. Det innebär också att det som för RgT ska finnas bestämmelser i skollagen om målgrupp, ansökan, mottagande, etc.

4.4.2 Målgrupperna definieras i skollagen

Utredningens förslag: Ungdomar med utvecklingsstörning i kombination med dövhet eller hörselskada som har behov av en teckenspråkig undervisningsmiljö, ungdomar med utvecklingsstörning i kombination med grav språkstörning som är beroende av teckenspråk för sin kommunikation samt ungdomar med utvecklingsstörning i kombination med dövblindhet ska tas emot vid den riksrekryterande gymnasiesärskolan RgsärT.

⁵ Godkännande av avtal mellan staten och Örebro kommun om utbildning inom Örebro gymnasiesärskola för döva/hörselskadade utvecklingsstörda elever från hela landet; regeringsbeslut (2001-01-18), U 1998/4354/G.

⁶ 18 kap. 8 § skollagen (2010:800), 18 kap. 4 § skollagen, senaste lydelse SFS 2012:109.

⁷ 28 kap. 12 § punkten 8 skollagen (2010:800), 28 kap. 12 § punkterna 7 och 8 skollagen, senaste lydelse SFS 2012:109.

Ungdomar med utvecklingsstörning i kombination med synskada och ytterligare funktionsnedsättning ska tas emot i den riksrekryterande gymnasiesärskoleutbildningen RgsärSyn. Som en konsekvens föreslås att bestämmelserna om förlängd utbildning vid Ekeskolan tas bort.

Målgruppen för RgsärT

Avtalet⁸ mellan staten och Örebro kommun om utbildningen vid Rgsär D/H är oprecist när det gäller målgruppen för den riksrekryterande gymnasiesärskoleutbildningen. Ordagrant framgår att

1 § Örebro kommun anordnar särskild utbildning inom sin gymnasiesärskola för döva/hörselskadade utvecklingsstörda elever från hela landet som på grund av sitt funktionshinder inte kan undervisas tillsammans med andra elever i gymnasiesärskolan.

Utöver att de begrepp som används är otidsenliga präglas formuleringen av ett synsätt som inte har stöd i dagens syn på funktionsnedsättning i skolan. Som skolform ska gymnasiesärskolan kunna ta emot alla elever i gymnasieåldern som har en utvecklingsstörning, och gör det också. Det gäller även elever med flera ytterligare funktionsnedsättningar utöver sin utvecklingsstörning. Inom verksamhetsträningen finns exempelvis elever som har mycket svåra och komplexa funktionsnedsättningar, ofta kombinerat med svårigheter att kommunicera. Det är således inte relevant att uttrycka att en elev i målgruppen inte kan undervisas tillsammans med andra elever i gymnasiesärskolan.

Att det enligt utredningens uppfattning ändå finns behov av en riksrekryterande gymnasiesärskoleutbildning för elever med utvecklingsstörning i kombination med dövhet eller hörselskada har precis som för RgT att göra med att eleverna ska ha möjlighet att söka sig till en tvåspråkig utbildningsmiljö med teckenspråk och talad svenska. Det finns en liten grupp ungdomar som på grund av sin utvecklingsstörning inte själva klarar att kommunicera på svenskt teckenspråk, utan använder tecken som stöd. Enligt utred-

⁸ Godkännande av avtal mellan staten och Örebro kommun om utbildning inom Örebro gymnasiesärskola för döva/hörselskadade utvecklingsstörda elever från hela landet; regeringsbeslut (2001-01-18), U 1998/4354/G.

ningens uppfattning ingår även dessa i målgruppen för RgsärT då de bör ges möjlighet att utvecklas i en teckenspråkig miljö.

Utredningen har noga övervägt om elever med utvecklingsstörning i kombination med språkstörning ska vara en målgrupp för Rgsär. Med en snäv definition av språkstörning (forskningsdiagnos) ska bland annat utvecklingsstörning uteslutas för att diagnosen grav språkstörning (*Specific language impairment, SLI*) ska kunna ställas. Vi har emellertid konstaterat att det finns enstaka elever med utvecklingsstörning som på grund av svårigheter att tolka och använda talat språk har behov av den teckenspråkiga miljön. Dessutom tar den statliga specialskolan för elever med språkstörning, Hällsboskolan, emot elever som följer särskolans kursplaner. Utredningen anser därför att elever med utvecklingsstörning i kombination med grav språkstörning ska ingå i målgruppen. Liksom för RgT handlar detta dock endast om den lilla grupp som är beroende av teckenspråk för sin kommunikation.

Elever med dövblindhet föreslås ingå i målgruppen på motsvarande sätt som för RgT, dvs. som en egen grupp. De elever det här handlar om är ofta elever som är födda med dövblindhet och som kommer från den statliga riksrekryterande specialskolan Åsbackaskolan. Det kan dock även som för RgT handla om elever med dövblindhet som förvärvats senare.

Utredningen föreslår således att elever med utvecklingsstörning i kombination med dövhet eller hörselskada som har behov av en teckenspråkig undervisningsmiljö, ungdomar med utvecklingsstörning i kombination med grav språkstörning som är beroende av teckenspråk får sin kommunikation samt ungdomar med utvecklingsstörning i kombination med dövblindhet ska tas emot vid den riksrekryterande gymnasiesärskolan RgsärT. Behovet av teckenspråk kan vara helt eller delvis.

Målgruppen för RgsärSyn

Gymnasiesärskoleutredningen föreslår⁹ att det ska inrättas en riksrekryterande gymnasiesärskoleutbildning för elever med utvecklingsstörning i kombination med synskada och ytterligare funktionsnedsättningar i Örebro kommun. Utredningen lämnar

⁹ SOU 2011:8 Den framtida gymnasiesärskolan – en likvärdig utbildning för ungdomar med utvecklingsstörning, s. 132 ff.

förslag till bestämmelser i gymnasieförordningen samt föreslår att villkoren också ska regleras i avtal mellan staten och Örebro kommun. Utredningen föreslår att möjligheten att förlänga studietiden vid den statliga specialskolan Ekeskolan samtidigt ska begränsas till högst två år, dvs. motsvarande vad som gäller i övrigt för den obligatoriska skolan. Detta bland annat i syfte att det ska vara möjligt för samtliga elever att efter avslutad utbildning vid Ekeskolan kunna söka en utbildning i gymnasiesärskolan.

Utredningen delar gymnasiesärskoleutredningens uppfattning att det finns behov av en riksrekryterande gymnasiesärskola för ett begränsat antal elever med synskada och ytterligare funktionsnedsättningar och föreslår därför att dessa ska ingå i målgruppen för Rgsär. Även om gymnasiesärskolan i många fall har kompetens att ta emot elever med flerfunktionsnedsättning behövs ett alternativ för att denna begränsade grupp elever ska ha möjlighet att välja utbildning. De äldre elever som i dag går den förlängda utbildningen vid Ekeskolan till och med vårterminen det kalenderår eleven fyller 21 år bör i stället ges möjlighet att gå i gymnasiesärskola, dvs. i en utbildning som är anpassad till deras åldersgrupp.

Utredningen föreslår därför att elever med utvecklingsstörning med synskada och ytterligare funktionsnedsättning ska ingå i målgruppen för Rgsär och att de förslag som i övrigt lämnas för Rgsär i tillämpliga delar ska gälla även för RgsärSyn. Liksom Gymnasiesärskoleutredningen föreslår vi som en konsekvens att de särskilda bestämmelserna om förlängd utbildning vid Ekeskolan tas bort. På detta sätt undviks risken att elever som går den förlängda utbildningen hinner bli för gamla för att kunna tas emot i gymnasiesärskolan. Eleverna får tillgång till anpassad utbildning under samttaget fler år än med enbart förlängd utbildning vid Ekeskolan. En utökad samverkan bör utvecklas mellan RgsärSyn, Ekeskolan och Resurscenter Syn i Örebro i syfte att erbjuda ungdomarna en anpassad utbildning av hög kvalitet.

4.4.3 Behov av anpassade ämnes- och kursplaner

Utredningen föreslår: Skolverket ska ges i uppdrag att ta fram ämnes- och kursplaner för gymnasiesärskolan i teckenspråk, svenska för teckenspråkiga och engelska för teckenspråkiga.

Teckenspråk ska förekomma som gymnasiesärskolegemensamt ämne på alla nationella program som anordnas vid RgsärT. Kurser i teckenspråk som gymnasiesärskolegemensamt ämne ska få ersätta en eller flera kurser, med undantag för kurser i svenska. I stället för svenska eller svenska som andraspråk och engelska ska en elev vid RgsärT som gymnasiesärskolegemensamt ämne kunna läsa svenska för teckenspråkiga respektive engelska för teckenspråkiga. Besluten ska fattas av rektorn. Bestämmelserna ska även få tillämpas för elever som tillhör målgruppen för RgsärT, men som går i annan gymnasiesärskola.

Det saknas i dag anpassade kursplaner för elever i gymnasiesärskolan som får sin utbildning på teckenspråk. För elever på det individuella programmet där undervisningen är organiserad i *ämnesområden*¹⁰ är detta inte något problem. Både dagens ämnesområde *Kommunikation och socialt samspel* och den reformerade gymnasiesärskolans ämnesområde *Språk och kommunikation* möjliggör undervisning i och på teckenspråk.

När det gäller utbildningen av elever som läser *ämnena* i gymnasiesärskolan behövs däremot anpassade kursplaner på motsvarande sätt som för elever som har behov av teckenspråk i undervisningen i gymnasieskolan. Det gäller oberoende av om eleverna läser ämnena på nationellt eller individuellt program. De ämnena som är berörda är som i gymnasieskolan ämnena teckenspråk, svenska och engelska. Utredningen föreslår därför att Skolverket ska ges i uppdrag att ta fram sådana ämnes- och kursplaner.

Utredningen föreslår dessutom att teckenspråk på motsvarande sätt som för gymnasieskolan ska få förekomma som gymnasiesärskolegemensamt ämne på alla nationella program som anordnas vid RgsärT. Kurser i teckenspråk som gymnasiesärskolegemensamt ämne ska få ersätta en eller flera kurser, med undantag för kurser i svenska. I stället för svenska eller svenska som andraspråk och engelska ska elever vid RgsärT som gymnasiesärskolegemensamt ämne kunna läsa *svenska för teckenspråkiga* respektive *engelska för teckenspråkiga*. Besluten om detta ska fattas av rektorn. Bestämmelserna ska även få tillämpas för elever som tillhör målgruppen

¹⁰ I dagens gymnasiesärskola gäller det elever inom verksamhetsutbildningen; i den reformerade gymnasiesärskolan som ska tillämpas på utbildning som påbörjas efter den 30 juni 2013 gäller det elever på individuella programmet för vilka inte rektorn beslutat att eleven ska läsa ämnena.

för RgsärT, men som går i annan gymnasiesärskola. Kurser i teckenspråk som annat ämne än gymnasiesärskolegemensamt får anordnas för elever som vill läsa ämnet i gymnasiesärskolan.

4.5 Boende i elevhem och omvårdnad i boendet

Utredningens förslag: Det ska framgå av skollagen att elever som tagits emot vid Rgsär har rätt till boende och omvårdnad i boendet om detta behövs med hänsyn till avståndet till elevens ordinarie bostad, funktionsnedsättningen eller någon annan särskild omständighet.

Det ska framgå av gymnasieförordningen att frågor om boende och omvårdnad i boendet för elever vid Rgsär får regleras i avtal mellan staten och den kommun som svarar för utbildningen.

Utredningens bedömning: Den anordnande kommunen bör erbjuda elever vid Rgsär ett boende anpassat till elevernas behov. Vissa elever med lättare utvecklingsstörning som inte har omfattande omvårdnadsbehov kan vilja bo i ett elevboende i anslutning till gymnasieutbildningen och bör då kunna erbjudas det.

4.5.1 Merparten av eleverna bor på elevhem

För närvarande bor tre fjärdedelar av eleverna vid Rgsär D/H vid något av de sju elevhemmen, vilket är en ovanligt låg andel.

Elevhemmen är lägenheter eller villor belägna i olika bostadsområden i Örebro. Enligt verksamhetens målsättning¹¹ ska varje elev utifrån sina egna förutsättningar och intressen ges möjlighet att leva ett ungdoms- och vuxenliv så självständigt och innehållsrikt som möjligt. Varje elev har en individuell planering där målen ska vara realistiska utifrån elevens förutsättningar.

Det är enligt företrädare för elevhemmen viktigt att eleven har en stimulerande och utvecklande fritid. Alla ska få stöttning i att hitta fritidsaktiviteter som passar, både enskilt och i grupp. Det kan till exempel handla om bowling, bad och utflykter. På fritiden ingår också att lära sig ta ansvar för matlagning, städning, tvätt och allt

¹¹ Tullängsskolans webbsida, Riksgymnasiesärskolan för döva och hörselskadade, Elevhem.

annat som hör till ett självständigt vuxenliv. Vartannat veckoslut och alla skollov åker eleverna hem.

En god samverkan med elevens föräldrar uppges vara av stor betydelse för att uppnå ett helhetsperspektiv kring elevens lärande och utveckling. Personalen på elevhemmet har ett gemensamt ansvar för eleven. Eleven har dock en särskild kontaktperson med extra ansvar för kontakten med elev och föräldrar.

4.5.2 Personaltätheten är hög

Varje elevhem utgör en egen enhet och har en arbetsledare som samordnar och planerar det dagliga arbetet. Sammantaget arbetar för närvarande 37 personer vid boendena, motsvarande 34 heltidstjänster. Det innebär att det går drygt en heltidstjänst per boende.

För att anställas i elevhemsboendet bör personalen ha läst gymnasieskolans omvårdnadsprogram eller barn- och fritidsprogram, kunna teckenspråk och ha körkort. Vidare förväntas den ha kunskap om funktionsnedsättningar samt ha arbetat med ungdomar med funktionsnedsättning.

4.5.3 Förslag om rätt till boende för vissa elever

Den rätt till utbildning vid Rgsär som föreslås ovan bör enligt utredningens uppfattning motsvaras av en rätt till boende i elevhem och omvårdnad i boendet för de elever som inte kan bo hemma på grund av att resvägen är för lång. Det gäller i dag merparten av eleverna vid Rgsär. Utredningen föreslår därför att det ska framgå av skollagen att elever vid Rgsär har rätt till boende i elevhem och omvårdnad i boendet om de har behov av sådant boende. Elevens behov av boende med omvårdnad ska bedömas med hänsyn till avståndet till elevens ordinarie bostad, funktionsnedsättningen eller någon annan särskild omständighet.

Det är viktigt att den anordnande kommunen erbjuder elever ett boende anpassat till elevernas behov av omvårdnad. Vissa elever kan vilja bo i ett elevboende i anslutning till en gymnasieutbildning, t.ex. RgT, och bör då kunna erbjudas det. Det handlar främst om elever med lättare utvecklingsstörning som integreras på nationellt program i kommunens gymnasiesärskola eller integreras i undervisningen vid RgT.

Det ska framgå av gymnasieförordningen att frågor om boende för elever vid Rgsär ska regleras i avtal mellan staten och den kommun som svarar för utbildningen.

4.6 Elevresor

Avtalet mellan staten och Örebro kommun säger inget om boende elevers resor till och från hemorten eller om resor på studieorten. Rgsär D/H har dock tagit på sig ett ansvar för sådana resor.

Att körkort är ett krav för anställning vid boendena, och även som elevassistent i skolan, beror på att Rgsär D/H har egna bussar. Rgsär D/H svarar både för resor i samband med elevernas hemresor på helgerna, t.ex. till och från Arlanda, och för dagliga resor på studieorten. Bussarna används även på helgerna av elevhemmen. Elever som kan göra det åker dock kommunalt. Det finns även de som går eller cyklar till skolan. Bussarna används både för elever som bor på elevhemmen och elever som inte bor på elevhem.

Man uppger från boendets sida att stor vikt läggs vid att resorna är organiserade så att eleverna och även deras föräldrar känner sig trygga. Säkerhet, trygghet och tidsvinster är det som avgör hur resan arrangeras. De elever som inte klarar av att resa på egen hand har färdledare. Boendet använder därvid egna bilar med egen personal för vissa hemresor och för resor till och från Arlanda.

Utredningen ser frågan om elevresor främst som en fråga om ansvar och finansiering och återkommer till frågan i avsnitt 6.2.4.

5 Antagningsprocessen

Utredningen ska lämna förslag till hur antagningen till de rikskryterande gymnasieutbildningarna för ungdomar i de aktuella elevgrupperna ska regleras. Vi lämnar förslag avseende hela processen att bedöma behörighet, mottagande och antagning.

5.1 Dagens antagningsprocess

Bestämmelserna om behörighet, mottagande och antagning skiljer sig mellan den Rh-anpassade gymnasieutbildningen (RgRh), gymnasieutbildningen vid RGD/RGH och gymnasiesärskoleutbildningen vid Rgsär D/H.

5.1.1 Antagningen till RgRh

Enligt skollagen har en elev med ett svårt rörelsehinder rätt att tas emot till Rh-anpassad utbildning om eleven i övrigt uppfyller behörighetskraven¹. Frågor om antagning till Rh-anpassad utbildning vid vissa gymnasieskolor och andra frågor om rätt till sådan utbildning prövas av en särskild nämnd², Nämnden för mottagande i specialskolan och för Rh-anpassad utbildning. Nämnden är ett särskilt beslutsorgan inom Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM)³. Nämndens prövning omfattar frågan om behörighet, mottagande och antagning i samma beslut. Härefter fördelar i praktiken de olika gymnasieskolorna ungdomarna på nationella program och introduktionsprogram.

I skollagen anges att nämndens beslut om antagning till Rh-anpassad utbildning och andra frågor om rätt till sådan utbildning

¹ 15 kap. 36 § skollagen (2010:800).

² 15 kap. 38 § skollagen (2010:800).

³ 20 § Förordning (2011:130) med instruktion för Specialpedagogiska skolmyndigheten.

får överklagas hos Skolväsendets överklagandenämnd av den som begärt utbildningen⁴.

Möjligheten att överklaga beslut om antagning till Rh-anpassad utbildning innebär inte att det är möjligt att överklaga ett beslut om placering vid en viss gymnasieskola med sådan utbildning. Ett beslut om placering vid viss skolenhet får inte överklagas.⁵

Enligt nämndens interna arbetsordning fattar nämnden, i samband med antagning till utbildningen, även beslut om eventuell rätt till elevhemsboende på utbildningsorten⁶.

5.1.2 Antagningen till RGD/RGH

Utbildningen för ungdomar med dövhet, hörselskada, dövblindhet och språkstörning vid RGD/RGH ska med nuvarande bestämmelser vara riksrekryterande och ska vara öppen för sökande från hela landet.⁷ Det är Örebro kommun, i egenskap av huvudman för utbildningen, som prövar om en sökande är behörig till utbildningen vid RGD/RGH, om den sökande ska tas emot samt svarar för antagningen till utbildningen⁸.

Ett beslut av en kommun kan överklagas hos Skolväsendets överklagandenämnd om det avser behörighet eller mottagande i första hand.⁹ Om platserna inte räcker till alla som tagits emot i första hand, ska föreskrivna urvalsregler tillämpas. Regeringen meddelar föreskrifter om urval av mottagna sökande¹⁰. För RGD/RGH har regeringen föreskrivit att om antalet platser är färre än antalet sökande ska, utan hänsyn till betyg, företräde ges till dem som har störst behov av utbildningen.¹¹ Ett beslut i fråga om antagning till utbildning får inte överklagas¹².

En central fråga är vad som med nuvarande bestämmelser går att överklaga till Skolväsendets överklagandenämnd när det gäller RGD/RGH. Så länge 1985 års skollag (1985:1100) tillämpades fanns inget bemyndigande för regeringen att utfärda föreskrifter

⁴ 28 kap. 17 § skollagen (2010:800).

⁵ 28 kap. 17 § skollagen (2010:800)

⁶ Arbetsordning för Nämnden för mottagande i specialskolan och för Rh-anpassad utbildning, dnr ALL 2011/488.

⁷ 10 kap. 8 § gymnasieförordningen (2010:2039).

⁸ 15 kap. 12 § skollagen (2010:800) samt 16 kap. 36 § skollagen (2010:800).

⁹ 28 kap. 12 § punkten 7 skollagen (2010:800).

¹⁰ 15 kap. 13 § skollagen (2010:800).

¹¹ 10 kap. 9 § gymnasieförordningen (2010:2039).

¹² 28 kap. 18 § skollagen (2010:800).

om utbildning vid RGD/RGH. Skolväsendets överklagandenämnd prövade då inte bestämmelserna i gymnasieförordningen om målgrupp i samband med överklaganden till nämnden avseende RGD/RGH, utan endast den generella behörigheten till gymnasieskolan. Konsekvensen blev att en elev kunde bli mottagen vid RGH om eleven var behörig till gymnasieutbildningen, utan att nämnden tog ställning till om elevens hörselskada motiverade detta eller inte¹³. Det som reglerade att elever som tillhörde målgruppen togs emot var urvalsregeln att företrädare ska ges elever med störst behov av utbildningen om det finns fler sökande än platser. Något sådant urval har dock i praktiken aldrig varit aktuellt.

I den nya skollagen (2010:800) finns en bestämmelse om att regeringen får meddela föreskrifter om utbildning i gymnasieskolan för elever med dövhet, hörselskada, dövblindhet eller språkstörning¹⁴, dvs. om utbildning vid RGD/RGH. Skolväsendets överklagandenämnd har nu med stöd av denna och gymnasieförordningen i ett ärende beslutat¹⁵ att upphäva Örebro kommuns beslut att neka en elev plats vid utbildningen. Detta efter en bedömning av om eleven tillhör målgruppen för utbildningen, dvs. efter en bedömning av elevens funktionsnedsättning. Att nämnden nu tolkat regelverket på detta sätt innebär att prövningen i praktiken blivit mer jämförbar med den för den Rh-anpassade gymnasieutbildningen.

5.1.3 Antagningen till Rgsär

Enligt avtal¹⁶ med staten anordnar Örebro kommun särskild utbildning inom sin gymnasiesärskola för elever från hela landet med utvecklingsstörning i kombination med dövhet och hörselskada (Rgsär D/H). Det saknas i dag särskilda bestämmelser om den riksrekryterande gymnasiesärskoleutbildningen i Örebro kommun.

En elev som tillhör målgruppen för gymnasiesärskolan har en generell rätt att bli mottagen i gymnasiesärskolan¹⁷. Elevens hem-

¹³ Skolväsendets överklagandenämnds beslut (2008-04-17), dnr 08:68.

¹⁴ 15 kap. 9 § andra stycket skollagen (2010:800).

¹⁵ Skolväsendets överklagandenämnds beslut (2011-10-03), dnr. 2011:175.

¹⁶ Godkännande av avtal mellan staten och Örebro kommun om utbildning inom Örebro gymnasiesärskola för döva/hörselskadade utvecklingsstörda elever från hela landet; regeeringsbeslut (2001-01-18), U 1998/4354/G.

¹⁷ 18 kap. 4 § skollagen (2010:800), senaste lydelse (2012:109). En nytt kapitel 18 om gymnasiesärskolan trädde i kraft den 1 april 2012, SFS (2012:109). Enligt övergångsbestämmelserna ska äldre bestämmelser tillämpas på utbildning som påbörjas innan den 1 juli 2013. Motsvarande äldre bestämmelse finns i 18 kap. 8 § tredje stycket skollagen (2010:800).

kommun prövar om eleven tillhör målgruppen för gymnasiesärskolan¹⁸. Huvudmannen, i detta fall Örebro kommun, prövar frågor om antagning av en elev som ska tas emot i gymnasiesärskolan¹⁹. Regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer meddelar föreskrifter om urval av mottagna sökande²⁰ (avser urval till program). Företräde ska ges till dem som har störst behov av utbildningen om antalet platser på en utbildning är färre än antalet sökande²¹. Gymnasiesärskoleutredningen har i betänkandet SOU 2011:8 pekat på en bristande rättssäkerhet för eleverna vid bedömningen av vilka elever som har störst behov av utbildningen och har föreslagit att företräde i stället ska ges den sökande som anses ha bäst förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen samt att Skolverket ska ges i uppdrag att ta fram kriterier för denna bedömning. Förslaget bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

Det föreligger ingen särskild rätt att bli mottagen till Rgsär på grund av att ungdomar har en dövhet eller hörselskada. Avtalet anger i stället ett tak för antalet elever, som får överskridas med ett visst högre elevantal om behov finns. Vidare saknas särskilda bestämmelser om mottagande och antagning till Rgsär.

Någon möjlighet att överklaga beslut om behörighet till Rgsär finns inte, annat än vad som gäller tillhörigheten till målgruppen för gymnasiesärskolan²² som går att överklaga till Skolväsendets överklagandenämnd.²³

5.2 Förslag till en enhetligare antagningsprocess

Utredningens bedömning: Beslutsprocessen vid mottagande och antagning ska så långt möjligt vara enhetlig för den riksrekryterande Rh-anpassade gymnasieutbildningen (RgRh), den riksrekryterande tvåspråkiga gymnasieutbildningen med undervisning på teckenspråk och svenska (RgT) samt den riksrekryt-

¹⁸ 18 kap. 5 § skollagen, senaste lydelse (2012:109), äldre lydelse 18 kap. 8 § andra stycket, se vidare not 17.

¹⁹ 18 kap. 12 § skollagen (2010:800), senaste lydelse (2012:109), äldre lydelse 18 kap. 9 § första stycket skollagen (2010:800), se vidare not 17.

²⁰ 18 kap. 33 § skollagen (2010:800), senaste lydelse (2012:109), äldre lydelse 19 kap. 5 § skollagen (2010:800), se vidare not 17.

²¹ 13 kap. 18 § gymnasieförordningen (2010:2039).

²² 18 kap. 8 § andra stycket skollagen (2010:800).

²³ 28 kap. 12 § punkten 8 skollagen (2010:800).

erande gymnasiesärskoleutbildningen för ungdomar med utvecklingsstörning och ytterligare funktionsnedsättning (Rgsär).

En avgörande skillnad mellan de olika beslutsprocesserna är att bestämmelserna om den Rh-anpassade gymnasieutbildningen bygger på en tydlig rättighetslagstiftning – eleven har rätt att tas emot om vissa förutsättningar är uppfyllda – medan detta inte är fallet för övriga utbildningar. Det är svårt att motivera skillnader vad gäller rätten till anpassad utbildning för olika grupper av ungdomar med funktionsnedsättning. Utredningen har därför redan lämnat förslag om att samtliga ungdomar som tillhör målgrupperna för de riksrekryterande utbildningarna för ungdomar med vissa funktionsnedsättningar ska ha rätt till utbildningen. I avsnitt 3.5 föreslås en tydligare reglering av rätten för ungdomar som tillhör de förslagna målgrupperna för RgT och i avsnitt 4.4 föreslår en rätt för ungdomar som tillhör målgrupperna för Rgsär.

Det är också svårt att motivera skillnader i hur beslutsfattandet går till och vad gäller möjligheten att överklaga fattade beslut. Vi lämnar därför i det följande förslag som syftar till en mer likvärdig reglering.

5.2.1 Gemensamt beslutsorgan

Utredningens förslag: Dagens nämnd för mottagande i specialskolan och för Rh-anpassad utbildning ska svara för mottagande till såväl RgRh, RgT som Rgsär. Mot bakgrund av det utvidgade uppdraget föreslås nämnden heta Nämnden för mottagande i specialskolan och till gymnasial utbildning för vissa ungdomar med funktionsnedsättning.

En skillnad i beslutsprocessen gäller vilket beslutsorgan som prövar frågan om behörighet, mottagande och antagning.

I frågor om antagning till Rh-anpassad gymnasieutbildning är det Nämnden för mottagande i specialskolan och för Rh-anpassad utbildning (nämnden) som fattar beslut²⁴ medan beslut om behörighet, mottagande och antagning till RGD/RGH fattas av gymnasienämnden i Örebro kommun, i egenskap av huvudman för utbildningen.

²⁴ Bestämmelser om nämnden finns i förordningen (2011:130) med instruktioner för Specialpedagogiska skolmyndigheten.

Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM) konstaterar i en rapport²⁵ att det inte finns något som tyder på att Örebro kommun missbrukar sin möjlighet att välja elever. Myndigheten menar trots detta att det kan övervägas om antagningen bör ske av en mer neutral nämnd, särskilt med tanke på att varje antagen elev innebär en kostnad för staten.

Utredningen föreslår att ett och samma beslutsorgan – nämnden – ska pröva rätten till utbildning vid RgRh och RgT. Nämnden ska därvid också pröva att eleven uppfyller de gemensamma behörighetsvillkoren för gymnasieskolan²⁶.

Att ansvaret för att bedöma om en elev har rätt till utbildning på RgT respektive Rgsär läggs på nämnden är enligt Örebro kommun en fördel eftersom den anordnande kommunen ska debitera elevens hemkommun avgifter för elevens utbildning. Det är då bättre att beslut i dessa ärenden fattas av ett beslutsorgan som saknar koppling till anordnade huvudman.

Utredningen anser dock inte att detta är det viktigaste motivet för att samla beslutsfattanden till nämnden. Man måste kunna utgå från att varje huvudman fattar beslut enligt de bestämmelser som gäller. Att samla beslutsfattandet om målgruppstillhörigheten till en gemensam nämnd, med detta som sin huvudsakliga uppgift, stärker kompetensen ytterligare kring bedömningarna och därmed ökar förutsättningarna för likvärdiga bedömningar. Nämnden ska besitta sakkunskap om aktuella funktionsnedsättningar och om utbildning för dessa grupper. Den ska ha erfarenhet av utbildning inom gymnasieskolan och gymnasiesärskolan och ha en överblick över hela den riksrekryterande gymnasiala utbildningen för de ungdomar som avses. Det handlar om elevernas rättssäkerhet.

Utredningen föreslår vidare att nämnden ska pröva rätten till utbildning och mottagande till Rgsär. Det kan te sig onödigt med tanke på att det rör sig om få och oftast i förväg kända elever. Liksom för RgRh och RgT innebär det emellertid en rättssäkerhet för ungdomarna vid Rgsär att rätten till utbildningen prövas av en fristående nämnd. Dessutom menar vi att Rgsär bör ta emot även ungdomar i målgruppen som bör erbjudas studier på nationellt program i gymnasiesärskolan.

Eftersom nämnden föreslås få ett utvidgat uppdrag blir dagens benämning missvisande. Vi föreslår att nämnden ska heta Näm-

²⁵ Specialpedagogiska skolmyndigheten (2009), *Redovisning av regeringsuppdrag angående gymnasieutbildning för elever med funktionshinder*, dnr ALL 2009/403.

²⁶ Enligt 15 kap. 5 och 6 §§ skollagen (2010:800).

den för mottagande i specialskolan och till gymnasial utbildning för vissa ungdomar med funktionsnedsättning.

I nämnden ska det enligt nuvarande bestämmelser finnas företrädare för grundskolan, grundsärskolan, specialskolan, gymnasieskolan och gymnasiesärskolan samt för personer med rörelsehinder²⁷. Utredningen konstaterar att nämndens sammansättning är adekvat även i förhållande till det utvidgade uppdrag som föreslås.

5.2.2 Prövning av ansökan om utbildning

Utredningens förslag: Nämnden för mottagande i specialskolan och till gymnasial utbildning för vissa ungdomar med funktionsnedsättning ska besluta om rätten till utbildning vid RgRh och RgT. Nämnden ska därvid också pröva att eleven uppfyller de gemensamma behörighetsvillkoren för gymnasieskolan²⁸. Nämnden ska dessutom besluta om rätten till gymnasiesärskola och utbildning vid Rgsär.

Anordnande kommun ska pröva behörigheten till och svara för mottagande och antagning till program vid RgRh och RgT samt svara för mottagande och antagning till Rgsär. Utbudet av program och antalet platser ska så långt möjligt anpassas med hänsyn till ungdomarnas önskemål. Dagens särskilda urvalsregel för RGD/RGH ska tas bort.

Nämndens beslut om rätt till utbildning vid RgRh, RgT eller Rgsär ska kunna överklagas hos Skolväsendets överklagandenämnd. Anordnande kommuns beslut ska få överklagas till Skolväsendets överklagandenämnd i fråga om behörighet eller mottagande på samma sätt som för annan gymnasieutbildning. Anordnande kommuns beslut om mottagande vid Rgsär ska kunna överklagas på motsvarande sätt som för annan gymnasiesärskoleutbildning.

I det följande lämnas förslag till en mer likvärdig ordning för att pröva ansökan till de olika riksrekryterande utbildningarna.

²⁷ 20 § förordningen (2011:130) om instruktion för Specialpedagogiska skolmyndigheten.

²⁸ Enligt 15 kap. 5 och 6 §§ skollagen (2010:800).

Antagningen till RgRh och RgT

När det gäller den Rh-anpassade gymnasieutbildningen (RgRh) prövar nämnden i dag om eleven tillhör målgruppen, dvs. har ett svårt rörelsehinder²⁹, och i övrigt uppfyller behörighetsvillkoren³⁰. Om eleven uppfyller dessa villkor ska eleven antas till utbildningen. Nämnden beslutar även vid vilken ort eleven ska tas emot.

Med nuvarande bestämmelser prövar nämnden således inte bara elevens ansökan mot de gemensamma behörighetsvillkoren för gymnasieskolan³¹ utan även mot de ytterligare behörighetskrav som ställs för att tas emot på nationellt program³² eller för att tas emot på vissa introduktionsprogram³³. Nämnden placerar dock inte en elev på program. I praktiken görs detta av huvudmannen för den Rh-anpassade gymnasieutbildning eleven mottagits till. Begreppet antagning får här en delvis annan betydelse än för gymnasieskolan generellt, där en elev först tas emot och först sedan antas till ett sökt program. Detta gör regelverket otydligt.

När det gäller RGD/RGH ingår i dag antagningen till utbildningen i den ordinarie antagningsprocessen för gymnasieskolan i Örebro kommun.

Utredningen föreslår en ordning för både RgRh och RgT där nämnden endast ska pröva om eleven tillhör målgruppen för utbildningen, dvs. har rätt till utbildningen utifrån sin funktionsnedsättning, samt om eleven uppfyller de gemensamma behörighetsvillkoren för gymnasieskolan³⁴. Dessa villkor skiljer sig inte för den Rh-anpassade gymnasieutbildningen jämfört med för gymnasieskolan generellt annat än i ett avseende – eleven ska kunna påbörja sin utbildning senast under det första kalenderhalvåret det år eleven fyller 21 år, inte från 20 år som för gymnasieskolan i övrigt. Detta framgår dock av de gemensamma behörighetsvillkoren. Vi föreslår att 21 år ska gälla även för RgT. Enligt utredningens förslag ska i stället behörighet till högskoleförberedande program, yrkesprogram eller till vissa introduktionsprogram prövas av den kommun som anordnar den Rh-anpassade gymnasieutbildningen. Skälet

²⁹ 15 kap. 35 § skollagen (2010:800).

³⁰ 15 kap. 36 § skollagen (2010:800)

³¹ 15 kap. 36 § första stycket andra punkten och andra stycket skollagen (2010:800), jfr. 15 kap. 5 § skollagen (2010:800).

³² 16 kap. 29 – 34 §§ skollagen (2010:800).

³³ 17 kap. 8 – 12 §§ skollagen (2010:800).

³⁴ 15 kap. 36 § första stycket andra punkten och andra stycket skollagen (2010:800), jfr. 15 kap. 5 § skollagen (2010:800).

till detta är att det ändå är kommunen som slutligt antar eleven till ett program.

Denna ordning skulle förenkla för nämnden som inte behöver ta ställning till elevens behörighet till olika program, en bedömning som har blivit mer komplicerad i och med att behörigheten numera skiljer sig mellan de högskoleförberedande programmen och yrkesprogrammen samt att det dessutom finns olika behörighetsvillkor för olika introduktionsprogram. Det är därför mer ändamålsenligt att denna behörighetsprövning görs av mottagande kommun i förhållande till elevens önskemål. Det inträffar dessutom att kommunen senare under elevens studier prövar elevens behörighet. Det gäller i de fall eleven uppnår behörighet under studietiden och vill byta till nationellt program.

Med den ordning vi föreslår ska således nämnden fatta beslut om mottagande till RgRh respektive RgT, efter att ha prövat om eleven har rätt till utbildningen utifrån sin funktionsnedsättning samt om eleven uppfyller de gemensamma behörighetsvillkoren för gymnasieskolan. Därefter ska kommunen fatta beslut om mottagande och antagning till program, efter att ha prövat behörighet och eventuellt gjort ett urval till program.

För RGD/RGH finns i dag en bestämmelse som innebär att om antalet platser är färre än antalet sökande ska ett urval göras varvid företräde ges till den som har störst behov av utbildningen, utan hänsyn till betyg³⁵. Denna urvalsregel har aldrig tillämpats då alla behöriga sökande som tillhört målgruppen har tagits emot vid RGD/RGH. Utredningen föreslår att denna urvalsregel tas bort. Den behövs inte eftersom elever som enligt förslag i avsnitt 3.5 tillhör målgruppen för RgT ska ha rätt till utbildningen.

De begränsningsregler som finns i gymnasieförordningen i dag om anordnande av särskild utbildning vid RgRh respektive RgT ska finnas kvar³⁶. Bestämmelserna innebär att viss utbildning som är anordnad för en grupp elever får anordnas som särskild anpassad utbildning om antalet elever är minst fyra.

Antagningen till Rgsär

Örebro kommun svarar i dag för antagningen till Rgsär D/H. Eftersom det saknas särskild reglering avseende Rgsär kan kom-

³⁵ 10 kap. 9 § gymnasieförordningen (2010:2039).

³⁶ 11 kap. 2 § och 10 kap. 3 § gymnasieförordningen (2010:2039).

munen i formell mening endast kontrollera att eleven har rätt att tas emot i gymnasiesärskolan. Antagningen av elever från andra kommuner kan ske med stöd av de generella reglerna för gymnasiesärskolan. I den reformerade gymnasiesärskolan från läsåret 2013/14 kommer dessa i stor utsträckning vara jämförbara med dem för gymnasieskolan.³⁷

I praktiken är alla elever som i dag antas till Rgsär kända för skolan långt innan de antas till utbildningen. Eleverna rekryteras i många fall från den statliga specialskolan. Antagningen föregås av att eleverna får prova att gå på skolan under en kortare tid innan de söker utbildningen. Skolan har inte varit med om att elever som inte tillhör målgruppen har sökt till utbildningen.

I avsnitt 4.4 har utredningen trots detta föreslagit en rätt för ungdomar som tillhör målgruppen för Rgsär att tas emot vid utbildningen. Som en konsekvens av detta föreslår vi att antagningen till Rgsär ska hanteras på motsvarande sätt som för RgT, dvs. att nämnden för mottagande i specialskolan och till gymnasial utbildning för vissa ungdomar med funktionsnedsättning ska besluta om rätten till utbildning vid Rgsär, ett beslut som även ska innefatta beslut om rätt till gymnasiesärskola. Inför beslutet bör nämnden begära yttrande och underlag från elevens hemkommun med uppgift om att eleven tillhör gymnasiesärskolans målgrupp. Efter nämndens beslut ska anordnande kommun besluta om mottagande på samma sätt som ska ske för andra elever i gymnasiesärskolan.

Möjligheten att överklaga beslut

Bestämmelserna om vad som är möjligt att överklaga skiljer sig i dag mellan de olika utbildningarna – för den Rh-anpassade utbildningen finns det explicita bestämmelser om att beslut om antagning till utbildningen får överklagas hos Skolväsendets överklagandenämnd³⁸, för RGD/RGH gäller detta numera indirekt av regelverket³⁹ och för Rgsär går det endast att överklaga beslut om tillhörigheten till målgruppen för gymnasiesärskolan till Skolväsendets överklagandenämnd⁴⁰.

³⁷ 19 kap. 36 och 39 §§ skollagen, ändring enligt SFS (2012:109).

³⁸ 28 kap. 17 § skollagen (2010:800).

³⁹ 28 kap. 12 § punkten 7 skollagen (2010:800), 15 kap. 9 § andra stycket skollagen (2010:800) och 10 kap. 1 § gymnasieförordningen (2010:2039).

⁴⁰ 28 kap. 12 § punkten 8 skollagen (2010:800) och 18 kap. 4 § skollagen, senaste lydelse (2012:109), äldre lydelse 18 kap. 8 § andra stycket skollagen (2010:800).

Eftersom förslagen ovan innebär att nämnden för mottagande ska pröva elevens rätt till utbildningen vid RgRh och RgT, dvs. om eleven tillhör målgruppen och om eleven uppfyller de gemensamma behörighetsvillkoren för gymnasieskolan föreslår vi att nämndens beslut i denna del ska vara möjligt att överklaga till Skolväsendets överklagandenämnd. Anordnande kommuns beslut ska få överklagas till Skolväsendets överklagandenämnd i fråga om behörighet eller mottagande på samma sätt som för annan gymnasieutbildning.

Även nämndens beslut om elevs rätt till utbildning i gymnasiesärskolan och till Rgsär ska vara möjligt att överklaga till Skolväsendets överklagandenämnd. Det senare är en logisk konsekvens av att det införs en rätt till utbildningen för ungdomar som tillhör målgruppen. Anordnande kommuns beslut om mottagande ska kunna överklagas på motsvarande sätt som för annan gymnasiesärskoleutbildning.

5.2.3 Prövning av rätt till boende

Utredningen förslag: Nämnden för mottagande i specialskolan och till gymnasial utbildning för vissa ungdomar med funktionsnedsättning ska få fatta beslut om rätt till boende och omvårdnad i boendet för elever vid RgRh och Rgsär som har behov av sådant boende.

Ett beslut om rätt till boende och omvårdnad i boendet vid RgRh eller Rgsär ska kunna överklagas hos Skolväsendets överklagandenämnd.

För den Rh-anpassade gymnasieutbildning fattar nämnden för mottagande även beslut om eventuell rätt till boende i elevhem och omvårdnad i boendet på utbildningsorten⁴¹. Som ett rekvisit för svårt rörelsehinder anges med nuvarande bestämmelser att en ungdom har behov av habilitering och i vissa fall av boende i elevhem och omvårdnad i boendet⁴². Ungdomar som har ett svårt rörelsehinder har rätt att få utbildning vid en gymnasieskola med Rh-anpassad utbildning om de uppfyller vissa behörighetskriterier⁴³. Enligt nämnden innebär det att det också är möjligt att överklaga ett beslut om elev-

⁴¹ Arbetsordning för Nämnden för mottagande i specialskolan och för Rh-anpassad utbildning, dnr ALL 2011/488.

⁴² 15 kap. 35 § p. 2 skollagen (2010:800).

⁴³ 15 kap. 36 § första stycket skollagen (2010:800).

hemsboende⁴⁴. Det har dock inte förekommit att någon har överklagat ett beslut om elevhemsboende.

Utredningen föreslår att det i skollagen tydliggörs att nämnden ska fatta beslut om rätten till boende och omvårdnad i boendet vid den Rh-anpassade gymnasieutbildningen för vissa sökande samt att beslutet ska vara möjligt att överklaga. Den frågan bör inte enbart regleras i en intern arbetsordning för nämnden. Det ska endast vara den sökande eller dess företrädare som ska ha rätt att överklaga.

Nämndens kriterier för rätt till elevhemsboende vid den Rh-anpassade gymnasieutbildningen motsvarar CSN:s kriterier för det s.k. Rg-bidraget⁴⁵, dvs. det bidrag som elever som bor tillfälligt på studieorten får för att täcka bl.a. kostnader för kost och logi samt resor till och från studieorten. Kriterierna innebär att eleven ska ha ett rimligt pendlingsavstånd, vilket innebär en restid under två timmar per dag med allmänna färdmedel. Om eleven har längre restid eller inte klarar av resorna på grund av sin funktionsnedsättning kan boende i elevhem beviljas.

För elever vid RgRh innebär ett beslut om elevhemsboende många gånger också ett beslut om omfattande omvårdningsinsatser, likvärdiga med LSS-insatser. Det är främst detta som motiverar att eleverna ska ha en rätt till boende som prövas av nämnden för mottagande och som kan överklagas.

Mot denna bakgrund föreslår vi inte att nämnden för mottagande ska fatta beslut om rätt till elevboende för RgT. Utredningen anser att det räcker att det framgår av bestämmelserna att frågor om boende för elever vid RgT ska regleras i avtal mellan staten och den kommun som svarar för utbildningen. Boendet vid RgT kan på ett annat sätt än det vid RgRh jämföras med andra elevboenden för elever som går på gymnasieskolan generellt och inte kan bo hemma, t.ex. på naturbruksgymnasier eller riksidrottsgymnasier. För elever vid RgT bör därför villkoren för boendet avtalas mellan staten och kommunen. Vidare prövar CSN om eleven har rätt till Rg-bidrag mot de kriterier som nämnts ovan.

Boendet för elever vid Rgsär omfattar liksom det vid RgRh mer omfattande omvårdningsinsatser. Utredningen har därför redan i avsnitt 4.5 föreslagit att elever vid Rgsär ska ha rätt till boende och omvårdnad i boendet på motsvarande sätt som elever vid RgRh.

⁴⁴ 28 kap. 17 § skollagen (2010:800).

⁴⁵ 4 och 17 §§ Förordning (1995:667) om bidrag till vissa funktionshindrade elever i gymnasieskolan och 2 § Centrala studiestödsnämndens föreskrifter och allmänna råd (CSNFS 1995:26) om bidrag till vissa funktionshindrade elever i gymnasieskolan.

Mot denna bakgrund föreslår vi att Nämnden för mottagande i specialskolan och till gymnasial utbildning för vissa ungdomar med funktionsnedsättning ska få fatta beslut om rätt till boende och omvårdnad i boendet även för elever vid Rgsär samt att ett sådant beslut ska kunna överklagas hos Skolväsendets överklagandekommitté.

6 Ansvar för finansiering

Varje kommun ansvarar för att erbjuda ungdomarna i kommunen gymnasieutbildning eller gymnasiesärskoleutbildning¹. Med detta ansvar följer ett finansiellt ansvar. För den riksrekryterande utbildningen vid RgRh, RGD/RGH och Rgsär D/H är dock det finansiella ansvaret delat mellan staten och kommunerna. Sammantaget svarar staten i dag för merparten av kostnaden.

Utredningen ska föreslå hur det finansiella ansvaret ska fördelas mellan staten och skolhuvudmännen samt hur verksamheten ska finansieras. Utgångspunkten ska vara att statens ersättning bara ska täcka merkostnader till följd av att eleven går på en riksrekryterande utbildning för elever med funktionsnedsättning.

6.1 Dagens kostnader och finansiering

Kostnaderna för de riksrekryterande gymnasiala utbildningarna är omfattande. Sammantaget handlar det om drygt 430 miljoner kronor för utbildning, boende, omvårdnad i boendet, habilitering och resor. Eftersom det gäller få elever är kostnaden per elev stor. Det sätt på vilket ansvaret för finansieringen är fördelat mellan olika huvudmän och olika myndigheter är komplicerat och varierar mellan olika målgrupper på ett sätt som är svårt att motivera. Här ges en översikt av dagens kostnader och finansiering. För en mer detaljerad redovisning verksamhet för verksamhet och över tid hänvisas till bilaga 4.

¹ 15 kap. 30 § och 18 kap. 27 § skollagen (2010:800).

Kostnader

Kostnaderna för den riksrekryterande gymnasiala verksamheten fördelas på kostnader för utbildning, för boende och i vissa fall omvårdnad i boendet samt för resor. Dessutom finns vid RgRh kostnader för habilitering. Av tabell 6.1 framgår att utbildningskostnaderna är höga vid samtliga utbildningar. Uppgifterna kan jämföras med att år 2010 var den genomsnittliga kostnaden cirka 96 000 kronor för en elev i gymnasieskolan och 293 000 kronor för en elev i gymnasiesärskolan. Hänsyn bör dock tas till att Rgsär D/H i dag endast erbjuder utbildning på det individuella programmet. Kostnaderna på detta är högre än för gymnasiesärskolan i genomsnitt. Kostnaden per elev vid Rgsär D/H är därför inte dramatiskt högre än för motsvarande utbildning i annan gymnasiesärskola.

Tabell 6.1 Kostnader vid RgRh, RGD/RGH samt Rgsär D/H läsåret 2010/11 (2009/10)¹, kronor per elev

	RgRh	RGD/RGH	Rgsär D/H
Utbildning	574 000	328 000	469 000
Habilitering	243 000	–	–
Elevboende	954 000	141 000	518 000
Hemresor ²	39 000	19 000	71 000
Genomsnittlig total kostnad per elev			
– utan boende och hemresor	817 000	328 000	469 000
– med boende och hemresor	1 810 000	488 000	1 058 000

Källa: Vårdkommuner och andra huvudmän, överenskommelser mellan staten och respektive huvudmän, CSN. Utredningens bearbetning.

1) Uppgifter för RGD/RGH utbildning och boende samt Rgsär D/H utbildning och boende avser läsåret 2009/10.

2) Här ingår inte dagliga resor på studieorten. För RgRh och RGD/RGH avser uppgifterna hemresor finansierade med de s.k. Rg-bidraget från CSN. För Rgsär D/H ingår kostnader för ledsagande personal.

De riktigt tunga kostnaderna uppstår för elever i elevboende med omvårdnad i boendet, dvs. för boende elever vid RgRh och Rgsär D/H. Till dessa elevers boendekostnader ska också läggas kostnaderna för deras eller deras anhörigas resor mellan hemorten och studieorten.

Dessutom förekommer kostnader för elevernas resor på studieorten. Det gäller både för elever som bor hemma och för elever

som bor i elevboendena. För RgRh handlar det om i genomsnitt cirka 4 000 kronor per elev och år finansierat med det s.k. Rg-bidraget² från CSN. Till det har orterna vissa ytterligare kostnader för dagliga resor, exempelvis resor som företas inom utbildningen. Kostnaden för dagliga resor för de tillfälligt boende eleverna vid RGD/RGH där hemkommunen står för resorna är 2 250 kronor per år, dvs. kostnaden för ett busskort. I genomsnitt motsvarar detta cirka 1 200 kronor per år för tillfälligt boende elever. Samtliga elever från Örebro kommun får för närvarande busskort. Kostnaden för de dagliga resorna för elever vid Rgsär D/H går inte att särredovisa. Den ingår i ett totalt belopp på cirka en halv miljon kronor för transporter som sker med verksamhetens egna bilar. Summan täcker både dagliga transporter för ett flertal av skolans fyrtiotal elever och exempelvis transporter till och från Arlanda i samband med hemresor för vissa av eleverna som bor i elevboendet.

Finansiering

Ansvar för att finansiera kostnaderna för elever vid den rikskryterande gymnasiala utbildningen är delat mellan elevernas hemkommuner, landsting, staten och i vissa fall eleven eller elevens vårdnadshavare. Staten står för en stor andel av finansieringen. Dock finns stora skillnader i hur stor andel staten svarar för mellan de olika verksamheterna RgRh, RGD/RGH respektive Rgsär D/H (se tabell 6.2).

Tabell 6.2 Statens andel av finansieringen, läsåret 2010/11 (2009/10)¹

	Utbildning	Habilitering	Elevboende	Hemresor ²
RgRh	55 %	67 %	66 %	100 %
RGD/RGH	75 %	–	85 %	100 %
Rgsär D/H	56 %	–	58 %	67 %

Källa: Vårdkommuner och andra huvudmän, överenskommelser mellan staten och respektive huvudmän, CSN. Utredningens bearbetning.

Kommentar: I de fall annan finansiering i de underliggande tabellerna delvis består av överskott från tidigare år har dessa räknats med som statlig finansiering.

1) Uppgifter för RGD/RGH utbildning och boende samt Rgsär D/H utbildning och boende avser läsåret 2009/10.

2) Här ingår inte dagliga resor på studieorten.

² Förordning (1995:667) om bidrag till vissa funktionshindrade elever i gymnasieskolan.

Med ett undantag svarar elevernas hemkommuner, eller hemlandsting vad avser habilitering, för den absoluta merparten av den finansiering staten inte står för³. Undantaget gäller de elevavgifter som tas ut för kost och logi vid Rgsär D/H. Om inte elevens hemkommun finansierar dessa kostnader är det ett ansvar för eleven eller elevens vårdnadshavare att göra detta (se vidare nedan).

Finansieringen av utbildningen vid RgRh, RGD/RGH och Rgsär D/H avviker från principen om hemkommunens finansiella ansvar genom att merparten av kostnaderna i dag finansieras genom statsbidrag. Genom interkommunal ersättning svarar elevernas hemkommuner för i princip elevens programkostnad, eventuell elevassistent samt i vissa fall en extra ersättning⁴ på 4 000 kronor per termin. Detta resulterar i att staten svarar för 75 procent av kostnaderna för RGD/RGH och cirka 55 procent för RgRh respektive Rgsär D/H. Att staten svarar för en så stor andel av kostnaderna vid RGD/RGH beror åtminstone delvis på att Örebro kommun inte betalar för samtliga elever som studerar vid RGD/RGH och är skrivna i kommunen (se vidare nedan).

De statliga verksamhetsbidragen för utbildningskostnader betalas av Skolverket för såväl RgRh, RGD/RGH som Rgsär D/H. Statsbidrag för boende och omvårdnad i boendet och habilitering betalas för elever vid RgRh av Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM). De av elevernas avgifter för kost och logi som inte ersätts av hemkommunen ersätts med det s.k. Rg-bidraget från CSN. För boendet vid RGD/RGH ersätter Rg-bidraget samtliga kostnader som inte elevens hemkommun står för. Boende och resor för elever vid Rgsär D/H finansieras med det statliga verksamhetsbidraget som betalas ut av Skolverket.

6.2 Förslag till en mer likvärdig finansiering

Utredningen kan inte se att det finns några motiv för de stora skillnaderna i hur kostnaderna vid RgRh, RGD/RGH och Rgsär D/H finansieras. Det finns anledning att eftersträva en mer likvärdig fördelning av ansvaret mellan stat och kommun/landsting för såväl utbildning, boende som elevernas hemresor. Det finns också

³ Viss övrig finansiering förekommer, t.ex. från andra nordiska länder.

⁴ Enligt förordningen om extra ersättning för vissa handikappade elever vid studier i gymnasieskolan (SKOLFS 1992:44) får extra interkommunal ersättning med 4 000 kronor per termin tas ut för elever vid RgRh och RGD/RGH.

anledning att minimera antalet statliga aktörer på området och tydliggöra deras roller.

Utredningen har analyserat kostnadernas fördelning utifrån direktivens utgångspunkt att statens ersättning bara ska täcka merkostnader till följd av att eleven går på en riksrekryterande utbildning för elever med funktionsnedsättning. För elevens hemkommun respektive hemlandsting ska således det finansiella ansvaret så långt möjligt vara oberoende av om eleven studerar hemma eller väljer en riksrekryterande utbildning. Utredningen har också eftersträvat ett mer schabloniserat system.

Generellt bör modellerna för finansiering av utbildning, habilitering, elevboende och resor vara så tydliga, enhetliga och enkla som möjligt. Eventuella skillnader i finansieringsmodell mellan RgRh, RgT och RgsärT ska kunna motiveras. Det är emellertid inte möjligt att schablonisera samtliga ersättnings storlek. För det skiljer sig olika elevers behov alltför mycket. Om elevernas hemkommuner ska ta ett större finansiellt ansvar än i dag, vilket direktiven utgår från, kommer dessa knappast vilja svara för andra kommuners eller landstings kostnader.

Att som i dag i bestämmelser eller avtal ta utgångspunkt i att staten ska svara för viss andel av kostnaderna är inte heller lämpligt. Sådana konstruktioner blir lätt kostnadsdrivande.

6.2.1 Utbildningen

Utredningens förslag: Modellen för och bestämmelserna om finansiering av utbildningen vid RgRh, RgT och RgsärT ska vara så enhetliga som möjligt. Huvudprincipen ska vara att elevernas hemkommuner ska finansiera utbildningen vid RgRh, RgT och Rgsär. Det ska framgå av skollagen att elevens hemkommun ska betala interkommunal ersättning för kostnader för utbildningen till den kommun som enligt avtal med staten svarar för verksamheten. Där ska också framgå att regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer får meddela forskrifter om sådana ersättningar.

Som en konsekvens av utredningens förslag ska bestämmelsen om extra ersättning på 4 000 kronor per termin för vissa elever med funktionsnedsättning vid studier i gymnasieskolan tas bort.

Utredningens bedömning: Staten och anordnande kommun bör kunna avtala om vissa begränsade undantag från huvudprincipen om kommunernas ansvar. Anordnande kommun bör till exempel kunna kompenseras i de fall det uppstår påtagliga extra kostnader på grund av att antalet elever från kommunen överstiger vad som är statistiskt förväntat. Dessutom bör även fortsatt kunna utgå ett särskilt statligt bidrag för elever med dövblindhet vid RgT. Vissa overheadkostnader till följd av att det handlar om riksrekryterande utbildningar bör också kunna ersättas av staten.

Varje kommun ansvarar för att ungdomarna i kommunen erbjuds gymnasieutbildning av god kvalitet⁵. Varje kommun har också ansvar för att gymnasiesärskoleutbildning kommer till stånd för elever som har rätt till gymnasiesärskola⁶. Med detta ansvar följer också ett ansvar att finansiera utbildningen. För det fall en elev väljer utbildning i en annan kommun finns bestämmelser om interkommunal ersättning⁷. Bestämmelserna för gymnasieskolan skiljer sig bland annat beroende på om en elev tagits emot i första hand eller i andra hand i gymnasieskolan samt till vilken typ av program eleven tagits emot. Utgångspunkten är dock att det är elevens hemkommun som ska svara för elevens utbildningskostnader. Det gäller även om en elev sökt sig till en fristående skola.

Hemkommunen bör stå för utbildningskostnaderna

Enligt utredningens uppfattning bör principen vara att hemkommunen ska finansiera utbildningskostnaderna vid de riksrekryterande utbildningarna. Det är få av dessa utbildningskostnader som inte skulle ha uppstått om eleven valt att få sin utbildning i hemkommunens skola, i en annan kommuns skola eller i en fristående skola. Kostnaderna för utbildningen består i huvudsak av kostnader för undervisande personal, läromedel m.m., elevassistans, lokaler, måltider och vissa övriga kostnader.

En elev med en svår funktionsnedsättning föranleder i de allra flesta fall högre kostnader för elevens hemkommun än vad som

⁵ 15 kap. 30 § skollagen (2010:800).

⁶ 18 kap. 27 § skollagen (2010:800).

⁷ 16 kap. 50–51 §§, 17 kap. 22–27 §§, 19 kap. 43–44§ skollagen (2010:800).

gäller för övriga elever. För en elev med ett svårt rörelsehinder kan behövas fysiska anpassningar av lokaler, omfattande elevassistans och specialpedagogiskt stöd utöver den lärarresurs som generellt ingår i programvalet. En elev med en grav hörselskada kan behöva anpassade lokaler, mindre undervisningsgrupp, tekniskt stöd och specialpedagogiska anpassningar. Detta är inte något som särskiljer den riksrekryterande utbildningen från annan gymnasial utbildning. Tvärtom kan kostnaderna för utbildningen bli lägre vid en riksrekryterande utbildning till följd av att investeringar i lokaler redan är gjorda och att extra personalresurser fördelas på fler elever.

De genomsnittliga kostnaderna för utbildningen vid de riksrekryterande utbildningarna – 574 000 kronor per elev vid RgRh läsåret 2010/11 samt 328 000 kronor per elev vid RGD/RGH och 469 000 kronor per elev vid Rgsär D/H läsåret 2009/10 – utgör inte heller nivåer som avviker från vad en elev med funktionsnedsättning kan kosta i hemkommunens eller annan huvudmans skola. Som exempel kan nämnas att hemkommunerna för de externa eleverna vid den regionala Rh-anpassade utbildningen i Linköping betalar närmare en halv miljon kronor för utbildningen för sina elever samt till det ersättning för andel av lokalkostnaderna. (Det bör observeras att dessa belopp avser endast utbildningskostnaderna. Till detta betalar hemkommunerna elevernas dagliga resor till och från skolan.) Ett annat exempel gäller gymnasiesärskolan vars genomsnittliga kostnad i riket var närmare 300 000 kronor för 2010, finansierad av elevernas hemkommuner. För utbildning på individuellt program i gymnasiesärskolan (yrkesträning eller verksamhetsträning) är kostnaden än högre och mer jämförbar med kostnaderna vid Rgsär D/H. De stora merkostnaderna för RgRh, RgT och Rgsär handlar således inte om kostnader för utbildningen utan i stället om kostnader för boende och hemresor, vilket utredningen återkommer till i det följande.

Utredningen föreslår mot denna bakgrund att huvudprincipen ska vara att elevernas hemkommuner ska ersätta anordnande kommun för en elevs utbildningskostnader vid RgRh, RgT respektive Rgsär. Det skulle kunna hävdas att staten åtminstone ska stå för ett bidrag motsvarande det bidrag som betalas ut från den så kallade SIS-anlaget⁸ till så kallade regionala undervisningsgrupper. Mot det talar dock att bidraget för regionala undervisningsgrupper sna-

⁸ Förordning (1991:931) om statsbidrag till särskilda insatser på skolområdet.

rast är att se som ett stimulansbidrag, vilket knappast behövs för en riksrekryterande verksamhet som vilar på en rättighetslagstiftning.

Kompensation för elever folkbokförda i värdkommunen

Det kan dock finnas anledning att kompensera anordnande kommuner om de får omotiverat höga kostnader på grund av att en oproportionerligt hög andel elever som tillhör utbildningens målgrupp bor i kommunen, om detta bedöms vara en konsekvens av att den riksrekryterande utbildningen är förlagd till orten.

Tydligast är detta för Örebro kommun. Den 15 oktober 2011 var 80 elever inskrivna vid RGD/RGH folkbokförda i kommunen. I förhållande till Örebro kommuns storlek var enligt utredningens beräkningar ett statistiskt förväntat antal fem elever. Bakgrunden till att så många elever är folkbokförda i Örebro kommun är att många familjer som har barn med dövhet eller hörselskada flyttar till Örebro kommun redan tidigt, för att eleven ska kunna gå på den statliga specialskolan Birgittaskolan och sedan få sin gymnasieutbildning vid RGD/RGH. Andra elever skriver sig i Örebro i slutet av tiden vid RGD/RGH.

Av det avtal⁹ som slöts mellan staten och Örebro kommun 2001 angående verksamheten vid RGD/RGH framgår att finansieringen av utbildningen ska ske genom förhöjd interkommunal ersättning samt statligt verksamhetsstöd¹⁰. Det finns inte några särskilda villkor för Örebro kommun vad gäller finansieringen av egna elever vid RGD/RGH. I anslutning till avtalets bestämmelse om dimensioneringen av utbildningen finns emellertid en anmärkning om hur stort antal elever vid RGD/RGH som ska räknas som folkbokförda i kommunen¹¹.

Med stöd av denna anmärkning har kommunen över tid kompenserats för det oproportionerligt höga antalet elever vid RGD/RGH. Kommunen har i praktiken finansierat utbildningen för cirka tio elever av de cirka 85 elever som under 2007–2011 i

⁹ U2001/277/G, Godkännande av avtal mellan Örebro kommun om den gymnasiala utbildningen i Örebro för döva och hörselskadade samt dövblinda ungdomar (regeringsbeslut).

¹⁰ Det statliga verksamhetsstödet ska enligt 4 och 5 §§ (U2001/277/G) utgå med ett visst belopp per elev för de första 380 eleverna vid utbildningen, och ett lägre belopp per elev (60 procent av det för de första 380 eleverna) för elever upp till 450 elever.

¹¹ Som elev folkbokförd i Örebro kommun ska enligt 3 § (U2001/277/G) anses det antal som utgör 0,15 procent av antalet 16–19-åringar i kommunen den 31 december närmast föregående läsår.

genomsnitt varit folkbokförda i Örebro kommun och gått på RGD/RGH. På grund av att antalet elever har sjunkit så mycket inför innevarande läsår är situationen nu en annan och kommunen svarar för programkostnaderna för i stort sett samtliga sina folkbokförda elever.

Enligt utredningens uppfattning är avtalet mellan staten och Örebro kommun synnerligen otydligt när det gäller finansieringen av elever folkbokförda i Örebro kommun och lämnar många tolkningsmöjligheter. Vi anser dock att en rimlig tolkning är att kommunen ska kompenseras för kostnader för elever som överstiger statistiskt förväntat, men anser inte att staten då ska stå för kostnaden fullt ut, inklusive programkostnaderna. Det kommunala utjämningsystemet kompenserar för barn- och ungdomar i skolåldern. En riksgymnasieverksamhet innebär vidare inte bara kostnader utan också arbetstillfällen för kommunen.

Om elevernas hemkommuner i framtiden i princip ska stå för hela utbildningskostnaden blir situationen en annan. Kostnaderna för en elev vid RgT kommer vara väsentligt högre än för andra elever i kommunens gymnasieskola. Det innebär att det kommer att finnas ett större behov av att kompensera Örebro kommun för kostnader med anledning av den höga andelen elever skrivna i kommunen vid RgT än i dag.

Avtalet¹² för Rgsär D/H innehåller inga uppgifter om statistiskt förväntat antal elever för Örebro kommun. I likhet med för RGD/RGH framgår att verksamheten ska finansieras med statligt verksamhetsbidrag och interkommunal ersättning. Inga särskilda villkor för finansieringen framgår för Örebro kommun. Kostnaderna för utbildningen vid Rgsär D/H är med knappt 470 000 inte heller särskilt hög om man jämför med utbildning på individuellt program i gymnasiesärskolan generellt. Som jämförelse kan nämnas att den interkommunala ersättningen för en elev på gymnasiesärskolans individuella program vid Höghammarskolan i Bollnäs, som tar emot många elever från andra kommuner, är närmare 360 000 kronor, inklusive grundläggande elevassistans¹³.

¹² U1998/4354/G, Godkännande av avtal mellan staten och Örebro kommun om utbildning inom Örebro kommuns gymnasiesärskola för döva/hörselskadade utvecklingsstörda elever från hela landet (regeringsbeslut).

¹³ För en elev med omfattande behov av assistans utgår liksom vid Rgsär D/H en extra individuell ersättning.

Läsåret 2009/10 var åtta elever folkbokförda i Örebro inskrivna vid Rgsär D/H, varav två fick sin utbildning vid Mo Gård¹⁴. Det förväntade antalet från Örebro kommun var enligt utredningens beräkningar samma år en elev. Om utredningens förslag att utbildningen vid Rgsär ska bli en rättighet kan det vara rimligt att Örebro kommun kompenseras för vissa kostnader på grund av att elever och deras familjer söker sig till kommunen. Det är emellertid inte lika självklart vad som ska vara utgångspunkten för kompensationen. Det bör enligt utredningens uppfattning i första hand vara de extra kostnader som är en följd av att eleverna utöver utvecklingsstörning också har en dövhet, hörselskada, språkstörning eller dövblindhet, dvs. skälet till att de tas emot vid den riksrekryterande utbildningen. Det kan dessutom finnas skäl att även ta hänsyn till om det uppstår en kraftig överrepresentation av elever i gymnasiesärskolan.

För den Rh-anpassade riksrekryterande gymnasieutbildningen (RgRh) finns i dag inga avtal avseende utbildningen och inte heller några särskilda ekonomiska villkor för anordnande kommuner. Det skulle slå olika för de olika orterna med RgRh om hemkommunen som i vårt förslag ska stå för hela utbildningskostnaden. Kristianstad och framför allt Umeå hade läsåret 2010/11 ett högre antal elever vid den Rh-anpassade utbildningen än statistiskt förväntat. De skulle således drabbas av extra kostnader till följd av att de är värdkommuner för den riksrekryterande utbildningen om kommunerna.

Sammantaget anser utredningen att det är rimligt att de anordnande kommunerna kompenseras i de fall det uppstår påtagliga extra kostnader på grund av att antalet elever från den anordnande kommunen överstiger vad som är statistiskt förväntat¹⁵. Utredningen menar dock att samtliga anordnande kommuner bör svara för programkostnaden för samtliga sina elever. Exakt hur stor kompensationen ska vara är en fråga för SPSM och de anordnande kommunerna att avtala om.

¹⁴ Örebro kommun har tidigare placerat elever med särskilt omfattande behov av anpassning på Mo gård i Finspång, en verksamhet med anpassad utbildning och boende. Eleverna skrevs in vid och finansierades via Rgsär D/H. Numera har Mo Gård tillstånd att bedriva fristående gymnasiesärskola, varför behovet av att vara inskriven vid Rgsär D/H nu har upphört. Enligt uppgift ska den enda återstående eleven, som skrevs in innan Mo Gård fick sitt tillstånd, nu skrivas ut från Rgsär D/H.

¹⁵ En modell för att uppskatta vad som är statistiskt förväntat är att utgå från hur stor andel av samtliga ungdomar i riket i åldersgruppen 16–19 år som studerar och är folkbokförda i kommunen och multiplicera detta med det totala antalet elever vid RgRh, RgT respektive RgsärT. För närvarande är multiplikatorn 0,044 för Göteborg, 0,008 för Kristianstad, 0,069 för Stockholm, 0,012 för Umeå samt 0,014 för Örebro.

En gemensam finansieringsmodell

Regleringen av hur utbildningen vid RgRh, RGD/RGH respektive Rgsär D/H ska finansieras är otydlig med nuvarande bestämmelser och avtal. För den Rh-anpassade utbildningen och för utbildningen vid RGD/RGH framgår av gymnasieförordningen att den anordnande kommunen har rätt till ersättning från elevens hemkommun¹⁶. För RGD/RGH framgår dessutom genom avtal att verksamheten ska finansieras genom förhöjd interkommunal ersättning och statligt verksamhetsstöd¹⁷. Något sådant avtal finns inte för RgRh. Statens bidrag framgår dock av Skolverkets regleringsbrev. För Rgsär D/H saknas reglering, men finns ett avtal av vilket framgår att finansiering sker genom statligt verksamhetsbidrag och interkommunal ersättning¹⁸. Storleken på statens bidrag framgår även här av Skolverkets regleringsbrev.

Generellt regleras frågor om interkommunal ersättning för utbildning i gymnasieskolan respektive för gymnasiesärskolan i skollagen. Utredningen föreslår därför att det liksom för RgRh även för RgT och Rgsär ska framgå av skollagen att hemkommunen ska betala interkommunal ersättning för utbildningen till den kommun som enligt avtal med staten svarar för verksamheten. Där ska också framgå att regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om sådana ersättningar.

Den ersättning som hemkommunerna betalar i dag för utbildning vid de riksrekryterande utbildningarna omfattar programkostnaden för det program eleven valt samt utifrån elevens individuella behov eventuell kostnad för elevassistent. Utredningen ser ingen anledning att ändra principen bakom denna ordning, dvs. att finansieringen av utbildningskostnaderna utgår från programkostnaden och elevens individuella kostnader. Elevernas behov varierar för mycket för att det ska vara rimligt att schablonisera den interkommunala ersättningen för utbildningskostnaderna. Det är inte heller lämpligt att en kommun ska utjämna kostnader mellan andra kommuner.

Med utredningens förslag kommer dock ersättningen i framtiden utöver av programkostnad och ersättning för elevassistent (för Rgsär ersättning för eventuell elevassistent utöver grundbemanning) också bestå bland annat av ersättning för elevens behov av pedagogiskt stöd m.m. Även denna tillkommande ersätt-

¹⁶ 11 kap. 8 § och 10 kap. 10 § gymnasieförordningen (2010:2039).

¹⁷ 5 § (U2201/277/G).

¹⁸ 5 § (U1998/4354/G).

ning kommer att variera, bland annat beroende på om eleven går i stor grupp, med eller utan extra stöd, eller om eleven går i liten grupp med hög personaltäthet.

Regeringen eller den myndighet regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om sådana ersättningar. SPSM bör kunna ge riktlinjer till hur den interkommunala ersättningen ska fastställas.

Utredningen föreslår som en konsekvens av sina övriga förslag att bestämmelsen¹⁹ om extra ersättning för vissa elever med funktionsnedsättning vid studier i gymnasieskolan tas bort. Bestämmelsen används i dag endast av vissa berörda huvudmän och gäller inte för Rgsär. Dessutom har beloppet, 4 000 kronor per termin, inte ändrats sedan början av 1990-talet. Det framstår vidare som oklart vilka kostnader beloppet ska ersätta. Dessutom fyller den ingen funktion i kombination med bestämmelser som slår fast att hemkommunen ska svara för elevens kostnader.

Med dagens system är det den anordnande kommunen som debiterar elevernas hemkommuner den interkommunala ersättningen. Utredningen föreslår att detta är en modell som ska tillämpas även i framtiden.

6.2.2 Habiliteringen

Utredningens förslag: Kostnaderna för habilitering vid RgRh ska finansieras av elevens hemlandsting eller, i förekommande fall, hemkommun. Det ska därför framgå av skollagen att hemlandstinget eller, i förekommande fall, hemkommunen ska betala interkommunal ersättning till den huvudman som enligt avtal med staten svarar för habiliteringsverksamheten.

SPSM föreslås få meddela föreskrifter om ersättningar för habilitering.

Utredningens bedömning: Ersättningen från elevens hemlandsting ska anpassas till den faktiska kostnaden för elevens habilitering, men kunna fastställas utifrån schabloner i förslagsvis tre behovsnivåer.

¹⁹ Förordning om extra ersättning för vissa handikappade elever vid studier i gymnasieskola, SKOLFS 1992:44.

Finansieringen av habiliteringen berör endast den Rh-anpassade utbildningen (RgRh). Hemlandstinget eller, i förekommande fall, hemkommunen betalar i dag ersättning för kostnader för habilitering till den huvudman som enligt avtal med staten svarar för verksamheten²⁰. Ersättningen motsvarar en tredjedel av de genomsnittliga kostnaderna för insatserna per elev²¹. I det fortsatta används för enkelhets skull begreppet landsting även för det fall det handlar om en landstingsfri kommun.

Hemlandstingen bör stå för kostnaderna för habiliteringen

Statskontoret föreslår i en rapport²² från 2010 att hemlandstinget ska ta det fulla ansvaret för habiliteringskostnaderna. Myndigheten anser inte att det finns några egentliga merkostnader för habiliteringen till följd av att eleverna går på ett riksgymnasium och anser därför att hemlandstinget skulle behövt finansiera elevernas habilitering även om de bott kvar i hemkommunen.

Utredningen kan konstatera att habiliteringen vid RgRh i de flesta fall är mer omfattande än den habilitering eleverna skulle fått om de gått i hemkommunens skola, och därmed även kostnaderna. Det är till och med så att det av dagens avtal mellan staten och utbildningsanordnarna sedan början av 1990-talet framgått att den habilitering som ska ges vid RgRh ska vara mer omfattande än vad eleven får på sin hemort. Utredningen anser att denna formulering ska tas bort. Den habilitering som ska ges vid RgRh ska utgå från elevens behov och därför, som Statskontoret redan föreslagit, vara ett ansvar för landstingen att finansiera.

De elever som studerar vid RgRh ska enligt vårt förslag ha ett omfattande behov av habilitering. Ur ett likvärdighetsperspektiv är det viktigt att insatsen inte styrs av studieort utan av det faktiska behovet, oberoende av om eleven valt att gå på RgRh eller studera i hemkommunens skola. Det är dock utredningens erfarenhet att elever inte alltid efterfrågar habilitering i samma utsträckning när de studerar hemma som när de studerar vid RgRh. Det innebär inte att behovet inte finns eller att landstinget inte skulle ha tillgodosett det om eleven efterfrågat det. Eleverna har ofta en stark önskan att inte avvika från sina klasskamrater. Det kan ibland leda till att de

²⁰ 15 kap. 40 § skollagen (2010:800).

²¹ 11 kap. 7 § gymnasieförordningen (2010:2039).

²² Statskontoret (dnr 2009/113-5) *Kostnadsfördelning för elever vid riksgymnasierna och principer för statens ersättning till de anordnande kommunerna*, s. 20 ff.

avstår från hela eller delar av den habilitering de faktiskt har behov av. När eleven studerar vid RgRh finns inte samma motstånd mot att efterfråga habilitering. Elevernas faktiska behov blir mer utslagsgivande.

Elever med svåra funktionsnedsättningar har ofta behov av habilitering i grupp. Vid RgRh är det möjligt att tillgodose dessa behov på ett annat sätt än vad som är möjligt i elevens hemkommun. Det handlar bland annat om möjligheter till gruppträning, socialt samspel och gemensamma förberedelser för vuxenlivet. Detta är möjligheter som, när de uppstår, bör tas tillvara och som ger positiva effekter för ungdomarna. Utredningen anser att denna typ av gruppaktiviteter har ett värde även för elever som studerar i hemkommunen och lämnar därför i kapitel 8 förslag till statliga stimulansåtgärder för att stödja att sådana kommer till stånd i ökad omfattning även för elever som inte går på RgRh.

Utredningen föreslår således att elevernas hemlandsting eller, i förekommande fall, hemkommun ska finansiera habiliteringen vid RgRh samt att omfattningen av habiliteringen ska utgå från elevernas behov. Detta med undantag för vissa overheadkostnader som inte har att göra med själva verksamheten, dvs. ledning, administration och samordning som helt kan knytas till riksgymnasieverksamheten (se vidare kapitel 7).

Finansieringsmodell

I och med att elevernas hemlandsting föreslås få ansvaret att finansiera habiliteringen fullt ut är det inte lämpligt att landstinget som i dag ska betala en schabloniserad ersättning för kostnaderna för habilitering. Utredningen anser att ersättningen från elevens hemlandsting så långt möjligt ska utgå från den faktiska kostnaden för elevens habilitering. För att minska den administrativa insatsen kan dock kostnadsberäkningen ske utifrån schabloner i förslagsvis tre behovsnivåer. Utredningen föreslår att SPSM ska få utfärda föreskrifter om ersättningar för habilitering.

Trots att det framgår av skollagen att interkommunal ersättning för kostnader för habilitering ska betalas till den huvudman som enligt avtal med staten svarar för verksamheten, dvs. anordnande huvudman, är det i dag till Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM) som ersättningen går. Denna betalar sedan ut både det statliga bidraget och den interkommunala ersättningen till anord-

nande huvudmän. Modellen är ändamålsenlig när, som i dag, den interkommunala ersättning elevernas hemlandsting ska betala är densamma för samtliga elever och när den kostnad staten respektive hemlandstinget ska betala utgörs av en fastställd andel. Utredningens förslag till finansieringsmodell förutsätter dock att hemlandstinget eller, i förekommande fall, hemkommunen betalar ersättningen till den huvudman som enligt avtal med staten svarar för verksamheten.

6.2.3 Elevboende

Utredningens förslag: Staten ska fortsatt svara för merparten av kostnaderna för boende och eventuell omvårdnad i boendet för elever som bor tillfälligt på studieorten.

Eleverna eller elevernas vårdnadshavare ska betala en avgift för kost, som inte ska ersättas med bidrag.

Kommunerna ska som i dag betala inackorderingsbidrag för elever som har behov av tillfälligt boende vid RgT. Staten ska även fortsatt bidra till övriga kostnader för boendet vid RgT genom det s.k. Rg-bidraget som betalas av CSN. Formuleringen att Rg-bidrag ska lämnas för *kost och logi* på utbildningsorten ska ändras till att stödet ska avse *boende och fördyrat uppehälle*.

För elever som har rätt till boende och omvårdnad i boendet vid RgRh och Rgsär ska kommunerna undantas från skyldigheten att betala inackorderingsbidrag. I stället ska de betala interkommunal ersättning på en nivå som för RgRh motsvarar, och för Rgsär högst motsvarar, en kommuns maximala kostnader för personlig assistans på fritid under terminstid, dvs. motsvarande 20 timmar assistans i veckan (i nuläget cirka 208 000 kronor per år).

För boende elever med rätt till elevboende och omvårdnad i boendet vid RgRh respektive RgsärT ska statens bidrag i sin helhet betalas ut som verksamhetsbidrag av Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM).

SPSM föreslås få meddela föreskrifter om avgifter för kost och logi för elever vid RgRh och Rgsär samt för kost vid RgT. SPSM föreslås också få meddela föreskrifter om interkommunal ersättning för kostnader för boende och omvårdnad i boendet för RgRh och Rgsär.

Finansieringen av boendet för berörda elever skiljer sig i dag mellan RgRh, RGD/RGH och Rgsär D/H, både som system och vad gäller kostnadernas fördelning mellan huvudmännen. Olikheterna gör att även villkoren för eleverna och deras vårdnadshavare skiljer sig åt. Liksom för finansieringen av elevernas utbildning är utredningens ambition att det sätt på vilket boendet finansieras ska vara så likvärdigt som möjligt för de olika verksamheterna.

Dagsläge

För RgRh gäller att hemkommunen ska betala ersättning för kostnader för boende och omvårdnad i boendet till den huvudman som enligt avtal med staten svarar för verksamheten²³. Ersättningen ska motsvara en tredjedel av de genomsnittliga kostnaderna för insatserna per elev²⁴. Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM) får dessutom meddela föreskrifter om elevavgifter för kost och logi²⁵. För närvarande är avgiften 3 000 kronor i månaden per elev – 1 500 kronor för logi och 1 500 kronor för kost – dock högst 27 000 kronor per läsår²⁶. Eleven blir ersatt för detta med genom det så kallade Rg-bidraget²⁷ som betalas ut av Centrala studiestödsnämnden (CSN). Avgiften för kost kan anpassas till om eleven väljer att stå för måltiderna själv. Staten står för två tredjedelar av boendekostnaderna.

Elever som bor i kollektivboende eller veckohem i anslutning till RGD/RGH betalar en boendeavgift till Örebro kommun för nio månader per läsår. Inackorderingsbidraget²⁸ från elevens hemkommun täcker vissa av dessa kostnader. För den del som inte täcks av inackorderingsbidraget (eller av eventuell aktivitetsersättning) utgår Rg-bidrag från CSN. Det innebär att hemkommunen står för cirka 15 procent och staten för cirka 85 procent av kostnaderna.

För Rgsär D/H saknas särskild reglering. Av avtalet²⁹ mellan staten och Örebro kommun framgår inte heller hur elevernas boende och omvårdnad i boendet ska finansieras. Enligt praxis finansieras boendeomsorgen med statsbidrag, interkommunal ersättning

²³ 15 kap. 40 § skollagen (2010:800).

²⁴ 11 kap. 7 § gymnasieförordningen (2010:2039).

²⁵ 11 kap. 6 § gymnasieförordningen (2010:2039).

²⁶ SKOLFS 2009:24 Specialpedagogiska skolmyndighetens föreskrifter om avgifter för kost och logi för vissa elever som bor i elevhem.

²⁷ Förordning (1995:667) om bidrag till vissa funktionshindrade elever i gymnasieskolan.

²⁸ 15 kap. 32 § skollagen (2020:800).

²⁹ U 1998/4354/G.

och elevavgifter. De senare bestod läsåret 2010/11 av en boendeavgift på 2 400 kronor per månad och en avgift för mat på 400 kronor per vecka. Örebro kommun fakturerar elevens hemkommun för elevavgifterna, som i sin tur får ta ställning till om eleven ska faktureras dessa kostnader. Det är således svårt att avgöra exakt hur finansieringen fördelas. Staten står för knappt 60 procent av de genomsnittliga kostnaderna och hemkommunen för minst ungefär en tredjedel. Återstående andel betalas av antingen eleverna eller deras hemkommuner.

Staten bör ta ett fortsatt stort ansvar för boendekostnaderna

Elevboendet vid den riksrekryterande gymnasiala utbildningen innebär sådana merkostnader som enligt utredningens uppfattning staten även fortsatt ska stå för. Dock ska kommunerna svara för en viss andel av kostnaderna. Även elever och deras vårdnadshavare bör svara för vissa kostnader. Dessutom finns behov av att förenkla systemet.

Avgift för kost för alla

Utredningen anser att principerna för och nivåerna på elevavgifter bör vara mer likvärdiga för boendena vid de olika riksrekryterande utbildningarna än i dag. Framför allt bör boende elever vid RgsärT inte behöva stå för så stora avgifter som de kan få betala i dag.

Enligt utredningen ska en avgift utgå för kost för elever i samtliga elevboenden, en avgift för vilken det inte ska utgå bidrag. Detta då eleverna eller elevernas vårdnadshavare hade haft kostnader för elevernas måltider om de bott kvar hemma. Dessa kostnader är inte att betrakta som fördyrat uppehälle. Avgiften för kost ska vara densamma oberoende av på vilken riksrekryterande utbildning eleven går. Avgiften för mat är i dag 1 500 kronor per månad för elever vid RgRh och 400 kronor per vecka för boende elever vid Rg-sär D/H medan boende elever vid RGD/RGH debiteras 1 300 kronor per månad, mindre per månad om de handlar och lagar mat själva. Utredningen föreslår att ansvarig myndighet, i det här fallet SPSM, ska fastställa avgiften. En rimlig nivå motsvarar dagens lägsta nivå på 1 300 kronor. Konsumentverket beräknar matkostnaderna för en 18-åring som äter alla måltider i hemmet utom lunch till i snitt

1 500 kronor per månad. Utredningens skattning utgår från att eleven tillbringar vissa helger i hemmet. Anordnande huvudman bör minska elevavgiften eller helt avstå från att ta ut den för elev som helt eller delvis svarar för sin egen mathållning. Det bör observeras att elevavgiften inte har något omedelbart samband med kostnaderna för mat i verksamheterna. Matkostnaderna styrs av de kvalitetskrav som ställs på verksamheten.

För boende elever vid RgRh respektive vid RgT eller deras vårdnadshavare innebär förslaget en utgift för vilken de i dag erhåller ersättning. Om man jämför med villkoren för andra elever i gymnasieskolan som bor tillfälligt på studieorten är förslaget rimligt. Inackorderingsbidraget från hemkommunen som bland annat lämnas för boende och fördyrat uppehälle täcker knappast deras totala kostnader för elevboende. Det är i sammanhanget värt att notera att vårdnadshavarna har ansvar för barnets försörjning fram till dess barnet fyller 18 år eller dessförinnan ingår äktenskap eller, om barnet går i grundskolan eller gymnasieskolan och annan jämförlig utbildning efter denna tidpunkt, under den tid som skolgången pågår, dock längst intill dess barnet fyller 21 år³⁰.

Enligt utredningens uppfattning finns ingen anledning att debitera elever vid RgRh eller Rgsär elevavgifter för logi, annat än om eleven uppbär aktivitetsersättning. Elevavgifter för logi skapar bara en onödig rundgång i systemet eftersom utredningen föreslår att boende och omvårdnad i boendet ändå ska ersättas med verksamhetsbidrag från kommunen och staten.

För elever vid RgT föreslås ingen ändring annat än att avgiften för kost inte ska ersättas av Rg-bidraget. För att åstadkomma detta föreslås att Rg-bidragets formulering att bidrag lämnas för *kost och logi* på utbildningsorten ska anpassas till inackorderingsbidragets formulering att stödet ska avse *boende och fördyrat uppehälle*. Den senare formuleringen är också enligt utredningen mer i linje med statens ansvar för merkostnader.

SPSM föreslås få meddela föreskrifter om avgifter för kost och logi för elever vid RgRh och Rgsär samt för kost vid RgT. Avgifter för logi blir endast aktuellt i det fall eleven uppbär aktivitetsersättning.

³⁰ 6 kap. 2 § och 7 kap. 1 § andra stycket föräldrabalken, FB.

Kommunen ska stå för viss ersättning för boendet

Att hemkommunens andel är större (cirka en tredjedel) för boende elever vid RgRh och Rgsär D/H än vid RGD/RGH (ca 15 procent) kan motiveras med att elever vid RgRh och Rgsär D/H har behov av mer omfattande omvårdande insatser. Sådana insatser hade hemkommunen haft kostnader för även om eleven studerat hemma, exempelvis för personlig assistans på elevens fritid. Elever i elevhemsboende i anslutning till RGD/RGH har i normalfallet inte så omfattande behov.

För elever i elevhemsboende vid RgRh finns i dag ett undantag i skollagens bestämmelse om stöd till inackordering som innebär att kommunen *inte* är skyldig att lämna inackorderingsbidrag. Anledningen är att kommunen i stället är skyldig att betala interkommunal ersättning för boende och omvårdnad i boendet. Det vore onödigt komplicerat att låta kommunerna svara för både inackorderingsbidrag och interkommunal ersättning. Utredningen finner ingen anledning att ändra denna ordning.

Den tredjedel av kostnaderna som elevens hemkommun betalar för boendet vid RgRh motsvarade läsåret 2010/11 knappt 320 000 kronor. Som jämförelse kan därför nämnas att en kommuns kostnad för personlig assistans³¹ dagtid utanför skoltid maximalt kan uppgå till tjugo timmars assistans per vecka, vilket för närvarande motsvarar cirka 208 000 kronor per år³². Resterande del betalas av staten via försäkringskassan som assistansersättning (eller i förekommande fall vårdbidrag och handikappersättning).

Det finns i dag inga särskilda bestämmelser vad gäller kommunernas ersättning för elevboendet vid Rgsär D/H, förutom avtalet mellan staten och Örebro. Inte heller utgår inackorderingsbidrag för elever som går i gymnasiesärskolan. I den reformerade gymnasiesärskolan³³ kommer dock inackorderingsbidrag utgå även för elever i gymnasiesärskolan. De nya bestämmelserna ska tillämpas från och med 1 juli 2013. Utredningen anser att förhållandena för Rgsär i mycket kommer att likna dem för RgRh och föreslår därför att även RgsärT ska undantas från bestämmelserna om inackorderingsbidrag. I stället ska liksom för RgRh hemkommunerna betala interkommunal ersättning för boende och omvårdnad vid Rgsär.

³¹ 51 kap. 2–3 §§ socialförsäkringsbalken, SFB.

³² Enligt bestämmelserna om assistansersättning svarar staten för kostnader utöver 20 timmar per vecka. För en elev som får minst 20 timmar assistans i veckan utanför skoltid under 39 veckor, vilket utgör ett läsår, blir kommunens kostnad 208 269 kr.

³³ 18 kap. 32 § skollagen (2010:800), lydelse enligt SFS 2012:109.

Den tredjedel av kostnaderna som elevens hemkommun betalar för boendet vid Rgsär D/H motsvarade läsåret 2009/10 cirka 175 000 kronor. Till det kommer ersättning för kost och logi på maximalt drygt 37 000 kronor, i de fall kommunen väljer att helt eller delvis stå för dessa kostnader. Utredningen anser att det inte är rimligt att det saknas bestämmelser om hur dessa kostnader ska regleras för elever vid Rgsär D/H.

Utredningen föreslår att nivån på den ersättning som elevernas hemkommuner ska betala för elevernas boende och omvårdnad i boendet vid RgRh ska motsvara en kommuns maximala kostnader för personlig assistans, dvs. motsvarande 20 timmar assistans i veckan. I nuläget handlar det om ett belopp på cirka 208 000 kronor³⁴. Detta innebär att storleken på kommunernas ersättning inte längre ska fastställas som andelen av den totala kostnaden. För Rgsär föreslås att avgiften ska motsvara *högst* en kommuns maximala kostnader för personlig assistans, dvs. motsvarande 20 timmar assistans i veckan. Anledningen till att det ska vara möjligt att den interkommunala ersättningen ska kunna bli lägre än motsvarande 20 timmar är att utredningen anser att även elever med lätt utvecklingsstörning ska kunna tas emot vid Rgsär och att dessa inte har lika stora behov av omvårdnad i boendet som boende elever vid dagens Rgsär D/H. Elever som tillhör denna målgrupp bor i vissa fall redan i dag i de kollektivboenden som hör till RGD/RGH därför att de går på individuellt program vid RGD/RGH. De kan då ha visst extra stöd.

Sammantaget innebär förslaget en sänkning av hemkommunernas utgifter för boende och omvårdnad i boendet vid RgRh och i stort sett oförändrade utgifter för hemkommunerna för boende och omvårdnad i boendet vid Rgsär. SPSM föreslås få meddela föreskrifter om tillämpningen av bestämmelsen för elever vid Rgsär.

För boende elever vid RGD/RGH består kommunens ersättning liksom för andra elever som tagits emot i första hand i en gymnasieskola på annan ort av inackorderingsbidraget³⁵ som, om stödet lämnas kontant, ska lämnas med lägst 1/30 av prisbasbeloppet för varje kalendermånad som eleven bor inackorderad. För 2011 motsvarade detta minst 1 420 kronor per månad. Inackorderingsbidraget ska bland annat avse boende och fördyrat uppehälle. Utifrån den redovisning utredningen fått från Örebro kommun svarar elev-

³⁴ 5 § förordning (1993:1091) om assistansersättning.

³⁵ 15 kap. 32 § skollagen (2010:800).

ernas hemkommuner i genomsnitt för en högre ersättning än så. Denna kan dels bestå av högre inackorderingsbidrag, dels av ersättning för elever med behov av särskilda omvårdnadsinsatser. Utredningen finner ingen anledning att föreslå några förändringar av ordningen för kommunernas ersättning för elevernas boende vid RgT. Elevhemsboendet vid RgT har i normalfallet inte samma omfattande inslag av omvårdande insatser som vid de övriga boendena. Det är mer att jämföra med andra elevhemsboenden för elever i gymnasieskolan. I de fall en elev har särskilda behov av stöd, som inte täcks av inackorderingsbidraget och det statliga bidraget, bör detta som för andra elever i första hand leda till överenskommelser mellan anordnande kommun och elevens hemkommun.

Ökad samordning av de statens ersättningar

De kostnader som i förslaget inte ska finansieras av eleverna eller av elevernas hemkommuner ska finansieras av staten. Det handlar om merparten av kostnaderna. Principerna för hur stort det statliga åtagandet ska vara och hur det ska administreras bör skilja sig mellan verksamheterna, trots den generella principen om en så likvärdig finansiering som möjligt. Det beror på att det är stora skillnader mellan boendena för de olika målgrupperna, framför allt vad gäller behovet av omvårdnadsinsatser.

För elever vid RGD/RGH som inte kan bo hemma utgår i dag Rg-bidrag³⁶ från CSN. Bidraget svarar för statens ersättning för den del av boendekostnaderna som inte finansieras av elevens hemkommun. Utöver ersättning för kost och logi lämnas även ersättning för kostnad för annan service i samband med boendet. För elever vid RgRh svarar Rg-bidraget endast för elevens avgifter för kost och logi, högst 27 000 kronor per år. Merparten av statens ersättning för boende elever vid RgRh betalas i stället ut som statligt verksamhetsbidrag av SPSM. För Rgsär D/H ingår statens ersättning i verksamhetsbidraget till Örebro kommun som betalas ut av Skolverket.

Utredningen anser att det är svårt att motivera att det statliga ansvaret på detta sätt är splittrat på CSN, SPSM och Skolverket, särskilt i de fall ansvaret är delat mellan olika myndigheter för elever i samma boende. Uppdelningen av ansvar på olika statliga aktörer försvårar styrning och uppföljning av verksamheterna. Med ett

³⁶ Förordning (1995:667) om bidrag till vissa funktionshindrade elever i gymnasieskolan.

undantag föreslår vi därför att ansvaret för den statliga finansieringen ska samlas hos SPSM.

Statens bidrag till elevboende med omvårdnad i boendet ska ges som verksamhetsbidrag från SPSM

Den statliga finansieringen av elevboende med omvårdnad i boendet vid RgRh och RgsärT föreslås bli ett ansvar för SPSM. Det som talar för detta är att det handlar om en riksrekryterande verksamhet där boendet är förknippat med omfattande omvårdnadsinsatser. Att bedöma dessa är något som inte självklart ingår i CSN:s kompetensområde. Utredningen anser dessutom att det omfattande statliga bidraget för boende och omsorg inte bara ställer krav på avtal mellan staten och anordnande huvudmän, utan även på att dessa följs upp vad gäller såväl verksamhet som ekonomi (se vidare kapitel 7). Detta bör ske samordnat med övriga avtal för riksgymnasieverksamheterna, varför SPSM just i dessa fall framstår som en lämplig aktör för staten.

Utredningen föreslår därför att statens ersättning ska utbetalas av SPSM som ett statligt verksamhetsbidrag för boende och omvårdnad i boendet vid RgRh och Rgsär. Det innebär att Rg-bidragets ersättning för kost och logi vid RgRh ska tas bort. Liksom det undantag som görs för RgRh och Rgsär för inackorderingsbidraget är även denna ordning att se som ett undantag. Storleken på statens bidrag bör för RgRh och Rgsär ta hänsyn till elevernas behov av insatser i boendet.

Boendet vid RgT ska fortsatt finansieras med Rg-bidrag

Undantaget från att samla den statliga finansieringen av boendet hos SPSM gäller boendet vid RgT. Tillfälligt boende elever vid RgT föreslås även fortsatt få Rg-bidrag från CSN för de kostnader som inte ersätts med elevens inackorderingsbidrag (eller av eventuell aktivitetsersättning). Anledningen är densamma som för att eleverna fortsatt föreslås få inackorderingsbidrag från kommunerna, nämligen att det handlar om ett boende som i mycket är mer jämförbart med annat elevboende för gymnasieelever. Rg-bidraget fungerar här som en förstärkning av inackorderingsbidraget för kostnader som uppstår på grund av att elever vid RgT har funk-

tionsnedsättning. Att låta SPSM svara för denna typ av generell boendestöd för elever med funktionsnedsättning vore att radikalt ändra myndighetens uppdrag.

Frågan om Rg-bidraget ingår i den av regeringen nyligen tillsatta utredningen³⁷ med uppdrag att bland annat föreslå hur den grupp som i dag studerar med aktivitetsersättning eller förlängt barnbidrag, t.ex. elever i gymnasiesärskolan, ska kunna få ersättning från studiestödssystemet. Uppdraget ska redovisas senast den 30 juni 2013. De förslag vi lämnar här avseende Rg-bidraget förhindrar inte att Rg-bidraget i en framtid ges en mer generell roll i att förstärka inackorderingsbidraget eller inackorderingstillägget för elever med vissa funktionsnedsättningar.

6.2.4 Resor

Utredningens förslag: Staten ska fullt ut stå för kostnaderna för tillfälligt boende elevers hemresor. Skäliga kostnader för elevers hemresor ska även fortsättningsvis betalas av staten via Rg-bidraget för elever vid RgRh och RgT. För elever vid Rgsär ska finansieringen ske som ett verksamhetsbidrag från SPSM.

Det ska förtydligas i skollagen att bestämmelserna om dagliga resor för elever i gymnasiesärskolan som bor tillfälligt på studieorten gäller även elever vid Rgsär.

Hemresor

Staten svarar för hemresor för de elever som bor tillfälligt på utbildningsorten vid RgRh och RGD/RGH, genom det så kallade Rg-bidraget som CSN svarar för³⁸. Rg-bidrag lämnas för skäliga kostnader för resa mellan hemmet och studieorten vid läsårets början och slut samt för högst 18 fram- och återresor mellan utbildningsorten och den ordinarie bostadsorten för eleven, för en familjemedlem eller någon annan närstående till eleven. Därutöver kan Rg-bidraget finansiera dagliga resor mellan bostaden på utbildningsorten och utbildningsplatsen. Det sker främst för elever vid RgRh.

³⁷ Dir. 2011:122, *Modernisering av studiehjälpen och anpassning av studiestödet till nya studerandegrupper*.

³⁸ Förordning (1995:667) om bidrag till vissa funktionshindrade elever i gymnasieskolan.

Elever som får sin utbildning vid Rg-sär D/H och är hemma-hörande på annan ort är också i behov av resor till och från utbildningsorten vid terminsstart och under terminen (hemresor). Elever mottagna vid Rgsär D/H inkluderas dock inte i målgruppen för Rg-bidraget. I dagsläget finns det inte heller någon annan reglering som ger dessa elever rätt till betalda hemresor, varken i anslutning till terminsstart eller under terminens gång. Enligt praxis debiteras i stället elevernas hemkommuner kostnader för resor enligt den prislista som redovisas i bilaga 3. Kostnader därutöver finansieras med statsbidraget till Örebro kommun.

Staten står således för två tredjedelar av kostnaderna för hemresorna vid Rgsär D/H, att jämföra med hundra procent för RgRh respektive RGD/RGH. Enligt utredningen är kostnaderna för elevernas hemresor fullt ut en merkostnad på grund av att eleverna går på en riksrekryterande gymnasial utbildning. Utredningen föreslår därför att staten i framtiden ska svara för dessa kostnader fullt ut även för elever på Rgsär. Eftersom anordnandet av elevernas hemresor är så starkt integrerad med verksamheten vid Rgsär föreslår vi att bidraget för detta ska betalas ut av SPSM som ett verksamhetsbidrag.

Dagliga resor

Vissa elever har dessutom behov av dagliga resor på studieorten. Det gäller för både elever som bor i kommunen eller i näraliggande kommun och elever som bor tillfälligt i kommunen. Utredningen anser att de dagliga resorna bör finansieras av elevernas hemkommuner för såväl RgRh, RgT som Rgsär. Detta är en kostnad som kommunen med största sannolikhet skulle haft om eleven gått i skola i hemkommunen.

För elever i gymnasieskolan regleras inte kommunens skyldighet att erbjuda skolskjuts för elever i skollagen. I stället finns lagen om elevresor³⁹ som ger elever som är berättigade till studiemedel från CSN (vilket elever i gymnasieskolan är) och har längre än sex kilometer till skolan rätt till skolskjuts. För eleverna i målgrupperna för de riksrekryterande gymnasiala utbildningarna behöver dock hänsyn tas till elevernas funktionsnedsättning. Exempelvis är även sträckor under sex kilometer i många fall en alltför lång sträcka. Normalt sett får elever med funktionsnedsättning färd-

³⁹ Lag (1991:1110) om kommunernas skyldighet att svara för vissa elevresor.

tjänst till skolan när lagen om elevresor inte räcker till, till exempel om eleven har behov av anpassat fordon. För elever vid RgRh och RgT finns också som ett komplement till lagen om skolresor bestämmelsen om att bidrag kan lämnas för skäligena kostnader för dagliga resor mellan bostaden på utbildningsorten och utbildningsplatsen i förordningen om det statliga Rg-bidraget⁴⁰.

Beslutet⁴¹ om en reformerad gymnasiesärskola innebär att det framgår av skollagen att en elev i gymnasiesärskolan har rätt till kostnadsfri skolskjuts inom hemkommunen om sådan skjuts behövs med hänsyn till färdvägens längd, trafikförhållanden, elevens funktionsnedsättning eller någon annan särskild omständighet. Om en elev går i en annan kommuns gymnasiesärskola ska hemkommunen ordna skjuts i de fall det kan ske utan organisatoriska eller ekonomiska svårigheter.

En elev som går i en annan kommuns gymnasiesärskola och är mottagen i första hand och bor tillfälligt på orten ska ha rätt till skolskjuts under samma förutsättningar som elever hemmahörande i kommunen. Den kommun som anordnar utbildningen ska ombesörja skolskjutsen medan elevens hemkommun ska ersätta kostnaderna för detta. Utredningen föreslår att det ska förtydligas att denna bestämmelse gäller även elever vid Rgsär, vars mottagande måste anses jämförbart med mottagande i första hand.

6.2.5 Sammantaget

Sammantaget innebär utredningens förslag i detta kapitel en renodling av finansieringsansvaret (se tabell 6.3).

Huvudprincipen som föreslås innebär att elevernas hemkommuner ska finansiera utbildningskostnaderna att landstingen ska finansiera habiliteringen, att staten ska stå för kostnaderna för elevboende och omvårdnad i boendet, att staten ska stå för boende elevers resor till och från studieorten samt att hemkommunerna ska stå för elevernas dagliga resor på studieorten.

⁴⁰ 4 § punkten c) förordning (1995:667) om bidrag till vissa funktionshindrade elever i gymnasieskolan.

⁴¹ 18 kap. 30–31 §§ skollagen (2010:800), ändring enligt SFS 2012:109.

Tabell 6.3 Huvudprincip med vissa undantag för fördelning av finansieringsansvaret¹

	Utbildning	Habilitering	Elevboende	Hemresor ²	Dagliga resor
RgRh	Hemkommun	Landsting	Staten Hemkommun	Staten	Hemkommun Staten
RGD/RGH	Hemkommun	–	Staten Hemkommun	Staten	Hemkommun Staten
Rgsär D/H	Hemkommun	–	Staten Hemkommun	Staten	Hemkommun

1) Observera att tabellen är schematisk. Vissa undantag från principen föreslås, t.ex. att en statlig grundläggning ska utgå till de anordnande kommunerna för bl.a. vissa kostnader för administration och samordning, m.m.

Från huvudprincipen föreslås några undantag. Hemkommunerna föreslås exempelvis på motsvarande villkor som för gymnasieskolan i övrigt betala inackorderingsbidrag för boende elever vid RgT. För elever med boende och omvårdnad i boendet vid RgRh föreslås att hemkommunerna ska stå för ett verksamhetsbidrag motsvarande kostnaderna för 20 timmars personlig assistans i veckan under terminstid. Elever som tillhör målgruppen för RgRh bedöms ha behov av sådan assistans om de bott hemma. För Rgsär föreslås att hemkommunerna ska stå för ett belopp motsvarande högst 20 timmars personlig assistans för boende och omvårdnad i boendet. Elever som tillhör målgruppen för Rgsär bedöms i de flesta fall ha behov av personlig assistans om de bott hemma. Elever med lättare utvecklingsstörning bedöms dock inte alltid ha ett sådant omfattande behov. Eleven eller elevens vårdnadshavare föreslås stå för en kostavgift, som inte ersätts med bidrag. Detta är en kostnad eleven eller elevens vårdnadshavare skulle haft om eleven bott hemma. Det statliga Rg-bidraget föreslås i vissa fall även fortsatt kunna svara för kostnader för dagliga resor för elever vid RgRh och RgT.

Dessutom bör det vara möjligt att avtala om ersättningar till de anordnande kommunerna för vissa overheadkostnader för riksgymnasieverksamheten, kompensation för påtagliga extra kostnader på grund av en överrepresentation av elever i verksamheten folkbokförda i den anordnande kommunen samt särskilt bidrag för elever med dövblindhet.

Förslagen innebär också att statens ersättningar med ett undantag samlas hos SPSM. Undantaget gäller Rg-bidraget som föreslås vara ett fortsatt ansvar för CSN.

De ekonomiska konsekvenserna av utredningens förslag redovisas i kapitel 9.

7 Styrning och avtal

Utredningen ska ta fram underlag för att staten ska kunna revidera och upprätta avtal med anordnande huvudmän om verksamheterna vid de riksrekryterande gymnasiala utbildningarna.

7.1 Övergripande om styrningen av den riksrekryterande gymnasiala verksamheten

Det har redan framgått av föregående kapitel att den särskilda styrningen av den riksrekryterande gymnasiala verksamheten, dvs. den styrning som går utöver eller avviker från vad som gäller generellt för gymnasieskolan och gymnasiesärskolan, skiljer sig väsentligt mellan RgRh, RGD/RGH och Rgsär D/H (se tabell 7.1).

Tabell 7.1 Styrning¹ av RgRh, RGD/RGH och Rgsär D/H i nuvarande system

	RgRh	RGD/RGH	Rgsär D/H
Utbildning	Lag o förordning	Förordning o avtal	Avtal
Habilitering (endast RgRh)	Lag, förordning o avtal		
Boende	Lag, förordning o avtal	Förordning	Avtal
Hemresor	Förordning	Förordning	–

1) Här avses bestämmelser eller andra villkor som gäller särskilt för RgRh, RGD/RGH och Rgsär D/H utöver vad som gäller generellt för gymnasieskolan respektive gymnasiesärskolan.

Verksamheten vid RgRh är reglerad både i skollagen (2010:800) och i gymnasieförordningen (2010:2039). Det gäller för såväl utbildning, habilitering som boende och omvårdnad i boendet. För habilitering samt boende och omvårdnad i boendet vid RgRh finns också

avtal¹ och överenskommelser² mellan staten och anordnande kommuner.

Verksamheten vid RGD/RGH är reglerad i gymnasieförordningen avseende både utbildning och boende. Dessutom finns ett avtal³ mellan staten och Örebro kommun avseende utbildningen.

Verksamheten vid Rgsär D/H är reglerad endast genom ett avtal⁴ mellan staten och Örebro kommun avseende utbildning samt boende och omvårdnad i boendet.

Vad gäller ersättning för kost och logi samt resor finns särskilda bestämmelser för elever vid RgRh och RGD/RGH i förordningen om det så kallade Rg-bidraget⁵ som kan utgå från Centrala studiestödsnämnden (CSN).

Dessutom styrs verksamheterna och ersättningarna av de finansiella ramar som ges i den årliga statsbudgeten och genom regleringsbrev till de berörda myndigheterna. Enligt Skolverkets regleringsbrev⁶ disponerar myndigheten en anslagspost⁷ från vilken bidrag betalas ut för utbildningen vid RgRh och RGD/RGH samt för verksamheten vid Rgsär D/H. Enligt regleringsbrevet för Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM)⁸ disponerar myndigheten en anslagspost⁹ från vilken bidrag betalas ut för omvårdnadsinsatser (habilitering samt boende och omvårdnad i boendet) vid den Rh-anpassade utbildningen (RgRh). Slutligen disponerar CSN enligt regleringsbrev¹⁰ en anslagspost¹¹ för särskilda insatser för döva och hörselskadade elever och elever vid den Rh-anpassade utbildning, det så kallade Rg-bidraget.

¹ SPSM:s dnr: ALL 2010/303 (avser avtal med Stockholms kommun). Tidigare avtal mellan staten och huvudmännen härrör från 1990 (Göteborg och Umeå) samt 1993 (Kristianstad).

² SPSM:s dnr: ALL 2011/434, ALL 2011/435, ALL 2011/436 och ALL 2011/438.

³ U 2001/277/G, *Godkännande av avtal mellan staten och Örebro kommun om den gymnasiala utbildningen i Örebro för döva och hörselskadade samt dövblinda elever*; regeringsbeslut 2001-12-20.

⁴ U 1998/4354/G, *Godkännande av avtal mellan staten och Örebro kommun om utbildning inom Örebro gymnasiesärskola för döva/hörselskadade utvecklingsstörda elever från hela landet*; regeringsbeslut 2001-01-18.

⁵ Förordning (1995:667) om bidrag till vissa funktionshindrade elever i gymnasieskolan.

⁶ U2011/7258/SAM (slutligt), U2011/7297/S, Regleringsbrev för budgetåret 2012 avseende Statens skolverk.

⁷ Utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning, anslag 1:6, ap 2 Särskilda bidrag för riksrekryterande gymnasial utbildning för elever med funktionshinder (ram).

⁸ U2011/7258/SAM (delvis), U2011/7201/S, U2011/3984/GV Regleringsbrev för budgetåret 2012 avseende Specialpedagogiska skolmyndigheten.

⁹ Utgiftsområde 16 Utbildning och universitetsforskning, anslag 1:6, ap 1 Omvårdnadsinsatser (ram).

¹⁰ U2011/7259/SAM, U2011/7304/SF, Regleringsbrev för budgetåret 2012 avseende Centrala studiestödsnämnden.

¹¹ Utgiftsområde 15 Studiestöd, anslag 1:4, ap. 1 Särskilda insatser för döva och hörselskadade elever och elever vid Rh-anpassad utbildning (ram).

Utredningens förslag innebär tydligare styrning

Utredningen har genom de förslag som lämnas i de föregående kapitlen sökt skapa en bättre och tydligare ordning vad gäller styrningen av de olika riksrekryterande gymnasiala utbildningarna. Reglering föreslås i skollagen och gymnasieförordningen för såväl RgRh, RgT som Rgsär. Utgångspunkten är att rätt saker ska regleras på rätt nivå i styrsystemet och att regleringen ska vara så likvärdig som möjligt för RgRh, RgT och Rgsär, om det inte finns uppenbara skäl för motsatsen (se tabell 7.2). Anledningen att boende vid RgT inte regleras i lag beror på att det inte handlar om boende med den typ av omfattande omvårdnadsinsatser i boendet som gäller vid RgRh och Rgsär.

Tabell 7.2 Styrning¹ av RgRh, RgT och Rgsär enligt utredningens förslag

	RgRh	RGD/RGH	Rgsär D/H
Utbildning	Lag, förordning o avtal	Lag, förordning o avtal	Lag, förordning o avtal
Habilitering (endast RgRh)	Lag, förordning o avtal		
Boende	Lag, förordning o avtal	Förordning o avtal	Lag, förordning o avtal
Hemresor	Förordning	Förordning	Förordning och avtal

1) Här avses bestämmelser eller andra villkor som gäller särskilt för RgRh, RgT och Rgsär utöver vad som gäller generellt för gymnasieskolan respektive gymnasiesärskolan.

Utredningen har också i kapitel 6 sökt renodla den finansiella styrningen. Huvudprincipen föreslås vara att elevens hemkommun ska finansiera utbildningen, att elevens hemlandsting ska finansiera habiliteringen (gäller endast RgRh), att staten ska finansiera hemresor för elever med tillfälligt boende samt att kommunerna ska finansiera eventuella dagliga resor. För tillfälligt boende på studieorten föreslås ett delat ansvar mellan elevens hemkommun och staten som ska stå för merparten av kostnaderna samt en elevavgift för kost. Staten ska i vissa fall bidra även till dagliga resor genom det s.k. Rg-bidraget. Dessutom föreslår utredningen att staten ska kunna ersätta de anordnande kommunerna för vissa kostnader förledda av riksgymnasieverksamheten.

Utredningen har vidare sökt minska antalet statliga aktörer genom att föreslå att Skolverkets ansvar för att betala ut bidrag för utbildningen ska föras över till SPSM. På det sättet samlas i stort

sett samtliga bidrag som utgör verksamhetsstöd till SPSM. CSN föreslås ha fortsatt ansvar för att betala ut Rg-bidraget.

Vad som återstår för att styrsystemet ska bli komplett är de avtal som ska reglera relationen mellan staten och de kommuner som ansvarar för den riksrekryterande gymnasiala utbildningen.

7.2 Dagens avtal och överenskommelser

Som framgår ovan finns i dag avtal och överenskommelser mellan staten och anordnande huvudmän i varierande utsträckning.

RgRh

Vad gäller särskilda omvårdnadsinsatser i anslutning till de Rh-anpassade gymnasieutbildningarna (RgRh) finns både avtal och sluts årliga överenskommelser mellan staten och anordnande kommuner. Det aktuella avtalet slöts den 15 juni 2011 mellan Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM) och Stockholms stad med anledning av byte av huvudman för verksamheten. SPSM slöt avtalet på regeringens uppdrag¹². Genom avtalet åtar sig Stockholms stad att svara för habilitering åt de elever som tagits in på Rh-anpassad gymnasieutbildning i Stockholm samt för boende och omvårdnad i boendet för de elever som den nämnd som svarar för antagningen till utbildningen har beslutat har rätt till plats på elevhem.

Av avtalet framgår grundläggande krav på hur verksamheten ska bedrivas. Stockholms stad åtar sig att

- tillhandahålla särskilda omvårdnadsinsatser i enlighet med lagar och övriga författningar; staden får uppdra åt annan att utföra och ansvara för de särskilda omvårdnadsinsatserna, men svarar i så fall ändå för att villkoren i avtalet med staten följs,
- bedriva en verksamhet som ger eleverna kunskaper och utvecklar deras färdigheter,
- erbjuda ett boende under hemlika förhållanden; samma krav på säkerhet i boendet ska gälla, oavsett boendeform,

¹² U2011/1844/S.

- ha det övergripande ansvaret för att eleverna erbjuds en meningsfull fritid,
- ansvara för att personalen inom de särskilda omvårdnadsinsatserna har den kompetens elevernas behov kräver, god och aktuell kunskap om elevernas funktionsnedsättning och också är tillgänglig och har god aktuell kunskap om de hjälpmedel eleverna använder, samt
- ha ett tillfredsställande försäkringsskydd för verksamheten.

Av avtalet mellan SPSM och Stockholms kommun framgår dessutom att ersättning för den verksamhet avtalet reglerar utgår enligt läsårsvisa överenskommelser samt att denna ska utgöra skillnaden mellan å ena sidan verksamhetens totala kostnader och å andra sidan intäkterna från hemkommuner och hemlandsting samt elevavgifter. Vidare framgår uppgifter om avtalets ikraftträdande och villkor för uppsägning.

I de överenskommelser som sluts årligen mellan SPSM och de huvudmän som ansvarar för de särskilda omvårdnadsinsatserna vid RgRh beräknas kostnaderna för aktuellt läsår utifrån aktuellt elevantal samt beräknas storleken på ersättningen från elevernas hemkommuner och hemlandsting, från eleverna i form av avgift för kost och logi samt slutligen från staten i form av statsbidrag.

Det framgår av överenskommelserna för läsåret 2011/12 att den verksamhet som omfattas ska särredovisas i förhållande till kommunernas övriga verksamhet. Det regleras också hur eventuella överskott eller underskott ska hanteras. Vidare framgår att kommunen ska informera löpande om elevsituationen. Detta då det får ekonomiska konsekvenser för de olika huvudmännen om en elev börjar/slutar/flyttar under terminen. Statens ska enligt överenskommelserna i övrigt ha rätt att ta del av de handlingar och dokument som behövs för granskning av verksamheten. Slutligen framgår att planerade uppsägningar av lokaler, nyförhyrningar samt eventuell uppsägning av personal ska redovisas inför nästkommande läsårs överenskommelse.

Till överenskommelserna mellan SPSM och ansvariga huvudmän hör en bilaga av vilken bl.a. framgår att målet för riksgymnasieverksamheten är att ge eleverna kunskaper, utveckla deras självständighet och färdigheter samt förebereda för ett vuxenliv. Det framgår också att SPSM ansvarar för att kvaliteten i omvårdnadsverksamheten säkras och att resurserna utnyttjas effektivt samt att

SPSM ska stödja de lokala huvudmännen i syfte att utbildning och omvårdnad ska samverka utifrån elevernas behov.

Under bilagans rubrik Kvalitet och innehåll i omvårdnadsverksamheten framgår att syftet med omvårdnadsinsatserna är att den enskilda eleven ska få så goda förutsättningar som möjligt att genomföra sina gymnasiestudier. Det framgår att eleverna har behov av särskilda insatser av social, medicinsk, och psykologisk karaktär som i möjligaste mån ska tillgodoses. Personaldimensionering, arbetssätt och metoder måste därför anpassas så att riksgymnasieverksamheten kan tillgodose elevernas individuella behov i högre grad än vad som normalt är möjligt på hemorten. Insatserna ska enligt bilagan ha en flexibel utformning och underlätta för eleverna att ta del av samhällets tjänster som exempelvis rör fritid, praktik, arbete och framtidsplanering på hemorten. Dessutom framgår att eleverna ska ha möjlighet och stärkas i att påverka innehåll och utformning av omvårdnadsverksamheten.

Vidare tar bilagan upp frågor om samverkan mellan huvudmännen och SPSM, ekonomi och effektivitet, uppföljning och utvärdering, samt sekretess inom omvårdnadsinsatserna.

RGD/RGH

Det senaste avtalet mellan staten och Örebro kommun avseende RGD/RGH skrevs under den 18 december 2001 av företrädare för staten och Örebro kommun. Avtalet godkändes sedan genom beslut av regeringen och Örebro kommun. Avtalet avser endast utbildningen vid RGD/RGH.

Enligt avtalet ska Örebro kommun anordna gymnasial utbildning för döva och hörselskadade samt dövblinda från hela landet. I avtalet konstaterar parterna att verksamheten vid tidpunkten ansågs ha stabiliserats till både dimension och uppläggnings samt var ense om att utbildningen nått en kvalitativt god nivå. Avtalet tar kort upp frågor om dimensionering, organisering och finansiering av verksamheten. Vad gäller finansiering framgår på vilket sätt det statliga bidraget ska påverkas av antalet elever i verksamheten (fullt bidrag per elev upp till ett bestämt antal, därutöver ett reducerat belopp). Det regleras hur elevantalet fastställs och hur stora avvikelser som får förekomma utan att statsbidraget påverkas.

Det framgår också att medel för särskilda stödinsatser åt elever med tilläggshandikapp (dövblinda elever) ska anvisas i varje års

regleringsbrev¹³ på underlag som Örebro kommun lämnar till Utbildningsdepartementet. Dessutom framgår att det finns ett särskilt bidrag som lämnas årligen för basorganisation för dövblinda ungdomar. Ett särskilt bidrag för kompetensutveckling av personal samt lokalanpassningsåtgärder utgår som engångsbelopp och beslutas i särskild ordning.

Vidare framgår att avtalet inte påverkar Örebro kommuns rätt till interkommunal ersättning för eleverna på riksgymnasierna, att kommunen årligen ska lämna redogörelse över verksamheten och ekonomisk redovisning till Statens skolverk och till Utbildningsdepartementet samt vad som gäller vid större och oväntade förändringar som Örebro kommun inte kan påverka och som leder till avvecklingskostnader för kommunen. Om avtalet inte sägs upp senast tio månader före kommande bidragsår förlängs det med ett år i sänder.

Rgsär D/H

Det senaste avtalet mellan staten och Örebro kommun avseende RGD/RGH skrevs under den 29 december 2000 av företrädare för staten och Örebro kommun. Avtalet godkändes sedan i början av påföljande år genom beslut av regeringen och Örebro kommun. Avtalet avser utbildning och boendeomsorg.

Av avtalet framgår att Örebro kommun anordnar särskild utbildning inom sin gymnasiesärskola för döva/hörselskadade elever från hela landet, omfattningen av åtagandet, att åtagandet även avser boendeomsorg, att utbildningen ska förläggas till så få skolenheter som möjligt och att antalet lärare ska vara så lågt som möjligt, att undervisningen så långt möjligt ska ske på teckenspråk samt att de bestämmelser som gäller för gymnasiesärskolan ska tillämpas.

Av avtalet framgår också att verksamheten ska finansieras med statligt verksamhetsbidrag och med interkommunal ersättning samt storleken på det statliga verksamhetsbidraget för år 2001. Det framgår också att det årligen ska räknas upp med skolindex¹⁴ eller det index som regeringen bestämmer.

Vidare framgår att Örebro kommun ska lämna de statistiska uppgifter och den verksamhetsredovisning som Skolverket före-

¹³ Avser SPSM:s regleringsbrev.

¹⁴ Förordning (1993:167) om skolindex.

skriver samt på begäran de uppgifter som behövs för granskning till den statliga revisionen. Kommunen ska också årligen redovisa antalet elever per den 15 januari till Skolverket. Örebro kommun ska dessutom senast 1 oktober varje år till Utbildningsdepartementet redovisa det genomsnittliga antalet elever den 15 januari och den 15 september samt lämna en prognos över elevantalet kommande bidragsår. Kommunen ska också varje år lämna en redovisning till Skolverket avseende utbildningen, verksamheten i övrigt och verksamhetens ekonomi. Slutligen ska kommunen samverka med SPSM (dåvarande Specialskolemyndigheten) inom de områden och i den omfattning som kommunen och myndigheten kommer överens om.

Om avtalet inte sägs upp senast en månad före kommande bidragsår förlängs det med ett år i sänder.

7.3 Tidigare utredningar och förslag

Frågan om avtalsstyrningen av den riksrekryterande gymnasiala utbildningen för elever med vissa funktionsnedsättningar har utretts tidigare. I betänkandet *Ökad likvärdighet för elever med funktionshinder* (SOU 2007:87) föreslogs att SPSM ska ges i uppdrag att ansvara för och se över avtalet mellan staten och Örebro kommun om utbildning vid RGD/RGH. Myndigheten föreslogs också få i uppdrag att omförhandla och ansvara för avtalet mellan staten och Örebro kommun om utbildning inom Örebro kommuns gymnasiesärskola.

I en senare utredning har SPSM på regeringens uppdrag i en rapport¹⁵ lämnat förslag till förändringar av bland annat styrningen av den riksrekryterande utbildningen RgRh, RGD/RGH och Rgsär D/H. Myndigheten pekar liksom föreliggande utredning på att lagstiftningen inom området inte är enhetlig och logisk. SPSM anser att det är naturligt att en myndighet tar ett helhetsansvar för avtalen avseende riksgymnasieverksamheten för elever med funktionsnedsättning och konstaterar att ett sådant ansvar bör innebära ett ansvar för uppföljningen av hur statsbidraget används och även inkludera boendet. Som en konsekvens av denna slutsats föreslår myndigheten att SPSM ska ges ansvar att förhandla och för staten träffa avtal med huvudmännen för de olika verksamheterna vid de

¹⁵ ALL 2009/402, *Redovisning av regeringsuppdrag angående gymnasieutbildning för elever med funktionshinder*.

riksrekryterande utbildningarna samt få ansvaret för uppföljningen av riksgymnasieverksamheten.

Även Statskontoret har utrett frågan¹⁶. Myndigheten bedömer liksom SPSM att en ordning där SPSM tar ansvar för samtliga avtal med berörda huvudmän kan öka förutsättningarna för enhetlighet och styrning från statens sida. Statskontoret instämmer också i SPSM:s förslag att statens ersättning för riksgymnasieverksamheten till de anordnande kommunerna i framtiden bör bygga på en fast del för utbildning, boende och omvårdnad i boendet som syftar till att finansiera en bas för organisation och verksamhet, kompletterat med en rörlig del som utgår från elevantalet. Statskontoret föreslår liksom SPSM att både den fasta och den rörliga delen av statens bidrag ska schabloniseras utifrån genomsnittliga kostnader för riksgymnasieverksamheten.

7.4 En tydligare och mer samordnad styrning med avtal

Utredningens förslag: Det ska framgå av gymnasieförordningen vilka kommuner som får anordna riksrekryterande gymnasial utbildning. Det ska vidare framgå av SPSM:s instruktion att myndigheten för staten ska ansvara för avtal med de kommuner som regeringen bestämt. Ansvaret ska även omfatta att följa upp avtalen med avseende på såväl användningen av statsbidraget som verksamheternas kvalitet.

Avtalen med de kommuner som anordnar riksrekryterande gymnasial utbildning ska avse utbildning, boende och i förekommande fall habilitering och omvårdnad i boendet. Det ska också framgå att kommunen är fri att, om man anser det lämpligt, i sin tur sluta avtal med annan huvudman att svara för boende, omvårdnad i boendet och habilitering samt på vilka villkor detta kan ske.

Genom de olika förslag som utredningen lämnat i de föregående kapitlen har förutsättningarna för de förslag som lämnats av SPSM och Statskontoret delvis förändrats. Förslag till en mer likvärdig reglering lämnas för de olika verksamheterna. Dessutom föreslås

¹⁶ Statskontoret (dnr. 2009/113-5) *Kostnadsfördelningen för elever vid riksgymnasierna och principer för statens ersättning till de anordnande kommunerna.*

att dagens bestämmelser om att elevens hemlandsting respektive hemkommun ska svara för en tredjedel av de totala genomsnittliga kostnaderna för habilitering samt för boende och omvårdnad i boendet vid RgRh tas bort. Finansieringen av utbildningen respektive habiliteringen föreslås i huvudsak bli ett ansvar för elevens hemkommun respektive hemlandsting.

Ansvar för avtal samlas hos SPSM

I dag finns avtal avseende den riksrekryterande gymnasiala verksamheten för elever med funktionsnedsättning där staten företräds av regeringen och andra avtal där staten företräds av myndighet, numera Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM). Utredningen förordar en ökad enhetlighet.

Utredningen anser därför i likhet med SPSM och Statskontoret att en myndighet ska ha ansvar för att sluta avtal med de ansvariga huvudmännen för de riksrekryterande gymnasiala verksamheterna för elever med vissa funktionsnedsättningar och att denna myndighet ska vara SPSM. Myndigheten har redan i dag ansvar för relationen till huvudmännen för de särskilda omvårdnadsinsatserna för elever vid den Rh-anpassade gymnasieutbildningen (RgRh). Dessutom utgör frågor om utbildning av elever med funktionsnedsättning myndighetens kompetensområde. Utredningen anser att ansvaret för avtalen ska framgå av instruktionen för SPSM. Ansvaret ska också omfatta att följa upp avtalen med avseende på såväl användningen av statsbidraget som verksamheternas kvalitet.

Avtal med anordnande kommuner om helheten

De riksrekryterande gymnasiala verksamheterna utgör helheter där utbildning, boende och i förekommande fall habilitering och omvårdnad i boendet samverkar i syfte att ge elever en god utbildning med de omvårdande insatser eleven har behov av. Enligt utredningens uppfattning är det därför viktigt att det finns en huvudman som tar på sig ett samlat ansvar för helheten.

Utredningen föreslår därför att SPSM ska sluta avtal med de kommuner som regeringen bestämt ska anordna riksrekryterande gymnasial utbildning om såväl utbildning som boende samt i förekommande fall habilitering och omvårdnad i boendet. Det ska

framgå av avtalen att kommunen är fri att, om man anser det lämpligt, sin tur sluta avtal med annan huvudman att svara för boende, omvårdnad i boendet och habilitering samt på vilka villkor detta kan ske. En sådan annan huvudman kan vara landsting eller annan huvudman. Exempelvis svarar i dag stiftelsen Bräcke Diakoni för habilitering samt boende och omsorg i boendet vid RgRh i Göteborg. Utredningen anser däremot inte att en anordnande kommun ska kunna sluta avtal om att lägga ut ansvaret för själva utbildningen. Den utgör kärnan i verksamheten och är anledningen till att avtal slutits med just den aktuella kommunen.

Avtal för utbildningen ska endast kunna slutas med kommun

Det ingår i utredningens uppdrag att överväga om enbart kommuner ska kunna vara huvudmän för riksgymnasieverksamhet eller om även fristående huvudmän ska ges möjlighet att bedriva sådan verksamhet. Utredningen tolkar att uppdraget här avser att ta ställning till om staten ska kunna sluta avtal med en fristående skolhuvudman om hela uppdraget, dvs. att svara för samordningsansvaret för utbildning, boende och omvårdnad i boendet samt i förekommande fall habilitering.

Utredningen vill till att börja med understryka att fristående skolor är riksrekryterande. En elev kan således, oberoende av var i landet eleven bor, söka till en fristående skola och bli mottagen på utbildningen. Enligt en ny bestämmelse¹⁷ i skollagen får dessutom numera mottagandet till en viss utbildning i en fristående gymnasieskola begränsas till att avse dels elever som är i behov av särskilt stöd, dels elever som utbildningen är speciellt anpassad för. Den fråga som behöver få sin lösning för elever med funktionsnedsättning som väljer att studera i fristående skola är elevernas ekonomiska villkor, så att de ska kunna studera och bo tillfälligt på annan ort än hemorten. Det gäller även för elever som väljer att studera i annan kommuns skola. Inackorderingsbidrag från hemkommunen utgår på vissa villkor för studier i annan kommun om eleven måste bo tillfälligt på orten och inackorderingstillägg¹⁸ från CSN kan på vissa villkor utgå för elever som studerar vid fristående gymnasieskola. Dessa bidrag räcker dock knappast för en elev med en svår funktionsnedsättning, vilket är en fråga som dock utreds i annan

¹⁷ 15 kap. 33 § första stycket skollagen (2010:800).

¹⁸ 2 kap. 2 § studiestödslagen (1999:1395) och 2 kap. 2 § studiestödsförordningen (2000:655).

ordning. Regeringen har nyligen tillsatt en utredning¹⁹ med uppdrag att bland annat analysera de stöd elever med funktionsnedsättning (som studerar med aktivitetsersättning eller förlängt barnbidrag) får till resor och inackordering och klargöra om det finns behov av ett kompletterande bidrag inom studiehjälpen. I uppdraget ingår även frågan om Rg-bidraget.

Den skolhuvudman som i avtal med staten tar på sig uppdraget, dvs. det övergripande samordningsansvaret för utbildning, boende och omvårdnad i boendet samt habilitering, måste ha en tillräckligt omfattande skolorganisation på en och samma ort för att kunna integrera den riksrekryterande utbildningen i befintlig organisation och erbjuda valmöjligheter mellan olika program och inriktningar. Huvudmannen måste också ha förutsättningar för att samordna utbildning, boende och eventuell boendeomsorg samt i förekommande fall habilitering.

Även om det kan finnas fristående skolhuvudmän som har förutsättningar att klara detta finns motiv för att inte öppna för en sådan möjlighet. Riksrekryterande utbildning för elever med svåra funktionsnedsättningar utgör undantag för en mycket liten grupp elever med särskilda behov för vilka staten har tagit på sig ett speciellt ansvar för en utbildning som är en rättighet för berörda elever. Verksamheternas kontinuitet är viktig för eleverna och på grund av att det krävs stora investeringar i lokaler, fysiska anpassningar och inte minst i kompetens. Det är därför inte önskvärt att byta skolhuvudmän i någon särskild omfattning. Det är inte heller avsikten att de riksrekryterande verksamheterna i denna form ska växa i antal eller omfattning. Utredningen ser därför ingen anledning att nu föreslå att staten ska ges möjlighet att sluta avtal med fristående skolhuvudman om denna typ av ansvar för riksrekryterande gymnasial utbildning för elever med funktionsnedsättning som avses här (RgRh, RgT och RgsärT).

Slutligen kan det inte uteslutas att lagen om offentlig upphandling²⁰ skulle gälla avtalsrelationen mellan staten och skolhuvudmännen om det var möjligt att sluta avtal med fristående huvudmän. Just i detta sammanhang skulle det motverka statens möjligheter att uppnå den önskade stabiliteten och kontinuiteten.

¹⁹ Dir. 2011:122, *Modernisering av studiehjälpen och anpassning av studiestödet till nya studerandegrupper*.

²⁰ Lag (2007:1091) om offentlig upphandling.

Regeringens styrning förenklas

För samtliga verksamheter som får statsbidrag framgår i dag av statsbudgeten och av berörda myndigheters regleringsbrev vilka kommuner som är ansvariga för riksgymnasieverksamheten och således med vilka SPSM ska sluta avtal. Dessutom framgår det för RGD/RGH av gymnasieförordningen (2010:2039). Vi föreslår nu att det ska framgå av gymnasieförordningen vilka kommuner som får anordna riksrekryterande gymnasial utbildning, dvs. vilka kommuner SPSM ska få sluta avtal med. Genom att precisera kommunerna i förordning tydliggörs principen att det är regeringen som bestämmer vilka kommuner som anordnar verksamheten. Utpekandet av aktuella kommuner i förordning innebär också att lagen om offentlig upphandling inte blir tillämplig²¹.

Det är dock viktigt att SPSM som avtalslutande part har möjlighet att förhandla med ansvariga kommuner. Om en kommun inte är beredd att fortsatt ha ansvaret för en riksrekryterande verksamhet, eller om SPSM och kommunen inte kommer överens om villkoren, måste myndigheten om det finns behov av det kunna avtala med en annan kommun om ansvaret för verksamheten. Det förutsätter dock ett beslut av regeringen. Utredningen föreslår således att det av myndighetens instruktion ska framgå att SPSM för staten ansvarar för avtal med de kommuner som regeringen bestämmer ska få bedriva riksrekryterande gymnasial utbildning. Eventuella förändringar av anordnande kommuner ska beslutas av regeringen på förslag av SPSM och resultera i ändring av gymnasieförordningen.

Detaljnivån i regeringens finansiella styrning bör dessutom kunna minska. Exempelvis framgår i dag av regleringsbrev hur bidraget för de särskilda omvårdnadsinsatserna vid den Rh-anpassade gymnasieutbildningen ska fördelas till de olika huvudmännen. Det bör vara ett ansvar för ansvarig myndighet att fördela bidraget.

²¹ Se 1 kap. 7 § lag (2007:1091) om offentlig upphandling.

7.5 Avtalens utformning

Utredningens bedömning: Av avtalen bör framgå uppgifter om avtalslutande parter, bakgrund (t.ex. bestämmelser), vilken verksamhet avtalet avser, kommunens åtagande, giltighetstid samt uppgifter om beräkning och utbetalning av statsbidrag. Avtalen bör definiera ramarna för verksamheten och reglera förhållanden som kan förväntas vara stabila över tid. Avtalen bör exempelvis klargöra i vilken form t.ex. kvalitetsmått för uppföljningen av verksamheten tas fram och dokumenteras.

I redovisningen som följer av avtalet bör skiljas på uppföljning av utbildning, boende och eventuell omvårdnad i boendet samt habilitering.

Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM) lämnar i sin rapport²² till regeringen förslag till avtal med villkor för riksgymnasieskola och riksgymnasiesärskola för elever med hörselskada med mera avseende utbildning och boende. Vidare lämnas förslag till avtal med villkor för riksgymnasieskola med mera för elever med svåra rörelsehinder avseende utbildning och särskilda omvårdnadsinsatser (habilitering samt boende och omvårdnad i boendet). Förslagen till avtal är indelade i följande rubriker:

- Parter
- Bakgrund
- Avtalets omfattning
- Giltighetstid
- Grundläggande krav
- Särskilda krav på verksamheten
- Krav på redovisning
- Beräkning och utbetalning av statsbidrag

SPSM bedömer i rapporten att kvalitetskrav är viktiga och bör vara en central del av de avtal staten avser att träffa med huvudmännen. Man bedömer också att eftersom verksamheternas kvalitet hittills har följts upp i mindre omfattning bör kraven i avtalen inledningsvis vara relativt detaljerade, bl.a. så att verksamheterna på de olika orterna kan jämföras. I de avtalsförslag som lämnats delas kvalitetskraven upp i de tre punkterna om grundläggande krav, särskilda

²² ALL 2009/402, *Redovisning av regeringsuppdrag angående gymnasieutbildning för elever med funktionsbinder.*

krav och krav på redovisning. De förslag som lämnas är omfattande och detaljerade.

Ett avtal för varje riksgymnasieverksamhet

Utredningen anser att SPSM bör ges i uppdrag att sluta separata avtal för de respektive verksamheterna RgRh, RgT och Rgsär. Att utredningen anser att man bör skilja på avtalen för RgT som är en gymnasieskola och Rgsär som är en gymnasiesärskola beror på att styrningen och uppföljningen av verksamheten annars riskerar att bli otydlig. Även om utredningen lämnar förslag i syfte att ensa regelverket kommer det även fortsatt finnas skillnader i de bakomliggande bestämmelserna. Elevernas behov och behov av omvårdnad skiljer sig också väsentligt.

Ett avtal bör ge ramarna för verksamheten och hålla över tid

Enligt utredningens uppfattning bör innehållet i avtalen definiera ramarna för verksamheten och reglera förhållanden som kan förväntas vara stabila över tid. Utredningen lämnar inga skarpa förslag till hur avtalen ska formuleras eftersom dessa bör vara ett resultat av en förhandling. Utredningen redovisar dock sin syn på vad som bör vara lämpligt att ha med i avtalen.

Efter inledande *uppgifter om de avtalslutande parterna* bör, som SPSM föreslagit, som *bakgrund* redovisas med stöd av vilka bestämmer verksamheten bedrivs. Det bör också framgå vilken *verksamhet som avtalet avser* – för RgRh utbildning, habilitering samt boende och omvårdnad i boendet, för RgT utbildning och boende samt för Rgsär utbildning, boende och omvårdnad i boendet samt ansvaret för att anordna elevernas hemresor.

Den centrala delen av avtalet gäller *kommunens åtagande* enligt avtalet. Det är här viktigt att inte reglera det som redan är reglerat genom skollagen eller andra författningar. Mycket i enlighet med de förslag och det avtal SPSM redan har slutit (SPSM kallar detta för grundläggande krav) bör här ingå punkter som att den ansvariga huvudmannen åtar sig att

- bedriva anpassad utbildning för [aktuell målgrupp] i sin gymnasieskola/gymnasiesärskola i enlighet med lagar och övriga författningar,

- i sin gymnasieskola/gymnasiesärskola ta emot elever som enligt beslut av Nämnden för mottagande i specialskolan och till gymnasial utbildning för vissa ungdomar med funktionsnedsättning (nämnden) har rätt till utbildningen,
- erbjuda ett brett utbud av program för elever vid den riksrekryterande utbildningen; detta gäller även för elever vid Rgsär som har förutsättningar att gå på nationellt program,
- verka för att elever så långt möjligt integreras i den ordinarie utbildningsverksamheten,
- tillhandahålla habilitering i enlighet med lagar och övriga författningar, (avser RgRh)
- tillhandahålla boende och omvårdnad i boendet för elever som enligt beslut av nämnden har rätt att bo tillfälligt på studieorten; boendet ska erbjuda så hemlika förhållanden som möjligt; omvårdnadsinsatserna i boendet ska tillhandahållas i enlighet med lagar och övriga författningar; samma krav på säkerhet ska gälla oavsett boendeform, (avser RgRh respektive Rgsär)
- tillhandahålla boende under så hemlika förhållanden som möjligt för elever som har behov av tillfälligt boende på studieorten; samma krav på säkerhet ska gälla oavsett boendeform, (avser RgT)
- ha det övergripande ansvaret för att tillfälligt boende elever som nämnden tagit emot vid utbildningen erbjuds en så meningsfull fritid som möjligt,
- ansvara för att personalen inom respektive verksamhet har den kompetens som lagar och övriga bestämmelser samt som elevernas behov kräver; personal som arbetar med elever som helt eller delvis har behov av teckenspråk ska så långt möjligt kunna teckenspråk eller annars utbildas i teckenspråk,
- ha tillfredsställande försäkringsskydd för verksamheten,
- delta i regelbundna möten med SPSM, enskilt och tillsammans med övriga anordnande kommuner i syfte att utveckla verksamheten och öka likvärdigheten mellan de olika riksrekryterande verksamheterna,
- delta i arbetet med att identifiera behov av gemensam kompetensutveckling samt delta i kompetensutveckling med relevant personal,

- lämna det underlag för ekonomisk uppföljning och verksamhetsuppföljning som SPSM beslutar om efter samråd med de anordnande kommunerna,
- delta i arbetet med att utveckla och samråda om nyckeltal för uppföljningen av verksamheten,
- i samverkan med SPSM informera om verksamheten.

Det bör också framgå att kommunen får uppdra åt annan huvudman att utföra och ansvara för habilitering (RgRh), boende och omvårdnad i boendet (RgRh och RgsärT) respektive för boende (RgT).

Utredningen anser inte att avtalen bör innehålla detaljer som är föremål för utveckling, kan revideras relativt ofta eller är omfattande, t.ex. kvalitetsmått för uppföljningen av verksamheten. Avtalen bör i stället klargöra hur SPSM i samråd med de anordnande kommunerna tar fram och dokumenterar sådana nyckeltal för uppföljning och verksamhetsuppföljning. Det bör för tydlighetens skull skiljas på nyckeltal för utbildning, boende och eventuell omvårdnad i boendet samt habilitering.

Utredningen bedömer att behovet av att utveckla gemensamma nyckeltal för uppföljningen är stort. Vårt arbete med att belysa verksamheterna och att ta fram ekonomiska underlag har visat att många uppgifter har varit svåra att få fram, särskilt på ett enhetligt sätt. Att de riksrekryterande utbildningarna för elever med vissa funktionsnedsättningar så långt möjligt ska utgöra en integrerad del av de anordnande kommunernas gymnasieskola eller gymnasiesärskola innebär att uppgifter om elever, resultat och personal etc. redovisas till Skolverket som en del av kommunens övriga skolverksamhet. Åtagandet att ta emot elever i en riksrekryterande verksamhet innebär enligt vår uppfattning att uppgifter för ekonomisk uppföljning och verksamhetsuppföljning dessutom måste lämnas så att det går att följa upp just dessa verksamheter.

Avtalet bör vidare innehålla uppgifter om *giltighetstid*, inkl. villkor för uppsägning av avtalet. Utredningen har noterat att dagens avtal med Örebro kommun om Rgsär D/H kan sägas upp så sent som en månad före kommande bidragsår. Detta är naturligtvis en alldeles för kort uppsägningstid. I övriga avtal varierar uppsägningstiden mellan tio månader och ett år.

Slutligen bör avtalet innehålla uppgifter om *beräkning och utbetalning av statsbidraget*. Av den senare punkten bör framgå om bidraget består av en fast och rörlig del och i så fall vad den fasta delen avser att

täcka. Den fasta ersättningen (grundersättning) bör i första hand svara för den anordnande kommunens overheadkostnader för riksgymnasieverksamheten, t.ex. för ledning, administration och samordning av verksamheten (utbildning, ev. habilitering, boende och ev. omvårdnad i boendet). I detta ingår uppgiften att lämna uppgifter för ekonomisk uppföljning och verksamhetsuppföljning av verksamheten samt samverka med SPSM och övriga anordnande kommuner. För RgT kan här även ingå en ersättning för särskilda insatser för elever med dövblindhet. Den rörliga delen bör utgå från antalet elever i utbildning, eventuell habilitering respektive boende och eventuell omvårdnad i boendet. Utredningen har i kapitel 6 kommit till slutsatsen att vissa kommuner bör kunna kompenseras för de kostnader som uppstår på grund av att antalet elever vid den riksrekryterande utbildningen överstiger statistiskt förväntat i det fall det uppstår påtagliga extra kostnader för kommunen på grund av detta. Hur detta ska ske bör framgå här.

I denna del av avtalet bör också framgå om och hur statsbidraget ska indexuppräknas och hur eventuella överskott och underskott ska hanteras. I vissa delar kan säkert indexuppräknning tillämpas och vara till fördel. Samtidigt måste bidragen utgå från aktuella elevers behov. Det finns dessutom ett utrymme att effektivisera delar av verksamheten. I dessa fall bör bidraget prövas årligen tills en ny nivå på bidraget stabiliserats.

7.6 Utökad ansvar för SPSM

De förslag som lämnats ovan innebär ett väsentligt utökad ansvar för SPSM. Myndigheten får ansvar för merparten av statsbidragen till den riksrekryterande gymnasiala verksamheten. Dessutom får myndigheten ansvar för att sluta avtal med samtliga anordnande kommuner avseende såväl utbildning, eventuell habilitering som boende och eventuell omvårdnad i boendet.

Med detta utökade ansvar följer ansvar för att samordna verksamheten, att i samråd med de anordnande kommunerna utveckla uppföljningsinstrument för uppföljningen av både ekonomi och verksamhet för såväl utbildning, eventuell habilitering som boende och eventuell omvårdnad i boendet.

8 Statligt stöd till kommunala och fristående huvudmän

Utredningen ska beskriva det framtida behovet av andra typer av insatser inom utbildningsområdet och ta ställning till hur staten kan stödja gymnasieutbildning för aktuella målgrupper.

8.1 Kommunala och fristående alternativ

Det är angeläget att elever med funktionsnedsättning, liksom andra elever har möjlighet att välja skola. För flera av utredningens målgrupper bör de riksrekryterande utbildningarna utgöra alternativ till en anpassad utbildning som erbjuds av hemkommunen. För elever som är beroende av teckenspråk i undervisningen är den riksrekryterande utbildningen i många fall det enda alternativet. För andra grupper är utbildning inom kommunal eller fristående gymnasieskola den vanligaste lösningen. Generellt gäller att kunskapen om utbildningen för elever som tillhör utredningens målgrupper i kommunal eller fristående gymnasieskola eller gymnasiesärskola behöver förbättras.

8.1.1 Gymnasieutbildning för elever med svåra rörelsehinder

Som framgår av avsnitt 3.2 går mer än hälften av de elever som landstingens habiliteringar bedömt¹ tillhör målgruppen för de riksrekryterande gymnasieskolorna med Rh-anpassad utbildning inte på en sådan utbildning. Man borde kunna utgå från att det innebär att flertalet av dessa elever studerar i hemkommunens gymnasie-

¹ Sedan 2004 har Socialstyrelsens institut för särskilt utbildningsstöd (Sisus) och senare Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM) samlat in bedömningar från landstingets habiliteringar om hur många ungdomar födda vissa år som tillhör målgruppen.

skola eller i en annan kommunal eller fristående gymnasieskola. Utredningen har försökt att ta reda på hur det förhåller sig med detta, men funnit att det är synnerligen svårt att följa upp².

Kommunerna inte alltid medvetna om sina Rh-elever

Utredningen har kontaktat ett antal kommuner som enligt habiliteringarnas uppgifter ska ha flera elever med svåra rörelsehinder som inte får sin utbildning vid RgRh, men tillhör målgruppen, och funnit att kommunerna ofta inte känner till att de har mer än någon enstaka sådan elev i sin gymnasieskola. Det kan finnas olika förklaringar till detta.

Eleverna kan ha så begränsade behov att de inte föranleder speciella insatser som är kända av kommunens skoladministration. Om skolan är modern och handikappanpassad innebär inte en elev som är rullstolsburen en så stor praktisk eller ekonomisk utmaning att det behöver föranleda centrala beslut. Många av de elever det här är frågan om har dock omfattande behov av stöd och anpassning och bör därför vara kända för kommunen.

Det finns indikationer på att elever på grund av bland annat sina kognitiva svårigheter i vissa fall har tagits emot i gymnasieskolan i stället för i gymnasieskolan. Det kan uppfattas som en praktisk lösning eftersom gymnasieskolan ofta har andra elever med svåra rörelsehinder. Det kan också vara svårt att bedöma om en elev med kognitiva svårigheter tillhör gymnasieskolan målgrupp eller inte. Om eleven inte har en utvecklingsstörning är emellertid gymnasieskolan en felaktig placering som strider mot bestämmelserna och kan få livslånga konsekvenser för eleven.

De uppgifter som habiliteringarna lämnat har avsett elever som enligt deras uppfattning tillhör gymnasieskolan målgrupp, varför det är oroväckande att de inte går att hitta i kommunernas gymnasieskolor. Det går inte att utesluta att det finns enstaka elever i målgruppen som inte går i gymnasieskolan alls. Socialstyrelsen har i en rapport visat att i stort sett varannan ungdom i åldern 20–29 år som har insatser enligt Socialtjänstlagen (SoL)³ har grundskola som högsta avslutade utbildning. För samtliga ungdomar i åldersgruppen gäller det drygt var tionde. Detta innebär dock inte att hälften av ungdomarna i åldersgruppen med insatser enligt SoL inte har

² Uppgifterna från habiliteringarna går att hänföra till person.

³ Socialtjänstlag (1980:620).

gått i gymnasieskolan alls. Många har gått i gymnasieskolan utan att ha slutfört utbildningen.

Utredningen har även, med större framgång, följt upp ett begränsat antal elever via några av de tidigare uppgiftslämnarna vid landstingens habiliteringar. Av dessa uppgifter, som avser fyra kommuner, framgår att av nio elever saknas uppgift för en. Av övriga åtta går sju på nationellt program i gymnasieskolan och en går fortfarande i årskurs 9 i grundskolan och planeras för gymnasiesärskolan.

Varierande omfattning på habiliteringen

Landstingens habilitering har för flertalet av de åtta eleverna som utredningen följt upp hjälpt till med anpassningen av elevernas skollokaler. I övrigt varierar av olika orsaker mängden habilitering mellan eleverna. Flera av ungdomarna har habiliteringsinsatser av sjukgymnast, ortoped, arbetsterapeut och läkare samt stödjande och rådgivande insatser av kurator och psykolog. Några elever har stora behov av samtalsstöd med psykolog på grund av sin livssituation. I flera fall omfattar habiliteringen någon timme i veckan på skoltid och dessutom tid utanför skoltid.

Många elever vill emellertid inte gärna belasta skoltiden med habilitering eftersom det påverkar skolarbetet, och avstår därför från vissa insatser. En av eleverna tillgodoser visst behov av habilitering genom regelbundet idrottsutövande, men ersätter annan önskvärd regelbunden habilitering med en veckas intensivhabilitering om året. Habilitering i form av träning genomförs ofta av eleverna själva i vardagen och med hjälp av personlig assistent.

Personalen vid landstingens habiliteringar har uppfattningen att stödet till elevernas personliga utveckling och möjligheten att förbereda eleverna inför vuxenlivet är bättre vid RgRh än för elever som studerar hemma. Det är svårare att få till habiliteringsinsatser i grupp för elever som studerar hemma. Personalen menar att elever vid RgRh ges andra möjligheter att växa och får ett annat socialt liv än elever som går i hemkommunens gymnasieskola.

Regionala undervisningsgrupper

Regionala lösningar är ytterligare en möjlig lösning för att kunna erbjuda anpassade utbildningsalternativ för elever med svåra funktionsnedsättningar. Det går dessutom att ansöka om statsbidrag från Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM) för regionala undervisningsgrupper (se avsnitt 8.2.3).

För elever med svåra rörelsehinder finns en sådan regional gymnasieverksamhet vid Anders Ljungstedts gymnasium i Linköping. Innevarande läsår består verksamheten av tolv elever, varav hälften kommer från andra kommuner i Östergötlands län. Hälften av eleverna är integrerade i stor klass, medan hälften går i liten undervisningsgrupp. Ibland börjar eleverna i liten grupp för att sedan slussas ut. Studiernas längd varierar. Det är vanligt att elever läser tre och ett halvt eller fyra år. Skolan erbjuder främst utbildning på yrkesprogram eller på introduktionsprogram.

Målgruppen sammanfaller i allt väsentligt med den för RgRh. Flera elever har CP-skada, ryggmärgsbräck eller någon form av muskelsjukdom. Det finns flera elever med kommunikationssvårigheter, både bland de integrerade eleverna och bland dem i liten grupp. Exempelvis använder en integrerad elev Bliss⁴ för sin kommunikation. Eftersom verksamheten inte är styrd av en särskild lagstiftning anser man sig inte behöva precisera målgruppen närmare än att det handlar om en Rh-anpassad utbildning. Man har med något enstaka undantag inte heller haft behov av att tacka nej till någon elev. I det fallet hade eleven en annan funktionsnedsättning än verksamheten är avsedd för.

De elever som utredningen samtalat med i verksamheten uppskattar att utbildningen är Rh-anpassad och att de kan planera sin utbildning över längre tid än tre år. Eleverna tycker att de får en bra undervisning och hjälp samt pekar på att det alltid finns elevassistenter. Flera har besökt något eller några av de riksrekryterande utbildningarna innan de tog ställning till var de ville gå, men inte tyckt att det var något för dem. Eleverna har prioriterat att kunna bo hemma och kunna upprätthålla kontakten med familj och kamrater. Dagliga resor på i något fall upp emot en och en halv timme per dag avskräcker inte.

Det är möjligt för eleverna att få habilitering på skoltid. Det är dock elevernas hemhabilitering som ska svara för denna. Det finns

⁴ Bliss är ett system av symboler där ord och begrepp representeras av bilder i stället för av bokstäver.

en ambition att hitta en lösning där landstingets habilitering i Linköping ska svara för habiliteringen för samtliga elever i verksamheten. Det handlar ju om elever inom samma landsting. En sådan lösning skulle möjliggöra mer habilitering, vilket enligt personalen är önskvärt. Det skulle också möjliggöra habilitering i grupp, för att bättre kunna stödja eleverna att leva med sina funktionsnedsättningar och förbereda dem på vuxenlivet.

Hittills har 17 elever slutat vid den Rh-anpassade utbildningen i Linköping, sju med fullständiga betyg från gymnasieskolan. En elev har gått vidare till högskolan medan fyra har läst på folkhögskola, någon på komvux och någon på särvox. Som för elever från RgRh är det svårt för ungdomarna att etablera sig i arbetslivet. En elev har dock ett eget företag. Fem elever har fått någon form av praktik och två har fått någon annan form av arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Fyra elever är i daglig verksamhet.

Den Rh-anpassade verksamheten vid Anders Ljungstedts gymnasium kom till som en konsekvens av att föräldrar till elever som gick Rh-anpassad utbildning på grundskolan för drygt tio år sedan efterfrågade en liknande utbildning för sina ungdomar när de närmade sig gymnasieåldern. Kommunen investerade då i att bygga nya anpassade lokaler i Anders Ljungstedts gymnasium. Kostnaderna för utbildningen är jämförbara med kostnaderna för utbildningen vid RgRh och betalas, med undantag för ett mindre statsbidrag, av elevernas hemkommuner som också står för de dagliga resorna till och från skolan, en ofta stor utgift. Det statliga bidrag som verksamheten får, innevarande läsår 400 000 kronor (se avsnitt 8.2.3), bedöms av kommunen inte vara avgörande för att verksamheten ska upprätthållas.

8.1.2 Gymnasieutbildning för elever med dövhet, hörselskada eller språkstörning

Merparten av de ungdomar som har teckenspråk som undervisningsspråk väljer i dag den riksrekryterande gymnasieutbildningen RGD i Örebro. Det finns dock undantag. I Stockholmsregionen finns exempelvis flera elever som går helt integrerade med teckenspråkstolk. Erfarenhet pekar på att det kan vara svårt att få till en gemenskap med övriga elever i klassen. När det gäller studierna är det främst språken som blir problematiska eftersom eleverna inte kan läsa teckenspråk samt kurser i svenska för döva och engelska

för döva som gymnasiegemensamma ämnen. Utredningen har i kapitel 3 föreslagit att detta ska bli möjligt. Kostnaderna blir höga för en integrerad elev med dövhet eftersom det behövs två teckenspråkstolkare och ofta ytterligare ett stöd, till exempel för att föra anteckningar.

Merparten av elever med hörselskada eller grav språkstörning går i hemkommunens skola

När det gäller elever med hörselskada eller språkstörning som inte är beroende av teckenspråk går den absoluta merparten i hemkommunens gymnasieskola, inom dess samverkansområde eller i fristående gymnasieskola. Kunskapen om kvaliteten i utbildningen för dessa elever är begränsad. Utredningen kan dock konstatera att det många gånger finns brister i de både fysiska och pedagogiska anpassningar som görs för elever med hörselskada eller språkstörning. Ofta beror inte detta på bristande ambitioner, utan snarare på brister i kunskap och kompetens hos de ansvariga, och inte minst på bristande organisation.

Skolan känner ofta inte till att eleven har en hörselskada

Av en studie⁵ som nyligen genomförts av gymnasieutbildningen för elever med hörselskada i Stockholms stad framgår att det i dag saknas en överblick över målgruppen och att det inte görs någon uppföljning av varken elevernas skolresultat eller hälsa. Studien visar att flera omorganisationer inom det hörselpedagogiska stödet har fått konsekvenser. Kommunens hörselpedagogiska stöd ska sedan 2005 arbeta på uppdrag och finansieras av skolan. Hörselhabiliteringen ändrade samtidigt sina rutiner för hur de informerar om elevers hörselnedsättning och om elevens behov, vilket gör att det långt ifrån alltid är känt för skolan att eleven har en hörselnedsättning. Studien visar exempelvis att endast 29 av de 86 gymnasieelever som ingått i undersökningen har ett åtgärdsprogram och endast några få skolor har gjort akustikdämpande åtgärder. I en andra etapp ska nu projektet bakom studien ta fram ett förslag till

⁵ Utbildningsförvaltningen Stockholms stad (dnr.11-007/6093), *HUGIS Hörselskadade ungdomars gymnasiealternativ i Stockholm*, delrapport.

organisation av den gymnasiala utbildningen i Stockholms stad för elever med hörselskada/dövhet.

Det finns även exempel på hur kommuner genom att anpassa lokaler och genom att använda teknik kan erbjuda elever med hörselskada en anpassad undervisningsmiljö. Tysta klassrum där mikrofoner används och kombineras med högtalare skapar ofta en uppskattad miljö för samtliga elever i klassen, och även för lärarna.

Det saknas kunskap om gymnasieutbildningen för elever med grav språkstörning

Även när det gäller elever med grav språkstörning går merparten av eleverna i hemkommunens gymnasieskola. Vad utredningen har kunnat finna saknas det relevant kunskap om gymnasial utbildning för elevgruppen. Den forskning som finns är främst inriktad på språkstörningen som funktionsnedsättning samt på pedagogiska strategier för barn i förskolan och elever i grundskolans tidiga år⁶. Därutöver finns litteratur som beskriver situationen för enskilda elever⁷ och uppsatser om livssituationen för vuxna personer med språkstörning⁸. Sammantaget framgår att utbildningssituationen i mycket hög grad måste anpassas individuellt för elever med språkstörning. Det finns i litteraturen exempel på hur elever, föräldrar och skola har fått pröva sig fram till lösningar för just den enskilda eleven. Det kan handla om att en elev behövt mycket individuell undervisning som komplement till den i klassen, andra har behövt gå i liten undervisningsgrupp, etc. Utredningen bedömer att det finns ett stort behov av att utveckla goda pedagogiska miljöer i gymnasieskolan för elever med språkstörning.

Ett starkt intryck från de uppföljningar som gjorts av elevernas situation efter gymnasieskolan är att de ungdomar med språkstörning som har bött hemifrån på grund av sina studier många gånger har stärkts som individer, sannolikt som en följd både av att de fått en anpassad utbildning och av att ha gått i en grupp med andra elever med språkstörning. Samtidigt verkar det som att dessa ung-

⁶ *Möjligheter och hinder Rapportsamling om grav språkstörning* del I-V, SPSM (2010); i rapportsamlingen hänvisas i sin tur till både nationell och internationell forskning på området, t.ex. Bishop (1997), Nettelbladt & Salameh (red) (2007), Teveborg (2001).

⁷ Malena Sjöberg (Stockholm 2007), *Ibland låtsas jag att jag förstår En bok om elever med språkstörning*.

⁸ Examensarbeten på D-nivå vid Institutionen för klinisk vetenskap, intervention och teknik: Maria Carlsson Törnqvist och Sofia Thulin vårterminen 2007; Emilia Hedvall vårterminen 2009 och Evelina Hägglund och Agnes Klareskog vårterminen 2009.

domar blir ensammare och mer utlämnade till sin familj när de är tillbaka i sin hemkommun än de elever som gått i gymnasieskola på hemorten. Den optimala lösningen bör således vara en anpassad utbildning i anslutning till hemmiljön.

Regionala undervisningsgrupper⁹

Även för elever med hörselnedsättning finns exempel på en regional verksamhet. Vid Katrinelundsgymnasiet i Göteborg erbjuds en anpassad lärmiljö i en av Göteborgs kommuns större gymnasieskolor. Skolan erbjuder enligt skolans webbsida utbildning på naturvetenskapsprogrammet, samhällsvetenskapsprogrammet, vård- och omsorgsprogrammet och på introduktionsprogram/individuellt program. Den samverkar dessutom med grannskolor för att kunna ge eleverna fler valmöjligheter. Skolan har ljudsanerade klassrum med hörselteknisk utrustning, specialutbildade lärare och undervisning i små grupper på högst åtta elever. Eleverna kan få hjälp av specialpedagog, talpedagog och stödlärare.

Innevarande läsår går 23 elever på Katrinelunds hörselgymnasieutbildning. Fem av dessa kommer från Kannebäcksskolan, en kommunal skola för elever med hörselnedsättning, dövhet eller språkstörning. Resten av eleverna har gått integrerade under sin grundskoletid. Måluppfyllelsen varierar mycket från år till år. Läsåret 2010/11 varierade den genomsnittliga betygspoängen från 10,5 till 18,3, men det fanns även elever som inte fick slutbetyg.

För elever med grav språkstörning finns inga kända regionala undervisningsgrupper på gymnasienivå.

8.1.3 Gymnasiesärskoleutbildning för elever med utvecklingsstörning i kombination med ytterligare funktionsnedsättning

Gymnasiesärskolan ska generellt sett ha kompetens att ta emot elever med utvecklingsstörning i kombination med ytterligare funktionsnedsättningar. Det är till exempel vanligt att elever i gymnasiesärskolan behöver olika former av alternativ kommunikation.

⁹ Uppgifterna är hämtade från skolans webbsida och från Utbildningsförvaltningen Stockholms stad (dnr.11-007/6093), *HUGIS Hörselskadade ungdomars gymnasialternativ i Stockholm*, delrapport.

Undervisning på svenskt teckenspråk är däremot mer ovanligt och förekommer främst vid Rgsär D/H i Örebro.

Läsåret 2010/11 fanns det 272 gymnasiesärskolor i 176 kommuner. Långt ifrån alla dessa kan dock erbjuda en anpassad utbildning för elever med utvecklingsstörning i kombination med ytterligare funktionsnedsättningar. Många erbjuder utbildning på endast ett eller ett par program. Det är också vanligt att verksamheten omfattar endast ett fåtal elever. Samverkan mellan kommuner är därför en nödvändighet inom gymnasiesärskolan, särskilt för elever med komplexa behov till följd av ytterligare funktionsnedsättningar.

Regionala undervisningsgrupper

Innevarande läsår finns två regionala undervisningsgrupper inom gymnasiesärskolan för elever med utvecklingsstörning som erhåller visst statligt verksamhetsbidrag (se avsnitt 8.2.3). Den ena är Parkskolan i Malmö kommun som tar emot elever som utöver sin utvecklingsstörning har olika ytterligare funktionsnedsättningar. En del av verksamheten består av elever med rörelsehinder och kommunikationssvårigheter. Tre elever använder Bliss¹⁰ och fyra använder tecken eller alternativ kommunikation. I ytterligare en grupp tar man emot elever med utvecklingsstörning och autism. Utöver elever från Malmö tas även emot elever från några omgivande kommuner.

Även i Stockholm finns regionala undervisningsgrupper för elever med utvecklingsstörning i kombination med svåra rörelsehinder och/eller autism. Verksamheten ligger i anslutning den riksrekryterande gymnasieutbildningen för elever med svåra rörelsehinder. Utöver elever från Stockholm tas även emot elever från några omgivande kommuner.

¹⁰ Bliss är ett system av symboler där ord och begrepp representeras av bilder i stället för av bokstäver.

8.2 Förslag om utvecklat statligt stöd till kommunala och fristående skolhuvudmän

Dagens statliga stöd för utbildningen av elever med funktionsnedsättningar är betydande och organisationen för detta omfattade. Det består bland annat av specialpedagogiskt stöd från Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM) samt vissa verksamhetsbidrag från den så kallade SIS-anslaget, ett statsbidrag för särskilda insatser på skolområdet. Trots att stödet är omfattande finns utrymme för förbättringar vad gäller insatserna på gymnasial nivå för att elever som tillhör de aktuella målgrupperna ska kunna erbjudas en anpassad utbildning av hög kvalitet i den kommunala eller fristående gymnasieskolan eller gymnasiesärskolan.

En elev som tillhör någon av målgrupperna för de riksrekryterande gymnasiala utbildningarna ska kunna välja att studera i eller i anslutning till hemkommunen om hon eller han önskar det. Det ska till exempel inte finnas ekonomiska incitament för hemkommunen att verka för att eleven ska välja ett riksrekryterande alternativ. Det är ett av skälen bakom att utredningen i kapitel 6 har lämnat förslag till att hemkommunen i princip ska stå för elevernas utbildningskostnader, även då de går på en riksrekryterande utbildning.

Det behövs kunskap och kompetens hos den mottagande skolan och i många fall också fysiska anpassningar av skolmiljön för elever som tillhör någon av de föreslagna målgrupperna. Det gäller även om en elev har en hörselskada eller grav språkstörning som inte berättigar till riksgymnasieutbildning. Det är enligt utredningens uppfattning av stor vikt att skolhuvudmännen får stöd för att klara uppdraget erbjuda en anpassad utbildning i en anpassad utbildningsmiljö.

8.2.1 Förstärkt och förlängd tidsbegränsad satsning

Utredningens förslag: Den tidsbegränsade nationella samordnare som föreslås i utredningens delbetänkande för 2012 – 2014 ges ett utvidgat uppdrag att omfatta utbildning även i gymnasieskolan och gymnasiesärskolan för elever med svåra rörelsehinder, dövhet, hörselskada, dövblindhet och grav språkstörning. Ytterligare medel föreslås med 137 miljoner kronor för perioden 2014 – 2016. I satsningen ska ingå

- ett statsbidrag på totalt 30 miljoner kronor med krav på medfinansiering för kvalitetshöjande åtgärder inom gymnasieskolan och gymnasiesärskolan, t.ex. personalförstärkningar, kompetenshöjande åtgärder, utveckling av pedagogiska metoder, etc; kvalitetshöjande insatser som syftar till en ökad samverkan mellan skola och habilitering bör prioriteras,
- ett statsbidrag på totalt 9 miljoner kronor för fortbildning i teckenspråk på akademisk nivå för lärare i gymnasieskolan och gymnasiesärskolan med grundläggande kunskaper i ämnet samt
- ett statsbidrag på totalt 90 miljoner kronor för att stödja etableringen av lokala eller regionala anpassade undervisningsmiljöer i gymnasieskolan och gymnasiesärskolan för elever med svåra rörelsehinder, dövhet, hörselskada, dövblindhet och grav språkstörning; i uppdraget ska ingå att identifiera lämpliga orter och lämpliga skolhuvudmän, att aktivt verka för att verksamhet etableras samt att fastställa kvalitetskrav.

Delbetänkandets förslag

I utredningens delbetänkande¹¹ föreslås att regeringen ska tillsätta en tidsbegränsad nationell samordnare som under 2012–2014 ska stödja kommunala enskilda och statliga skolhuvudmän som bedriver utbildning för elever med dövhet eller hörselskada och elever med språkstörning i behov av teckenspråk. Enligt utredningens förslag ska uppdraget omfatta

- statsbidrag till kvalitetshöjande åtgärder,
- fortbildning i teckenspråk på akademisk nivå för pedagoger med grundläggande kunskaper i teckenspråk, samt
- statsbidrag för att stimulera nya eller utvidga befintliga anpassade undervisningsmiljöer för elever med dövhet eller hörselskada.

Enligt utredningen tydliggör en tidsbegränsad satsning, i stället för en permanent lösning, att det är hemkommunerna som har det primära ansvaret. Satsningen bör genomföras i samarbete med SPSM och bland annat leda till en ökad kännedom om det statliga stöd som finns. Utredningen övervägde att föreslå att SPSM skulle ansvara för satsningen men förordade lösningen med en kommitté, huvudsakligen för att SPSM är huvudman för specialskolan. För-

¹¹ SOU 2011:30 *Med rätt att välja – flexibel utbildning för elever som tillhör specialskolans målgrupp*, s. 231 ff.

slaget avsåg insatser inom den obligatoriska skolan om totalt 140 miljoner kronor fördelade på tre år, varav 100 miljoner för kvalitetshöjande åtgärder.

Med utgångspunkt i detta förslag aviserade regeringen i budgetpropositionen för 2012 sin avsikt att genomföra en tidsbegränsad satsning för att förbättra måluppfyllelsen för elever i behov av teckenspråk. Regeringen föreslår att anslaget för särskilda insatser på skolområdet ska ökas med 17 miljoner kronor under 2012 och med 37 miljoner kronor för 2013 och 2014, totalt 91 miljoner kronor över tre år, för en särskild satsning i syfte att stärka förutsättningarna för samtliga skolhuvudmän att nå ökad måluppfyllelse för elever med vissa funktionsnedsättningar. Formuleringen ger således utrymme för en vidare målgrupp än elever med behov av teckenspråk.

Förslag till utvidgad satsning

Utredningen anser att det finns behov av kraftfulla tidsbegränsade satsningar även när det gäller utbildningen för ungdomar med vissa funktionsnedsättningar på gymnasial nivå. Vi föreslår därför att uppdraget för den tidsbegränsade nationella samordnaren som föreslås i utredningens delbetänkande för 2012 – 2014 ska ges ett utvidgat uppdrag. Förslaget innebär att uppdraget även ska omfatta utbildning i gymnasieskolan och i gymnasiesärskolan. Dessutom ska målgruppen vidgas och vara elever med svåra rörelsehinder, dövhet, hörselskada, dövblindhet eller grav språkstörning. Med tanke på det utvidgade uppdraget föreslås att ytterligare medel tillförs med 137 miljoner kronor under tre år samt att uppdraget för den gymnasiala utbildningen ska pågå under perioden 2014 – 2016, varav 8 miljoner till samordarens kansli. Samordnaren bör även i denna del genomföra uppdraget i nära samarbete med SPSM och detta bör bland annat leda till en ökad kännedom om det statliga stödet.

Kvalitetshöjande åtgärder

I delbetänkandet föreslås ett tidsbegränsat statsbidrag med krav på medfinansiering för kvalitetshöjande åtgärder, t.ex. personalförstärkningar, kompetenshöjande åtgärder, utveckling av pedagogiska metoder, etc.

Utredningen föreslår att denna satsning vidgas till att omfatta utbildning i gymnasieskolan och gymnasiesärskolan för elever med svåra rörelsehinder, dövhet, hörselskada, dövblindhet och grav språkstörning. Liksom för den obligatoriska nivån är det viktigt att bidraget går till verksamhet som syftar till en långsiktig och stabil utveckling. Ansökan bör bedömas och fördelas av den nationella samordnaren utifrån särskilda kriterier, t.ex. antalet elever i målgruppen och en bedömning av att insatserna främjar måluppfyllelsen för berörda elever. Det är dessutom viktigt att bidraget förstärker pågående verksamhet och inte leder till ett kortsiktigt projekt. Därför föreslås krav på medfinansiering.

För flera av målgrupperna är det en stor fördel om skola och habilitering kan samverka så att eleverna kan få del av habilitering i anslutning till utbildningen, och till och med under skoldagen. Habilitering i grupp är många gånger eftersträvansvärt, särskilt vad gäller frågor som har att göra med ungdomarnas relation till sin funktionsnedsättning och deras vuxenblivande. Kvalitetshöjande insatser som syftar till en ökad samverkan mellan skola och habilitering bör därför prioriteras. Erfarenheterna av detta bör sedan kunna generaliseras. Eventuellt kan SPSM i ett senare skede, och mot bakgrund av dessa erfarenheter, ges ett mer permanent uppdrag att stimulera samverkan mellan skola och habilitering för elever med svåra funktionsnedsättningar.

Fortbildning i teckenspråk

För att förbättra måluppfyllelsen för elever i behov av teckenspråk i gymnasieskolan och gymnasiesärskolan föreslår vi också att den satsning på fortbildning i teckenspråk som föreslogs i delbetänkandet ska omfatta även lärare i gymnasieskolan och gymnasiesärskolan och att den förlängs till och med 2016. Lärarnas teckenspråkskompetens är helt avgörande för att elever som behöver teckenspråk ska ha möjlighet att tillgodogöra sig undervisningen. Det handlar inte endast om en generell teckenspråkskompetens utan också om kompetensen att undervisa i olika ämnen.

Satsningen ska innebära utbildning på akademisk nivå för lärare med grundläggande kunskaper i teckenspråk och rikta sig till lärare såväl vid de riksrekryterande utbildningarna som vid andra gymnasieskolor och gymnasiesärskolor som bedriver undervisning på teckenspråk. Satsningen bör omfatta minst 15 högskolepoäng.

Statsbidrag för att stimulera etablering av anpassade undervisningsmiljöer

Så långt möjligt ska elever med funktionsnedsättning få sin utbildning inom ramen för den ordinarie skolan. Skolverket menar i en rapport¹² till regeringen att i de fall det finns behov av särskilda lösningar och individuell anpassning ska dessa utformas med hög kvalitet och utifrån väl underbyggda underlag. Samtidigt konstateras att för vissa elever kan sådan organisering som särskild undervisningsgrupp och särskilt inriktad fristående skola medföra en bättre skolsituation, men att det innebär att förekomsten av sådana lösningar tyder på att skolan inte lyckats göra verksamheten tillgänglig för alla elever.

Det är mot denna bakgrund något av ett dilemma att föreslå en offensiv statlig satsning på vad som kan betraktas som särlösningar för elever som tillhör utredningens målgrupper. Utredningen föreslår trots detta ett tidsbegränsat statsbidrag för att stödja etableringen av lokala eller regionala anpassade undervisningsmiljöer för elever med svåra rörelsehinder, dövhet, hörselskada, dövblindhet och grav språkstörning. Att det för dessa grupper finns riksrekryterande gymnasial utbildning gör det tydligt att eleverna har behov som gymnasieskolan i många fall har svårt att möta. Att vi dessutom föreslår förtydliganden av målgrupperna elever med hörselskada och elever med språkstörning gör att det blir än viktigare att erbjuda alternativ till riksgymnasieutbildningen för dessa elever.

Utredningen är av uppfattningen att det finns förhållandevis stora grupper elever med hörselskada respektive grav språkstörning som i dag inte får sina behov av anpassad utbildning tillgodosedda. Vi menar att en kraftfull men tidsbegränsad satsning på att stödja etableringen av anpassade utbildningsmiljöer kan bidra till att eleverna får tillgång en utbildning av hög kvalitet i sin hemkommun eller inom dess närområde och således kommer ha möjlighet att bo kvar i sin hemmiljö.

Bidrag föreslås i första hand utgå till etableringskostnader, t.ex. att bygga eller fysiskt anpassa lokaler, att rekrytera och kompetensutveckla personal, etc. Bidraget ska kunna utgå till lokal verksamhet eller verksamhet med regional upptagning. I uppdraget ska ingå att med utgångspunkt i behoven identifiera orter där det är lämpligt att etablera sådana regionala verksamheter, identifiera

¹² Skolverket (dnr. 2010:420) *Förslag på delmål samt struktur för uppföljning inför en handikappolitisk strategi.*

lämpliga skolhuvudmän och aktivt verka för att verksamhet etableras. Samordnaren bör utifrån tydliga kriterier kunna fördela det särskilda stimulansbidraget. Kriterierna bör omfatta krav på tillgänglighet, personalens kompetens samt där det är relevant tillgång till teckenspråkskompetens och stöd för talspråksutveckling.

Vidare bör verksamheten så långt möjligt integreras med ordinarie gymnasieskola eller gymnasiesärskola. Det är således inte avsikten att oreflekterat etablera särskilda undervisningsgrupper. Liksom vid de riksrekryterande gymnasiala utbildningarna är det viktiga att erbjuda eleverna en flexibel, anpassad utbildningsmiljö med kunskap och kompetens om utbildningen av elever i aktuell målgrupp. Etableringen av sådana utbildningsmiljöer kan också bidra till att sprida kunskap till andra skolor.

8.2.2 Aktivare roll för Specialpedagogiska skolmyndigheten

Utredningens förslag: SPSM tillförs medel för att förstärka de nationella utvecklingsinsatserna inom området, främst avseende undervisning i språk för elever som använder teckenspråk samt för utbildningen i gymnasieskolan av elever med svåra rörelsehinder i kombination med ytterligare funktionsnedsättningar och för elever med grav språkstörning. Statskontoret föreslås få i uppdrag att undersöka förutsättningarna att effektivisera verksamheten i syfte att frigöra ytterligare resurser för utvecklingsinsatser.

Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM) ska verka för att alla barn, elever och vuxenstuderande med funktionsnedsättning får tillgång till en likvärdig utbildning och annan verksamhet av god kvalitet i en trygg miljö. Myndigheten ska bidra till goda förutsättningar för barnens utveckling och lärande samt till förbättrade kunskapsresultat. SPSM ansvarar för specialpedagogiskt stöd samt för utbildning i specialskolan m.m.¹³

När det gäller specialpedagogiskt stöd ska SPSM enligt sin instruktion ge råd och stöd till skolhuvudmännen. Myndigheten ska därvid anordna och medverka i kompetensutveckling, bedriva och medverka i specialpedagogiskt utvecklingsarbete samt sammanställa och sprida kunskap om resultat av forskning som är rele-

¹³ 1 § förordning (2011:130) med instruktion för Specialpedagogiska skolmyndigheten.

vant för det specialpedagogiska området. För vissa målgrupper ska myndigheten dessutom erbjuda specialpedagogisk utredning inom resurscenter för barn och ungdomar. I verksamheten vid ett resurscenter ska det ingå att informera och utbilda lärare, annan personal samt vårdnadshavare. Myndigheten har även uppdraget att informera om läromedel för funktionsnedsatta samt får vid behov utveckla, anpassa, framställa och distribuera sådana läromedel. Slutligen ska myndigheten sprida information till och aktivt arbeta för att göra sin verksamhet känd för berörda huvudmän, deras personal, elever, andra studerande och vårdnadshavare.¹⁴

Det behövs ökad aktivitet på alla nivåer

Utredningen har kunnat konstatera att olika aktörer, på olika nivåer i systemet, under senare år ser ut att ha fått en roll som i mycket handlar om att erbjuda stöd i de fall en huvudman eller skola efterfrågar sådant stöd. Problemet är dock att få skolor och huvudmän har den beställarkompetens som behövs för att veta vilket stöd man ska efterfråga. Det framgår till exempel av den rapport¹⁵ från Stockholms kommun som refereras ovan. För de 86 elever som omfattas av studien har få i personalen haft någon form av stöd. Endast för sex elever har personalen haft kontakt med kommunens hörselpedagog, för sju har lärare deltagit i arrangemang av landstingets hörselhabilitering och för fem elever har hörselhabiliteringens hörselingsjör konsulterats. Totalt har en lärare och två andra ur personalen deltagit i kurser anordnade av SPSM. Myndigheten har enligt studiens resultat inte konsulterats eller svarat för rådgivning för någon av de 86 eleverna.

Utredningen finner det oroande att såväl kommunen, landstinget som staten i detta exempel är så frånvarande. Vår bedömning är dock att den bild som studien ger är generell när det gäller ungdomar som har funktionsnedsättningar som inte är så uppenbara för mottagande skola. Bland utredningens målgrupper gäller det bland annat elever med hörselskada och elever med grav språkstörning. Det behövs ett mer aktivt förhållningssätt på samtliga nivåer, dvs. i kommunen, från landstingens habiliteringar samt från staten.

¹⁴ 3, 5 och 6 §§ förordning (2011:130) med instruktion för Specialpedagogiska skolmyndigheten.

¹⁵ Stockholms stad (dnr.11-007/6093), *HUGIS Hörselskadade ungdomars gymnasiealternativ i Stockholm*, delrapport.

Eftersom skolan är ett kommunalt ansvar ska staten inte ta över kommunens ansvar för specialpedagogiskt stöd i den egna organisationen. Utredningen bedömer att det trots detta finns ett utrymme för och ett behov av en mer aktiv roll för SPSM än i dag. Skolhuvudmännen bör stödjas att själva utveckla strategier för att identifiera specialpedagogiska behov och för att kunna möta dessa behov. Vi föreslår därför att myndigheten ska tillföras medel för att förstärka de nationella utvecklingsinsatserna inom området. Denna satsning bör vara långsiktig, men bör kortsiktigt kunna samverka med de lokala utvecklingsinsatser som kommer till stånd genom den tillfälliga satsning som redan föreslagits.

Angelägna utvecklingsområden för nationella utvecklingsinsatser är undervisningen i språk, särskilt engelska för elever som använder teckenspråk. Det finns dessutom behov att utveckla metoder för att nå elever utanför RgT med utbildning i svenskt teckenspråk, svenska för teckenspråkiga och engelska för teckenspråkiga. Det finns vidare behov av att utveckla utbildningen i gymnasieskolan av elever med svåra rörelsehinder i kombination med ytterligare funktionsnedsättningar samt för elever med grav språkstörning. Det gäller främst för elever med kognitiva svårigheter, elever med bristande arbetsminne etc.

Utredningen föreslår initialt att merparten av de 12 miljoner kronor som beräknas frigöras till följd av utredningens andra förslag ska avsättas för detta ändamål. Utredningen bedömer dock att det är möjligt att omdisponera ytterligare medel inom SPSM och föreslår att Statskontoret ska ges i uppdrag att undersöka förutsättningarna att effektivisera verksamheten i syfte att frigöra ytterligare resurser för utvecklingsinsatser. Förslaget knyter an till det förslag som redan lämnats i delbetänkandet om att Statskontoret ska ges i uppdrag att analysera kostnadseffektiviteten inom den statliga specialskolan, en verksamhet inom SPSM.

Som del av utvecklingsarbetet bör SPSM undersöka möjligheten att göra den kunskap som finns inom bland annat de riksrekryterande verksamheterna tillgänglig för andra skolhuvudmän och andra elever. Vid RgRh finns både kunskap om målgruppen och deras behov i skolan och om hur utbildning och habilitering kan samverka för elevernas bästa. Vid RgT finns kompetens i att undervisa på gymnasienivå i svenskt teckenspråk, svenska för teckenspråkiga och engelska för teckenspråkiga, en kompetens som bör göras tillgänglig även för elever i målgruppen som inte går på RgT. Lärare från lokala och regionala verksamheter kan exempelvis ges

möjlighet att ta del av verksamheten som ett led i sin kompetensutveckling. Vad gäller undervisning för elever som tillhör RgT:s målgrupp kan även distansundervisning övervägas i språken.

8.2.3 SIS-anlaget bör ses över

Utredningens bedömning: Den del av det så kallade SIS-anlaget som avser insatser av regional art bör ses över. Statliga bidrag ska utgå först efter en prövning av om verksamheten verkligen tillför en anpassad verksamhet av hög kvalitet som så långt möjligt är inkluderad i den ordinarie utbildningsmiljön. Huvudsyftet bör vara att bidra till anpassade utbildningsmiljöer där kunskap och kompetens kan utvecklas.

En huvudman inom skolväsendet kan få statsbidrag till kostnader för insatser av regional art som huvudmannen vidtar för

1. elever med funktionsnedsättning eller andra särskilda behov i grundskolan och gymnasieskolan,
2. elever med flera funktionsnedsättningar i grundsärskolan och gymnasiesärskolan, och
3. elever i grundskolan för vilka särskild undervisning anordnas på ett sjukhus eller motsvarade institution.¹⁶

De båda första punkterna är tillämpliga för gymnasieutbildning och gymnasiesärskoleutbildning som är aktuell i detta betänkande. Med insatser av regional art avses samordnade utbildningsinsatser för elever med funktionsnedsättning eller med andra särskilda behov, som i stor utsträckning kommer även sådana elever till del vilka har en annan hemkommun än där utbildningen bedrivs¹⁷. Bidrag kan tilldelas för merkostnader för undervisningen och för kostnader för elevhälsa och andra elevstödande åtgärder, om kostnaderna är särskilt stora¹⁸. Specialpedagogiska skolmyndigheten beslutar om fördelningen av de medel regeringen anvisar¹⁹.

¹⁶ 1 § förordning (1991:931) om statsbidrag till särskilda insatser på skolområdet.

¹⁷ 2 §, andra strecksatsen förordning (1991:931) om statsbidrag till särskilda insatser på skolområdet.

¹⁸ 4 § förordning (1991:931) om statsbidrag till särskilda insatser på skolområdet.

¹⁹ 3 § förordning (1991:931) om statsbidrag till särskilda insatser på skolområdet.

Enligt SPSM:s regleringsbrev för 2011²⁰ får myndigheten utöver de syften som anges ovan även använda medel från anslagsposten för utvecklingsprojekt och analyser som syftar till att utveckla lärandemiljön för elever med funktionsnedsättning. Av knappt 122 miljoner kronor i förbrukat anslag 2010 gick enligt SPSM:s årsredovisning²¹ för 2010 45 miljoner till regionala undervisningsgrupper.

Av 72 beviljade ansökningar 2011 har nio koppling till gymnasial verksamhet för någon av de målgrupper som omfattas av utredningen. Fyra av dessa handlar om stöd till regionala undervisningsgrupper. Göteborgs stad har fått drygt en miljon kronor beviljade för verksamheten för elever med hörselnedsättning vid Katrinelundsgymnasiet och Linköpings kommun har beviljats 400 000 kronor för verksamheten vid Anders Ljungstedts gymnasium för elever med rörelsehinder. Vidare har Malmö stad beviljats knappt 245 000 kronor för verksamhet vid Parkskolan och Stockholms stad beviljats 760 000 kronor för verksamhet vid Stockholms Rh-gymnasium, i båda fallen för elever med utvecklingsstörning i kombination med ytterligare funktionsnedsättningar.

Enligt SPSM bestäms storleken på bidraget till regionala undervisningsgrupper med hänsyn till faktorer som elever från egen kommun, elever från annan kommun, skolform och om det finns särskilt kostnadskrävande behandlingsinsatser (gäller elever med rörelsehinder). År 2011 var schablonbeloppen för gymnasieskolan och gymnasiesärskolan 20 000 kronor för en elev från egen kommun och 45 000 kronor för en elev från annan kommun. För gymnasieskola eller gymnasiesärskola med särskilt kostnadskrävande behandlingsinsatser, dvs. Rh-anpassad utbildning, var schablonbeloppen 35 000 kronor för elev från egen kommun och 75 000 kronor för elev från annan kommun.

SPSM aviserar i årsredovisningen för 2010 att myndigheten avsåg att ta upp frågan om en översyn av förordningen (1991:931) om statsbidrag till särskilda insatser på skolområdet. SPSM menar att formuleringarna i förordningen inte är ändamålsenliga med hänsyn till bland annat hanteringen av bidrag till regionala insatser och till utvecklingsprojekt. SPSM har i juni 2011 tillskrivit Utbildningsdepartementet bland annat med förslag till att förordningen ska gälla för utbildning från förskola till och med den kommunala

²⁰ U2011/3825/S.

²¹ Specialpedagogiska skolmyndigheten, *Årsredovisning 2010*.

vuxenutbildningen (komvux, sfi och sÄrvux), inte som nu endast grundskola, sÄrskola och gymnasieskola.

Utredningen bedömer att de bidrag som lämnas för regionala undervisningsgrupper i flera fall är så låga att de knappast avgör om de aktuella verksamheterna kommer till stånd eller inte. Det kan därför ifrågasättas om det är kostnadseffektivt att fördela så små belopp per elev. Utredningen anser användningen av åtminstone denna del av det så kallade SIS-anslaget bör ses över. Även om det ligger utanför utredningen mandat att föreslå en fullständig översyn av syftet med SIS-anslaget finns mycket som talar för att det vore befogat med en sådan mer genomgripande översyn.

Vid en översyn av bidragen till regionala insatser är enligt utredningen inte självklart om slutsatsen av detta bör vara att avveckla bidraget eller att i stället förstärka det. Om bidraget avvecklas i denna form skulle medlen på sikt i stället kunna användas för mer kraftfulla och tillfälliga insatser för att bidra till nyetablering av anpassade utbildningsmiljöer lokalt och regionalt, på motsvarande sätt som nu föreslås inom ramen för den tidsbegränsade satsningen. Oberoende av vilket anser utredningen att statliga bidrag ska utgå först efter en prövning av om verksamheten verkligen tillför en anpassad verksamhet av hög kvalitet som så långt möjligt är integrerad i den ordinarie utbildningsmiljön. Det bör inte vara ett huvudsyfte att bidra till särskilda undervisningsgrupper. Det bör snarare vara att bidra till anpassade utbildningsmiljöer där kunskap och kompetens kan utvecklas.

9 Konsekvenser av förslagen

9.1 Ekonomiska konsekvenser

Utredningens förslag innebär en ökad renodling av det finansiella ansvaret för den riksrekryterande gymnasiala utbildningen för ungdomar med vissa funktionsnedsättningar. Hemkommunen föreslås få ansvar att finansiera utbildningen, landstinget att finansiera habiliteringen och staten att finansiera hemresor för tillfälligt boende elever. Staten föreslås också svara för merkostnaderna för boende och eventuell omvårdnad i boendet, dock med viss finansiering från hemkommunen. Huvudprincipen är att hemkommunen ska svara för elevernas dagliga resor. Ett visst statligt åtagande kvarstår dock. Vidare föreslås att staten ska svara för vissa overheadkostnader för exempelvis för ledning, administration och samordning, kompensation för påtagliga extra kostnader på grund av överrepresentation av elever i verksamheten från den anordnande kommunen samt ett särskilt bidrag för elever med dövblindhet.

Statens föreslås dessutom svara för tidsbegränsade och permanenta satsningar för att stödja skolhuvudmännen att erbjuda en utbildning av hög kvalitet för elever med de aktuella funktionsnedsättningarna som inte deltar i en riksrekryterande gymnasial utbildning.

9.1.1 Kostnadskonsekvenser för den riksrekryterande utbildningen

Utredningens förslag innebär minskade totala kostnader med 11 miljoner kronor. Förslagen innebär också en omfördelning mellan olika huvudmän.

För kommuner och landsting

Fullt genomfört beräknas utredningens förslag och bedömningar leda till ökade kostnader för kommuner och landsting med 116 miljoner kronor (se tabell 9.1).

Tabell 9.1 Kostnadskonsekvenser för kommuner och landsting, miljoner kronor

	Belopp	Kommentar
Utbildning	166	
– RgRh	47	
– RgT	107	Varav 24 mnkr för elever i hemkommunen till följd av förtydligad målgrupp som får genomslag successivt.
– RgsärT	12	
Habilitering	20	
– RgRh	20	
Elevboende	- 10	
– RgRh	- 9	Minskad interkommunal ersättning.
– RgT	- 1	Minskade kostnader för inackorderingsbidrag till följd av förtydligad målgrupp. Denna får genomslag successivt.
– RgsärT	–	Effekten för avgifterna för kost och logi oklar. Små belopp.
Hemresor	- 1	
– RgsärT	- 1	Till följd av att staten tar över finansieringsansvaret.
TOTALT - brutto	175	
OH m.m.	- 34	Beräknad statlig ersättning till anordnande kommuner för OH med 8 procent på de totala kostnaderna.
Beräknade merkostnader	- 25	8 mnkr för statlig ersättning för vissa merkostnader för RgRh, 15 mnkr för RgT och 2 mnkr för RgsärT ¹ .
TOTALT - netto	116	

1) Avser uppskattad ersättning för extra kostnader till följd av att antalet elever överstiger statistiskt förväntat.

Effekterna av förtydligad målgrupp vid RgT uppstår successivt. För utbildningen utgår dock utredningen från att de ökade kostnaderna för kommunerna uppstår oberoende av om elevgruppen studerar vid RgT eller i hemkommunen. De minskade utgifterna för inackorderingsbidrag uppstår dock successivt över fyra år.

Staten

Fullt genomfört beräknas utredningens förslag och bedömningar leda till minskade kostnader för staten med 128 miljoner kronor (se tabell 9.2).

Tabell 9.2 Kostnadskonsekvenser för staten, miljoner kronor

	Belopp	Kommentar
Utbildning	- 166	
– RgRh	- 47	
– RgT	- 107	
– RgsärT	- 12	
Habilitering	- 20	
– RgRh	- 20	
Elevboende	- 2	
– RgRh	9	Ersättning från staten i stället för interkommunal ersättning.
– RgT	- 7	Minskade kostnader till följd av förtydligad målgrupp. Denna får genomslag successivt över fyra år.
– RgRh/RgT	- 4	Minskad ersättning till följd av att elevavgifter för kost inte ska finansieras av staten.
– RgsärT	–	Effekten för avgifterna för kost och logi oklar. Små belopp.
Hemresor	1	
– RgsärT	1	Till följd av att staten tar över finansieringsansvaret.
TOTALT - brutto	- 187	
OH m.m.	34	Beräknad statlig ersättning till anordnande kommuner för OH med 8 procent på de totala kostnaderna.
Beräknade merkostnader	25	Beräknad statlig ersättning för merkostnader med 8 mnkr för statlig ersättning för vissa merkostnader för RgRh, 15 mnkr för RgT och 2 mnkr för RgsärT ¹ .
TOTALT - netto	- 128	

1) Avser uppskattad ersättning för extra kostnader till följd av att antalet elever överstiger statistiskt förväntat.

De minskade utgifterna för elevboende vid RgT bör uppstå successivt över fyra år. Man måste dock räkna med vissa tröskeleffekter vid neddragningen av antalet boendeplatser.

För staten får förslagen om förändringar för den riksrekryterande gymnasiala utbildningen konsekvenser för de olika myndigheternas anslag enligt följande:

- Statens bidrag för utbildning vid RgRh och RGD/RGH samt statens bidrag för Rgsär D/H finansieras inom statsbudgetens utgiftsområde 16 anslag 1:6 Särskilda insatser inom skolområdet ap. 2 *Särskilda bidrag för riksrekryterande gymnasial utbildning för elever med funktionshinder*. Utredningens förslag innebär att anslagsposten som i dag disponeras av Skolverket ska överföras till och disponeras av SPSM. Utöver de verksamheter som tagits upp i detta betänkande ska det gälla även den ersättning som utbetalas till Landstinget i Södermanlands län för utbildning för barn och ungdomar från hela landet med utvecklingsstörning. Till följd av utredningens förslag kommer anslagsposten att minska.
- SPSM får med förslagen ansvar för hela anslaget 1:6 Särskilda insatser inom skolområdet inom utgiftsområde 16. Under anslagspost 2 bör för RgRh, RgT och RgsärT medel finnas för främst overheadkostnader för exempelvis ledning, administration och samordning vid, kompensation för påtagliga extra kostnader på grund av en överrepresentation av elever i verksamheten från de anordnande kommunerna samt extra bidrag för elever med dövblindhet. En justering av indelningen i anslagsposter bör göras, så att bidrag till RgsärT för boende och omvårdnad i boendet samt för elevresor förs till anslagsposten 1.
- Statens bidrag för kost och logi samt för vissa resor enligt bestämmelserna¹ för det så kallade Rg-bidraget från CSN för elever vid RgRh och RGD/RDH finansieras i dag inom statsbudgetens utgiftsområde 15 anslag 1:4 Bidrag till kostnader vid gymnasieutbildning och viss föräldrautbildning i teckenspråk ap 1 *Särskilda insatser för döva och hörselskadade elever och elever vid Rh-anpassad utbildning*. Utredningens förslag innebär att anslagsposten inte längre ska finansiera kostnader för kost och logi för elever vid RgRh med drygt 2 miljoner kronor samt inte heller ersätta elever vid RgT för avgift för kost för elever vid RgT med cirka 2,5 miljoner kronor. Drygt en miljon av det sammanlagda beloppet ska överföras till SPSM:s anslag. Resten är en besparing till följd av att elevavgifterna för kost ska betalas av den enskilde. Merparten av anslaget är opåverkat av utredningens förslag.

¹ Förordning (1995:667) om bidrag till vissa funktionshindrade elever i gymnasieskolan.

9.1.2 Utvecklat statligt stöd till kommunala och fristående huvudmän

Utredningen föreslår både tidsbegränsade och permanenta satsningar.

Förstärkt och förlängd tidsbegränsad satsning

Enligt utredningens förslag ska den i delbetänkandet föreslagna nationella samordnaren ges ett utökat ansvar för att stimulera etablerandet av anpassade undervisningsmiljöer samt genomföra satsningar på kvalitetshöjande åtgärder och fortbildning i teckenspråk. Utökningen föreslås omfatta totalt 137 miljoner kronor under 2014–2016 (se tabell 9.3).

Tabell 9.3 Beräknad budget för nationellt satsning 2014 – 2016, miljoner kronor

Verksamhet	2014	2015	2016	Totalt
Nationell samordnare	2	3	3	8
Kvalitetshöjande åtgärder	10	10	10	30
Fortbildning i teckenspråk	3	3	3	9
Anpassade utbildningsmiljöer	30	30	30	90
Summa	45	46	46	137

Utredningen föreslår att insatsen finansieras med delar av statens minskade utgifter enligt ovan. Eftersom kommunerna har ett ansvar att erbjuda samtliga elever utbildning kan den riksrekryterande utbildningen betraktas som en plusverksamhet. Genom utredningens förslag omfördelas resurser för elevgruppen från att stödja vissa kommuner genom bidrag till den riksrekryterande utbildningen till att stödja fler kommuner med insatser för elever i målgrupperna.

Den nationella samordnaren behöver förstärkas med två heltidsanställda år 2014. Åren 2015–2016 när den ursprungliga satsningen avslutats bör samordnaren bestå av tre heltidstjänster.

Satsningen på kvalitetshöjande åtgärder har beräknats lägre som genomsnitt per elev än delbetänkandets 20 000 kronor eftersom satsningen på anpassade studiemiljöer är kraftfullare. Satsningen

har i stället beräknats med 10 000 kronor per elev för 3 000 elever i de olika målgrupperna. Medfinansiering ska vara ett villkor.

Fortbildningen i teckenspråk beräknades i delbetänkandet med totalt 21 miljoner kronor. Eftersom elevgruppen är mindre i gymnasieskolan beräknas här en satsning på totalt 9 miljoner kronor. Medfinansiering ska vara ett villkor.

För att bidra till utvecklingen av anpassade studiemiljöer lokalt och regionalt behövs en kraftfull satsning. Det handlar om att bidra till initiala investeringar i lokaler, anpassningar och kompetens. Satsningen beräknas till 30 miljoner kronor per år.

Permanent satsning

Utredningens förslag innebär minskade årliga kostnader för staten som inte motsvaras av ökade årliga kostnader för kommuner och landsting. Dessa beräknas till 12 miljoner kronor när reformen är fullt genomförd. Utredningen föreslår i föregående kapitel att dessa medel ska användas för utvecklingsinsatser inom angelägna utvecklingsområden för elever som tillhör berörda målgrupper. Medlen bör tillföras SPSM för specialpedagogiskt utvecklingsarbete samt för tillkommande administrativa uppgifter till följd av utredningens förslag. Utredningen bedömer att det bör finnas förutsättningar att inom SPSM omfördela resurser för att ytterligare förstärka utvecklingsinsatserna och har därför i det föregående föreslagit att Statskontoret ska ges i uppdrag att utreda detta.

Vi bedömer dessutom att det med stor sannolikhet finns möjlighet att effektivisera främst boendet vid RgRh och menar att eventuella medel från en sådan effektivisering bör tillföras SPSM:s utvecklingsverksamhet eller på annat sätt för de berörda målgrupperna inom den gymnasiala utbildningen.

9.1.3 Sammantaget över tid

Av tabell 9.3 framgår hur effekterna beräknas uppstå för läsåren 2014/15–2017/18. Tabellen utgår från antagandet att utredningens förslag avseende de riksrekryterande utbildningarna genomförs från och med höstterminen 2014 samt att den tillfälliga satsningen genomförs från och med budgetåret 2014.

Tabell 9.4 Ökade och minskade kostnader sammantaget 2013/14 – 2017/18, miljoner kronor

	Läsår				
	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17	2017/18
Kommunerna		98	98	98	98
Landstingen		18	18	18	18
Staten		- 123	- 124	- 126	- 128
Netto		- 7	- 8	- 10	- 12
SPSM för utveckling/adm		7	8	10	12
Tillfällig satsning	22	46	46	23	0
Ökade kostnader totalt	22	46	46	23	0

Nettot i tabellen ovan är det netto som uppstår om de ökade kostnaderna för kommuner och landsting i sin helhet ersätts via det generella statsbidraget. Utredningen föreslår emellertid att kommunerna under åren 2014–2016 i stället delvis ska ersättas genom en tidsbegränsad satsning. Från och med 2017 ska kommuner och landsting fullt ut ersättas via det generella statsbidraget.

9.2 Konsekvenser för den unga

Sverige har förbundet sig att följa FN:s konvention om barnets rättigheter och konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Av direktiven framgår att utredaren ska redogöra för konsekvenserna för de barn som berörs av förslagen utifrån de rättigheter som barn tillförsäkras utifrån ovanstående konventioner (se bilaga 3).

Utredningens samtliga förslag berör direkt eller indirekt barn eller unga vuxna. Att samtliga de riksrekryterande gymnasiala utbildningarna föreslås bli en rättighet för de ungdomar som tillhör målgruppen ger dem möjlighet att välja mellan olika utbildningsalternativ. Förslagen innebär också satsningar som bör leda till bättre anpassade undervisningsmiljöer även för ungdomar med svåra rörelsehinder, dövhet, hörselskada, dövblindhet eller grav språkstörning som inte tas emot vid eller av andra skäl inte går på den riksrekryterande utbildningen.

9.3 Den kommunala självstyrelsen

En utökad grupp elever med vissa funktionsnedsättningar föreslås ha rätt till riksrekryterande utbildning. Samtidigt är kommunen skyldig att genom interkommunal ersättning finansiera utbildningen utan möjlighet att påverka dess utformning. Detta kan betraktas som en inskränkning av den kommunala självstyrelsen. Detta berör dock ett litet antal elever för vilka rätten till den riksrekryterande utbildningen är nödvändig för att eleverna ska ges med andra elever likvärdiga förutsättningar att välja skola.

För de anordnande kommunerna är åtagandet att svara för den riksrekryterande utbildningen frivilligt.

9.4 Övriga konsekvenser

Utredningens förslag bedöms i allt väsentligt sakna betydelse för

- brottslighet och det brottsförebyggande arbetet,
- sysselsättning och offentlig service i olika delar av landet,
- små företags arbetsförutsättningar, konkurrensförmåga, eller villkor i övrigt i förhållande till större företags,
- jämställdhet mellan kvinnor och män och
- möjligheterna att nå de integrationspolitiska målen.

10 Författningskommentar

Förslaget till lag om ändring i skollagen (2010:800)

7 kap.

15 §

Paragrafens *tredje stycke* tas bort. För ungdomar med utvecklingsstörning i kombination med dövblindhet eller synskada och ytterligare funktionsnedsättning anordnas särskilt anpassad riksrekryterande utbildning inom gymnasiesärskolan, se 18 kap. 39 §. För ungdomar med dövblindhet anordnas särskilt anpassad riksrekryterande utbildning inom gymnasieskolan, se 15 kap. 35 a §. Genom inrättandet av dessa utbildningar bedöms det inte längre finnas elever som på grund av sina funktionsnedsättningar inte kan få tillfredsställande förhållanden i gymnasieskolan eller gymnasiesärskolan.

15 kap.

1 §

Paragrafen innehåller en innehållsförteckning över kapitlets bestämmelser. Den sista strecksatsen i paragrafen anpassas till att omfatta nya bestämmelser och ytterligare elevgrupper.

5 §

Paragrafen har oförändrad lydelse men *första stycket* får en utvidgad betydelse. Även särskilt anpassad gymnasieutbildning med undervisning på teckenspråk kommer att omfattas av bestämmelsens hänvisning till 36 §, som tidigare bara avsåg Rh-anpassad utbild-

ning. Bestämmelsen ger behörighet för ungdomar enligt 35 och 35 a §§ att påbörja riksrekryterande gymnasieskola för ungdomar med vissa funktionsnedsättningar under tiden till och med det första kalenderhalvåret de fyller 21 år.

9 §

Paragrafen bemyndigar regeringen att bestämma vilka kommuner som får anordna särskilt anpassad gymnasieutbildning för ungdomar med vissa funktionsnedsättningar. Det handlar om gymnasieskolor med särskilda resurser och kompetenser som behövs för att dessa ungdomar ska ha möjlighet att genomföra utbildning i gymnasieskolan. Enligt förslaget utökas de bestämmelser som finns för Rh-anpassad utbildning till att även gälla utbildning för vissa elever med dövhet, hörselskada, grav språkstörning eller dövblindhet. Av praktiska skäl kallas utbildningarna för *riksrekryterande gymnasieskola för ungdomar med vissa funktionsnedsättningar*. För närvarande finns gymnasieskolor med utbildning anpassad för vissa ungdomar med svåra rörelsehinder i Kristianstad, Göteborg, Stockholm och Umeå och för vissa elever med dövhet, hörselskada, språkstörning eller dövblindhet i Örebro. Huvudmän för utbildningarna är respektive kommun.

12 §

Paragrafen anger huvudprincipen att huvudmannen svarar för antagningen till sina utbildningar.

I *andra stycket* har en anpassning gjorts till att prövningen avses omfatta fler elevgrupper. I paragrafen anges att det finns särskilda bestämmelser beträffande prövningen av målgruppsstillhörighet till riksrekryterande gymnasieskola för ungdomar med vissa funktionsnedsättningar. En särskild nämnd ansvarar i dessa fall för prövningen av målgruppsstillhörighet och för frågor som sammanhänger med funktionshindret. Nämnden prövar även om ungdomarna har grundläggande behörighet till gymnasieskolan. Därefter gör huvudmannen en prövning av behörighet till program och eventuellt urval och fattar beslut om mottagande och antagning till den riksrekryterande gymnasieutbildningen.

32 §

Ändringen i paragrafens *första stycke* 3 är redaktionell och anpassas till den förändrade terminologin.

34 a §

Paragrafen är ny och innehåller en definition av begreppet *riksrekryterande gymnasieskola för ungdomar med vissa funktionsnedsättningar*, som av praktiska skäl används i 37–39 och 41 §§ som en gemensam benämning för de särskilt anpassade utbildningar som anordnas för de ungdomar som tillhör målgrupperna enligt 35 och 35 a §§.

35 §

Paragrafen innehåller en förändrad beskrivning av målgruppen för den Rh-anpassade gymnasieutbildningen. Definitionen av begreppet svårt rörelsehinder tas bort. Begreppet svårt rörelsehinder är vedertaget i andra sammanhang och bör därför inte definieras i skollagen. Målgruppen förtydligas till att omfatta ungdomar som har ett svårt rörelsehinder som ensamt eller i kombination med en annan funktionsnedsättning medför att en ungdom för att kunna följa en utbildning i gymnasieskolan dels behöver tillgång till en gymnasieskola med anpassad utbildning, dels har omfattande behov av habilitering i anslutning till utbildningen.

Det sammansatta behovet av en Rh-anpassad gymnasieutbildning, av habilitering på skoltid och en tillgänglig miljö föreslås definiera målgruppen. Det väsentliga är att funktionsnedsättningen medför att ungdomen inte utan särskilda anpassningar har stora svårigheter att tillgodogöra sig gymnasieutbildning. Behovet av habilitering tydliggörs. Eleven ska ha behov av omfattande habilitering i anslutning till utbildningen. Eleven ska ha så omfattande behov av habilitering att det påverkar elevens studiesituation och att behovet av samverkan mellan skolan och habiliteringen blir påtagligt. En elev får anses ha omfattande behov av habilitering om eleven har behov av insatser av särskilt utbildad habiliteringspersonal, främst sjukgymnast, arbetsterapeut, psykolog eller kurator, ett flertal gånger per vecka under skoltid. Generella insatser av psykolog eller kurator som ingår i ordinarie elevhälsa ska enligt förslaget

inte utgöra grund för bedömningen av vad som avses med omfattande behov av habilitering.

Elever som är mottagna enligt nuvarande bestämmelser har rätt att fullfölja sina gymnasieutbildningar, se övergångsbestämmelserna.

35 a §

Paragrafen är ny. Tidigare definierades målgruppen i 10 kap. 1 § gymnasieförordningen (2010:2039). Genom förslaget ändras och förtydligas målgruppen. Målgruppen för den anpassade gymnasieutbildningen föreslås vara ungdomar med dövhet eller hörselskada som har behov av en teckenspråkig undervisningsmiljö, ungdomar med en grav språkstörning som är beroende av teckenspråk för sin kommunikation och ungdomar med dövblindhet.

Ungdomar med dövhet eller hörselskada ska tillhöra målgruppen om de har behov av en teckenspråkig undervisningsmiljö, dvs. en miljö med både teckenspråk och talad svenska. Behovet av teckenspråk för elever med hörselskada kan liksom för elever vid specialskolan vara mer eller mindre uttalat. Utbildningen ska som idag ges på både teckenspråk och talad svenska med tekniskt stöd. Med teckenspråk avses svenskt teckenspråk.

När det gäller ungdomar som har en grav språkstörning begränsas målgruppen till den ytterst lilla grupp ungdomar med grav språkstörning som är beroende av teckenspråk för sin kommunikation. Det handlar om ungdomar som inte kan tala alls eller som har så stora svårigheter att uttrycka sig att de i praktiken behöver teckenspråk för att kommunicera. Det stora flertalet elever med en grav språkstörning är inte beroende av teckenspråk i undervisningsmiljön och för den gruppen bedöms inte den miljö som erbjuds vid den tvåspråkiga anpassade gymnasieutbildningen som optimal. Elever med grav språkstörning har i allmänhet andra behov av anpassningar än elever med dövhet och hörselskada. Ungdomar med en grav språkstörning som är beroende av teckenspråk för sin kommunikation har däremot behov som kan tillgodoses i den tvåspråkiga miljön med teckenspråk och talad svenska.

Ungdomar med dövblindhet är en liten grupp med egna behov av anpassning av studiemiljö och undervisning. Ungdomar med dövblindhet ska därför tillhöra målgruppen oavsett om de har behov av teckenspråk i undervisningen eller inte.

Elever som är mottagna enligt nuvarande bestämmelser ska ha rätt att fullfölja sina gymnasieutbildningar, se övergångsbestämmelserna.

36 §

Paragrafen innebär att ungdomar som tillhör målgrupperna i 35 och 35 a §§ ges rätt till anpassad gymnasieutbildning om de uppfyller gymnasieskolans gemensamma behörighetsvillkor som följer av 15 kap. 5 och 6 §§. Det framgår av 15 kap. 5 § första stycket att elever som omfattas av 36 § ska kunna påbörja utbildningen senast under det första kalenderhalvåret det år de fyller 21 år.

Den nämnd som avses i 38 § beslutar om rätten till utbildning, gemensamma behörighetsvillkor samt placering hos huvudman. Mottagande huvudman prövar därefter behörigheten till och svarar för antagningen till program vid gymnasieskola med Rh-anpassad utbildning och gymnasieskola med undervisning på teckenspråk och talad svenska. Utbudet av program och antalet platser ska så långt möjligt anpassas med hänsyn till ungdomarnas önskemål.

37 §

Bestämmelsen har ändrats redaktionellt från formuleringen att en gymnasieskola ska ta emot sökande från hela landet till att respektive utbildning ska vara öppen för sökande från hela landet. Ungdomar som söker till en riksrekryterande utbildning och tillhör målgruppen har rätt till en utbildningsplats. När det gäller placering hos en viss huvudman ska elevernas önskemål tillgodoses i möjligaste mån, så länge det inte innebär betydande merkostnader. Den nämnd som prövar behörighet till utbildningen beslutar om placering hos en viss huvudman. Huvudmannen för utbildningen beslutar om placering vid en viss skolenhet. Att beslut om placering vid viss skolenhet inte får överklagas framgår av 28 kap. 17 §. Någon saklig ändring i förhållande till vad som gäller idag är inte avsedd.

37 a §

Paragrafen är ny. I paragrafen regleras boende och omvårdnad i boendet som en rättighet för de elever vid Rh-anpassad gymnasieutbildning som har behov av sådant boende. Liksom tidigare görs prövning av rätt till boende och omvårdnad i boendet av den nämnd som avses i 38 §. Rekvisiten för rätt till elevhemsboende är att boende ska behövas med hänsyn till avståndet till elevens ordinarie bostad, funktionsnedsättningen eller någon annan särskild omständighet. Eleven ska ha ett rimligt pendlingsavstånd, vilket innebär en restid under två timmar per dag med allmänna färdmedel. Om eleven har längre restid eller inte klarar av resorna på grund av sin funktionsnedsättning kan boende i elevhem beviljas.

37 b §

Paragrafen är ny och anger att ansökan till riksrekryterande gymnasieutbildning för ungdomar med vissa funktionsnedsättningar görs hos en särskild nämnd, till skillnad från vad som annars gäller för gymnasieskolan. Huvudregeln för gymnasieskolan är att ansökan till utbildning ges in till den sökandes hemkommun, se 16 kap. 35 § första stycket.

37 c §

Den särskilt anpassade utbildningen är utformad som en rättighet för de elevgrupper som omfattas och motsvaras av en skyldighet för staten att erbjuda utbildningen. Statens skyldighet att erbjuda utbildningarna tillgodoses genom att regeringen får bestämma vilka kommuner som får anordna särskilt anpassad utbildning i sina gymnasieskolor och att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får träffa avtal med dessa kommuner om att anordna utbildningen.

38 §

Paragrafen anger att rätten till utbildning prövas av en särskild nämnd. Den har anpassats till att omfatta även riksgymnasieutbildning med undervisning på teckenspråk och talad svenska. Omfattningen av nämndens prövning framgår av 36 §.

Nämndens beslut kan överklagas, se 28 kap. 17 § samt kommentaren till den bestämmelsen.

39 §

Paragrafen anpassas till att omfatta den utökade målgruppen och till att anordnande kommun föreslås vara avtalsslutande motpart till staten avseende omvårdnad i boendet samt för habilitering.

Att avgifter inte får tas ut för utbildning i gymnasieskolan framgår av 17 §.

40 §

I paragrafen, som anpassats till att avse den utökade målgruppen, görs ett tillägg i *första stycket* att hemkommunen ska betala ersättning för kostnader för boende och omvårdnad i boendet för elever på Rh-anpassad utbildning. Staten kommer att stå för merparten av dessa kostnader, men kommunerna kommer att stå för en mindre del och därför behövs regleringen om interkommunal ersättning avseende utbildningskostnader.

I *andra stycket* framgår att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om sådana ersättningar.

41 §

I paragrafen, som är ny, upplyses om att skollagens bestämmelser är tillämpliga för riksrekryterande gymnasieutbildning för ungdomar med vissa funktionsnedsättningar, om inte något annat särskilt anges.

18 kap.**1 §**

Paragrafen innehåller en innehållsförteckning över kapitlets bestämmelser. Den sista strecksatsen är ny och hänvisar till de nya bestämmelserna om riksrekryterande gymnasiesärskola för ungdomar med utvecklingsstörning i kombination med vissa ytterligare funktionsnedsättningar.

4 §

Paragrafens *andra stycke* anpassas till att ungdomar vid riksrekryterande gymnasiesärskola har rätt att påbörja utbildningen före utgången av det första kalenderhalvåret det år de fyller 21 år, i stället för 20 år, som är det normala för gymnasiesärskolan och gymnasieskolan. Motsvarande reglering för gymnasieskolan finns i 15 kap. 5 §.

9 a §

I paragrafens *första stycke* bemyndigas regeringen att bestämma vilka kommuner som får anordna särskilt anpassad gymnasiesärskoleutbildning för ungdomar med utvecklingsstörning och vissa ytterligare funktionsnedsättningar. Det handlar om gymnasieskolor med särskilda resurser och kompetenser som behövs för att dessa ungdomar ska ha möjlighet att genomföra utbildning i gymnasiesärskolan. Av praktiska skäl kallas utbildningen för *riksrekryterande gymnasiesärskola för ungdomar med utvecklingsstörning i kombination med vissa ytterligare funktionsnedsättningar*. I paragrafen bemyndigas regeringen att meddela ytterligare föreskrifter om sådan utbildning. Motsvarande bestämmelse för riksrekryterande gymnasieskola för elever med vissa funktionsnedsättningar finns i 15 kap. 9 §. För närvarande finns gymnasiesärskola för vissa elever med utvecklingsstörning i kombination med dövhet, hörselskada eller dövblindhet i Örebro. Örebro kommun är huvudman för utbildningen.

I *andra stycket* anges att sådana föreskrifter som regeringen meddelar med stöd av bemyndigandet får avvika från vad som annars gäller för gymnasieskolan.

12 §

I paragrafen anges huvudprincipen att huvudmannen ansvarar för antagningen till de olika utbildningar som anordnas av huvudmannen. I *andra stycket*, som är nytt, anges att det finns särskilda bestämmelser om prövningen av rätten till riksrekryterande gymnasiesärskola för ungdomar med utvecklingsstörning i kombination med vissa ytterligare funktionsnedsättningar. En särskild nämnd ansvarar i dessa fall för prövningen av målgruppstillhörighet och för frågor som sammanhänger med funktionshindret, det vill säga rätt till elevhemsboende och till omvårdnad i boendet, se 18 kap. 40 §.

31 §

Paragrafen handlar om vilken rätt till skolskjuts en elev har när eleven går i en gymnasiesärskola i en annan kommun än sin hemkommun och på grund av skolgången måste övernatta i den kommunen. Bestämmelsen ger elever som är mottagna i första hand enligt 19 kap. 35–37 §§ rätt till skolskjuts på samma premisser som elever som är hemmahörande i kommunen. Paragrafen anpassas till att jämställa elever vid riksrekryterande gymnasiesärskola för ungdomar med utvecklingsstörning i kombination med vissa ytterligare funktionsnedsättningar med elever mottagna i första hand enligt 19 kap. 35–37 §§.

32 §

Paragrafen handlar om rätt till ekonomiskt stöd för inackordering. Elever vid riksrekryterande gymnasiesärskola för ungdomar med utvecklingsstörning i kombination med vissa ytterligare funktionsnedsättningar undantas från reglerna om inackorderingsbidrag, på samma sätt som gäller för elever vid Rh-anpassad utbildning enligt 15 kap. 32 §. Elevernas boende med omvårdnadsinsatser ersätts via statligt verksamhetsbidrag och interkommunal ersättning.

Paragrafens första och andra stycke föreslås bli sammanförda till ett stycke för att ge stycket en självständig betydelse i enlighet med utformningen av motsvarande bestämmelse för gymnasieskolan i 15 kap. 32 §.

38 §

Paragrafen är ny och innehåller en definition av begreppet *riksrekryterande gymnasiesärskola för ungdomar med utvecklingsstörning i kombination med vissa ytterligare funktionsnedsättningar*, som används i 43–48 §§ som en gemensam benämning för den särskilt anpassade utbildning som anordnas för de ungdomar som tillhör målgruppen enligt 39 §.

39 §

Enligt förslaget ska ungdomar med utvecklingsstörning i kombination med vissa ytterligare funktionsnedsättningar ha rätt till särskilt anpassad gymnasiesärskoleutbildning. De ytterligare funktionsnedsättningar som avses i punkterna 1–3 är dövhet eller hörselskada, grav språkstörning samt dövblindhet. Utgångspunkten är att utbildningen ska erbjudas ungdomar med utvecklingsstörning och dövhet eller hörselskada som har behov av en tvåspråkig undervisningsmiljö med teckenspråk och talad svenska med tekniskt stöd. Ungdomar med dövhet eller hörselskada som befinner sig på en så låg utvecklingsnivå att de inte klarar av att lära sig teckenspråk ska ändå kunna anses ha behov av en tvåspråkig undervisningsmiljö. Ungdomar med utvecklingsstörning i kombination med grav språkstörning som är beroende av teckenspråk för sin kommunikation ska också ingå i målgruppen för utbildningen. Flertalet ungdomar med grav språkstörning behöver inte teckenspråk för att kommunicera. Den begränsade grupp ungdomar som avses är elever som helt saknar talförmåga eller i övrigt har så stora svårigheter att kommunicera att de är beroende av teckenspråk för att kunna kommunicera.

Ungdomar med dövblindhet föreslås ingå i målgruppen som en egen grupp. De ungdomar det handlar om är ofta ungdomar som är födda med dövblindhet och som kommer från den statliga riksrekryterande specialskolan Åsbackaskolan. Det kan dock även handla om ungdomar med dövblindhet som förvärvats senare.

Enligt fjärde punkten ska anpassad utbildning erbjudas ungdomar med utvecklingsstörning i kombination med synnedsättning och ytterligare funktionsnedsättning. Det handlar om ungdomar med komplexa funktionsnedsättningar och omfattande behov av individuella lösningar och anpassningar som har svårt att få tillgång

till en tillfredsställande gymnasiesärskoleutbildning genom hemkommunens försorg.

40 §

Paragrafen, som är ny, innebär att ungdomar som tillhör målgruppen ges rätt till anpassad gymnasiesärskoleutbildning om de uppfyller de villkor som följer av 4 §, det vill säga att deras skolplikt har upphört och att de inte bedöms ha förutsättningar att nå upp till gymnasieskolans kunskapskrav därför att de har en utvecklingsstörning. Det framgår vidare av 4 § andra stycket att ungdomar som omfattas av 40 § ska kunna påbörja utbildningen senast under det första kalenderhalvåret det år de fyller 21 år.

Den nämnd som avses i 45 § beslutar om den sökande tillhör särskolans målgrupp samt i övrigt uppfyller villkoren enligt 4 §, om rätten till anpassad utbildning, samt om placering hos huvudman. Mottagande huvudman svarar därefter för antagning till program. Utbudet av program och antalet platser ska så långt möjligt anpassas med hänsyn till ungdomarnas önskemål.

41 §

Paragrafen är ny och innebär att ungdomar som söker till en rikrekryterande utbildning och tillhör målgruppen ska ha rätt till en utbildningsplats. Den nämnd som prövar rätten till utbildningen beslutar om placering hos en huvudman. I nuläget anordnas utbildningen av Örebro kommun.

42 §

Paragrafen är ny. I paragrafen regleras boende och omvårdnad i boendet som en rättighet för de ungdomar som bedöms ha ett sådant behov. Prövning av rätt till boende görs av den nämnd som avses i 45 §. Rekvisiten för rätt till elevhemsboende är att boende ska behövas med hänsyn till avståndet till elevens ordinarie bostad, funktionsnedsättningen eller någon annan särskild omständighet. Eleven ska ha ett rimligt pendlingsavstånd, vilket innebär en restid under två timmar per dag med allmänna färdmedel. Om eleven har

längre restid eller inte klarar av resorna på grund av sin funktionsnedsättning kan boende i elevhem beviljas.

43 §

Paragrafen är ny och anger att ansökan till riksrekryterande gymnasiesärskola för elever med utvecklingsstörning och vissa ytterligare funktionsnedsättningar görs hos en särskild nämnd, till skillnad från vad som annars gäller för gymnasiesärskolan. Huvudregeln för gymnasiesärskolan är att ansökan till utbildning ges in till den sökandes hemkommun, se 19 kap. 28 §.

44 §

Paragrafen är ny. Den särskilt anpassade gymnasiesärskoleutbildningen med i förekommande fall boende och omvårdnad i boendet är utformad som en rättighet för de ungdomar som omfattas och motsvaras av en skyldighet för staten att erbjuda utbildningen. Statens skyldighet att erbjuda utbildningen tillgodoses genom att regeringen får bestämma vilken eller vilka kommuner som får anordna särskilt anpassad utbildning i sin gymnasiesärskola och att regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer får träffa avtal om utbildning, boende och omvårdnad med en sådan kommun.

45 §

Paragrafen som är ny anger att prövning av målgruppsstillhörighet till den riksrekryterande gymnasieutbildningen görs av en särskild nämnd. Eftersom det är fråga om riksrekrytering har det bedömts lämpligt att en gemensam nämnd för hela landet prövar frågor om rätt till särskilt anpassad utbildning. Nämnden prövar frågor om målgruppsstillhörighet till den riksrekryterande utbildningen och om rätt till boende med omvårdnadsinsatser. Omfattningen av nämndens prövning framgår av 39 §. Nämndens prövning omfattar frågan om generell behörighet till gymnasiesärskolans målgrupp, det vill säga om sökanden har en utvecklingsstörning. Här skiljer sig regleringen från vad som generellt gäller för gymnasiesärskolan där det är den sökandes hemkommun som prövar denna fråga, se

18 kap. 4 och 5 §§. Inför beslutet ska hemkommunen göra en utredning motsvarande den som enligt 7 kap. 5 § andra stycket ska göras inför beslut om mottagande i grundsärskolan om utredning saknas eller av andra skäl bedöms nödvändig. Nämnden ska vidare besluta om rätt till boende i elevhem och rätt till omvårdnadsinsatser.

Nämnden ska inhämta erforderliga underlag för att kunna göra en rättssäker bedömning.

Nämndens beslut om utbildning, boende och omvårdnad i boendet föreslås kunna överklagas hos Skolväsendets överklagandekommitté.

46 §

I anslutning till en gymnasiesärskola med särskilt anpassad utbildning ska det erbjudas boende i elevhem och omvårdnad i boendet. Boendet och omvårdnadsinsatserna i boendet ska tillhandahållas kostnadsfritt för eleverna. För dessa kostnader utgår statsbidrag. Huvudmannen ska dock kunna ta ut en skälig avgift för kost. Regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer ska få meddela föreskrifter om kost och logi.

47 §

I paragrafen, som är ny, anges principerna för interkommunal ersättning. Hemkommunen ska svara för kostnaderna för utbildning. Av bestämmelsen framgår vidare att hemkommunen ska svara för kostnader för boende och omvårdnad i boendet. Enligt utredningens förslag är det staten som genom statsbidrag kommer att svara för merparten av kostnaderna för boende och omvårdnad i boendet. Hemkommunen föreslås stå för en viss del.

48 §

I paragrafen, som är ny, upplyses om att skollagens bestämmelser är tillämpliga för riksrekryterande gymnasieutbildning för ungdomar med utvecklingsstörning och vissa ytterligare funktionsnedsättningar, om inte något annat särskilt anges.

28 kap.*17 §*

I paragrafen regleras överklagande av beslut som fattas av den nämnd som avses i 15 kap. 38 § och 18 kap. 45 §. Paragrafen anpassas till att förutom beslut avseende riksrekryterande Rh-anpassad gymnasieskola även omfatta beslut avseende riksrekryterande gymnasieutbildning med undervisning på teckenspråk och beslut avseende riksrekryterande gymnasiesärskola.

Litteratur

- Bruce, Barbro (2007) *Problems of language and communication in children; Identification and intervention* Akademisk avhandling, Lunds universitet.
- Bräcke Diakoni *Vad hände efter Riksgymnasiet?* Projekt praktikplatser – ett steg till arbete/sysselsättning vid Riksgymnasiet i Göteborg.
- Bräcke Diakoni m.fl. *Att växa – ett projekt om transition* En sammanställning av intervjuer med föräldrarna till avgångseleverna 2010 vid riksgymnasiet i Göteborg för ungdomar med rörelsehinder.
- Carlsson Törnqvist, Maria och Thulin, Sofia (2007) *Livssituationen för vuxna personer med språkstörning* Examensarbete D-nivå.
- Coniavitis Gellerstedt, Lotta (2006) *Om elever med hörselskada i skolan*, rapport till Specialpedagogiska institutet .
- Coniavitis Gellerstedt, Lotta (2007) *Om elever och hörteknik*, rapport till Specialpedagogiska institutet.
- Försäkringskassans vägledning *Assistansersättning vägledning* 2003:6 version 7.
- Granberg, Otto (2012) *Rapport: Uppdrag att kartlägga antal personer i Stockholms län med medfödd eller tidigt förvärvad funktionsnedsättning och utvärdera om målgruppens behov av habilitering i öppen vård tillgodoses.*
- Gunnarsson-Rouledge Zarah, Nilsson Jeanette och Lindqvist Rafael (2002) *Hur gick det sen? Unga rörelsehindrade personers erfarenheter av sina livsvillkor efter avslutade gymnasiestudier vid Riksgymnasiet i Umeå.*
- Gustafsson, Arne *Att höra i skolan – om hörteknik i undervisningen. Förutsättningar och möjligheter.* Specialpedagogiska skolmyndigheten 2009.

- Hedvall, Emilia (2009) *Språkstörning i ett livsperspektiv* Examensarbete D-nivå, Karolinska institutet.
- Hägglund, Evelina och Klareskog, Agnes (2009) *Livssituationen hos vuxna män med språkstörning i tidig ålder* Examensarbete D-nivå, Karolinska institutet.
- Konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning* Sveriges internationella överenskommelser SÖ 2008:26 (Utrikesdepartementet).
- Kristianstads kommun i samarbete med Kristianstads högskola (2008) *Vad hände sen?*
- Lang, Lena (2004) ... *OCH DEN LJUSNANDE FRAMTID ÄR VÅR ... Några ungdomars bild av sin tid vid riksgymnasium* Doktorsavhandling i pedagogik, Lärarutbildningen Malmö högskola.
- Malmqvist, Johan *Gymnasieval för ungdomar med svåra rörelsehinder – slutrapport.*
- Norberg, Yström, Brunnberg (2008) *Vi är en grupp fast två ändå. Om döva och hörselskadade elevers erfarenheter av Riksgymnasiet.*
- Nysam *Nyckeltal 2010 Rapport Habilitering.*
- Regeringens proposition 1989/90:92 *om gymnasieutbildning för svårt rörelsehindrade ungdomar.*
- Regeringens proposition 1998/99:105 *Elever med funktionshinder – ansvar för utbildning och stöd.*
- Regeringens proposition 2008/09:199 *Högre krav och kvalitet i den nya gymnasieskolan.*
- Regeringens proposition 2009/10:89 *Bäst i klassen – en ny lärarutbildning.*
- Regeringens proposition 2009/10:165 *Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet.*
- Regeringens proposition 2011/12:49 *Vissa frågor om fristående skolor.*
- Regeringens proposition 2011/12:50 *En gymnasiesärskola med hög kvalitet.*
- SFS 1949:381 *Föräldrabalk.*
- SFS 1991:931 *Förordning om statsbidrag till särskilda insatser på skolområdet.*

- SFS 1991:1110 *Lag om kommunernas skyldighet att svara för vissa elevresor.*
- SFS 1993:167 *Förordning om skolindex.*
- SFS 1993:387 *Lag om stöd och service till vissa funktionshindrade.*
- SFS 1995:667 *Förordning om bidrag till vissa funktionshindrade elever i gymnasieskolan.*
- SFS 2001:453 *Socialtjänstlag.*
- SFS 2010:110 *Socialförsäkringsbalk.*
- SFS 2010:800 *Skollag.*
- SFS 2010:2039 *Gymnasieförordning.*
- SFS 2011:130 *Förordning med instruktion för Specialpedagogiska skolmyndigheten.*
- SFS 2011:326 *Förordning om behörighet och legitimation för lärare och förskollärare och utnämning till rektor.*
- Sjöberg, Malena *Ibland låtsas jag att jag förstår En bok om elever med språkstörning* Afasiförbundet i Sverige och Riksförbundet DHB.
- SKOLFS 1992:44 *Förordning om extra ersättning för vissa handikappade elever vid studier i gymnasieskola.*
- SKOLFS 2009:24 *Specialpedagogiska skolmyndighetens föreskrifter om avgifter för kost och logi för vissa elever som bor i elevhem.*
- SKOLFS 2009:25 *Specialpedagogiska skolmyndighetens föreskrifter om ersättning för vissa kostnader enligt skollagen.*
- SKOLFS 2011:159 *Skolverkets föreskrifter om vad som krävs för att en lärares kompetens ska vara relevant för vissa ämnen i gymnasieskolan.*
- Skolinspektionen (2010) *Skolsituationen för elever med funktionsnedsättning i gymnasieskolan* Kvalitetsgranskning (Rapport 2010:04).
- Skolverket (2010) *Förslag på delmål samt struktur för uppföljning inför en handikappolitisk strategi* Redovisning av regeringsuppdrag.
- Skolverkets aktuella analyser 2008 *Studieresultat i gymnasieskolan – en statistisk beskrivning av ofullständiga gymnasiestudier.*

- Socialdepartementet *Standardregler för att tillförsäkra människor med funktionsnedsättning delaktighet och jämlikhet.*
- Socialstyrelsen (2010) *Alltjämt ojämligt! Levnadsförhållanden för vissa personer med funktionsnedsättning.*
- SOU 1989:54 *Rätt till gymnasieutbildning för svårt rörelsehindrade ungdomar, Delbetänkande av 1989 års handikapputredning.*
- SOU 1996:167 *Gymnasieutbildning för vissa ungdomar med funktionshinder.*
- SOU 1998:66 *Funkis – funktionshindrade elever i skolan.*
- SOU 2006:54 *Teckenspråk och teckenspråkiga – översyn av teckenspråkets ställning.*
- SOU 2007:87 *Ökad likvärdighet för elever med funktionshinder.*
- SOU 2011:8 *Den framtida gymnasiesärskolan – en likvärdig utbildning för ungdomar med utvecklingsstörning.*
- SOU 2011:30 *Med rätt att välja – flexibel utbildning för elever som tillhör specialskolans målgrupp, Delbetänkande av utredningen om en flexibel specialskola.*
- Specialpedagogiska skolmyndigheten (2008) *Kvalitetsuppföljning av riksgymnasiernas elevhemsboenden.*
- Specialpedagogiska skolmyndigheten (2009) *Redovisning av regeringsuppdrag angående gymnasieutbildning för elever med funktionshinder (dnr ALL 2009/403).*
- Specialpedagogiska skolmyndigheten (2009) *Möjligheter med hinder* Rapportsamling om grav språkstörning del I.
- Specialpedagogiska skolmyndigheten (2009) *Möjligheter med hinder* Rapportsamling om grav språkstörning del II.
- Specialpedagogiska skolmyndigheten (2010) *Möjligheter med hinder* Rapportsamling om grav språkstörning del III.
- Specialpedagogiska skolmyndigheten (2010) *Möjligheter med hinder* Rapportsamling om grav språkstörning del IV.
- Specialpedagogiska skolmyndigheten (2010) *Möjligheter med hinder* Rapportsamling om grav språkstörning del V.
- Statens folkhälsoinstitut A 2011:08 *Hälsan hos barn och unga med funktionsnedsättning.*

Statskontoret *Kostnadsfördelningen för elever vid riksgymnasierna och principer för statens ersättning till de anordnande kommunerna.* (dnr 2009/113-5).

Svenska Uneskorådets skriftserie nr 4, 1996.

Svenska Uneskorådets skriftserie nr 3, 2001.

Utbildningsförvaltningen Stockholms stad (2011) *HUGIS Hörskadade ungdomars gymnasiealternativ i Stockholm* Delrapport.

Kommittédirektiv

**Flexibel utbildning för elever som tillhör
specialskolans målgrupp**

**Dir.
2010:47**

Beslut vid regeringssammanträde den 22 april 2010

Sammanfattning

En särskild utredare ska, med utgångspunkt i de förslag som lämnades i betänkandena *Två nya statliga specialskolor* (SOU 2007:30) och *Ökad likvärdighet för elever med funktionshinder* (SOU 2007:87), föreslå hur en flexibel specialskola ska kunna införas.

Utredaren ska lämna förslag på hur en elev ska kunna genomföra olika delar av sin utbildning i skolformerna specialskola respektive grundskola eller obligatorisk särskola.

Utredaren ska också bedöma om styrningen av specialskolan behöver ändras för att möjliggöra ökad samverkan med grundskolan och särskolan. Dessutom ska utredaren ta ställning till hur staten bäst kan stödja kommunala och fristående huvudmäns utbildning för elever som tillhör specialskolans målgrupp i syfte att skapa likvärdiga förutsättningar mellan olika huvudmän.

Vidare ska utredaren se över utbildningen för elever i specialskolan som följer särskolans kursplaner. Slutligen ska utredaren lämna förslag på hur elever i grundskolan och den obligatoriska särskolan (särskolan) i behov av undervisning i teckenspråk kan få sådan undervisning och se över behovet i övrigt av att anpassa undervisningen till dessa elever. Utredaren ska lämna de författningsförslag som är nödvändiga för att genomföra förslagen.

Uppdraget ska redovisas senast den 31 januari 2011.

Den statliga specialskolan förändras

Den statliga specialskolan finns för elever som på grund av sitt funktionshinder eller andra särskilda skäl inte kan gå i grundskolan eller särskolan. Det finns tre rikstäckande skolor: Ekeskolan, för elever med synskada och ytterligare funktionshinder, Åsbackaskolan, för elever med dövhet och hörselskada kombinerad med utvecklingsstörning och för elever med medfödd dövblindhet och Hällsboskolan, för elever med grav språkstörning. För döva eller hörselskadade elever som inte behöver utbildning med särskilda insatser vid Åsbackaskolan finns regionskolor i Härnösand, Lund, Stockholm, Vänersborg och Örebro. Specialpedagogiska skolmyndigheten är huvudman för specialskolan. Myndigheten är också ansvarig för att ge specialpedagogiskt råd och stöd till skolhuvudmän, vilket görs genom en regional organisation och fyra rikstäckande resurscenter.

Antalet elever i den statliga specialskolan har minskat under flera år. Mellan läsåren 1999/2000 och 2008/2009 har antalet elever i regionskolorna minskat från 606 till 430. Med hjälp av cochlea-implantat har allt fler barn med dövhet eller hörselnedsättning talat svenska som första språk. Det gör att dessa barn får ökade möjligheter att ta del av utbildningen i grundskolan eller särskolan. Även om andelen elever i regionskolorna med särskilt stort behov av stöd har ökat, är specialskolan för barn med hörselnedsättning i praktiken inte längre en skolform enbart för elever som inte kan gå i grundskolan eller särskolan. Regionskolorna har i stället utvecklats till ett alternativ som elever och vårdnadshavare ofta väljer i konkurrens med kommunala eller fristående alternativ.

Mot denna bakgrund tillsatte regeringen en utredning om förutsättningar och ansvarsfördelning för den statliga specialskolan (dir. 2006:127). Utredaren föreslog i betänkandena *Två nya statliga specialskolor* (SOU 2007:30) och *Ökad likvärdighet för elever med funktionshinder* (SOU 2007:87) en förändrad inriktning för specialskolan som innebär en flexibel utbildning och utökat stöd till kommunala och fristående skolor som anordnar utbildning för elever med dövhet och hörselnedsättning. Utredarens förslag behöver i dessa delar vidareutvecklas och konkreta författningsförslag behöver tas fram. Dessutom finns behov av att göra en heltäckande översyn av specialskolan och av utbildning för elever i behov av teckenspråk.

Uppdraget att utforma en flexibel specialskola

Flexibilitet och samverkan mellan skolformer

I betänkandet *Två nya statliga specialskolor* (SOU 2007:30) föreslog utredaren att elever som var inskrivna i specialskolan skulle kunna få en del av sin utbildning i kommunens grundskola eller särskola. Utredaren konstaterade att man i visstidsutbildningen vid Specialpedagogiska institutets resurscenter utvecklat en flexibilitet och ett gott samarbete med elevens hemkommun. De positiva erfarenheterna av visstidsutbildningen borde enligt utredaren tas tillvara i en framtida specialskola.

En majoritet av eleverna med hörselnedsättning eller språkstörning får i dag sin utbildning utanför specialskolan, dvs. i grundskola eller särskola. En mer flexibel specialskola skulle gynna även dessa elever. Redan i dag förekommer det att specialskolor under kortare tid tar emot elever från grundskolan eller särskolan, så kallade deltidselever. Dessa elever får på så vis ta del av den särskilda kompetens som utvecklats i den statliga specialskolan.

För att en elev ska kunna fullgöra sin skolplikt i två skolformer som delvis styrs av olika regler är det viktigt att frågor som rör myndighetsutövning, t.ex. ansvaret för betygsättning, är lösta. Dessutom bör ansvarsförhållandena även när det gäller andra frågor som t.ex. utvecklingssamtal och individuella utvecklingsplaner vara tydliggjorda. Det finns också behov av att tydliggöra andra aspekter, t.ex. om och i vilken utsträckning huvudmannskapet kan vara delat mellan olika huvudmän, hur det ekonomiska ansvaret för olika insatser ska fördelas och hur frågan om ekonomisk ersättning ska hanteras.

I betänkandet *Ökad likvärdighet för elever med funktionshinder* (SOU 2007:87) redogörs det för det så kallade Malvaprojektet i Stockholm där den kommunala Alviksskolan samarbetar med den statliga Manillaskolan. En gemensam skolorganisation skulle underlätta elevens val av skolform och innebära att färre elever behöver byta skola under sin utbildningstid. För att ett sådant samarbete ska kunna vidareutvecklas kan det emellertid krävas författningsändringar som möjliggör nära samverkan mellan kommunala skolor och specialskolan.

Möjligheten till samverkan mellan specialskolan, grundskolan och den obligatoriska särskolan kan också bero på skillnader i hur undervisningen regleras. Regleringen av undervisningen i special-

skolan skiljer sig i dag på flera punkter från regleringen av grundskolan och den obligatoriska särskolan. Enligt förslaget till ny skollag i propositionen Den nya skollagen - för kunskap, valfrihet och trygghet (prop. 2009/10:165) ska grundsärskolan, motsvarigheten till dagens obligatoriska särskola, ha nio årskurser med samma garanterade undervisningstid som grundskolan. Eleverna ska dock ha rätt att fullfölja utbildningen under ytterligare två år efter skolpliktens upphörande. Specialskolan ska även i fortsättningen bestå av tio årskurser. Visserligen har specialskolans timplan ändrats för att bättre stämma överens med den som gäller för grundskolan, men det kan ändå finnas behov av att anpassa regleringen av specialskolan för att möjliggöra ökad samverkan mellan skolformerna.

Utredaren ska därför utreda hur specialskolan för elever med dövhet, hörselnedsättning eller språkstörning i framtiden bör utformas och inriktas. I detta ingår att

- föreslå författningsändringar så att en elev i specialskolan delvis ska kunna genomföra sin utbildning i hemkommunens grundskola eller obligatoriska särskola,
- föreslå författningsändringar så att en elev i grundskolan eller den obligatoriska särskolan delvis ska kunna genomföra sin utbildning i specialskolan,
- bedöma om en samverkan mellan grund- eller särskolor och specialskolan i form av en gemensam skolorganisation kräver ytterligare författningsändringar och i så fall lämna sådana förslag, och
- bedöma i vilken utsträckning regleringen av specialskolan kan och bör anpassas till regleringen av grundskolan och den obligatoriska särskolan.

Likvärdiga förutsättningar för olika huvudmän

Det finns i dag kommunala och fristående skolor som särskilt inriktats mot elever med dövhet, hörselnedsättning eller språkstörning. I betänkandet Ökad likvärdighet för elever med funktionshinder (SOU 2007:87) konstaterade utredaren att kommunernas genomsnittliga kostnad för en elev i dessa skolor är betydligt högre än deras kostnad för en elev i specialskolan. I syfte att skapa likvärdiga förutsättningar mellan dessa skolor och den statliga specialskolan föreslog utredaren bl.a. att ersättningen till dessa

huvudmän genom det riktade statsbidraget till särskilda insatser på skolområdet (de så kallade SIS-medlen) skulle öka. SIS-medlen fördelas av Specialpedagogiska skolmyndigheten enligt förordningen (1991:931) om statsbidrag till särskilda insatser på skolområdet och kan bland annat beviljas för regionala undervisningsinsatser för elever med funktionsnedsättning samt för utvecklingsinsatser.

Som ytterligare ett led i att garantera olika huvudmän likvärdiga förutsättningar föreslogs i SOU 2007:87 att Specialpedagogiska skolmyndigheten skulle inrätta en organisation med regionala resurscenter som skulle samordna utbildningen för eleverna.

Utredaren ska, med utgångspunkt i nuvarande ansvarsfördelning mellan stat och kommun,

- ta ställning till hur staten genom Specialpedagogiska skolmyndigheten bäst kan stödja kommunala och fristående huvudmäns utbildning för elever som motsvarar specialskolans målgrupp, t.ex. genom SIS-medlen, och
- ta ställning till hur staten kan stödja gymnasieutbildning för dessa elever.

Specialskolans målgrupp förändras

Enligt 3 kap. 3 § skollagen (1985:1100) är specialskolan till för elever som på grund av sitt funktionshinder eller andra särskilda skäl inte kan gå i grundskolan eller särskolan därför att de är synskadade och har ytterligare funktionshinder, är döva eller hörselskadade, eller har en grav språkstörning. I praktiken har emellertid gränsdragningen mellan målgrupperna för specialskolan, i första hand regionskolorna, å ena sidan, och särskolan och grundskolan å andra sidan blivit alltmer otydlig, vilket bl.a. konstaterats i betänkandet *Ökad likvärdighet för elever med funktionshinder* (SOU 2007:87) samt av Statskontoret i

Funktionshinder (SOU 2007:87) samt av Statskontoret i rapporten *Kommunernas ersättning för elever i specialskolan* (2010:1). I rapporten konstateras att det i hög grad är andra faktorer än elevens funktionsnedsättning som i dag styr inskrivningen i specialskolan. Eleven och dess vårdnadshavare kan t.ex. välja att söka sig till en tvåspråkig undervisningsmiljö, trots att eleven har förutsättningar att följa undervisningen i sin kommunala eller fristående hemskola. Det är huvudmannen för specialskolan som

prövar om ett barn ska tas emot i specialskolan. Fråga om mottagande får väckas av barnets vårdnadshavare eller av Mottagande får väckas av barnets vårdnadshavare eller av barnets hemkommun. Beslut om mottagande i specialskolan får överklagas hos Skolväsendets överklagandenämnd. Besluten får överklagas endast av barnets vårdnadshavare.

Elever och vårdnadshavare bör ha möjlighet att välja den skolform man anser bäst tillgodoser elevens behov. Det är dessutom inte acceptabelt att skollagens reglering skiljer sig från hur inskrivningen i praktiken går till.

Utredaren ska därför

- föreslå hur specialskolans målgrupp kan formuleras för att bättre svara mot den grupp som i dag har behov av den tvåspråkiga miljö som specialskolan kan erbjuda,
- bedöma om den föreslagna förändringen föranleder andra ändringar i regleringen för mottagande i specialskolan och i så fall lämna nödvändiga förslag.

Uppdraget att se över specialskolans nuvarande styrning

Anpassning av styrdokument efter målgruppen

Den ökade användningen av cochleaimplantat har inneburit att allt fler döva och hörselskadade i dag har talad svenska som första språk. År 2008 beslutade riksdagen (prop. 2007/08:112, bet. 2007/08:UbU16, rskr. 2007/08:212) att utvidga specialskolans målgrupp till att även omfatta elever med grav språkstörning samt synskada och ytterligare funktionshinder samt att Ekeskolan och Hällsboskolan skulle återetableras. Sammantaget innebär detta att specialskolans målgrupp har genomgått stora förändringar sedan dess styrning senast var föremål för en omfattande översyn. Skolverket har i mars 2010 redovisat förslag till nya kursplaner för grundskolan, specialskolan och sameskolan. Detta arbete har bedrivits utifrån hur specialskolans målgrupp uttrycks i nuvarande författningar. Däremot finns anledning att ytterligare se över samtliga styrdokument mot bakgrund av den förändrade målgruppen.

Utredaren ska därför

- bedöma i vilken utsträckning specialskolans styrdokument behöver anpassas för den nuvarande målgruppens behov och lämna nödvändiga förslag.

Tillämpning av särskolans kursplaner i specialskolan

Före år 2000 togs döva eller hörselskadade elever med utvecklingsstörning enbart emot i Åsbackaskolan. Enligt specialskoleförordningens (1995:401) dåvarande lydelse skulle dessa elever följa särskolans kursplaner, medan elever i regionskolorna huvudsakligen skulle följa grundskolans kursplaner. År 2000 ändrades regleringen så att elever med utvecklingsstörning även kunde tas emot i regionskolorna och där följa särskolans kursplaner. Inledningsvis rörde det sig om ett fåtal elever, men andelen elever i regionskolorna som läser enligt särskolans kursplaner har stadigt ökat. Regleringen av specialskolan är emellertid inte anpassad för elever som läser enligt särskolans kursplaner. Då denna grupp numera utgör en betydande andel av regionskolornas elever finns det anledning att se över regleringen av utbildningen för denna elevgrupp.

Det finns ett antal oklarheter när det gäller elever i specialskolan som följer särskolans kursplaner. För att en elev ska kunna tas emot i den obligatoriska särskolan krävs beslut från skolans styrelse, ett beslut som kan överklagas till Skolväsendets överklagandenämnd. För en elev i specialskolan saknas regler om övergång till särskolans kursplaner. En övergång till särskolans kursplaner får långtgående konsekvenser för eleven och det är därför viktigt att utredningar görs som ger ett tillräckligt underlag för de ställningstaganden som krävs. En konsekvens av den nuvarande regleringen är att förutsättningarna för att en elev med utvecklingsstörning ska tas emot i Åsbackaskolan i stället för i en regionskola, eller vice versa, inte är tydligt angivna. Dessutom kan beslutet om mottagande i en viss skolenhet inte överklagas till Skolväsendets överklagandenämnd. Vidare finns även betydande skillnader mellan specialskolan och särskolan när det gäller bl.a. ämnen, betygssättning och timplan. Exempelvis finns inte ämnet teckenspråk i särskolan, vilket fått till följd att det inte heller finns någon kursplan i teckenspråk för de specialskoleelever som har en utvecklingsstörning. Smärre förändringar i nämnda avseenden föreslås i propositionen Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet (prop. 2009/10:165), men det finns behov av att samlat se över dessa frågor.

Utredaren ska därför

- se över hur Specialpedagogiska skolmyndigheten utformar utbildning för elever i specialskolan som följer särskolans kursplaner,
- bedöma behovet av ytterligare reglering i syfte att garantera eleverna rättssäkerhet och en likvärdig utbildning, och
- lämna nödvändiga författningsförslag.

Uppdraget att se över situationen för elever i grundskola och särskola som behöver teckenspråk

I specialskolan kan elever med dövhet, hörselnedsättning eller språkstörning läsa ämnet teckenspråk. Statens skolverk har fastställt en kursplan för ämnet teckenspråk i specialskolan. En majoritet av dessa elever får emellertid i dag sin utbildning i grund- eller särskolan. Regleringen av dessa skolformer medför vissa problem för skolhuvudmännen då det gäller att anpassa undervisningen efter dessa elevers behov.

Skolverket konstaterade t.ex. i lägesbedömningen för 2008 att grundskolans reglering kan hindra att elever med teckenspråk som första språk får tillgång till undervisning i teckenspråk. I grundskolan finns endast ämnet teckenspråk för hörande, som kan läsas inom ramen för språkvalet. Det innebär att elever med dövhet, hörselnedsättning eller språkstörning inte alltid har samma möjlighet att lära sig teckenspråk som elever i specialskolan.

Även när det gäller andra ämnen kan det finnas problem med att anpassa undervisningen för elever med dövhet, hörselnedsättning eller språkstörning. Visserligen möjliggör grundskoleförordningen (1994:1194) att lärare vid betygssättning får bortse från enstaka mål som eleven ska ha uppnått i slutet av det nionde skolåret om det finns särskilda skäl, men det finns ändå anledning att överväga om elevernas behov bättre skulle kunna tillgodoses genom anpassade mål eller kursplaner eller att de får möjlighet att delvis få sin undervisning enligt specialskolans kursplaner.

Utredaren ska därför

- lämna förslag på författningsändringar som möjliggör för elever i grundskolan och den obligatoriska särskolan som behöver undervisning i teckenspråk att få sådan undervisning, och

- bedöma behovet av att ytterligare anpassa regleringen av grundskolan och obligatoriska särskolan för elever med dövhet, hörselnedsättning eller språkstörning och i så fall lämna nödvändiga förslag.

Genomförande och redovisning av uppdraget

I uppdraget ingår att analysera och redogöra för de ekonomiska konsekvenser av utredarens förslag som uppstår för de olika huvudmännen. Utredaren ska också redogöra för konsekvenserna för de barn som berörs av förslagen och i denna analys utgå från de rättigheter som barn tillförsäkras enligt konventionen om barnets rättigheter och konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Utredaren ska i sina förslag ta hänsyn till funktionsnedsättning. Utredningen ska i sina förslag ta hänsyn till att en ny skollag föreslås börja tillämpas den 1 juli 2011 i enlighet med propositionen Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet (prop. 2009/10:165). I de delar som rör skolans styrdokument ska utredaren samråda med Statens skolverk. Vidare ska utredaren samråda med andra berörda myndigheter och organisationer.

Uppdraget ska redovisas senast den 31 januari 2011.

(Utbildningsdepartementet)

Kommittédirektiv

Tilläggsdirektiv till utredningen om flexibel utbildning för elever som tillhör specialskolans målgrupp (U 2010:04)

**Dir.
2010:48**

Beslut vid regeringssammanträde den 22 december 2010

Utvidgning av och förlängd tid för uppdraget

Med stöd av regeringens bemyndigande den 22 april 2010 har ansvarigt statsråd gett en särskild utredare i uppdrag att, med utgångspunkt i de förslag som lämnades i betänkandena Två nya statliga specialskolor (SOU 2007:30) och Ökad likvärdighet för elever med funktionshinder (SOU 2007:87), bl.a. föreslå hur en flexibel specialskola ska kunna införas (dir. 2010:47). Regeringen utvidgar nu utredarens uppdrag och förlänger dessutom utredningstiden. Utredaren ska enligt de ursprungliga direktiven redovisa uppdraget senast den 31 januari 2011. Uppdraget ska nu i stället redovisas senast den 30 mars 2012. Ett delbetänkande avseende utredningens ursprungliga uppdrag, förutom den del som rör gymnasieskolan, ska dock redovisas senast den 31 mars 2011.

Uppdraget att se över ansvarsfördelning för och finansiering av gymnasieutbildning för vissa elever med funktionsnedsättning

Alla ungdomar har rätt till gymnasieutbildning och hemkommunen är ansvarig för att erbjuda dem sådan. För en grupp elever med funktionsnedsättning tar staten i dag ett visst ansvar genom att bidra ekonomiskt till riksrekryterande gymnasieutbildning och andra utbildningsinsatser av regional art. Riksrekryterande gymnasieutbildning för vissa ungdomar med funktionsnedsättning anordnas för döva, hörselskadade och dövblinda samt för dem som har en språkstörning och behöver insatser av samma slag som döva vid de s.k. riksgymnasieskolorna RGD/RGH och RGD/H-sär i Örebro. För svårt rörelsehindrade ungdomar anordnas riks-

rekryterande Rh-anpassad gymnasieutbildning i Göteborg, Kristianstad, Stockholm och Umeå. Dessa s.k. riksgymnasieskolor får riktade statliga bidrag.

Staten stödjer även, genom Specialpedagogiska skolmyndigheten, kommunerna genom att ge råd och stöd i specialpedagogiska frågor.

Övergripande frågor

Kommunernas möjligheter att erbjuda de aktuella elevgrupperna lika tillgång till gymnasieutbildning varierar. För utbildning och stöd i utbildningen vid riksgymnasieskolorna har det ansetts motiverat att staten bistår med de resurser som krävs för att erbjuda elever inom riksgymnasieskolornas målgrupp det stöd som en enskild kommun, av olika skäl, har svårt att klara.

Specialpedagogiska skolmyndigheten har haft regeringens uppdrag (U2009/7489/G) att bl.a. kartlägga och analysera de anordnande kommunernas förutsättningar att kunna bedriva verksamheten på ett för eleverna ändamålsenligt sätt. Av myndighetens redovisning framgår att den fått en bild av en verksamhet som inte i alla delar uppfyller kraven men att det krävs en mer omfattande studie för att kunna bedöma om verksamheterna ger eleverna kunskaper och utvecklar deras färdigheter i enlighet med skollagens krav.

Statskontoret har i en redovisning av ett regeringsuppdrag om att utreda och lämna förslag på hur statens, kommunernas och i förekommande fall landstingens ekonomiska ansvar borde fördelas avseende elever som deltar i riksgymnasieutbildning för elever med funktionsnedsättning (U2010/1231/G), pekat på att hemkommunernas ersättning för utbildning inom riksgymnasieverksamheten är låg i jämförelse med de kommunala alternativ som byggts upp. Detta innebär, enligt Statskontoret, att det kan vara billigare för en kommun om en elev går vid någon av riksgymnasieskolorna jämfört med att göra anpassningar i den egna gymnasieskolan. Det finns dessutom enligt Statskontoret mycket som tyder på att de kommuner som anordnar riksgymnasieverksamheten i dag bidrar med en oproportionerligt liten del av utbildningskostnaden för egna elever vid riksgymnasieskolorna. Statskontoret ansåg vidare att det inte är motiverat att staten ska bidra till hemlandstingets kostnader för habilitering, vilket i dag är fallet.

Statskontorets redovisning tyder, enligt regeringens uppfattning, på att man bör överväga en i vissa delar förändrad finansiering av utbildningen vid riksgymnasieskolorna och av elevernas boende, habilitering och resor. Styrande principer för finansieringen bör vara enkelhet och tydlighet samt ett tydligt fokus på likvärdighet och elevens bästa. Det ska vara möjligt att på ett enkelt sätt följa upp hur statliga medel använts. Finansieringen av utbildningen ska ordnas så att det i så liten utsträckning som möjligt blir olika kostnader för hemkommunen och hemlandstinget beroende på vilken utbildning eleverna väljer. Statens ersättning till kommuner som anordnar riksgymnasieverksamhet ska bara täcka de merkostnader som kommunerna har för egna och andras elever. Elevens rätt till en likvärdig kvalitet i utbildningen innebär samtidigt att hänsyn måste tas till att det kan finnas stora individuella variationer i kostnaderna, eftersom varje elev ska ges förutsättningar att nå målen för utbildningen och har rätt till extra stöd därefter.

Specialpedagogiska skolmyndigheten konstaterar vidare i sin uppdragsredovisning att den författningsmässiga regleringen inom området riksgymnasieverksamhet för elever med funktionsnedsättning varken är enhetlig eller tillräckligt tydlig. Ett exempel är att reglerna för antagning skiljer sig åt mellan utbildningarna. Frågor om antagning till utbildning vid riksgymnasierna för döva och hörselskadade i Örebro avgörs i dag av styrelsen för utbildningen i Örebro kommun. Frågor om intagning till Rh-anpassad utbildning prövas i stället av ett särskilt beslutande organ inom Specialpedagogiska skolmyndigheten.

Regelverket behöver också anpassas till den nya skollagen som börjar tillämpas den 1 juli 2011 i enlighet med riksdagens beslut med anledning av propositionen Den nya skollagen – för kunskap, valfrihet och trygghet (prop. 2009/10:165, 2009/10:UbU21, rskr. 2009/10:370) och den reformerade gymnasieskolan som riksdagen beslutat i enlighet med propositionen Högre krav och kvalitet i den nya gymnasieskolan (prop. 2008/09:199, bet. 2009/10:UbU3, rskr. 2009/10:8).

För vissa av riksgymnasierna har staten 2001 upprättat avtal med de anordnande kommunerna. Eftersom elevtalsutvecklingen och elevgruppernas sammansättning har förändrats sedan dess behöver avtalen revideras. Det bör även upprättas avtal mellan staten och de anordnade kommunerna avseende de riksgymnasieskolor för vilka det i dag saknas sådana avtal.

Utredaren ska därför

- beskriva utvecklingen av elevgruppernas sammansättning vid de aktuella riksgymnasieskolorna och bedöma om det är en ändamålsenlig utbildning som bedrivs utifrån respektive elevgrupps behov och
- beskriva det framtida behovet av riksrekryterande utbildning och eventuellt andra typer av särskilda insatser inom utbildningsområdet för aktuella målgrupper.

Såväl utbildnings- som omvårdnadsinsatserna ska omfattas och utredningen ska fokusera på kvalitet, utbildningsresultat, etablering på arbetsmarknaden och fortsatta studier.

Utredaren ska vidare

- med utgångspunkt i Statskontorets rapport föreslå hur ansvaret för boende, habilitering och resor i anslutning till utbildning av gymnasieelever med funktionsnedsättning ska fördelas mellan staten och skolhuvudmännen samt hur verksamheten ska finansieras,
- göra en översyn av regelverket och lämna författningförslag när det gäller dagens riksrekryterande gymnasieutbildning för döva, hörselskadade och dövblinda ungdomar och ungdomar som har en språkstörning och behöver insatser av samma slag som döva samt när det gäller riksrekryterande utbildning för svårt rörelsehindrade ungdomar,
- lämna förslag till hur antagning av elever i de aktuella elevgrupperna ska regleras,
- bedöma om enbart kommuner ska kunna vara huvudmän för riksgymnasieverksamhet eller om även fristående huvudmän ska ges möjlighet att bedriva sådan verksamhet, och, om utredaren bedömer det lämpligt, lämna förslag, samt
- ta fram underlag för att staten ska kunna revidera och upprätta avtal med anordnande kommuner om riksgymnasieskolorna.

Likvärdig kvalitet i utbildningen ska vara en styrande princip. Såväl gymnasie- som gymnasiesärskoleverksamhet ska omfattas. Utredaren ska lämna de författningsförslag som är nödvändiga för att genomföra förslagen.

Särskilt om utbildning för elever med språkstörning

Örebro kommun har i en skrivelse till regeringen (U2010/1532/G) uppgett att riksgymnasieskolan för döva och hörselskadade i Örebro tar emot en ökande andel elever med diagnosen språkstörning. Kommunen anför också att utbildningarna med åren till stor del har kommit att vända sig till elever med språkstörning som delvis har andra behov än vad som anges i förordningen. Även Specialpedagogiska skolmyndigheten framhåller i redovisningen av regeringsuppdraget om gymnasieutbildning för elever med funktionshinder (U2009/7489/G) att elever med språkstörning i regel inte har behov av insatser av samma slag som döva.

Sedan 2008 ingår elever med grav språkstörning i specialskolans målgrupp. För denna målgrupp finns en särskild riksskola, Hällsbo-skolan, för vilken staten genom Specialpedagogiska skolmyndigheten är huvudman.

Mot denna bakgrund ska utredaren särskilt belysa utbildningssituationen för elever med språkstörning. I detta ingår att

- kartlägga elevgruppen med språkstörning som i dag studerar inom Örebro kommuns gymnasie- och gymnasiesärskola samt göra en bedömning av om utbildningen är ändamålsenlig,
- bedöma vilka konsekvenser utvidgningen av specialskolans målgrupp till att omfatta även elever med grav språkstörning har för gymnasie- och gymnasiesärskolan och
- bedöma vilka eventuella åtgärder som behöver vidtas med anledning av detta och, om utredaren finner det lämpligt, lämna förslag, inklusive författningsförslag.

(Utbildningsdepartementet)

Internationella deklARATIONER och ÖVERENSKOMMELSER

Det finns ett flertal internationella deklARATIONER och ÖVERENSKOMMELSER som har betydelse för utbildningen av barn och vuxna och som Sverige har anslutit sig till. En konvention är bindande för de länder som har ratificerat den, medan en deklARATION är uttryck för mötesdeltagarnas uppfattning eller politiska ambition. För en utförligare sammanfattning hänvisas till bilaga 3 i utredningens delbetänkande SOU 2011:30.

- *FN:s barnkonvention*¹ antogs 1989 och trädde ikraft året därpå. En av de bärande principerna i konventionen är barnets bästa. I en artikel om icke-diskriminering stadgas bl.a. att barn utan åtskillnad av något slag, ska tillförsäkras de rättigheter som anges i konventionen oavsett barnets, föräldrars eller vårdnadshavares handikapp. Konventionen slår fast alla barns rätt till utbildning.
- *FN:s standardregler*² antogs 1993. Dessa syftar till att tillförsäkra människor med funktionsnedsättning delaktighet och jämlikhet. Standardreglerna betonar bl.a. att utbildning för barn, unga och vuxna med funktionsnedsättning är en integrerad del av den ordinarie utbildningen. Specialundervisning får förekomma, men endast undantagsvis och i så fall med målet att förbereda de studerande för undervisning i det ordinarie skolsystemet. Standardreglerna anger endast ett undantag från denna princip. Döva och dövblindas speciella behov av kommunikation tillgodoses enligt standardreglerna bättre i specialskolor eller specialklasser eller i speciella enheter i vanliga skolor. Standardreglerna är inte juridiskt bindande, men är avsedda att vara normgivande.

¹ *Konvention om barnets rättigheter*; Sveriges internationella överenskommelser SÖ 1990:20 (Utrikesdepartementet).

² *Standardregler för att tillförsäkra människor med funktionsnedsättning delaktighet och jämlikhet*; Socialdepartementet.

- *Salamancadeklarationen*³ om principer, inriktning och praxis vid undervisningen av elever i behov av särskilt stöd antogs av den internationella konferensen om specialundervisning som 1994 anordnades av UNESCO i samarbete med den spanska regeringen i Salamanca. Deklarationen slår fast att med undantag för döva och dövblinda bör barn i behov av särskilt stöd undervisas inom det ordinarie utbildningsväsendet, i den skola de skulle gått i om de inte haft ett funktionshinder samt i ordinarie klass. Enligt deklarationen är detta det effektivaste sättet att bekämpa diskriminerande attityder, att skapa en välkomnande närmiljö, att bygga ett integrerat samhälle och att åstadkomma skolundervisning för alla.
- *Dakaröverenskommelsen*⁴ från UNESCO:s världskonferens *Utbildning för alla* som genomfördes 2000 innehåller överenskommelser om att medlemsländerna ska arbeta för att uppnå sex övergripande mål, bl.a. att alla barn senast 2015 ska ha tillgång till och fullfölja en kostnadsfri primärskoleutbildning av god kvalitet, att tillgodose ungdomars och vuxnas lärbbehov samt att på alla sätt förbättra och säkerställa kvaliteten på utbildningen, särskilt när det gäller läs- och skrivkunighet, räknefärdigheter och viktiga livsfärdigheter.
- *FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning*⁵ som antogs 2006 och trädde i kraft för Sverige i januari 2009 innehåller en artikel om utbildning. Konventionsstaterna erkänner rätten till utbildning för personer med funktionsnedsättning, förverkligad utan diskriminering och på lika villkor. För att förverkliga detta ska staterna bl.a. säkerställa ändamålsenliga individanpassade stödåtgärder i miljöer som erbjuder största möjliga kunskapsrelaterade och sociala utveckling som är förenlig med målet om fullständig inkludering.

³ Svenska Unescorådets skriftserie nr 4, 1996.

⁴ Svenska Unescorådets skriftserie nr 3, 2001.

⁵ *Konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning*; Sveriges internationella överenskommelser SÖ 2008:26 (Utrikesdepartementet).

Kostnader och finansiering

1 Kostnader och finansiering för RgRh

Verksamheten vid den Rh-anpassade gymnasieutbildningen i Göteborg, Kristianstad, Stockholm och Umeå (RgRh) finansieras av elevernas hemkommuner och hemlandsting genom interkommunal ersättning¹ samt av staten genom verksamhetsbidrag till anordnande kommuner och genom andra statliga bidrag. Totalt uppgick kostnaden för RgRh till 194 miljoner kronor läsåret 2010/11. Av de belopp som läsåret 2010/11 tillfördes RgRh för finansiering av verksamheten stod staten för cirka 60 procent, hemkommunen för cirka 32 procent och hemlandstinget för cirka 6 procent. Resterande cirka 2 procent utgörs av annan finansiering.

1.1 Utbildningen vid RgRh

Kostnader för utbildningen

Kostnaden för utbildningen vid RgRh uppgick till knappt 80,5 miljoner kronor läsåret 2010/11 (se tabell 1). Kostnaden för utbildningen varierade mycket mellan de olika orterna. Högst var kostnaden per elev i Stockholm, lägst var den i Kristianstad.

Kostnaderna för utbildningen vid RgRh fördelar sig med cirka en tredjedel på undervisande personal, cirka en tredjedel på elevassistenter, cirka tio procent på lokaler och cirka en fjärdedel på övriga kostnader. I övriga kostnader ingår kostnader för administration (OH), löner som inte avser undervisande personal eller elevassistenter, skolmåltider samt vissa andra kostnader.

¹ 16 kap. 40 § skollagen (2010:800) och 11 kap. 7 § gymnasieförordningen (2010:2039).

Tabell 1 Kostnad per elev för utbildning vid RgRh läsåren 2008/09–2010/11, kronor

Läsår	Göteborg	Kristianstad	Stockholm	Umeå	Samtliga
2008/09	576 000	504 000	488 000	581 000	534 000
2009/10	607 000	449 000	589 000	649 000	559 000
2010/11	574 000	476 000	724 000	611 000	574 000

Källa: Respektive anordnande kommun. Utredningens bearbetning.

I samband med utbildningen uppkommer kostnader för resor på utbildningsorten mellan skolor och mellan skola och habilitering etc. Kostnader med anledning av detta redovisas under avsnitt 1.4, men ingår här i övriga kostnader.

Finansieringen av utbildningen

Ansvaret för att finansiera utbildningen vid RgRh delas mellan elevens hemkommun och staten. Med undantag för en bestämmelse om extra ersättning (se nedan) finns inga särskilda bestämmelser om hur utbildningen vid RgRh ska finansieras. Eftersom en elev som tillhör målgruppen har rätt att tas emot vid utbildningen bör skollagens bestämmelser om interkommunal ersättning för en elev som mottagits i första hand kunna tillämpas². Det innebär att ersättningen ska motsvara anordnarens självkostnad.

I praktiken betalar elevens hemkommun en programkostnad enligt respektive anordnande kommuns prislista för gymnasieskolan samt den faktiska kostnaden för eventuell elevassistent. Programkostnaden varierar mellan olika program och utbildningsorter. För elevassistans upprättas avtal mellan anordnande kommun och elevens hemkommun för varje elev. Avtalen innehåller uppgifter om hur mycket assistans eleven behöver, kostnaden för detta och betalningsrutiner.

Sedan början av 1990-talet finns dessutom en särskild förordning³ enligt vilken eleven hemkommun ska betala en extra interkommunal ersättning till den anordnande kommunen om 4 000 kronor per elev och termin för utbildning vid bland annat RgRh.

² 16 kap. 50–51 §§ skollagen (2010:800).

³ SKOLFÖFS 1992:44 Förordning om extra ersättning för vissa elever vid studier i gymnasieskola.

Beloppet har varit oförändrat över tid. Endast Göteborgs kommun har som anordnande kommun krävt den extra ersättningen.

Utbildningskostnader utöver programkostnaden, kostnaden för elevassistans och extra interkommunal ersättning ska betalas av staten via statsbidrag (tilläggsbidrag). Enligt regleringsbrev ska Skolverket svara för utbetalningen till de anordnade kommunerna⁴. Eftersom vissa utbildningsanordnare har betydligt lägre kostnader än vad de får finansiering för genereras ett överskott, även på totalt summerad nivå. Det gör det svårt att beräkna andelen som respektive finansär står för. De totala intäkterna fördelar sig dock så att staten de senaste åren har bidragit med 55–60 procent och hemkommunen med 40–45 procent (se tabell 2).

Tabell 2 Finansiering av utbildningen vid RgRh samt fördelning av finansieringen mellan elevens hemkommun och staten läsåret 2008/09–2010/11

	2008/09	2009/10	2010/11
Total finansiering (tkr)	91 578	89 555	89 346
varav från			
– hemkommunen ¹	38 %	37 %	45 %
– staten	59 %	59 %	55 %
– annan finansiering ²	3 %	4 %	0 %

Källa: Respektive anordnande kommun. Utredningens bearbetning.

1) Anordnande kommun räknas som hemkommun för sina folkbokförda elever.

2) I huvudsak överskott från tidigare läsår samt "övriga intäkter".

Vissa elever har personlig assistent i stället för eller som komplement till elevassistent. Beslut om en personlig assistent fattas med stöd av bestämmelserna om assistansersättning⁵ och finansieras av elevens hemkommun och Försäkringskassan.

Finansieringen av utbildningen för elever från de anordnande kommunerna är reglerad på samma sätt som för övriga elever som är antagna på den Rh-anpassade utbildningen. Utredningen har inte funnit annat än att anordnande kommun betalar motsvarande del av kostnaden som andra placerande kommuner.

Lsåret 2010/11 överstiger finansieringen kostnaderna med drygt tio procent, året innan med knappt sju procent. Någon åiterrapportering till Skolverket som utbetalande myndighet av hur bidraget använts

⁴ U2011/6110/S Anslag 1.6 Särskilda insatser på skolområdet, ap.2 Särskilda bidrag för rikskryterande gymnasial utbildning för elever med funktionshinder.

⁵ Se vidare Försäkringskassans vägledning *Assistansersättning*, vägledning 2003:6 version 7.

sker inte. Det finns inte heller rutiner för att återbetala överskott till staten.

1.2 Habiliteringen vid RgRh

Huvudman för habiliteringen vid RgRh är utbildningens värdkommun i Kristianstad, Stockholm och Umeå. I Göteborg är stiftelsen Bräcke Diakoni huvudman. Finansieringen av habiliteringen delas mellan elevernas hemlandsting och staten.

Kostnaden för habiliteringen beräknas till närmare 35 miljoner kronor för läsåret 2010/11 (se tabell 3).

Tabell 3 Beräknade kostnader för habilitering vid RgRh, läsåren 2006/07–2010/11

Läsår	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11
Total kostnad (tkr)	35 366	37 128	37 616	38 585	34 795
Kostnad per elev med habilitering (kronor)	204 000	207 000	224 000	243 000	243 000

Källa: Överenskommelser mellan staten och respektive huvudman. Utredningens bearbetning.

Det finansiella ansvaret för habiliteringen delas mellan hemlandstinget⁶ och staten. Hemlandstinget⁷ ska betala ersättning för kostnader för habilitering till den huvudman som enligt avtal med staten svarar för verksamheten. Hemlandstinget står för en tredjedel av kostnaden och staten för resterande två tredjedelar, i enlighet med regelverket.

Den läsårsvisa finansieringen regleras i föreskrifter från Specialpedagogiska skolmyndigheten (SPSM) och framgår i läsårsvisa överenskommelser mellan staten, företräd av SPSM, och respektive anordnande huvudman⁸.

SPSM svarar för att utbetalningen av statsbidraget till anordnande huvudman sker vid två tillfällen per läsår. Även den del av finansieringen som elevens hemkommun ansvarar betalas via SPSM till anordnande huvudman, även det två gånger per år. Elevens hemkommun betalar i sin tur överenskommets belopp till SPSM.⁹

⁶ Elevens hemkommun i det fall kommunen är sjukvårdshuvudman.

⁷ 16 kap. 40 § skollagen (2010:800).

⁸ SPSM:s dnr: ALL 2011/434, ALL 2011/435, ALL 2011/436 och ALL 2011/438.

⁹ SKOLFS 2009:25 Specialpedagogiska skolmyndighetens föreskrifter om ersättning för vissa kostnader enligt skollagen.

1.3 Elevhemsboendet vid RgRh

Huvudman för elevhemsboendena är utbildningens värdkommun i Kristianstad, Stockholm och Umeå. I Göteborg är stiftelsen Bräcke Diakoni huvudman.

Kostnader för elevhemsboendet

Den beräknade kostnaden för boende i elevhem vid RgRh, omvårdnad i boendet och mat uppgick läsåret 2010/11 till drygt 75 miljoner kronor, motsvarande i genomsnitt drygt 950 000 kronor per boende elev (se tabell 4). Kostnaderna beräknas i de årliga överenskommelser som sluts mellan staten, genom SPSM, och de respektive huvudmännen för elevhemmen.

Tabell 4 Beräknad kostnad per elev för kost och logi samt omsorg i boendet läsåren 2006/07–2010/11

Läsår	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11
Kostnad per elev (kronor)	750 000	789 000	842 000	909 000	954 000

Källa: Årliga överenskommelser mellan staten och respektive huvudman, utredningens bearbetning.

Det finns skillnader mellan kostnaden per elev för elevhemsboendet mellan orterna. De avvikelser som förekommer härrör främst från andelen belagda platser i boendet. Stockholm och Umeå, som vissa läsår haft högre kostnader i förhållande till de övriga orterna, har funnits fler boendeplatser än vad som varit motiverat i förhållande till antalet boende elever. Enligt huvudmännen har det inte varit möjligt att anpassa storleken på boendena omedelbart när behov av platser minskar.

Finansiering av elevhemsboendet

Finansieringen av elevhemsboendet delas mellan elevens hemkommun och staten. Hemkommunen ska betala ersättning för kostnader för boende och omvårdnad i boendet till den huvudman som enligt avtal med staten svarar för verksamheten¹⁰. Ersättningen ska

¹⁰ 16 kap. 40 § skollagen (2010:800).

motsvara en tredjedel av de genomsnittliga kostnaderna för insatserna per elev¹¹.

SPSM får dessutom meddela föreskrifter om avgifter för kost och logi för elever som på elevhem i anslutning till en gymnasieskola med Rh-anpassad utbildning¹². SPSM har meddelat sådana föreskrifter innebärande att eleven ska betala en avgift för kost och logi om 3 000 kronor i månaden per elev – 1 500 kronor för logi och 1 500 kronor för kost – dock högst 27 000 kronor per läsår¹³. Eleven blir ersatt för detta genom det så kallade Rg-bidraget¹⁴ som betalas ut av Centrala studiestödsnämnden (CSN). Rg-bidraget utgår för skäliga kostnader för kost och logi med högst 27 000 kronor per läsår och täcker elevens faktiska kostnad. Avgiften för kost kan anpassas till om eleven väljer att stå för måltiderna själv.

Kostnader utöver hemkommunens ersättning och elevens avgift svarar staten för via statsbidrag. Via statsbidraget och Rg-bidraget svarar staten för två tredjedelar av finansieringen av elevhemsboendet och hemkommunerna för en tredjedel (se tabell 5).

Tabell 5 Finansiering av boende i elevhem vid RgRh samt fördelning av ansvaret för finansieringen läsåren 2006/07–2010/11

	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11
Total finansiering (tkr)	81 778	81 301	76 585	77 224	75 379
varav från					
– hemkommunen	33 %	33 %	33 %	33 %	33 %
– statsbidrag	62 %	61 %	60 %	60 %	57 %
– Rg-bidrag	4 %	3 %	3 %	3 %	3 %
– annan finansiering ¹	1 %	2 %	3 %	4 %	7 %

Källa: Överenskommelser mellan staten och respektive huvudman. Utredningens bearbetning.

1) I huvudsak överskott från tidigare läsår samt "övriga intäkter".

Ansvaret för elevhemsboendet vid RgRh regleras i avtal mellan staten och den kommun eller annan huvudman som ansvarar för boendet¹⁵. Avseende ersättning för verksamheten hänvisas till årliga överenskommelser som upprättas mellan SPSM och anordnade

¹¹ 11 kap. 7 § gymnasieförordningen (2010:2039).

¹² 11 kap. 6 § gymnasieförordningen (2010:2039).

¹³ SKOLFÖS 2009:24 Specialpedagogiska skolmyndighetens föreskrifter om avgifter för kost och logi för vissa elever som bor i elevhem.

¹⁴ Förordning (1995:667) om bidrag till vissa funktionshindrade elever i gymnasieskolan.

¹⁵ 11 kap. 5 § gymnasieförordningen (2010:2039). SPSM:s dnr: ALL 2010/303 (avser avtal med Stockholms kommun). Tidigare avtal mellan staten och huvudmännen härrör från 1990 (Göteborg och Umeå) samt 1993 (Kristianstad).

huvudman¹⁶. Överenskommelserna innehåller uppgifter om förväntat antal boende elever aktuellt läsår och beräkningar av kostnader utifrån nyckeltal och aktuellt kostnadsläge. Vidare framgår hur stor del av finansieringen som ska täckas av elevens hemkommun, av eleven via elevavgift som finansiera genom Rg-bidraget, och av staten via statsbidrag. Överenskommelsen innehåller också regler för hur eventuellt överskott respektive underskott ska hanteras av anordnande huvudman.

Utbetalningen av ersättningen till huvudmännen för boende och omvårdad i boendet administreras på samma sätt som för habiliteringen.

1.4 Resor för elever vid RgRh

Resor som är aktuella för elever vid RgRh är resor mellan hemmet och studieorten för elever som bor på elevhem (hemresor), resor mellan boende och skolan (dagliga resor) samt övriga resor. Staten svarar för hemresor och dagliga resor för de elever som bor på elevhem vid RgRh, genom det så kallade Rg-bidraget som CSN svarar för¹⁷. Rg-bidrag lämnas för skäligen kostnader för resa mellan hemmet och studieorten vid läsårets början och slut samt för högst 18 fram- och återresor mellan utbildningsorten och den ordinarie bostadsorten för eleven, för en familjemedlem eller någon annan närstående till eleven. Därutöver kan Rg-bidraget finansiera dagliga resor mellan bostaden på utbildningsorten och utbildningsplatsen.

För 2010/11 var CSN:s kostnader för resor vid RgRh 3,4 miljoner kronor (se tabell 6).

Tabell 6 Utbetalt Rg-bidrag för hemresor och dagliga resor för elever boende i elevhem vid RgRh läsåren 2006/07–2010/11

	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11
Totalt (tkr)	4 498	4 251	4 019	3 622	3 408
varav					
– hemresor	93 %	95 %	91 %	92 %	90 %
– dagliga resor	7 %	5 %	9 %	8 %	10 %
Kostnad per elev i elevhemsboende (kronor)	41 000	41 000	44 000	43 000	43 000

Källa: CSN. Utredningens bearbetning.

¹⁶ SPSM:s dnr: ALL 2011/434, ALL 2011/435, ALL 2011/436 och ALL 2011/438.

¹⁷ Förordning (1995:667) om bidrag till vissa funktionshindrade elever i gymnasieskolan.

Endast för RgRh i Umeå och Göteborg redovisas kostnader inom Rg-bidraget för dagliga resor. På övriga utbildningsorter ligger boendena i så nära anslutning till utbildningsplatsen att denna typ av resor inte är aktuella eller löses de på annat sätt.

Vid samtliga utbildningsorter finns kostnader för vad som kan kallas för övriga resor, exempelvis resor som företas inom utbildningen. För läsåret 2010/11 uppgick dessa kostnader till totalt cirka 61 000 kronor i Göteborg, 162 000 kronor i Kristianstad, 165 000 kronor i Stockholm och 544 000 kronor i Umeå.

2 Kostnader och finansiering för RGD/RGH

Verksamheten vid gymnasieutbildningen för elever med dövhet, hörsel-skada, dövblindhet eller språkstörning i Örebro (RGD/ RGH) finansieras av elevernas hemkommuner genom interkommunal ersättning¹⁸ samt av staten genom verksamhetsbidrag till Örebro kommun¹⁹ och genom andra statliga bidrag. Totalt uppgick kostnaden för RGD/RGH till 202 miljoner kronor läsåret 2009/10. Av de belopp som läsåret 2009/10 tillfördes RGD/RGH för finansiering av verksamheten stod staten för 78 procent, hemkommunen för 21 procent. Resterande en procent utgörs av annan finansiering.

2.1 Utbildningen vid RGD/RGH

Kostnaden för utbildningen vid RGD/RGH uppgick till drygt 150 miljoner kronor läsåret 2009/10 (se tabell 7).

Tabell 7 Kostnad per elev²⁰ för utbildning vid RGD/RGH, läsåren 2006/07–2009/10

	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10
Total kostnad (tkr)	141 338	143 844	146 994	150 421
Kostnad per elev (kronor)	335 000	330 000	327 000	328 000

Källa: Örebro kommun. Utredningens bearbetning.

¹⁸ 10 kap. 10 § gymnasieförordningen (2010:2039).

¹⁹ U2001/277/G Avtal mellan staten och Örebro kommun.

²⁰ Fördelat på de 459 elever som var mottagna vid utbildningen den 15 oktober 2009.

Kostnaderna fördelar sig schablonmässigt med cirka 60 procent på personal, 17 procent på lokaler och resten på övrigt.

Kostnaderna finansieras av elevernas hemkommuner och staten. Om Örebro kommun har antagit en elev vid RGD/RGH som inte är hemmahörande i kommunen har kommunen rätt till ersättning för sina kostnader för elevens utbildning från elevens hemkommun²¹. I praktiken betalar hemkommunen elevens programkostnad, eventuella kostnader för elevassistent samt en extra ersättning om 4 000 kronor per elev och termin som enligt särskilda bestämmelser utgår för elever vid riksgymnasierna.²²

Sammantaget svarar statsbidraget för närmare den absoluta merparten av finansieringen (se tabell 8).

Tabell 8 Finansiering av utbildningen vid RGD/RGH, fördelat mellan elevens hemkommun och staten, läsåren 2006/07–2009/10

	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10
Total finansiering (tkr)	141 338	143 844	146 994	150 421
varav från				
– hemkommunen ¹	24 %	25 %	25 %	24 %
– statsbidrag	70 %	71 %	73 %	75 %
– annan finansiering ²	6 %	4 %	2 %	1 %

Källa: Örebro kommun. Utredningens bearbetning.

1) Anordnande kommun räknas som hemkommun för sina folkbokförda elever. Örebro kommun har dock endast finansierat utbildningen för ett tiotal av sina elever (se vidare nedan).

2) Avser täckning för underskott och "övriga intäkter", främst EU-bidrag. Övriga intäkter kan också handla om statsbidrag för lärarlyftet.

Att statens andel är så stor beror delvis på att Örebro kommun enligt avtalet med staten har ett lägre statistiskt förväntat antal elev vid RGD/RGH än de åttiofem elever som faktiskt går vid RGD/RGH och är folkbokförda i kommunen. Staten har här tagit ett utökat ansvar genom statsbidraget.

I de fall en elev har elevassistent avtalas villkoren mellan Örebro kommun och elevens hemkommun. Kostnaden beräknas utifrån en schablon som baseras på en genomsnittlig heltidslön för en elevassistent år 2011 på 19 000 kronor per månad. Ersättningen för assistenten baseras på hur stor andel av heltid eleven har behov av assistent. Läsåret 2010/11 hade 19 elever behov av elevassistent.

²¹ 10 kap. 10 § gymnasieförordningen (2010:2039).

²² SKOLFS 1992:44 Förordning om extra ersättning för vissa elever vid studier i gymnasieskola.

Särskilda bidrag till verksamheten för elever med dövblindhet

Utöver det generella verksamhetsbidrag som enligt avtalet utgår från staten till utbildningen vid RGD/RGH utgår också särskilda bidrag för verksamheten avseende elever med dövblindhet²³. En bidragspost avser särskilda stödinsatser för elever med ytterligare funktionsnedsättning (dövblindhet) och en utgörs av en fast summa till basorganisationen för verksamheten för ungdomar med dövblindhet. Ett särskilt bidrag för kompetensutveckling av personal och lokalanpassning utgår dessutom enligt avtalet som engångsbidrag och beslutas i särskild ordning. Bidragen räknas upp med skolindex varje år.

Sammantaget har bidraget varierat mellan 6,1 och 6,7 miljoner kronor åren 2006/07–2010/11. Läsåret 2011/12 till 15 elever gruppen med dövblindhet. Per elev handlar detta om ett totalt extra tillskott på i snitt ungefär 400 000 kronor per år, utöver det generella statliga verksamhetsstödet till RGD/RGH. Bidraget ingår inte i redovisningen av det generella verksamhetsstödet ovan.

Örebro kommun ansöker hos Utbildningsdepartementet om det extra bidraget för utgifter som tillkommer särskilt för de aktuella eleverna. Bidraget ska bland annat täcka kostnader för extra personalresurser (både assistenter och pedagogisk personal), tekniska hjälpmedel, tolk, anpassning av skolmiljön och läromedel. Bidrag beviljas i efterhand och utbetalas av Skolverket tillsammans med det årliga verksamhetsbidraget och ska täcka faktiska kostnader.

2.2 Boende vid RGD/RGH

För elever som vill och har behov av det ska Örebro kommun anvisa kost och logi²⁴. Det är således Örebro kommun som är huvudman för boendet vid RGD/RGH. Kommunen har organiserat boendet i elevhem (kollektivboende) samt i veckohem. Dessutom bor vissa elever i eget boende. Staten står för merparten av finansieringen och elevens hemkommun för en mindre andel. Elevavgifter förekommer. Dessa kostnader ges det dock bidrag för.

²³ U2001/277/G Avtal mellan staten och Örebro kommun; 6 § respektive 8 och 9 §§.

²⁴ 10 kap. 11 § gymnasieförordningen (2010:2039).

Kostnaderna för kost och logi vid kommunens kollektivboende och veckohem uppgick läsåret 2010/11 till drygt 41 miljoner kronor (se tabell 9).

Tabell 9 Kostnad för boende¹ vid RGD/RGH läsåren 2006/07–2010/11

	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10	2010/2011
Total kostnad (tkr)	33522	36 107	37 682	39 395	41 368
Kostnad per elev (kronor)	129 000	128 000	130 000	132 000	141 000

Källa: Örebro kommun. Utredningens bearbetning.

1) För vissa elever ingår inte kost i kostnaderna.

Örebro kommun och CSN har i avtal²⁵ reglerat prissättningen av kost och logi vid kollektivboendena och veckohemma i anslutning till RGD/RGH. Inför varje läsår godkänner CSN en av Örebro kommun beräknad kostnad. Rg-bidraget som betalas ut av CSN och inackorderingsbidraget som elevernas hemkommuner står för ska täcka kostnaderna för kost och logi.

Elever som bor på elevhem eller i veckohem betalar för nio månader per läsår. Boendepriiset är innevarande år 17 824 kronor per månad i kollektivboende med mat och 16 524 kronor för kollektivboende utan mat. För veckohem är boendepriiset 12 224 kronor per månad. För att täcka dessa kostnader för eleven utgår inackorderingsbidrag från hemkommunen och Rg-bidrag från CSN. Inackorderingsbidraget från elevens hemkommun utgår med minst 1/30 av prisbasbeloppet per månad²⁶. 2011 motsvarade detta 1 427 kronor/månad²⁷.

Rg-bidraget från CSN utgår för kost och logi, samt annan service i samband med boendet, som inte täcks av inackorderingsbidraget (eller av aktivitetsersättning och sjukersättning för elever som har det)²⁸. Elever som bor i kollektivboende kan välja att behålla en del av Rg-bidraget och själva handla och laga mat. Dessa elever betalar 1 300 kronor mindre per månad till Örebro kommun.

²⁵ Avtal mellan CSN och Örebro kommun om prissättning av RGD/RGH:s boendeformer (1998-06-26) samt Protokoll – Möte mellan CSN och Örebro kommun (2009-11-18).

²⁶ 15 kap. 32 § skollagen (2010:800).

²⁷ Prisbasbeloppet för 2011 uppgick till 42 800 kronor enligt Statistiska Centralbyrån (SCB), pressmeddelande 2010:190.

²⁸ 4–7 §§, förordning (1995:667) om bidrag för vissa funktionshindrade elever i gymnasieskolan.

Elever som väljer att bo i eget boende finansierar detta med inackorderingsbidrag och Rg-bidrag.

Statens Rg-bidrag för kost och logi svarar för 80–85 procent av den totala finansieringen av elevernas boende vid RGD/RGH (se tabell 10). Genom inackorderingsbidraget svarar elevernas hemkommuner för knappt 15 procent av den totala finansieringen. Storleken på posten annan finansiering varierar över tid. Posten består dels av finansiering från andra nordiska länder, dels av inackorderingsbidrag som enligt fullmakt betalas direkt till Örebro kommun i stället för via eleven eller elevens vårdnadshavare.

Tabell 10 Finansiering av för elever i kollektivboende eller veckohem vid RGD/RGH, läsåren 2006/07–2009/10

	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10
Total finansiering (tkr)	33 534	36 042	38 100	39 620
varav från				
– hemkommunen (inackorderingsbidrag)	14 %	13 %	13 %	14 %
– staten (Rg-bidrag)	83 %	80 %	81 %	85 %
– annan finansiering ¹	3 %	7 %	6 %	1 %

Källa: Örebro kommun och CSN Utredningens bearbetning.

1) Andra finansiärer är exempelvis andra nordiska länder med elever vid RGD/RGH samt kommuner eller kommunalförbund med fullmakt att betala ut elevs inackorderingsbidrag direkt till Örebro kommun.

Utbetalningen av Rg-bidraget sker direkt till Örebro kommun i de fall kost och logi anordnas av kommunen. I övriga fall betalas bidraget ut till elevens vårdnadshavare eller till eleven, om denne är myndig. Inackorderingsbidraget utbetalas från elevens hemkommun till elevens vårdnadshavare eller till eleven, om denne är myndig. Vårdnadshavaren eller eleven betalar i sin tur till Örebro kommun. I de fall fullmakt har upprättats mellan vårdnadshavaren eller eleven och hemkommunen betalas inackorderingsbidraget direkt till Örebro kommun.

2.3 Resor

Resor som är aktuella för elever vid RGD/RGH är resor mellan hemmet och studieorten (hemresor) för elever som bor i elevhem, i veckohem eller i eget boende, men är skriven hos sina föräldrar på

annan ort samt resor mellan boende och skola (dagliga resor). Hemresor finansieras av staten via Rg-bidraget som CSN svarar för²⁹. Rg-bidrag lämnas för skäligena kostnader för resa mellan hemmet och studieorten vid läsårets början och slut samt för högst 18 fram- och återresor mellan utbildningsorten och den ordinarie bostadsorten för eleven, för en familjemedlem eller någon annan närstående till eleven.

Resor till och från boendet på utbildningsorten och skolan som överstiger sex kilometer betalas av elevens hemkommun. Eleven tilldelas busskort för dessa resor. Resor som understiger sex kilometer och som eleven på grund av sin funktionsnedsättning är i behov av finansieras via Rg-bidraget (dagliga resor).

För läsåret 2010/11 var kostnaden för de resor som finansieras av staten via Rg-bidraget drygt 5,6 miljoner kronor (se tabell 11).

Tabell 11 Utbetalt Rg-bidrag för hemresor och vissa dagliga resor för elever vid RGD/RGH berättigade till Rg-bidrag, läsåren 2006/07–2010/11

	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10	2010/11
Totalt (tkr)	5 812	6 262	5 779	5 404	5 592
Varav					
– hemresor	100 %	100 %	99 %	99 %	99 %
– dagliga resor	0 %	0 %	1 %	1 %	1 %
Kostnad per elev (kronor)	22 000	22 000	20 000	18 000	19 000

Källa: CSN. Utredningens bearbetning.

Merparten av de dagliga resorna finansieras inte med Rg-bidraget, vilket framgår ovan, utan av elevernas hemkommuner. Läsåret 2010/11 var kostnaden för dagliga resor som finansierades av elevernas hemkommuner totalt 425 000 kronor. Sådana beslut finns för cirka 200 av de tillfälligt boende eleverna och avser utgifter för busskort med 2 250 kronor per år. Kostnaden har minskat avsevärt sedan Örebro kommun sedan läsåret 2010/11 ändrat sina regler för busskort. Tidigare fick samtliga gymnasieelever busskort, sedan 2010 endast de med minst sex kilometer till skolan i enlighet med elevreselagen³⁰. Nu gäller återigen att samtliga elever från Örebro får busskort. För elever från andra kommuner ska eleven få buss-

²⁹ Förordning (1995:667) om bidrag till vissa funktionshindrade elever i gymnasieskolan.

³⁰ Lag (2991:1110) om kommunernas skyldighet att svara för vissa elevresor.

kort om de har minst sex kilometer mellan det tillfälliga boendet. I annat fall avgör elevens hemkommun.

3 Kostnader och finansiering för Rgsär D/H

Verksamheten vid den riksrekryterande gymnasiesärskoleutbildningen för elever med utvecklingsstörning i kombination med dövhet eller hörselskada (Rgsär D/H) finansieras av elevernas hemkommuner, statsbidrag och med elevavgifter. Totalt uppgick kostnaden för Rgsär D/H till närmare 38 miljoner kronor läsåret 2009/10, motsvarande knappt 923 000 kronor per elev. Av de belopp som läsåret 2009/10 tillfördes Rgsär D/H för finansiering av verksamheten stod staten för cirka 57 procent, hemkommunen för cirka 40 procent och eleverna för cirka 3 procent.

3.1 Utbildningen vid Rgsär D/H

Kostnaden för utbildningen vid Rgsär D/H uppgick till drygt 19 miljoner kronor läsåret 2009/10 (se tabell 12). 72 procent av kostnaderna bestod av personalkostnader, 12 procent av lokalkostnader och 16 procent av övriga kostnader.

Tabell 12 Kostnad för utbildningen vid Rgsär D/H, läsåren 2006/07–2010/11

	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10
Total kostnad (tkr)	14 184	15 945	17 008	19 210
Kostnad per elev (kronor)	417 000	380 000	378 000	469 000

Källa: Örebro kommun. Utredningens bearbetning.

Utbildningen finansieras till största delen av staten via statsbidrag (tilläggsbidrag) som Skolverket betalar ut samt interkommunal ersättning och Örebro kommuns ersättning för egna elever (se tabell 13). Hemkommunen, liksom Örebro kommun betalar 135 000 kronor för utbildningen vid Rgsär.

Tabell 13 Finansiering av utbildningen vid Rgsär D/H samt fördelning av finansieringen mellan elevens hemkommun och staten, läsåren 2006/07–2009/10

	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10
Total finansiering (tkr)	12 573	15 771	16 624	18 065
varav				
– interkommunal ersättning	40 %	39 %	42 %	40 %
– från Örebro kommun	3 %	3 %	4 %	4 %
– statsbidrag	57 %	46 %	44 %	46 %
– extra statsbidrag	0 %	11 %	10 %	10 %

Källa: Örebro kommun. Utredningens bearbetning.

Utöver det anslagna statsbidraget och den interkommunala ersättningen samt ersättningen för den egna kommunens elever ansöker Örebro kommun sedan år 2007 om extra statsbidrag för att täcka kostnader som tillkommit med anledning av en ökad elevtillströmning. Avtalet³¹ mellan staten och Örebro kommun gäller för högst 30 elever. Kommunen är dock enligt avtalet oförhindrad att organisera utbildning för ett visst högre elevantal om behov finns. På senare år har elevantalet legat kring 40 elever. Sammantaget svarar staten för cirka 55 procent av finansieringen och kommunerna för cirka 45 procent.

Där det är aktuellt betalar elevens hemkommun för elevassistent. Ett visst assistentbehov täcks av den personal som finns i grundbemanningen. Kostnad och finansiering av extra behov av elevassistent avtalas mellan Örebro kommun och elevens hemkommun. Kostnaden beräknas utifrån en schablon som baseras på en genomsnittlig heltidslön för en elevassistent som 2011 uppgår till 19 000 kronor per månad. Kostnaden för assistenten som elevens hemkommun betalar baseras på procent av heltid utifrån elevens behov av assistent. Kostnaden för assistenten kan dock, för Örebro kommuns del, vara högre eller lägre än vad elevens hemkommun betalar med anledning av att assistentens faktiska lön kan avvika från schablonberäkningen. Läsåren 2008/09–2010/11 har mellan åtta och tio elever haft extra elevassistent i varierande grad, i genomsnitt omfattande motsvarande cirka 0,8 procent av en heltid. Kostnader och finansiering för detta ingår inte i tabellerna ovan.

³¹ U1998/4354/G, Godkännande av avtal mellan staten och Örebro kommun om utbildning inom Örebro kommuns gymnasiesärskola för döva/hörselskadade utvecklingsstörda elever från hela landet (regeringsbeslut).

3.2 Boende vid Rgsär D/H

Enligt avtalet³² mellan staten och Örebro kommun omfattar åtagandet boendeomsorg för eleverna.

Kostnaden för boendet uppgick för läsåret 2009/10 till drygt 18 miljoner kronor (se tabell 14).

Tabell 14 Kostnad för boendeomsorg vid Rgsär D/H, läsåren 2006/07–2009/10

	2006/07	2007/08	2008/09	2010/2011
Total kostnad (tkr)	15 397	17 718	19 132	18 132
Kostnad per elev i boendeomsorg (kronor)	497 000	479 000	476 000	518 000

Källa: Örebro kommun. Utredningens bearbetning.

Boendeomsorgen finansieras med statsbidrag och interkommunal ersättning (se tabell 15). Den interkommunala avgiften för boende är för närvarande 174 000 kronor per elev och år.

Tabell 15 Finansiering av boendeomsorgen vid Rgsär D/H samt fördelning av finansieringen mellan elevens hemkommun och staten, läsåren 2006/07–2009/10

	2006/07	2007/08	2008/09	2009/10
Total finansiering (tkr)	14 160	18 211	19 682	19 118
varav				
– interkommunal ersättning	28 %	30 %	33 %	34 %
– statsbidrag	63 %	50 %	48 %	48 %
– extra statsbidrag	0 %	12 %	11 %	10 %
– övriga intäkter ¹	9 %	8 %	8 %	8 %

Källa: Örebro kommun. Utredningens bearbetning.

1) Avser hyra och mat i boendet.

Till detta kommer elevavgifterna bestående av hyra (2 400 kronor/månad, läsåret 2010/11) och mat (400 kronor/vecka, läsåret 2010/11)³³. Summan som eleven ska betala faktureras hemkom-

³² U1998/4354/G, Godkännande av avtal mellan staten och Örebro kommun om utbildning inom Örebro kommuns gymnasiesärskola för döva/hörselskadade utvecklingsstörda elever från hela landet (regeringsbeslut).

³³ Uppgift från Örebro kommun.

munen som sedan i sin tur får inkräva betalning från eleven eller elevens vårdnadshavare. Detta ger elevens hemkommun möjlighet att stå för dessa kostnader om kommunen finner det lämpligt. Tidigare fakturerades eleven direkt vilket, enligt uppgift från Örebro kommun, ledde till att vissa elever som inte kunde eller ville betala blev föremål för kronofogdemyndigheten. Till skillnad från elever vid RgRh och RGD/RGH är elever vid Rgsär D/H inte berättigade till inackorderingsbidrag från hemkommunen eller Rg-bidrag från CSN för kostnader för kost och logi.

På samma sätt som anges för utbildningen vid Rgsär D/H ansöker Örebro kommun sedan år 2007 om extra statsbidrag för att täcka kostnader som tillkommit de senaste åren med anledning av en ökad elevtillströmning. Detta resulterar i att staten svarar för cirka 60 procent av finansieringen, kommunerna för 30–35 procent och elevavgifterna för 8 procent. Det saknas uppgifter om hur stor andel av eleverna som faktiskt står för sina elevavgifter själva och hur stor andel som får dessa betalda av hemkommunen.

3.3 Resor för elever vid Rgsär D/H

Kostnader för resor till och från hemmet och elevhemsboendet delas mellan staten och elevens hemkommun. Örebro kommun har beslutat att indela elevernas hemresor i tre prisgrupper med utgångspunkt i avståndet mellan hemmet och boendet:

- Prisgrupp 1 (0–199 km): 12 000 kronor per år
- Prisgrupp 2 (200–449 km): 26 000 kronor per år
- Prisgrupp 3 (>450 km): 58 000 kronor per år

Kalenderåret 2010³⁴ var den totala kostnaden för hemresor cirka 2,5 miljoner kronor, inklusive kostnader för ledsagande personal. Elever vid Rgsär D/H har inte som elever vid RgRh och RGD/RGH rätt till Rg-bidrag för skäliga kostnader för hemresor. I stället fördelas kostnader mellan staten och elevens hemkommun. Kostnaden som staten står för utgörs av en del av statsbidraget. Läsåret 2010/11 stod staten för 67 procent av kostnaderna för hemresor och elevernas hemkommuner för resterande 33 procent.

³⁴ Med anledning av organisatoriska förändringar och byte av ekonomisystem kan Örebro kommun endast redovisa kostnaderna för kalenderåret 2010. Beräknad kostnad för läsåret 2010/11 var 2,4 miljoner kronor enligt informationsbrev till berörda hemkommuner.

Kostnader för dagliga resor, resor till och från Arlanda vid hemresor och övriga resor var cirka 500 000 kronor år 2010. Beloppen finansierades av statsbidrag och interkommunal ersättning.

Kostnadskonsekvenser för den riksrekryterande gymnasiala utbildningen

1 Utbildning

Förslaget innebär att ansvaret för att utgifter motsvarande uppskattningsvis totalt 117 miljoner kronor överförs från staten till kommunerna för utbildningen vid RgRh, RgT samt Rgsär D/H. Därtill kommer 24 miljoner för elever som kommer att studera i sina hemkommuner i stället för vid RgT. Statens minskade utgifter för utbildningen vid RgRh, RgT och RgsärT beräknas till 142 miljoner kronor. För att komma fram till detta har utredningen gjort vissa antaganden som redovisas nedan.

RgRh

I Skolverkets regleringsbrev¹ för budgetåret 2012 beräknas det statliga tilläggsbidraget för 2012 till knappt 46,6 miljoner kronor, för 137 elevplatser. Det statliga bidraget beräknas således till cirka 340 000 kronor per elev.

Antalet elever har minskat sedan 2007/08 till dagens nivå. Utredningen föreslår ett visst förtydligande av målgruppen, vilket skulle tala för att antalet kommer att minska något ytterligare. Samtidigt finns anledning att anta att den nyetablering av verksamheten i Stockholm som planeras kan komma att leda till fler

¹ U2011/7258/SAM (slutligt), U2011/7297S, *Regleringsbrev för budgetåret 2012 avseende Statens skolverk*.

sökande. Utredningen utgår därför i sina beräkningar från ett oförändrat antal elever.

Staten bör dock enligt utredningen kompensera för det fall det uppstår påtagliga extra kostnader på grund av att antalet elever från den anordnande kommunen överstiger vad som är statistiskt förväntat. Med utgångspunkt i förhållandena läsåret 2010/11 skulle det handla om totalt knappt 8 miljoner kronor, cirka 2 miljoner kronor för Kristianstad och knappt 6 miljoner kronor för Umeå².

Totalt uppskattas således att kommunerna skulle belastas med ytterligare knappt 39 miljoner kronor om utredningens förslag genomförs och elevantalet vid RgRh är oförändrad. Samtidigt minskar statens bidrag med samma belopp. Fördelas de 39 miljonerna på externa elever och statistiskt förväntade elever i de anordnade kommunerna, dvs. elever för vilka inte staten förväntas bidra, innebär detta i genomsnitt ungefär 400 000 kronor per elev i ökade utgifter för elevernas hemkommuner.

RgT

I Skolverkets regleringsbrev för budgetåret 2012 beräknas det statliga verksamhetsstödet³ för 2012 till knappt 107,1 miljoner kronor, för 387 elever. Det statliga verksamhetsbidraget beräknas således till cirka 277 000 kronor per elev.

Antalet elever har minskat även vid RGD/RGH. Utredningens förslag innebär dessutom att antalet elever förväntas minska ytterligare. En försiktig utgångspunkt är att ett framtida RgT kommer att ha cirka 300 elever. Utredningen utgår från antagandet att kommunerna kommer att ha motsvarande kostnader för utbildningen för de elever som i stället för att gå på riksgymnasium kommer att studera hemma.

Staten bör dock enligt utredningen kompensera i de fall det uppstår påtagliga extra kostnader på grund av att antalet elever från den anordnande kommunen överstiger vad som är statistiskt förväntat. Utredningen uppskattar dessa extra kostnader för RgT till cirka 15 miljoner kronor⁴.

² Genomsnittlig utbildningskostnad per elev överstigande det statistiskt förväntade antalet, från vilket dragits uppskattad genomsnittlig programkostnad.

³ 6 § avtalet mellan staten och Örebro kommun (U2001/277/G).

⁴ Räknat för 65 elever. Utredningen har antagit att antalet elever vid RgT folkbokförda i Örebro kommun kommer att relativt sett minska mindre än det totala antalet elever. Om de hade minskat relativt lika mycket skulle beräkningarna gjorts baserat på knappt 60 elever.

Totalt uppskattas således att kommunsektorn som helhet kommer att belastas med cirka 92 miljoner kronor, varav 68 miljoner kronor avser elever vid RgT (förutsatt att utredningens förslag genomförs och elevantalet vid RgT minskar till 300 elever). Fördelas de 68 miljonerna på externa elever och statistiskt förväntade elever i Örebro kommun, dvs. elever för vilka inte staten förväntas bidra, innebär detta en ökad utgift på i genomsnitt ungefär 290 000 kronor per elev vid RgT för elevernas hemkommuner.

Det statliga bidraget minskar sammantaget med cirka 92 miljoner kronor, varav 24 miljoner är en konsekvens av minskat elevantal.

Till dagens statliga verksamhetsbidrag till RGD/RGH finns dessutom extra statliga bidrag med 6,2 miljoner kronor för särskilda stödinsatser för elever med ytterligare funktionsnedsättning (elever med dövblindhet) och ett särskilt bidrag på en miljon kronor för basorganisation för verksamheten för elever med dövblindhet⁵. Sammantaget innebär detta extra statliga bidrag för elever med dövblindhet på i storleksordningen 450 000 kronor per elev utöver verksamhetsbidraget. Utredningen bedömer att det extra statliga bidraget för elever med dövblindhet bör behållas tills vidare, men att avtalet bör ses över både till sin konstruktion och vad storlek på bidraget. Utredningen beräknar dock ett oförändrat bidrag.

Rgsär

Det framgår inte av Skolverkets regleringsbrev hur stort det statliga verksamhetsbidraget ska vara för utbildningskostnaderna vid Rgsär D/H. Baserat på historiska nivåer uppskattar utredningen⁶ bidraget för innevarande läsår till 12 miljoner kronor, beräknat för cirka 40 elever och inklusive extra statsbidrag efter ansökan, dvs. knappt 300 000 per elev.

Antalet elever kommer enligt utredningens uppfattning inte påverkas särskilt av att rätten till utbildningen regleras i lag. Målgruppen är väl känd i dag. Däremot kan elever tillkomma om RgsärT, som utredningen bedömer är önskvärt, etablerar

⁵ 8 och 9 §§ avtalet mellan staten och Örebro kommun (U2001/277/G).

⁶ Uppskattningen gjord p.g.a. att statsbidraget inte är uppdelat på utbildning respektive övrig verksamhet inom Rgsär D/H.

verksamhet för elever på nationellt program i gymnasiesärskolan. Dessa elever finns emellertid troligen redan i dag inom RGD/RGH, varför det inte uppstår kostnader för nya elever. Det handlar snarast om en omföring av finansiering mellan RgT och RgsärT.

Staten ska dock enligt utredningens förslag kompensera i de fall det uppstår påtagliga extra kostnader på grund av att antalet elever från den anordnande kommunen överstiger vad som är statistiskt förväntat. Utredningen uppskattar dessa extra kostnader för RgsärT till cirka två miljon kronor⁷. Kommunernas utgifter uppskattas således öka med 10 miljoner och statens minska med samma belopp.

Utredningen gör inga konsekvensbedömningar av förslaget om RgsärSyn. Detta har redan gjorts i betänkandet SOU 2011:8.

2 Habilitering

Av de överenskommelser⁸ som slutits mellan SPSM och berörda huvudmän inför läsåret 2011/12 beräknas statens verksamhetsstöd till ungefär 20 miljoner kronor och landstingens till cirka 10 miljoner kronor. Det statliga verksamhetsstödet beräknas till ungefär 147 000 kronor per elev.

Som nämnts ovan utgår utredningen i sina beräkningar från oförändrat antal elever vid RgRh. Det skulle allt annat oförändrat innebära att landstingen eller, i förkommande fall, kommunerna med utredningens förslag skulle få en kostnadsökning med 20 miljoner kronor jämfört med i dag. Statens bidrag till verksamheten minskar samtidigt med 20 miljoner kronor.

3 Boende

Sammantaget innebär förslagen i en del fall ökade utgifter för elever eller deras vårdnadshavare för kost. För elever vid Rgsär T kan det dock innebära minskade utgifter. För kommunerna innebär utredningens förslag minskade utgifter med totalt knappt 10 miljoner. För staten innebär förslagen minskade utgifter med

⁷ Räknat för fem elever och en merkostnad på ca 400 000 kronor per elev. Antalet elever folkbokförda i Örebro kommun varierar dock. Nivån på ersättning är en grov uppskattning.

⁸ SPSM:s dnr: ALL 2011/434, ALL 2011/435, ALL 2011/436 och ALL 2011/438.

knappt 3 miljoner kronor (ökade utgifter för ändrad finansiering minus minskade utgifter p.g.a. minskat antal boende elever vid RgT och minskade utgifter för elevernas kost vid RgRh och RgT).

För eleverna

För elever vid RgRh och RgT eller deras vårdnadshavare innebär förslagen ökade utgifter med 1 300 kronor per månad eller knappt 12 000 kronor per år. För elever vid RgsärT beror konsekvenserna på hur elevens kommun ställer sig i dagsläget. Om kommunen tidigare har tagit på sig att finansiera elevens avgifter på totalt 15 600 kronor per år för kost och 21 600 kronor per år för logi innebär förslaget en ökad kostnad med knappt 12 000 kronor per år. Om å andra sidan kommunen valt att debitera eleven eller elevens vårdnadshavare för avgifterna innebär det en besparing på cirka 25 000 kronor per år.

För kommunerna

Hemkommunernas ersättning för elever i elevhemsboende vid RgRh minskar med utredningens förslag med cirka 110 000 kronor per elev och år. Om man antar att ett oförändrat antal elever vid RgRh också innebär ett oförändrat antal boende elever innebär detta en minskad kostnad för kommunerna med cirka 9 miljoner kronor.

Utredningen föreslår inga förändringar av principer för finansieringen av elevboendet vid RgT som leder till ekonomiska konsekvenser för hemkommunerna för elever som bor tillfälligt i Örebro kommun för att studera vid RgT. Däremot förväntas en minskning av de totala utgifterna för inackorderingsbidrag till följd av att antalet elever vid utbildningen förväntas minska på grund av utredningens förslag om förändrad målgrupp. Utredningen har antagit att det totala antalet successivt kommer att minska till cirka 300 elever. Om andelen boende elever är oförändrad innebär detta en minskning med cirka 55 boende elever när förändringen fått fullt genomslag⁹. För kommunsektorn innebär det minskade totala utgifter för inackorderingsbidrag med minst 700 000 kronor¹⁰.

⁹ Räknat utifrån ett antagande att två tredjedelar av eleverna på RGD/RGH bor tillfälligt i Örebro kommun.

¹⁰ Räknat på inackorderingsbidragets lägsta nivå.

För elever i elevhemsboende vid RgsärT innebär utredningens förslag marginella förändringar för elevernas hemkommuner. Det kan slå några tiotusen kronor i den ena eller andra riktningen, beroende på om kommunen tidigare debiterat eleverna eller deras vårdnadshavare för elevavgifterna eller inte. Utredningen utgår i sina beräkningar från att utgifterna är oförändrade för kommunerna sammantaget. För elever som, om RgsärT anordnar utbildning på nationellt program, kommer att tas emot vid RgsärT i stället för vid RgT innebär förslaget endast en omföring av kostnader mellan verksamheterna.

För staten

För staten innebär förslagen ökade utgifter för boende och omvårdad i boendet vid RgRh, allt annat oförändrat. Eftersom antalet boende elever förväntas vara oförändrat bör de statliga utgifterna öka med samma belopp som de kommunala minskar, dvs. med ungefär 9 miljoner kronor. Utredningen anser dock att det finns förutsättningar att effektivisera verksamheten. Under det kommande året kommer exempelvis organisationen att anpassas bättre till antalet boende elever, vilket bör minska kostnaderna. Utredningen beräknar mot denna bakgrund ökade utgifter för staten med cirka 8 miljoner kronor per år.

Det uppstår inga ekonomiska konsekvenser för staten för elever som bor tillfälligt i Örebro kommun för att studera vid RgT till följd av utredningens förslag i detta kapitel. Den minskning av antalet boende elever som prognostiserats ovan till följd av utredningens förslag om förändrad målgrupp innebär däremot minskade utgifter med uppskattningsvis knappt 7 miljoner kronor.

Vid RgRh och RgT uppstår också minskade utgifter för ersättning till eleverna för kost med uppskattningsvis knappt 4 miljoner kronor (inkl. effekten av förändrad målgrupp för RgT).

Det uppstår inte heller några påtagliga ekonomiska konsekvenser för staten av förslagen för boende och omvårdad i boendet vid RgsärT.

4 Resor

Förslaget att staten ska svara för att fullt ut finansiera utgifterna för elevernas hemresor vid RgsärT innebär ökade utgifter för staten med drygt 800 000 kronor, inkl. ledsagning. Till detta kommer en icke preciserad del av de 500 000 kronor som 2010 finansierade både dagliga resor och resor till och från Arlanda i samband med hemresor. Utredningen uppskattar de ökade kostnaderna för staten till ungefär 1 miljon kronor. Kostnaderna för kommunerna minskar med samma belopp.

Utredningen lämnar inga andra förslag om elevresor.

Statens offentliga utredningar 2012

Kronologisk förteckning

1. Tre blir två! Två nya myndigheter inom utbildningsområdet. U.
2. Framtidens högkostnadsskydd i vården. S.
3. Skatteincitament för riskkapital. Fi.
4. Kompletterande regler om personuppgiftsbehandling på det arbetsmarknadspolitiska området. A.
5. Högskolornas föreskrifter. U.
6. Åtgärder mot fusk och felaktigheter med assistansersättning. S.
7. Kunskapsläget på kärnavfallsområdet 2012 – långsiktig säkerhet, haverier och global utblick. M.
8. Skadeståndsansvar och försäkringsplikt vid sjötransporter – Atenförordningen och försäkringsdirektivet i svensk rätt. Ju.
9. Förmån och fälla – nyanländas uttag av föräldrapenning. A.
10. Läsarnas marknad, marknadens läsare – en forskningsantologi. Ku.
11. Snabbare betalningar. Ju.
12. Penningtvätt – kriminalisering, förverkande och dispositionsförbud. Ju.
13. En sammanhållen svensk polis. Ju.
14. Ekonomiskt värde och samhällsnytta – förslag till en ny statlig ägarförvaltning. Fi.
15. Plan för framtagandet av en strategi för långsiktigt hållbar markanvändning. M.
16. Att angöra en kulturbygga – för stöd till nyskapande kultur. Ku.
17. Psykiatri och lagen – tvåångsvård, straffansvar och samhällsskydd. S.
18. Så enkelt som möjligt för så många som möjligt. – den mjuka infrastrukturen på väg. N.
19. Nationella patent på engelska? N.
20. Kvalitetssäkring av forskning och utveckling vid statliga myndigheter. U.
21. Här finns mer att hämta – it-användningen i småföretag. N.
22. Mål för rovdjuren. M.
23. Mindre våld för pengarna. Ku.
24. Likvärdig utbildning – rikskryterande gymnasial utbildning för vissa ungdomar med funktionsnedsättning. U.

Statens offentliga utredningar 2012

Systematisk förteckning

Justitiedepartementet

Skadeståndsansvar och försäkringsplikt vid sjötransporter – Atenförordningen och försäkringsdirektivet i svensk rätt. [8]

Snabbare betalningar. [11]

Penningtvätt – kriminalisering, förverkande och dispositionsförbud. [12]

En sammanhållen svensk polis. [13]

Socialdepartementet

Framtidens högkostnadsskydd i vården. [2]

Åtgärder mot fusk och felaktigheter med assistansersättning. [6]

Psykiatri och lagen – tvångsvård, straffansvar och samhällsskydd. [17]

Finansdepartementet

Skatteincitament för riskkapital. [3]

Ekonomiskt värde och samhällsnytta – förslag till en ny statlig ägarförvaltning. [14]

Utbildningsdepartementet

Tre blir två! Två nya myndigheter inom utbildningsområdet. [1]

Högskolornas föreskrifter. [5]

Kvalitetssäkring av forskning och utveckling vid statliga myndigheter. [20]

Likvärdig utbildning – riksrekryterande gymnasial utbildning för vissa ungdomar med funktionsnedsättning. [24]

Miljödepartementet

Kunskapsläget på kärnavfallsområdet 2012 – långsiktig säkerhet, haverier och global utblick. [7]

Plan för framtagandet av en strategi för långsiktigt hållbar markanvändning. [15]

Mål för rovdjuren. M. [22]

Näringsdepartementet

Så enkelt som möjligt för så många som möjligt – den mjuka infrastrukturen på väg. [18]

Nationella patent på engelska? [19]

Här finns mer att hämta – it-användningen i småföretag. N. [21]

Kulturdepartementet

Läsarnas marknad, marknadens läsare – en forskningsantologi. [10]

Att angöra en kulturbrygga – för stöd till nyskapande kultur. [16]

Mindre våld för pengarna. [23]

Arbetsmarknadsdepartementet

Kompletterande regler om personuppgiftsbehandling på det arbetsmarknadspolitiska området [4]

Förmån och fälla – nyanländas uttag av föräldrapenning. [9]